

רטנר

אהבת ציון וירושלים

על הירושלמי

BM
498
.8
R383
1901a
v.10

Ratner, Baer
Sefer 'ahavat Tsiyon
vi-Yerushalayim

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT

PHYSICS 309

LECTURE NOTES

BY

JOHN H. COOPER

PHYSICS DEPARTMENT

UNIVERSITY OF CHICAGO

CHICAGO, ILL.

1963

PHYSICS 309

LECTURE NOTES

BY

JOHN H. COOPER

PHYSICS DEPARTMENT

UNIVERSITY OF CHICAGO

CHICAGO, ILL.

Digitized by the Internet Archive
in 2009 with funding from
Ontario Council of University Libraries

ספר

אהבת ציון וירושלים

כולל

שנויי נוסחאות וגירסאות

מתלמוד ירושלמי

הנמצאים בספרי הראשונים, בדפוסים ישנים ופראגמעמין כתבי יד
עם הערות ותקונים

ממני

בער ראשנער

נין ונכד להגאון בעל פנים מאירות ז"ל.

מסכתות: ביצה ותענית.

כרך עשירי.

ווילנא

בדפוס ש. פ. נארבער

תרע"ג

נדפס ברשות בת המחבר
גב' שרה סלונימסקי מניו-יורק
ונכדתו גב' דליה קאופמן מירושלים
בת דבורה ויעקב ריאר הי"ד

נדפס מחדש ירושלים, תשכ"ז
במהדורת צילום מצומצמת

AHA WATH ZION WE-IERUSCHOLAIM

Varianten und Ergänzungen des Textes des Jerusalemitischen
Talmuds nach alten Quellen und handschriftlichen Fragmenten
ediert, mit kritischen Noten und Erläuterungen versehen

VON

B. RATNER.

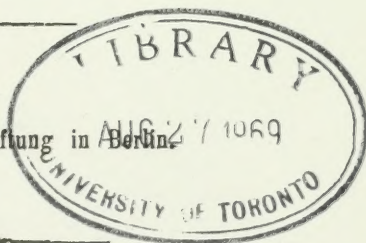

BM
49P
.8
R383
1901a
V. 10

Traktate: Beza und Taanith

Subventionirt von der Zunz-Stiftung in Berlin

WILNA.

Buchdruckerei F. Carber.

1913.

אהבת ציון וירושלים

מסכתא ביצה.

פ"א ה"א כמשנה בש"א תיאל. באו"ו ח"ב סי' שכ"ט בש"א תאכל בו ביום ובה"א לא תאכל בו ביום (ב' סלות ליתא, והם מהאו"ו בעצמו ועיי' בפירש"י שם). **פ"א** ה"א מ"ט רב"ש וכו'. בתוס' ריר"א כביצה ג' ע"ב ירושלמי מ"ט רב"ש מוכנה היא על גב אמה ומ"ט רב"ה וכו' מוכיח מרבירי הירושלמי דבתרנגולת העומדת לאכילה פליגי ואפ"ה אסרי לה ב"ה משום דלא קא חיי לה מאתמול והוי נולד עכ"ל. ובחי' הרשב"א שם דגרסינן התם (בירושלמי) פ"ק דמכילתין מ"ט רב"ש וכו'.

פ"א ה"א אילו מוקצה שיבש. בחי' הרשב"א הנ"ל ליתא מלה אילו. ולקמן בפרק זה סה"ג מ"ד אסור נעשה כמוקצה שיבש וכו'. ולקמן פ"ד ה"א מוקצה שיבש אסור ליגע בו. ועיי' בבבלי ביצה כ"ו ע"א.

פ"א ה"א השוחט וכו'. בחי' הרשב"א הנ"ל השוחט את התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות (ליתא, ואיתא בתוספתא ובבבלי ביצה פ"א) אע"פ שהן (ליתא) גמורות הרי אלו מותרות וכו' ודכותיה איכא נמי בגמרא לקמן בשמעתין וכו'.

פ"א ה"א ר' חנניה ור' סנא וכו'. בתוס' ביצה ב' ע"ב ד"ה מלתא דמאחר דלא נולדה עיי' כך לא חשיב גמר וכירושלמי פליגי בזה עכ"ל. ובחי' הרשב"א הנ"ל רב חנינ' ורב שילא (ור' מנא) וכו'.

פ"א ה"א לא דומה טעם אכילתה וכו'. בר"ן ביצה סי' התס"ג וכירושלמי אטרו שאינו דומה טעם אכילתה מכפנים לטעם אכילתה מבחוץ והיינו משום שכל זמן שהיא כפנים אינה נעשית בריה לעצמה הלכך אפי' וכו'.

פ"א ה"א שאינה נגמרת לאפרוח. בעיטור ה' יו"ט מחלוקת א' וכירושלמי אינה נגמרת לאפרוח עד שתצא לחוץ הלכך מותרת אפי' ביו"ט אחר שבת וכו'.

פ"א ה"א הכל מודין כביצה שיצא רובה. כן מפורש בתוספתא ביצה פ"א.

פ"א ה"א יש כאן אחת לאסור. בחי' הרשב"א כביצה ג' ע"ב ומכל מקום בירושלמי מצאתי סיוע לדברי ר"ת ז"ל בש"א תאכל (תיאכל) וכו' לאכול (לאכל) בכך (כך) וכו' נתערבה אחד (אחת) במאה או אחד (אחת) באלף וכו' נשרים (נשרין) וכו' ברם הכא יש כאן אסורא (אחת לאסור) וכו' עד כאן (בירושלמי) וכו', ובתורת הכית להרשב"א (בית רביעי שער שני) וכירושלמי מצאתי כדברי דגרסינן התם בש"א תאכל וכו' כך היא אסורה להטמל (לטמל) וכו' ושאלו מה כמ"ד ספק הכן אסור ברם כמ"ד ספק הכן מותר מורה הוא הכא שהוא מותר. (אסור, ועיי' מ"ט הנ"ל טעו כל המפרשים כאן) והשיבו נשרים ספק מהיום נשרו וכו' יש כאן אחת אסורה והיא מוכחת על כולן. אלמא בודאי הוא שאמרו שאוסר כל תערובתה אבל ספק נולדה מאמש ספק נולדה מהיום ספק ספיקא הוא ומותר וכו' וע"ש במשמרת הכית, ובבדק הבית.

פ"א ה"א עגל שגולד ביו"ט וכו' תוספתא ריש ביצה. ובמאירי לביצה (ד' ז' ע"א) ובתלמוד המערב דברו בשמועה זו בדברים שתומים והם הם שהכשילו

רבים בפי' שמועה זו וכו' ולשון הירושלמי עגל שנולד ביו"ט מותר מפני שמתיר את עצמו בשחיטה וכו' ומ"מ בקצת גמרות בירושלמי מצאתי בסתם עגל שנולד ביו"ט מותר ר"ז כפי וכו' ולא הזכיר בכלם כלל לשון התיר עצמו בשחיטה אלא שאני מתיר להם את הרצועה לכתוב את הנוסחא שלהם ולפרשה על שיטתם והוא שאמרו וכו'. ובחי' הרשב"א בכיצה ו' ע"ב ומיהו מצאתי בירושלמי שדמו אותה למדבריות וצביה דגרסינן ההם עגל וכו' מעתה מדבריות (מדבריות) וכו' צביה (צבייה) וכו'.

פ"א ה"א הבהמה יולדת וכו'. בחי' הרשב"א בכיצה ג' ע"ב וכן מצאתי בירושלמי דגרסי' ההם אמר רבא (ר' בא) אתי' וכו' הבהמה (בהמה) יולדת לחדשים ומסויימים (מסויימן) באין (ליהא) בתמיה כלומר יש לך להתיר בכיוצא בזה ופריך הגע עצמך שסיים אימת יעלה עלה (אימתו עלה עליה) זכר ע"ב בירושלמי מ"מ בירושלמי לא בא וכו'. ועי' בתוס' בכורות כ"א ע"א ד"ה הנא. **פ"א** ה"א גזול שנולד ביו"ט וכו' וכן הוא בתוספתא ביצה פ"א אפרוח שנולד ביו"ט מותר לשוחטו ביו"ט מפני שמתיר את עצמו. אבל בבבלי ביצה ו' ע"ב מחלוקת ביה וע"ש ר' יוחנן אמר מותר הואיל ומתיר עצמו בשחיטה. ובאו"ז ח"ב סי' של"ב ואמרין בירושלמי דפרקין גזול שנולד ביו"ט וכו' לא כן הני כצים שריקמו גזולות (גזולים) שלא העלו כנפים וכו' הפתר באינון (באילין) דנפקין וכנפיהון עליהן פי' דוקא כה"ג מותרין וכו'. ובאו"ז ח"א סי' תל"ד מיכו אסר רבינו יואל בר"י הלוי וצ"ל כל עופות משום שרץ כ"ז שלא גדלה עליהם הנוצה הגדולה שעל כל גופה דאמר פ"ק דביצה בירושלמי גזול שנולד ביו"ט מותר וכו' ופרקינן לא כן תני ביצים שרוקמו (שריקמו) וגזולים (גזולים) שלא העלו כנפים וכו' פי' וקשיא לך דאמרה שמתיר עצמו בשחיטה והא שקץ הוא שעדיין לא העלה כנפים אמר ר' בון (אכון) תיפתר באינון דנפקין וכנפיהון עליהן ובה"ג דוקא שרינן גזול שנולד ביו"ט וכו' הלכך כל העופות שלא העלו כנפים היינו שלא גדלה עליהם הנוצה הגדולה אסרי' משום שקץ עכ"ל ובהגהת אשרי ביצה פ"א סי' ו' דכל עופות שלא גדלו כנפיהם אסר רבינו יואל משום שקץ. מא"ז עכ"ל. וכיון להאו"ז הנ"ל. וכתורת הבית להרשב"א (בית שני שער ד') ולענין פסק הלכה יש מי שפסק כר"א ב"י וכו'. ולא זכר ירושלמי דילן. **פ"א** ה"א תיפתר באילין וכו'. במאירי הנ"ל ולשון הירושלמי אפרוח כאתמל גמור (ג' מלות ליתא) בהלן (באילין) דנפקין וכו' ע"ש.

פ"א ה"א ריב"ח שאיל. המלה האחרונה ליתא בשרירי ירושלמי צד 155. **פ"א** ה"א ר' זעורא כשם גידול. בנדה פ"ג סה"כ ר' זעירה כשם גידול וכו'. **פ"א** ה"א מ"ט דב"ש וכו'. בעיטור ה' יו"ט מחלוקת א' בירושלמי מ"ט דב"ש גמיר' (גמורה) וכו' א"כ מתיר שליל (שלל של ביצים) וכו'. **פ"א** ה"י ר' יסה כשם ר' יוחנן הבין בראשונה היו אומרים אין מעמידין וכו'. בע"ז הנ"ל אתא ר' אסי כשם ר' יוחנן בראשונה היו אומרים מעמידין וכו'. ובספ"ג הנ"ל בירושלמי דע"ז גרסינן ר' יוסא כשם ר' יוחנן בראשונה היו אומר אין מעמידין לא בקיבת וכו'. כמו שהוא לפנינו בכיצה כאן. וברוקח סי' תפ"ח כמו כן מוכיח בתלמוד ירושלמי דקתני בראשונה היו אומרים אין מעמידים וכו'. ובהג"מ הנ"ל גרסי' בירושלמי דע"ז ר' מייאשה (ר' אסי) כשם ר"י אומר בראשונה היו אומרים אין וכו'. וכן הוא בשרירי ירושלמי בע"ז שם. **פ"א** ה"א סתניתא מסייעה לר' חייא בר בא. בירושלמי ד' זיטמיר לר' חייא

בר רבא . ובר בא לא נזכר בירושלמי מקורם רק ר"ח בשם יוחנן. וזהו ר"ח בר בא .
פ"א ה"א כשירה שינקה מן הטריפה וכו', בעימור (הכשר הבשר) ירושלמי
 כשרה מן הטריפה קיבתה אסורה כמשנה ראשונה וכו'. ובע"ז הנ"ל הגי'
 משוכשת אבל בשירידי ירושלמי (צד 275) הגי' מהקנת .

פ"א ה"א בבניו של יהודה בן שמועיי. בירושלמי ע"ז פ"ב ה"ז בבניו של
 ד' (ליתא) יהודה בן שמוע. ובסמ"ג (לוי קל"ד) ר' יוסף בר ר' אבין (ר' יומי
 בר בון) בשם ר"י אומר מעשה בבני שמועי וכו'. ובתוס' ירד"א בע"ז ל"ד ע"א
 ככנס של יהודה בן שמועון. ובהגהת מימוני (מאכלות אסורות פ"ד ה"ט)
 מעשה בבני שמועי. וברוקח סי' תס"ד בבני יהודה בן שמוע .

פ"א ה"א כב"ה כמשנה אחרונה. צ"ל כמשנה הראשונה וכן בש"י .

פ"א ה"א ביצה גידולי גופה. בהג"מ הנ"ל ביצה גדילה מגופה .

פ"א ה"א ר' הנינה הורי וכו'. בעימור ה' יו"ט מחלוקת א' וגרסינן בירושלמי
 ד"מ (ר"ח) הורה לצפרייה בספיחי חרדל ובביצה כר' יהודה (יורה) וכו' .

פ"א ה"א ההן סבא וכו'. בשביעיה פ"ט ה"א הורי ר' חוניא דמן חורון
 וכו' כהרה דר' יודה עאל ר' יוחנן וכו' מן קומי אילין תרהין מיליא וכו' .
 ולכאורה זה קאי על ר' חוניא דמן חורון הנ"ל .

פ"א ה"א רב חסדא בעי. וכן הוא בשביעיה פ"ט ה"א. אבל בעירובין פ"ג
 ה"א רב חסדאי בעי. ובס' התרוסה סי' רנ"ג שנינו בירושלמי בפ"ק דביצה רב
 חסדא בעי מחלפא שיטתיה דרב תמן וכו' פי' דרב אסיק פ' בכל מערבין
 בארבעת זקנים ואליבא דר"א דאמר שבת וי"ט שהי קדושות הן והכא הוא
 עביד ליה קדושה אחת דאתפלגון שירי פתילה וכו' אין יותר אחרי כן מדבר
 זה ואומר אני לפי האמת א"צ להחליף פלוגתייהו ולא תקשי כרב לרב דטעמא
 דרב דאמר שירי פתילה משבת ליו"ט לא הוי משום דקדושה אחת הן אלא
 משום הכנה דרבה דכבוי קרי הכנה וכו'. ובאור זרוע ח"א סי' תשנ"ו חשובה
 להמחבר מר' ישעיה בי רבנא מלי ז"ל מטרינו ומאי דכתב מר על כאי דגרסינן
 בירושלמי פ"ק דביצה שירי פתילה וכו' וכהב הר' ברוך (כיון להתירומות הנ"ל)
 שא"צ להחליף פלוגתייהו וכו' כל אלה דברי הר' ברוך, נראה לי רחוקים ביותר
 ואין הלב מסכלם וכו'. וזו הלכה של שירי פתילה לא הוזכרה בתרימודנו כלל
 כ"א בירושלמי מביא אותה וכו' ע"ש. ומובא בירושלמי בשנויים באו"ו ח"ב סי'
 ל"ח וסי' קל"ט וסי' ש"ל ובסמ"ג (לאוויין ס"ה) וברא"ש ביצה סי' א' (ומובא
 הרא"ש בב"י סי' תק"א ובשלטי הגבורים סביב הרי"ף ביצה סי' תתמ"ד) ובשבלי
 הלקט ה' יו"ט סי' רט"ז ובהקצר סי' ע"ט ובתמים דעים סי' ק"כ ובהגהת
 מרדכי בביצה פ"א. ובשטה מקובצת ביצה ד' ע"ב ירושלמי שירי (שירי) מדורה
 וכו' ופריך התם מחלפא וכו' ולא משני התם טירי. ר' יצחק ז"ל (נראה שצ"ל
 ר' ברוך בר' יצחק ז"ל וכיון לס' התרומה הנ"ל). פי' דאיכא לשנוי וכו' .
 ובאגודה ביצה סי' ז' ובירושלמי אומר שירי פתילה ומדורה ושירי שמן מיו"ט
 לשבת ומשבת ליו"ט ובשני יו"ט של ר"ה ומיו"ט לחבירו וכו' ע"ש. ובס' אדם
 וחוה נתיב ד' ח"ד שירי פתילה ושירי מדורה של שבת מדליקין בתן כיו"ט
 כך כתבו קצת מהמפרשים ע"פ הירושלמי לפי מה שפרשו הירושלמי וכו' .

פ"א ה"א שירי פתילה וכו'. בעימור ה' יו"ט מחלוקת א' ירושלמי דגרסינן
 בירושלמי דאיתפלגו שירי פתילה שירי מדורא (מדורה) שירי שמן שכבי בשבת
 מהו להדליק (להדליקם) וכו' א"כ מוגא (מנא) קומי ר' יודן מה איכפת לן (מה

אפכן לה) פתילה לגבי ביצה וכו'. וכן הוא בהגהת מררכי כביצה סי' אלף מ"ו.
פ"א ה"א הכל מודין בנשרין וכו'. באו"ז ח"ב סי' ש"ל ואמרינן נמי
 בירושלמי הכל מודין בנשרים וכו' אילו בצים באימותיהן שמא אינן מותרות
 משמע דמפי אית לן לאסור בנשרים ואפילו נגמרו מכביצה וכו' ע"ש.

פ"א ה"א חזר ר' ירמיה ואמר. בירושלמי שבת פ"ג ה"ו דאמר ר' אבמרי
 אחוי דר' יוסה כל שבועה הן במילין ע"ג סוכה וכו'.

פ"א ה"א מה אתא מישאל יו"ט וכו'. כבאורי הגר"א בשו"ע או"ח סי'
 תרס"ז ס"א ירושלמי וכו' מה אתא מישאל וכו' ומ"ס הוא וצ"ל מה אתא
 מישאל י"ט שחל בו וע"ש.

פ"א ה"ב במשנה השוחט וכו'. במתניהא דבני מערבא נמצא מקודם למשנה
 זו: בהמה שנולדה ביו"ט הכל מודים שהיא מותרת ואפרוח היוצא מן הביצה
 הכל מודים שהוא אסור. וכן הוא במשנה שבמשניות בעריות פרק ד' משנה
 ב'. ובבבלי ביצה ו' ע"א אפרוח שנולד ביו"ט רב אמר אסור ושמואל ואיתמא
 ר' יוחנן אמר מותר וכו'. ושם ע"ב הניא כוותיה דרב עגל שנולד ביו"ט
 מותר אפרוח וכו'. מזה נראה שבבבלי לא ידעו ממשנה הג"ל. וגם נראה מן
 הירושלמי לעיל הלכה א' שג"כ לא ידעו מכהן, שלא זכרוה.

פ"א ה"ב במשנה יחפור בדקר. במתניהא דבני מערבא כאן ובעדיות פרק
 ד' יחפור בדקל. וכן הוא בפסקא דמתניתין בשרידי ירושלמי צד 163. ולקמן
 בהלכה ג' בפרק זה אף הוא חופר בדקר ומכסה. אבל בשרידי ירושלמי שם חופר
 בדקל. ובירושלמי סוטה פ"ב ה"ב יכול עד שיחפור בדקל וכו' עד שיחפור בדקל.
פ"א ה"ב במשנה עפר מוכן. כרי"ף ובעיטור ה' יו"ט ובאור זרוע ח"ב סי'
 של"ג עפר מוכן מבע"י (ליתא). ובדברים רבה פ"ד (קושמנטינא רע"ב) הגי'
 אלא (א"ב) היה לו עפר מוכן.

פ"א ה"ב במשנה ומודין וכו'. במתניהא דב"מ כביצה ובעדיות הג"ל וכפיהמ"ש
 להרמב"ם (הוצאה קראנער) מודים וכו'. ועי' בסמוך בשם זורני"א והמדרש רבה.
פ"א ה"ב במשנה שאפר הכירה מוכן. במשנה בבבלי שאפר כירה מוכן.
 ובפי' רבינו חננאל כביצה ח' ע"א פיסקא (דמתניתין) ואפר הכירה מוכן הוא.
 ובפיהמ"ש הג"ל ושאפר וכו'. ובתוס' ריד"א כביצה ח' ע"א כירה מאן דכר
 שמייהו פ' לא היה כתוב וי"ו במשנה ומש"ה קא מתמה כירה מאן דכר שמה
 זכא רבא והיריך וכו' והכי קאמר ומודים נמי כ"ה שאפר כירה מוכן הוא עכ"ל.
 זכן באר הגר"א את המשנה מדעתו. ובדברים רבה הג"ל אמר ר' חגי בשם
 אחא מי שאין לו עפר מוכן אינו צריך לשחוט וכו' לפיכך אם שחט ביו"ט
 צריך שיהא לו עפר מוכן לכמות בו. וזה ההפך ממשנתנו ומודים שאם שחט
 שיחפור בדקר ויכסה וכו'? ועי' ברמב"ם ה' יו"ט פ"ג ה"א.

פ"א ה"ב א"ל (ר' מנא) מן הן שמע רב. בשרידי ירושלמי מן הן שמע
 רבי (רב) וכו' א"ל ואנן (ואוף ואנן) אמרין וכו'. ובר' זיטאמיר חסר המלה:
 מן. וכעין זה בירושלמי יבמות פ"ד ה"א א"ל ר' מנא מנן שמע ר' הדא מילתה וכו'.
פ"א ה"ג ר' חייה בשם ר"י. בשרידי ירושלמי (צד 160) השוחט חיה
 וגו' (ג' מלות ליתא, וקאי לפיסקא דמתניתין משנה ב' השוחט חיה וכו').

פ"א ה"ג מסייען לר' יוסי רבי. המלה רבי חסרה בר' זיטאמיר ועי' מ"ש
 באהבת ציון וירושלים שבת צד 90.

פ"א ה"ג בשם רב יהודה. בר' זיטאמיר חסר המלה: רב.

פ"א ה"ג איהפלגון רב (בר"ו: רבי) זירא ור' אבא בר יוסף וכו'. בכבלי ביצה ח' ע"ב במערבא פליגי בה ר' יוסי בר חמא ור' זירא ואמרי לה רבא בר ר' יוסף בר חמא ור' זירא וכו'. ולפנינו בירושלמי מפורש ר' אבא בר יוסף שהוא בכבלי רבא בר יוסף בר חמא.

פ"א ה"ג מתיב מ"ד אין הכן למ"ד יש הכן. בשרידי ירושלמי (צד 164) מתיב מן דמר יש הכן לצואה למן דמר אין הכן וכו'.

פ"א ה"ג הביא עפר וכו'. בעימור ה' יו"ט מחלוקת ג' מוכא הירושלמי בשנויים. ובחי' הרשב"א בניצה ח' ע"ב וכן נראה לי מתוך שאמרו בירושלמי דגרסינן התם תני (תני כן) הביא עפר לכסות גנו (למוח את גנו) וכו'. ובאו"ז ח"ב סי' של"ג כדאמרין בירושלמי הביא עפר וכו' (מיד) לסוד בו (ליחא) את ביתו וכו'. **פ"א** ה"ג מכסין בו אית תני תני אין מכסין. בתוספתא ביצה פ"א (הוצאת צוקערמאנדעל) בכתי' אחד הגי' מכסין בו. ובכתי' אחר הגי' אין מכסין בו. **פ"א** ה"ג כבא לישאל וכו'. בחי' הרשב"א הנ"ל מ"ד אין מכסין בא לישאל לכתחילה (כבא לישאל בתחילה) עד כאן (בירושלמי). ובאו"ז הנ"ל להבא (כבא) לישאל לכתחילה (כתחילה).

פ"א ה"ג א"ר אכין. בתוספתא ביצה פ"א ובחולין פ"ו א"ר אבא. והוא ר' אבא התנא. עי' בכבלי כבא מציעא נ"ט ובכתובות ד' פ"א. דאמר לסומכוס: תני' בערוך ערך אביי וערך רב. ובשרידי ירושלמי (צד 163) א"ר אביי. **פ"א** ה"ג שהיה ר' חיה הגדול וכו'. בתוספתא חולין הנ"ל (בהוצאות צ"מ וככל ההוצאות) שהיה ר' אחייה אומר אין להם תשובה והשיבו ר' חייא. אבל בתוספתא ביצה פ"א כנדרסת הירושלמי דילן. ועי' בכבלי מו"ק כ' ע"ב ר' חייא: לחוד ר' אחייה לחוד. ובכבלי ברכות י"ד ע"א בעא מיניה אחי (ביוחסין השלם: צד 109 הגי' ר' אחא) תנא דבי ר"ח מר' חייא וכו'. וגם בירושלמי יש זכר לאמורא ר' אחייה. בירושלמי עירובין פרק ט' (בר' ווינציא כ"ה ג' שורה מ"ד) חברייה אמרין קומי ר' יוסי בשם ר' אחייה. וכיבמות פ"י ה"א ר' אחייה אמר בשם ר' יוחנן.

פ"א ה"ג והשיב ר' לעזר בנו של ר' לעזר הקפר. וכן הוא בתוספתא ביצה פ"א. אבל בתוספתא חולין פ"ו (הוצאת צ"מ) כמ"ס: השיב ר' חייא בנו של ר' אלעזר הקפר. ובחולין ד' פ"ד סע"ב השיב ר' אלעזר הקפר ברבי. ובכתי' בנמי' שם ליהא מלת ברבי. עי' ד"ס שם. ונמצא עוד זכר להשם ר"א בנו של ר' לעזר הקפר, בספרי נשא סי' מ"ב, וכן בירושלמי שבה פרק יו"ט ה"ג לנירסת הגהת מימוני ה' מילה פ"א ה"ז ובאור זרוע ה' מילה סי' צ"ט.

פ"א ה"ג וודייה דוחה את לילי יו"ט וכו'. בתוספתא ביצה פ"א שאין (ליחא) ודאה דוחה לילי יו"ט וכצ"ל. ובשרידי ירושלמי (צד 165) אין ספיקה דוחה את השבת (יו"ט) וודייה דוחה וכו'.

פ"א ה"ג וקשת ביריהון. בשביעית פ"ב סה"ז וקסמה ביריה. ובגדה פרק א' ה"ד וקסמא ביריה, ובכבא קמא פרט ט' ה"ד וקיים מה ביריה. ונראה שצ"ל וקסמה ביריה. וזהו עפי' לשון הכתוב וקסמים ביריהם.

פ"א ה"ג באפר שהוסק מערב יו"ט וכו'. בתוספתא ביצה פ"א אפר שהסיקו מערב יו"ט אין מכסין בו ביו"ט ובכתי' שם הגי' אפר שהסיקו ביו"ט. וכדא"ש ביצה פ"א סי' י' ירושלמי באפר שהוסק ביו"ט אסור לכסות בד"א דלא שחט וכו'. ומוכא עוד הירושלמי בסמ"ג לאווין ע"א ובאו"ז ח"ב סי' רל"ג וס"ג של"ג.

של"ג וע"ש ובים של שלמה בביצה סי' כ"א שהירושלמי נמי מסייעו שכתב אפר שהוסק וכו'. ובכ"י סי' תצ"ח והכי אמרי' בירושלמי וכו' ובפרי חדש סי' תצ"ח בירושלמי וכו' באפר שהוסק סבעור יום (ב' מלות ליתא) מעוי"ט וכו'. ובשרידי ירושלמי (צד 163) באפר שהוסק ביו"ט לא כדא (בר"א).

פ"א ה"ג בשלא שחט וכו'. בתום ביצה ח' ע"א ד"ה אמר ובירושלמי מפרש דהכא טירי בשלא שחט אבל שחט שרי אע"ג שהוסק ביו"ט שלא לעקור מצות בסו'. וכן הוא בפסקי תוס' בביצה סי' כ"ו ובעימור ה' יו"ט מחלוקת ג' טובא בשניי. ובשבלי הלקט השלם סי' רנ"ב ירושלמי בשלא שחט וכו'. ובשבלי הלקט הקצר סי' פ"ד ליתא המלות: אבל שחט ועי' בכ"י הנ"ל. ובשו"ע תצ"ח ואם שחט מותר לככות וכו'. ומקורו מכאן.

פ"א ה"ג ע"ד רר' יוסי וכו'. באו"ז ח"ב סי' רל"ג ע"ד דר"י וכו' מכיון שהתחיל במצוה אומרים לו מרק נראה מצות סופר וכו'. והיה לפני האו"ז גי' משובשת בירושלמי. והנכון כמו שהוא לפנינו. ובהגהת מדרכי בביצה סי' תרנ"ג הביכות מצות בזמנם ודכוהא דייקנן הכא בירושלמי מנין שהמתחיל במצוה אומרים לו מרוק.

פ"א ה"ג כך אנו אומרים וכו'. בעימור ה' שיתוף וכך אנו אומרים לשון אחמהא היא בנמרא בירושלמי כדאיתא וכו' וכמס' ביצה כך אנו אומר (אומרים) אסור לישתמש ע"ג קרקע עכ"ל, ומהקרנן ערה נעלם זה.

פ"א ה"ד יהודה וכו'. בשרידי ירושלמי (צד 167) כ"ש אום' אין מוליכין וג' (ו' מלות ליתא, וקאי על משנה ג') יהודה בירבי (בר' חיה, והוא הוא) וכו'. פ"א ה"ד יהודה בר' חיה וכו' ואקים הנני קומי ותנא בר"א וכו'. כן מפורש בתוספאה ביצה פ"א ר' אומר עוריה אומר (מי הוא עוריה זה? אולי אביו של ראב"ע?) ממלמין אה הסולם בר"א בסולם של שובך אבל בסולם של עלייה אסור וכו'. ובשבלי ביצה ט' ע"ב בני ר' חייא נפוק לקרייתא וכו' צאו ואסרו. מה שהתרתם אינה סבור מדקא אמר רבי יהודה וכו' איכא דאמרי אמרו לו המיו סולם של עליה בא לידנו וכו' ע"ש.

פ"א ה"ד סולם של שובך וכו'. המאמר בשניים באו"ז ח"ב של"ד.
פ"א ה"ד מחלפה שימתון דכ"ש. שני לקמן בפרק ד' ה"ו וע"ש. ובתום ביצה ל"ד ע"ב ד"ה ואומר טקשה בירושלמי מחלפא שמתיהו דב"ש וכו' ה"ל דלא קשה דלא מחלפא שמהייהו דמוקצה כבעלי חיים עדיף ומחמירין מפי. וע"ש בהגהת הגר"א. ובים של שלמה בביצה פ"ד סי' כ"ג מביא התום הנ"ל בשניים.
פ"א ה"ד ור' ליעזר לאו שמהי הוא. במחזור ויטרי (צד 498) ולכך פריך בתרומות וביצה ולא שמתו הוא בתמיה? ועי' בתום' ובתום' הרא"ש בנדה ו' ע"ב ובמ"ש באהבת ציון וירושלים בתרומות צד 48.

פ"א ה"ד מחלפה שימתון דרבנן וכו'. בתום' ביצה הנ"ל דמחלפה שמתיהו דב"ה דלעיל קאמר דבאומר מכאן אני נוטל (זה וזה אני נוטל) למחר סני וכו' ויש לומר דשאני הכא דאקציה בידים. וע"ש בהגהת הגר"א שם. ולפנינו ליתא התירוץ שהביאו בתום'. ובשמה מקובצת בביצה ל"ב והכי איתא בירושלמי דגרסינן התם וכו' ומשני חומר הוא כדבר שיש בו רוח חיים (עוד אינן אית להון חומר וכו') ונראה שיש שבוש בגרסא וכו' אלא הכי גרסינן התם לית לן חומר כבעלי חיים כלומר דהתם שאני דכל אחד ואחד גוף חלוק לעצמו אבל הכא וכו'. ועי' בים של שלמה הנ"ל ובפרי חדש סי' תצ"ו מ"ש כזה.

פ"א ה"ד לוי מקש וכו'. באו"ז ח"ב סי' ד' ירושלמי וכו' לוי מקיש על שובכה ואמר הלכה (ליתא) תזכה (יזכה) וכו'.

פ"א ה"ה במשנה לפני הדריסה. במשנה בבבלי ביצה י"א לפני הדרסן. זבמתניא דבני מערבא לפני בית הדרסה. וכן הוא בהלכות פסוקות צד 9 ובפיהמ"ש להרמב"ם (הוצאת קראנער).

פ"א ה"ה במשנה יש עליו בשר. במשנה בבבלי הנ"ל כזית בשר, ובשטה מקובצת כאן: יש עליו בשר פי' ואפילו כזית ממלטלו אנבו.

פ"א ה"ה במשנה אין מסלקין את התריסין וכו'. במתניהא דבני מערבא נשנה הבבא ההיא קודם אין נוטלין אחר העלי וכו'. וכן היה לפני רבינו חננאל בבבלי י"א ע"א.

פ"א ה"ה מתניתא דרבי וכו'. באו"ז ח"ב סי' של"ד ירושלמי מתני' ר' זכו ע"ש. ובשרירי ירושלמי (צד 168) זימן שחורין וג' (ג' מלות ליתא וקאי למשנה ד') מתניתה וכו'.

פ"א ה"ה מנה מונה ומנה נוטל. בשרירי ירושלמי (צד 168) מאתים ומצא מנא המנא נוטל. וכן הוא בירושלמי ממ"ש פ"ד ה"ט מאתים ומצא מנא המנא נוטל. וכן הוא בירושלמי מע"ש פ"ד ה"ט מאתים ומצא מנה המנה נוטל אבל בהוספתא מע"ש פ"ה ובבבלי פסחים י' סע"א כגו' הירושלמי כאן ועי' באו"ז הנ"ל.

פ"א ה"ה ומנה נוטל. בפ"י רבינו חננאל בפסחים שם כלומר אדם בא ונטל חצים והניח חצים והמנה הנמצא מעשר שני הוא וכו' עכ"ל.

פ"א ה"ה ר' יעקב בר אחא. באו"ז הנ"ל בר חא. ושם באו"ז סי' של"ו ד' חא בשם רב וכו'. ולפנינו לקמן בסוף הלכה ה' הני' שם: ר' אחא בשם רב. **פ"א** ה"ה והא תנא ר"ח בן שאול. באו"ז הנ"ל והתני ר"ח ב"ש וכו' הוא הדבר בכיסין (הוא הדבר בבצים, וגו' האו"ז היא האמיתית) וכו' הוא הניח זהו מצא ופליג אנמרא דירן עכ"ל.

פ"א ה"ה המלחם את התריסין ביו"ט. בירושלמי שבת פרק י"ב ה"א המלחם את התירצין חיב משום טונה וכו'. ולא נזכר ביו"ט. ולכאורה ההלכה מהמלחם את התריסין מקומה לקמן בפרק זה בהלכה ו' על המשנה אין מסלקין את התריסין וכו'. ואח"ז ראיתי בשרירי ירושלמי (צד 168) שכתוב שם: ב"ש אומר אין מסלקין וגו' שמואל אצר המלחם וכו'.

פ"א ה"ה ר' חנניה בשם ר' יוחנן. וכן הוא בשבת פרק י"ב ה"א ובחגיגה פ"ג ה"ו ובמנחות ל"ד ע"ב ועוד ככ"ט. במכוא הירושלמי להגרז"פ ז"ל (ר' פ"ה) לא זכר את ר' חנניה זה. וכד' נ"ד הביא ירושלמי דילן וכתב יש כמה דורות בין ר' יוחנן ור' חנניה. ולא זכר מכל המקומות הנ"ל.

פ"א ה"ה התירו סופו וכו'. עיקר מאמר זה של ר"ח בשם ר' יוחנן הוא בירושלמי חגיגה הנ"ל על מהניתן שם הפותח את חביתו וכו' ע"ש. ובפ"י רבינו חננאל בחגיגה כ"ו סע"א מביא הירושלמי. וכעין זה כמול"ק פ"ב ה"ד ושם פ"א ה"ד ר' חנניה בשם ר' יוחנן הירו סופו מפני תחילתו וכו'.

פ"א ה"ה שלא יחזור וכו'. בעיטור ה' יו"ט מחלוקת ג' ירושלמי שאם אומר לא יחזור וכו' ע"ש ובמחלוקת ח' שם. ובשבלי הלקט סי' רנ"ב ירושלמי שאם אתה אומר לא יחזור אף הוא אינו פותח וליפתח (ולא יפתח) אף הוא ממעט וכו'. **פ"א** ה"ה בשאין שם פתח. בעיטור הנ"ל מחלוקת ח' ירושלמי אריכ"ב כשאין וכו'. **פ"א** ה"ה הא שלא לקצב וכו'. בעיטור ה' יו"ט (מחלוקת ו') ירושלמי הא

דאמרי' (ליהא) שלא לקצב וכו' דאמר ר' אבא (ליהא) חנינא וכו'. וע"ש שנויים
 וברא"ש כביצה פ"א סי' ט"ז ובירושלמי גרסינן הדא אמרה שלא לקצב וכו'.
 ובנים של שלמה כביצה פ"א סי' כ"ט וכתב הרא"ש וכו' ובירושלמי גרסינן
 הדא אמרה וכו' ע"ש. ובשרידי ירושלמי (בגליון צד 169) ב"ש אומ' וגו' הא
 שלא לקצב וכו'.

פ"א ה"ה שוין שלא ימלחנו וכו'. בכבלי ביצה י"א ע"א הנא ושוין שמולחין:
 עליו בשר לצלי. ועי' בתוספתא ביצה פרק א'. ובעיטור ה' יו"ט (מחלוקת
 ז') ירושלמי ושוין שמולחין עליו צלי. ולפינו בשנוי. ובמאירי כביצה י"א ע"א.
 אין נותנין את העור וכו' וקאמר עלה דמתני' בירושלמי ושוין שלא ימלחנו
 שמליחה העור אב מלאכה הוא עכ"ל.

פ"א ה"ה ר' אחא בשם רב. וכן הוא לקמן פ"ה ה"ב וכן הוא בריש עירובין ושם
 פ"ו ה"ה ובהענין פ"ב סה"א וסוכה פ"א ה"א ואולי הוא ר' אחא בר אדא שאמר
 בשם רב (חולין ט"ו ע"ב וקדושין ס"ה ע"א) ועי' מבוא הירושלמי ערך ר' אחא.
פ"א ה"ה חכריא בשם רב. באו"ז ח"ב של"ו בשנוים.

פ"א ה"ה מלח הכא וכו'. כפי' רבינו חננאל כביצה י"א ע"ב ירושלמי
 מערים ומלח הכא עד דמלח כולה כלומר היה ממלח ע"ג העור מעט מעט
 עכ"ל. וכל זה נעתק ברי"ף ביצה שם בד' רס"ט ירושלמי מערים ומלח הכא
 וכו'. ובדפוסים האחרונים ברי"ף ומערים ומלח וכו'. ובמאירי לביצה שם ורבינו
 הגאון (כוונתו להרי"ף הנ"ל) הביא בכאן מה שאמרו בירושלמי מערים ומלח
 הכא ומלח הכא עד דמלח ליה כוליה כלומר מערים ומלח חתיכה אחת על
 ראש העור ואח"כ חתיכה אחרת וכו'. (והיה לפנינו לשון הרי"ף בשנוי קצת
 משלפנינו) ויש מפרשים את הירושלמי דלאו אעור קאי אלא אבשר קאי וכו'
 ואין דבריהם כלום וכו' עכ"ל. וברא"ש ביצה שם מועתק כל זה ולא הביא
 הר"ח בשמו. ובראב"ן ד' ע"ו ע"ד ולמלוח ע"ג העור בשר לצלי וכו' בירושלמי
 מפריש רב אדא בר אהבה (לפינו בירושלמי לא נזכר מרב אדא בר אהבה
 ורק בכבלי ביצה י"א ע"ב נזכר בקצור לשון) מערים ומלח ליה גרמא וכו'
 ע"ש. וכחי' הרשב"א כביצה י"א ע"ב אמרינן בירושלמי מלח הכא וכו' ובש"ס
 כביצה שם ויש מפרשים וכו' על העור וכו' וכן פירש ר"ח ז"ל וכן נראה
 בירושלמי אבל הריטב"א ז"ל אינו סובר כן וכו'. ובשו"ע או"ח תצ"ט ס"ג
 ומוהר להערים וכו'. ומקורו מכאן.

פ"א ה"ו כמשנה לא את הקטן. מלח לא ליהא בה' שמחות למהר"ם ברי"ב
 סי' ג', (בס' מחנה לוויה). ועי' בשבלי הלקט הקצר סי' ע"ה.

פ"א ה"ו ר' שמואל בריה דר"י בי ר"ב. בעיטור ה' יו"ט וברמב"ן שבת
 קכ"ד ע"א מובא הירושלמי כנירסת הדפוס, ובאו"ז ח"ב סי' של"ח ירושלמי וכו'
 ר' שמואל בשם (בריה) וכו' ולוידה (ולוידא) מילה וכו'. ובשרידי ירושלמי (169)
 ב"ש אומר אין מוציאין וגו' (ו' מלות ליהא, וקאי על המשנה ו') הא גדול וכו'.

פ"א ה"ו שמואל מימען מערס לערס. בכבלי ביצה כ"ה ע"ב אנה אפיקתיה
 למר שמואל וכו'. ובארחות חיים ה' יו"ט סי' ס"ט וכן מציינו בירושלמי ר' יוסי
 בר שמואל בר בון הווי (ו' מלות ליהא) מטעני (מטען) ליה (ליהא) מערס
 לערס א"ר ועירא קומי ר' יוסי (יוסה) נימא (נאמר) דרוה אסמניס (אסתניס)
 בריא הוא מיני ומינך. (כן בה' וויניציא אבל בד' ויטאמיר: ומינן) וכגי' הא"ה
 הנ"ל כן מובא הירושלמי בגי' (מור או"ח סי' תקי"ח) ובכלבו סי' נ"ח וכן מציינו
 בירושלמי

בירושלמי ר' שמואל בר יוסי ור' בון הוו מטעני ליה טערם לערם וכו'.
פ"א ה"ו ישמעאל בי רבי. צ"ל רב"י, ר"ת: ר' יוסי. ועכשיו ראתי
 בשרידי ירושלמי (צד 170) ר' ישמעאל ביר' יוסה. ובספר זכרון תורת משה
 (ד' י' ע"א) אמר רב אבנים וכו'.

פ"א ה"ו אבנים שישבנו וכו'. במלחמות ה' להרמב"ן בשבת פרק כ"ב
 כדאמרין בירושלמי אבנים שישבנו עליהם (עליהן) בנערותינו עשו (עמנו)
 מלחמה בוקנותינו וכו'. ובספר זכרון תורת משה (ד' י"א ע"ג) אבנים שישבנו
 עליהם בנערותינו (בנערותינו) וכו'.

פ"א ה"ו בסדרה דבר עולא. עי' אצו"ר יומא צד 78.

פ"א ה"ו בסדרה דאסי. כש"י דאיסי. ועי' אצו"ר בפסחים צד 181 ובמעשרות
 צד 122, ובספר זכרון תורת משה ד' ח' ע"ג הגי' מסטובייתא דבר נתלא וכו'.

פ"א ה"ו שימרתה כחי לוקנותי. כעין זה מר' אבהו בבבלי כתובות ס"ב ע"ב.
פ"א ה"ו מטלטלין וכו'. בחי' הרמב"ן שבת קכ"ד ע"א טובא זה. ובחי'
 הרא"ה לביצה כ"ד ע"ב וכדאיתא בירושלמי מוציאין האיסטניסם בכסא לפי
 שדרכן בחול וכו'. ולעיל שם ד' י"ב ע"א ובירושלמי מוציאין את האיסטניס
 בכסא וכו'. ובשטה מקובצה בביצה כ"ה ע"א והכי איתא בירושלמי מוציאין
 את האסטני' בכסא פי' לפי שדרכו כן בחול אבל שאר בני אדם לא אא"כ
 רבים צריך לו וכו'. וזה מהירושלמי כאן.

פ"א ה"ו רב הונא הורי לריש גלותא וכו'. בבבלי ביצה כ"ה ע"ב אנא
 אפיקתיה לרב הונא וכו'. וכפי' רבינו חננאל בביצה כ"ה ע"ב ירושלמי הלכתא
 בש"א אין מוציאין לא את הקטן וכו' רב הונא (הונא). הורי לאינתתיה (ליתא)
 דריש גלותא למיפק (לצאת) בכסא. ובאו"ז ח"ב סי' שנ"ד ירושלמי בפ"ק ד"ה
 הורי לאנתתיה דריש גלותא לצאת בכסא. וכן היא הגי' בעיטור ה' יו"ט. וכעין
 זה בשבת פ"ו ה"א רב הונא הורי לאנתתיה דר"ג וכו' ועי' בבבלי ב"ק קפ"ז
 ע"ב ובסוטה פ"ה ה"ג כהדא ריש גלותא איטלק וכו' אהא לנבי' רב הונא וכו'.
 ואולי רב הונא המתיר לר"ג הוא רב הונא בר חייה. ראה בירושלמי שבת פי"ב
 ה"א רב חמנא הורי לר"ג להתיר שולחן של פרקים בשבת אכרין (כצ"ל) רב
 הונא בר חייה הוה עמיה וכו', ורב הונא בר חייה נזכר עוד בשביעית פ"ב
 ה"ז בכורים פ"ג ה"ג מ"ק פ"ג ה"ז וגיטין פ"ו ה"א סנהדרין פ"ג ה"ג.

פ"א ה"ו רב חסדא וכו'. כפי' רבינו חננאל הנ"ל ר"ח בעי ולא כן תנן
 (תני) אין יוצאין בכסא אחד נשים ואחד אנשים (אחד אנשים ואחד נשים)
 אפי' ת"ח אין טועין בדבר זה (הוה) ור"ה טועה (טעי) ובעיטור הנ"ל ואפילו
 תלמיד (ת"ח) אינו טועה וכו'. ובאו"ז הנ"ל לא כן הני אין יוצאין בכסא אחד
 האיש ואחד האשה ואפי' ת"ח אינו טועה בדבר זה ור"ה טעי.

פ"א ה"ו הורי לבר גירונטי וכו'. כפי' רבינו חננאל בביצה י"ג ע"א ירושלמי
 מטלטלין את האיסתנוסין (האסתניסין) דר"י הורי לבר גירונטיא אסיא וכו'.
 ובאו"ז הנ"ל הורי לבר גירונטי אסיא וכו' וכן היא בד' קראטאשין.

פ"א ה"ו טיישא וכו'. טובא כפי' רבינו חננאל ובעיטור ובאו"ז הנ"ל.
 ובדפוס ויטאמיר בירושלמי כאן: בר ביה, וצ"ל בר בריה.

פ"א ה"ו אמר ר' זריקן לר' זעורה. בפסחים ספ"א אולית לקסרין ושמעית
 ר' זריקן בשם ר"ז ובבבלי ביצה כ"ה ע"ב אשכחיה לר' זריקא וכו'. ועי'
 כפי' רבינו חננאל הנ"ל. ובאו"ז ח"ב סי' שנ"ד ירושלמי פ"ק א"ד זריקא

(זריקן) לר' זירא (ועורה) כד תיעול לדרומה שאל לר"ם וכו' ע"ש.
פ"א ה"ו בשם ריב"ל לא סוף דבר שצורך לרכיב בו אלא שמא וכו'. בבבלי ביצה
 כ"ה ע"ב ובראו ושאלו את ר' יהושע בן לוי ואמר אם רבים צריכין לו מותר וכו'.
פ"א ה"ו ר' ליעזר וכו' חזרי פיתא לארסקינס בשוכתא. המפרשים ינעו בזה
 לפרש. אבל הגי' הנכונה כשרידי ירושלמי (צד 170) חזרין למיתי (ליחא) פיתה
 לארסקינס בשוכתה. ובעין זה בשביעית פרק ב' הלכה ב' ר' יונה ור"י הורן
 ספי לארסקינס בשוכתא. ובסנהדרין פרק ג' ה"ו ר' יונה ור"י הורן למפי
 לארסקינס בשוכתא. ובאנור לר"ש גמע (צד 34) ביו"ט ירושלמי פ"א ר' אלעזר
 ור' סתלא (ר' מהנה) הורן מאפא (ליחא) לארסקינים וכו'. ועי' בטבוא
 הירושלמי ד' נ"ו ע"א.

פ"א ה"ו תני ולא המפתח. כעין זה לענין שבת בירושלמי שבת פ"ו סה"א
 ר"ג ברבי ירד לטייל וכו' ומפתח של זהב וכו' ובסמ"ג לאוין ע"ה גרסינן בירושלמי
 תני שאסור להוציא המפתח וכו' מתירין וכו', וכו' בעיטור ה' י"ט.
פ"א ה"ו ואמר רב הושעיה בר רב יצחק. אמורא זה לא נזכר במקום אחר.
 ולפני הראשונים היו כאן בשם אמורא זה גירסאות משונות. א) יש מרבתינו
 שנרמו ר"ה בר רב יצחק. כמו שהוא ברפוס. והם: הרא"ש ביצה פ"א סי' י"ח
 ובסמ"ג לאוין ע"ה ובהגהת מיסוני ה' יו"ט פרק א' ה"ד וביס של שלמה ביצה
 סי' ל"ד ובב"י סי' תקי"ח ב) במרדכי ביצה סי' תרנ"ח גורס אמר רב ארא.
 ובמרדכי ר' ריווא וכן ברפוס ראשון רס"ט הגי' אמר רבי. ג) בחי' הרשב"א
 ביצה י"ב ע"א ובש"ת מהר"ם בר"ב סי' רנ"ו ובר"ן ביצה סי' תתס"ו אמר ר'
 הושעיה. ד) בא"ו ח"ב סי' של"ח ובאנורה ביצה סי' ט"ו א"ר יצחק. ה) כשרידי
 ירושלמי (צד 171) וא' רב הושעיה בשם ר' יצחק.

פ"א ה"ו במפתח של אוכלין. בפ"י רבינו חננאל בכיזה י"ג ע"א הרא
 דמתירין ב"ה (ג' מלות מרבינו חננאל בעצמו) מפתח של אוכלין אבל מפתח
 של כלים לא שרא (ברא) ובראב"ן ד' ע"י ע"א בירושלמי תנא (תני) ולא וכו'
 הרא דב"ה מתירין במפתח וכו' ע"ש, ובחי' הרא"ה בכיזה י"ב ע"א ובירושלמי
 דבעי שיהא בו אוכלין מסתברא דלאפוקי דברים שאין ראים בי"ט וכו'. ועי'
 ברשב"א הנ"ל. ובשלמי הגבורים סניב הרי"ף ביצה סי' תתס"ד ולי נראה שלא
 התירו אלא הוצאה הצריכה לו וכו' וכן מכואר בתלמוד של א"י שלא התירו
 להוציא אלא מפתח של אוכלין אבל להוציא מפתח של כלים שאינן צריכים לו
 לא התירו. ובפסקי תוס' בכיזה סי' ל"ז מפתח שרי כשיש בו צורך אוכלים
 ומקורו מירושלמי כאן.

פ"א ה"ו ר' אבהו. בחי' הרשב"א ובש"ת מהר"ם הנ"ל והא ר' אבא.
פ"א ה"ו דפלאמטרין. בפ"י רבינו חננאל בכיזה י"ג ע"א ובראב"ן הנ"ל
 פלאמטרין. ופי' רבינו חננאל מוכא ברמב"ן שבת קכ"ד ע"א ושם הגי' הפלאמטרין
 וברא"ש ובר"ן הנ"ל ובעיטור ה' יו"ט ובא"ו של"ח ומפתח דפלאטורים. ובמרדכי
 ביצה תרנ"ח פלמרא. ובהג"מ יו"ט פ"א דפלאמטרין. ובמאירי דפלאמטרין.
פ"א ה"ו פלפלין וזה ליה. פי' שבתוספתא ביצה פ"א איתא הפלפלין הרי
 הן כתכלין. ובש"ת מהר"ם בר"ב (הוצאת הרב בלאך ז"ל) סי' תרנ"ג וראיה
 מתוספתא דתני הפלפלין נדוכין כתכלין וכו', וע"ש סי' תרל"ו.

פ"א ה"ו במשנה בש"א וכו', עי' דמאי פ"ד ה"ו.

פ"א ה"ו על מה נחלקי על המתנות שהורטו ביו"ט. בתוספתא ביצה פ"א

(הוצאת צ"ט) על מה נחלקו על המתנות שהורמו מערב (ליתא) יו"ט להוליכן בפני עצמן וכו', ועי' בבבלי ביצה כאן. ובשרידי ירושלמי (צד 171) ב"ש או' אין מול' וג' (ו' מלות ליתא וקאי על משנה ז') וכו'.

פ"א ה"ז וקשיא. בשרידי ירושלמי הנ"ל אמרו ב"ש וג' (ג' מלות קאי למשנתינו). **פ"א ה"ח** מפני חלה שהורטה ב"ש. בחי' הרשב"א בכיזה י"ב ע"ב הא חלה כלל לא אלא כשהורמו מהיום ונתגלגלה העיסה מאמש וכן מצאתי בירושלמי עכ"ל ולפינו אינו סבואר.

פ"א ה"ח הלש עיסה ביו"ט. בפ"י רבינו חננאל בכיזה י"ג סע"א מוכא הירושלמי בשניים קלים. ובעיטור ה' יו"ט מחלוקת ג' ובירושלמי גרסי' תניא ובתוספתא גרסי' הלש וכו', וכחי' הרשב"א בכיזה ט' ע"א והכי איתא בירושלמי בפ"ק דמכילתן ובפסחים בפרק אלו עוברין דגרסינן התם הכי הלש עיסה וכו' מפריש חלתה עד (אלא) לבסוף (בסוף) וכו'. ובסמ"ג עשין קמ"א ותניא בירושלמי פרק א"ע ובכיזה פ"ק הלש וכו'.

פ"א ה"ח אסור למלטלה ואצ"ל לימול טמנה. בתוספתא כיזה פ"א הגי' אסור למלטלה ואסור להפריש טמנה חלה.

פ"א ה"ח הפתר בעיסה טמאה. בתוספתא הנ"ל הלש עיסה ב"ט בין טמאה בין טהורה וכו'. ובפ"י רבינו חננאל בכיזה פ' ע"א ירושלמי פתח בעיסה טמאה שאינו יכול להפריש (שאינו מפריש) אלא לבסוף (בסוף) ובסמ"ג הנ"ל וסחרץ בירושלמי כי מה שאומר שם שאין חיוב חלה עד גמר הלישה וכו'.

פ"א ה"ח בדין היה בעיסה טהורה וכו'. בחי' הרשב"א הנ"ל אמר ר' יוסי (בי ר' בון) בעסה (בדין היה בעיסה) טהורה שלא הפריש (יפריש) חלתה וכו'. ובר"ש חלה פ"ג משנה א' ירושלמי בפרק אלו עוברין וכו' ע"ש ובסמ"ג הנ"ל ובעיסה טהורה בדין וכו' ומפני מה אמרו יפריש חלתה בתחילתה משעז גילגול הערובת מים וקסה שלא יארע שום אונס מומאה בעיסה לכך מהרו להפריש חלה כטהרה כל זה בירושלמי וכו' עכ"ל.

פ"א ה"ט במשנה אוכל אוכל. וכן הוא במכריע סי' כ"ג ובשבלי הלקט השלם סי' ר"ג וכפיחמ"ש להרמב"ם. אבל במשנה בבליה אוכל ואוכל, וכן הוא במניד משנה ה' יו"ט פ"ג המ"ו ובשבלי הלקט הקצר סי' פ"ב. וברי"ף הגי' בש"א בורר ואוכל. ובשטה טקובצת ביצה י"ד ע"ב בורר אוכל אוכל וכו' ואין נירסא זו (כסו שהוא בירושלמי) נכונה אלא הגי' הנכונה בורר אוכל ואוכל כלומר וכו'. **פ"א ה"ט** כמשנה בחיקו ובהסחוי. וכן הוא בפ"י רבינו חננאל כיזה י"ד ע"א ובעיטור ה' יו"ט. אבל במשנה בבליה שם בחיקו בקנון ובהסחוי. וברי"ף (ד' ראשון רס"ט) ליתא המלה ובחיקו.

פ"א ה"ט כמשנה ולא בנפה. בעיטור הנ"ל ליתא זה.

פ"א ה"ט כמשנה אף סדיח. כמתניתא דבני מערבא אף סדיח ושוליה. ובמאורי ביצה י"ד אית דלא גרסי אף אלא מביה ושוליה, וכן ליהא מלת אף בעיטור ה' יו"ט הנ"ל.

פ"א ה"ט וירוך מאתמול. כתמים דעים סי' רמ"ב (ד' ע' ע"א) הירושלמי מסייע שהקשו וירוך מאתמול בשם ר' יוחנן שטעמן טר וכו' הלכך לעולם אין תבלין צריכים שני וכו'. ובשרידי ירושלמי (צד 171) בש"א תבלין וג' (ה' מלות ליתא וקאי למשנתינו) וירוך וכו'.

פ"א ה"ט עשואל שחק וכו'. בבבלי ביצה י"ד ע"א אמר רב יהודה אמר

שמואל כל הנידוכין נדוכין כדרבין וכו' א"ל רב לרב אחא (כן גרס רבינו חננאל) אצלי ורוך כלומר עשה שנוי וכו' עכ"ל רבינו חננאל. וזה להיפך מירושלמי כאן ובא"ו ח"ב של"ט ירושלמי שמואל שחק על מימרא דמדוכה (דמדוכתא) רב אמר כל הנידוכין וכו' והיינו דרב ושמואל הרהוין סברי שהמלח נידוכת כדרכה בסדוך של אבן וכו'. וחרוש שלא נזכר בירושלמי כאן התוספתא שבת פרק י"ד (לענין שבת) אין כותשין את המלח כמדוך של עץ וכו', ובארחות חיים ה' שבת סי' ל"ז מובאה התוספתא בשנים.

פ"א ה"ט ר' אימי בשם ר' יוחנן השום והשחליים והחרדל נידוכין כדרבין. בתוספתא שבת פט"ו איהא שהשחליים וחרדל ושום אסור להכין בשבת ע"ש, לפיכך התירו ביו"ט. ובחי' הרשב"א בביצה י"ד ע"א מוכא הירושלמי. ובמרדכי פ"א בביצה (משנת רס"ט) ורבינו יקר התיר לעשות חרדל ברחיים שלנו ביו"ט והביא ראיה מירושלמי דפ"ק בביצה ר' אמי (אימי) בשם ר' נתן (ר' יוחנן) אומר (ליתא) השום והשחליים והחרדל נדוכין כדרבין. ובארחות חיים ה' יו"ט סי' נ"ג ירושלמי השום וכו' נדוכין ביו"ט (כדרבין). ובר"ן ביצה תה"ס כני' הדפוס. ובמאירי ביצה י"ב בירושלמי השום וכו'.

פ"א ה"ט העושה אלינתין וכו', בא"ו ח"ב של"ט ירושלמי דשמעתין ר' ירמיה (ר' אבהו) בשם ר"י העושה אלטונית (אלינתין) בשבת חייב (משום מרקין) הא ביו"ט מותר. ובשרידי ירושלמי (172) העושה אילונתין בשבת חייב משום מרקין.
פ"א ה"ט יצחק דיהבא שאל לר"י וכו'. בשרידי ירושלמי (צד 172) יצחק דהבא. ובחי' הרשב"א בביצה י"ד ע"א יצחק דיהבא, אבל בא"ו הנ"ל יצחק דהכא שאל לר' יוחנן מהו משחק וכו', וכן הוא בא"ו ח"א סי' ה"ז. וכבר העירותי באהבת ציון וירושלים לשבת (צד 6) שני' הא"ו יצחק דהכא היא הנירסא האמיתית וע"ש. וקראו יצחק דהכא כנגד ר' יצחק הבבלי הנזכר במדרשים (בראשית רבה פ' ע' וככ"מ) שאולי הוא ר' יצחק עמושייה הנזכר ג"כ כאן.
פ"א ה"ט ואנא שתי. בא"ו הנ"ל מוסף: יצחק עמושייה שאל לר"ש בן גמליאל מהו משחק קונדיטון ביומא טבא א"ל שרי. ובא"ו ח"א סי' ת"ו יצחק עמושיא שאל לרשב"ל מהו משחק וכו', וכן הוא בא"ו (חלק ד' מס' ע"ז סי' ק"ד). ובחי' הרשב"א בביצה י"ד ע"א ובר"ן פ"א בביצה סי' תה"ס בשם הירושלמי ר' יצחק עמושיא שאל לריש לקיש מהו לשחוק קונדיטון ביומא טבא א"ל הב לי ואנא שתי. ובעימור ה' יו"ט ירושלמי ר' יצחק עמושייה שאל לריש גלותא וכו', וכל המאמר חסר בנוסחתינו. ונראה שהמעתיק השמיט מן ואנא שתי עד ואנא שתי, ובשרידי ירושלמי (צד 172) נמצא כל המאמר כפי שמוכא מהראשונים הנ"ל. אבל במקום אחר לא מצאתי בירושלמי שר' יצחק עמושייא שאל את רשב"ל.

פ"א ה"ט מהו מישחוק קונדיטון וכו'. במאירי ביצה כ"ג ע"א מה משחק קונדיטון ביומא טבא פי' לשחוק סמנין לצורך קונדיטון והוא יין מבושם וכו', ובירושלמי שבת פ"כ ה"א ועושיין יינומלין בשבת ר"י בשם ר"י יין ודבש ופילפלין. וא"כ גם בשבת מותר לשחוק קונדיטון? ועי' באצו"ר שבת צד 164.
פ"א ה"ט ויב לי ואנא שתי. בא"ו ח"א סי' ת"ז והב לי ואנא שתי ולא מסתבר לי לפרש דהב לי בדמים קאמר וכו' ע"ש ובא"ו מס' ע"ז סי' ק"ד.
פ"א ה"ט דעביד טבאות לא שחוק ליה מאיתמול. בא"ו הנ"ל ר"ז בעי קימ ר"א אמר (ליתא) מאן דעביד טבאות שחוק (לא שחוק) לה מאתמול.

פ"א ה"ט דר' ועורא מחמר וכו'. בדמאי פ"ג ה"ב לא ר' ועירא כשר כל כן אלא מילין דייצרין שמע לן ניעבדינן ועי' בסוף חלה. ובקדושין פ"ב ה"ה ובאישי לר' ועורא למה בנין דהוון מחמרין וכו' בקולא הוון נהיגין ואחמר עליהן וכו'.
פ"א ה"ט דבעי דיא מב וכו'. באו"ז הנ"ל דבעי דיהב מב לא שחק וכו', ועי' בחו' הרשב"א הנ"ל ובשרידי ירושלמי הנ"ל מן דבעי דיי מב וכו'.

פ"א ה"ט ר' ועורה שאל וכו'. כל המאמר משובש ובגירסא מתוקנת בעיטור ה' יו"ט ובאו"ז הנ"ל ר"ז שאל לקלדרומא (לקלה דרוסה, והק"ע פי' ארם ששמו קלה שהיה מארץ דרום, והפ"מ פי' קלה שמו ומרומה היה ובאמת שמו של העבד היה קלדרומא) עבדיה דר"י נשיאה (נשיא) שחק מרך (מרק, וזה מ"ס, ובשרידי ירושלמי ג"כ מרך) קונדימון ביו"ט. ובר"ן פ"א דביצה סי' תתס"ז ר' ועירה שאל עבדיה דר"י נשיאה שחק מרך קונדימון ביו"ט וכו'. בסדר הדרות (צד 123) שאל (ועירא) לקלא עכ"ל וכיון לירושלמי דילן. לעוריאסראו ג"כ שנו בהבנת המלה קלדרומא.

פ"א ה"ט וכל מיני סיקריקון. באו"ז הנ"ל וכל מיני סקריקון, ובמאירי הנ"ל וכל מיני סיקידיקון, ובשרידי ירושלמי הנ"ל וכל מיני סיקמריקון.

פ"א ה"ט ר' יצחק בי ר"ל. בדפוס זיטאמיר חסרה המלה: בי.

פ"א ה"ט ר' נחום א"ר שמואל בא אבא. בעירובין פ"ה ה"ב ר' נחום בשם שמואל בר אבא.

פ"א ה"ט מה פליגין ליתן לצלי הא לקדרה מותר. לעיל פרק א' ה"ה אבל היא מולח עליו בשר לצלי. ובבבלי ביצה י"א ע"א תנא (בתוספתא פ"א) ושון שמולחין לצלי אבל לקדרה לא וכו'.

פ"א ה"י במשנה חיון ושחוטין בס"מ (יו"ט פ"ה ה"ז) בין חיון בין שחוטין.

פ"א ה"י במשנה וסלחות. במתניתא דבני מערבא מוסף: וקמניות, וכן הוא במשנה בבבלי ביצה י"ד ע"ב. ובב"מ גי' המתניתא דב"ט שוות להבבלי ולא להירוש'.

פ"א ה"י במשנה ר"ש מתיר. במתניתא דבני מערבא ר"ש מתיר אף (ליחא) בתבואה. וכן הוא בשבלי הלקט השלם סי' רמ"ב.

פ"א ה"י א"ר מנא וכו'. על השניים בכל ההלכה העירותי באהבת ציון וירושלים כשבת צד 95.

פ"א ה"י אין בוררין ולא מוחנין וכו'. בפ"י רבינו חננאל בכיצה י"ד ע"ב ירושלמי הבורר והמוחן ומרקיד וכו' ע"ש שניים קלים. ובעיטור ה' יו"ט מחלוקת י"ב ירושלמי הניא אין בוררין וכו' ע"ש. ובאו"ז ח"ב סי' ס' מיהו בירושלמי מסמך טחינה ביו"ט על הפסוק וכו'. ובמאירי ביצה ריש פרק ג' דאמרינן בירושלמי מניין שאין קוצרין (שאין בוררין) ולא מוחנין ואין מרקדין וכו'.

פ"א ה"י א"ר חנינה ענתנייה. בירושלמי ברכות פ"ה ה"ב (ברו"ז 9. 1. 9) אמר ר' יוחנן ענתנייתא. ושם פרק ה' (ברו"ז 21. 3. 12) לגירסת הערוך ערך מלומה ר' יאשיה ענתוניה כדי שיבחין בין מטבע למטבע. ובירושלמי ברכות פ"ז ה"ה דר' חנינא ענתנייה ור"ש סדילי גרים שם דר"ח ענתותיא. וכן גורם כאן בירושלמי הגר"א בבאוריו לש"ע סי' הצ"ה ס"ב.

פ"א ה"י של בית ר"ג וכו' ואסור לבור. בס' האורה לרש"י סי' ס"ט ושוחקין את הפלפלין וכו' אבל לברר אסור. וע"ש בהערות הרב רש"ב ז"ל ובאהבת ציון וירושלים הנ"ל. ובעיטור הנ"ל.

פ"א ה"י לא הותרה טחינה כדרכה. בלקוטי קדמוניות (הוצאת הרב הרבני

נ"י) מס' המצות לענן: כמה דברים אמורים כמו טחינה וטביחה וכו' ע"ש.
פ"א ה"י ע"ד ושמרתם את המצוות. בארחות חיים ה' י"ט ס' ו' ובירושלמי
 סומך מעם לזה דכתיב אך אשר יאכל לכל נפש וסמך ליה ושמרתם את המצוות.
 דומיא דמצה שהיא בתלוש. ובשמה מקובצת בביצה כ"ג ע"ב כבר אמרו
 בירושלמי דנפקא לן מקרא דגרסינן ההם ר' יוסי בשם ר"ל וכו' וסמך ליה
 ושמרתם את המצות מן ושמרתם את המצות כלום לא התרתי לך אלא מלישה
 ואילך שהיא זמן שמור מצה והוא הדין לכל מלאכה שהיא כעין לישה וכו'.
 ובים של שלמה בביצה פרק ג' ס' א' ובירושלמי אסמך ליה אקרא דגרסי'
 ההם מנין שאין טוחנין וכו' ע"כ דברי הרא"ש (כיונתו להרא"ש ביצה פ"ג ס'
 א') ובירושלמי אותא להדיא דאורייתא ולא אסמכתא כמו שסבר הרא"ש דגרסינן
 ההם תני אין בוררין וכו' וע"ש. ובסוד או"ח ס' הצ"ה ובירושלמי מסמך להו
 כולהו אקראי. ובכ"י שם דאע"ג דבירושלמי מייתי מקראי שלא יקצור וכו'
 אסמכתא בעלמא נינהו ואינו אסורין אלא מרבנן וכו'. ועי' באצו"ר שבת צד 96.
פ"א ה"י הני חוקיה ופינו. בבאורי הגר"א הנ"ל ר"ל על סה שאמר ת"ק ברירה.
פ"א ה"י הרי אילו מיעוטין שלא יקצור. בתוס' ביצה ג' ע"א ד"ה גזירה
 פ' רבינו נתנאל מקונן דבירושלמי וכו' ועוד דבירושלמי יש מיעוט אחר אך
 שלא לקצור. ובהנהגה אשרי בביצה פ"א ס' א' ועוד אומר מורי דבירושלמי
 יש מיעוט אחר אך שלא לקצור. וכחי' הרא"ה לביצה כ"ג ע"א ובירושלמי אמר כאן
 ב"פ (ב' פרושים) ח"א (חד אמר) דדרשינן סמוכין אך אשר יאכל לכל נפש
 וכו' וסמך ליה ושמרתם את המצות מן ושמרתם את המצות ואילך וח"א (וחד
 אמר) ג' מיעוטי כתיבי אך הוא לבדו וממעטי קיצר וטוחן דוקד ובורר (ליהא)
 וכו' ע"ש. וברא"ש ביצה פרק ג' ס' א' ובירושלמי וכו' הרי אלו מעוטין מכאן
 שלא יקצור ולא ירקד (שלא יקצור ולא יטחון ולא ירקד ולפני הרא"ש לא היה
 בהירושלמי ולא יטחון, ועי' בקרבן נתנאל שם) כו"ט. ובסאירי הנ"ל אך הוא
 לבדו הרי ג' (ליהא) מיעוטין שלא לקצור וכו'. ובשמה מקובצת ביצה כ"ג ע"ב
 ועוד גרסינן בירושלמי ר' (ליהא) חוקיה פליג אך הוא לבדו שלשה מיעוטין
 וכו' ע"ש וכחי' הרשב"א שבת צ"ה ע"א ובשאלהות ס' נ' ומ"ש בזה ירודי
 הרב הגדול רש"א דר' פאונאנסקי נ"י בהקדם צד 146.

פ"א ה"י מרקדין אחורי הנפה. בתוס' ביצה כ"ט ע"ב ד"ה אנבא ומ"ט
 אין להתיר תחלת הרקדה ע"י שנוי וכו' ורשב"ם פירש דע"י שנוי אין לחלק
 ויש לסמוך עליו וכו' ע"ש. ולא זכרו ירושלמי דילן שמפורש להתר.

פ"א ה"א במשנה בין שאינן תפדין וכו'. במשנה בבליה בביצה י"ד ע"ב.
 משלחין וכו' בין שאינן תפורין ואע"פ שיש בהן כלאים. ובגמ' שם אלא כלאים
 למאי חוו וכו'. ולפינו במשנה ובגמ' ירושלמית לא נזכר סכלאים כלל. ובמתניתא
 דבני מערבא הגי' במשנה כמו שהוא במשנה בבליה. וכבר הראיתי בכמה מקומות
 בספרי אצו"ר שגי' המתניתא דב"מ שוות לגי' המשנה בבלי ולא להירושלמי.
פ"א ה"א במשנה אעפ"י שאין לצורך המועד. ובמשנה בבליה הנ"ל והן
 לצורך המועד. וכן במתניתא דב"מ ועי' בפ"י הגר"א לאו"ח ס' ל"א.

פ"א ה"א במשנה כל שניאותין בו כו"ט. בפ"י רבינו נתנאל ביצה ט"ו
 ע"א כל שניאותין משלחין אותו כו"ט. ובעימור ה' י"ט כל שניאותין מטנו בו
 ביום משלחין אותו כו"ט. ובבה"ג (ד' ברלין צד 183) כל שניאותין בו כו"ט
 משלחין אותו כו"ט (ליהא). וכן הוא באו"ח ח"ב ס' שמ"א ובשבלי הלקט ס' רמ"ב

רמ"ב. ושם באו"ה הנ"ל פירש"י כל שנאותין בו בחול וכו' וקשה לפירושו דא"ב. אמאי קתני בריהיתין פעמים ביו"ט וכו'. וכשמה מקובצת כאן ופירש"י וכו' ונמצא שהוא לא גרים במתניתין אלא כל שנאותין בו ביו"ט משלחין אותו ותו לא ואית ספרים דגרסי' משלחין אותו ביו"ט ולא נהיר. ועי' בר"ן שבת סי' שס"ו כל דבר שנאותין וכו' ובבבלי ביצה מ"ו ע"א הכי קאמר כל שנאותין בו בחול וכו'. פ"א הו"א וקשיא על דב"ש וכו'. כל זה טובא ברשב"א ביצה י"ד ע"א. ובשרידי ירושלמי (302) בש"א אין משלחין וגו' (ו' מלות ליתא וקאי על משנה י') וקשיא וכו'.

פ"א הו"א ר"ה רבה אמר לר' יודן נשייא. בסדר הדורות (צד 37). דבירושלמי וכו' ר' אושיעא רבה אמר לר' יהודה נשייא וכו' ואילו היה רבו וכו'. וגירסתינו יוהר נוח עי' קדושין פ"ג ה"ה ושם פ"ד ה"ו וב"ק פ"ב ה"א ר' הושעיא רבה ור' יודן נשייא הוון יהיבין וכו' וכן הוא בב"מ ובגמין פ"ד ה"ג ר' אושיעא בר אבא. אמר לר' נשייא וכו'.

פ"א הו"א חמים שהן מאכל עסיסות. בבבלי ביצה י"ד ע"ב בשנויים. ובפי' רבינו חננאל שם גורם בבבלי כמו שהוא בירושלמי. ומ"ש שם מהמניה להעיר על הר"ח הוא לחנם. וכנ"י הר"ח כן הוא באו"ה ח"ב סי' שמ"א. ובבבלי גיטין ב' ד' ע"ב עיר אחת היתה בא"י ועססיות שמה וכו'.

פ"א הו"א מאכל נדיות. ובשרידי ירושלמי (צד 302) פול שהוא מאכל נדיות. ובאו"ה הנ"ל פול שהן (שהוא) מאכל לודיות (נדיות, וכנ"י האו"ה כן הוא בכת"י אחד בתוספתא ביצה פ"א, ובכת"י אחר שם: מפני שמאכל לחיות (עי' בהוצאה צוקערמאנדעל). ובספר אדם וחוה נתיב ד' חלק ב' ר"ש פתיר בתבואת חמים לעשות מהן מאכל שקודין לדיות וכו'. ועי' בערוך ערך לר'.

פ"א הו"א שעורים שהן מאכל בהמה. וכן הוא בתוספתא ביצה ספ"א.

פ"א הו"א לא כן תני וכו'. באו"ה הנ"ל לכן תני (לא כן תני, וגי' האו"ה הנכונה שהירושלמי מביא לראיה שמתור לשלוח שעורים שהן מאכל בהמה מדעת ר"ש שסובר לכל נפש אף נפשות בהמה בכלל) בשם ר' שמואל (משם ר' שמעון) וכו'.

פ"א הו"א אתיא דר"ש וכו'. בעיטור ה' יו"ט מחלוקת י"ג מובא בשנויים. וברא"ש ביצה פ"א סי' כ"ג מדהביא רב אלפס בריהא זו משמע דפסק הלכה כר"ש ולא ידענא טעמא מאי ובעל העיטור ז"ל כתב דטעמא דת"ק כדגרסינן בירושלמי אתיא דר"ש בשיטת ר"ע (רבו) כסה דדריש (ליתא) ר"ע לכל נפש אף (בד' וויניציא כמ"ס: אך) אוכל (ליתא) נפש בהמה בכלל וכן סבר ר"ש וכו'. ודברי הרא"ש נעתק בשלטי הגבורים סביב הרי"ף ביצה סי' תת"ן. והרא"ש כיון להעיטור הנ"ל. ובש"מ ביצה י"ד ופי' בירושלמי דר"ש בשיטת ר"ע וכו'.

פ"א הו"ב כינו. בשרידי ירושלמי הנ"ל משלחין כלין וגו' (ג' מלות קאי למשנה י"א). פ"א הו"ב ביצת אומן. בתוספתא ביצה ספ"א מפני שצריך אומן. כמו שהוא במשנתנו. ובבבלי ביצה מ"ו ע"א שצריך ביצת הגיר. ועי' בערוך ערך בץ. ובפרה פ"ה ובזקרא רבה פכ"ג אות י"ב ביצת יוצרים.

פ"א הו"ב מתני' דר' ליעזר וכו'. בק"ע הכי גרסינן תני אין מפרקין וכו' מתני' דר' לעזר וכו'. והגהתו רחוקה מהאמת. וכל הראשונים שהבאתי בסמוך גרסו כמו שכתוב לפנינו בדפוס.

פ"א הו"ב תני אין מפרקין וכו'. בפי' רבינו חננאל בביצה מ"ו ע"א ירושלמי

תני אין ספרקין את המנעל סן (מעל) האימוס ביו"ט אבל ספרקין בחולו של
 בועד. ובעיטור ה' יו"ט מחלוקת י"ג ירושלמי לר"ח (כוונת העיטור שהירושלמי
 מובא מרכיני חננאל, וכבר הראיתי שהר"ף ואחריו בעלי ההוס' (חוץ מהריב"א)
 זהרא"ש הביאו הירושלמי לפי שראו בפי' הר"ח שהביא הירושלמי) תני אין
 ספרקין המנעל סן האימוס ביו"ט אבל ספרקין מיו"ט לחול (לפנינו בפי' ר"ח
 הני' בירושלמי כמו שהוא בדפוס). ובאו"ז ח"ב סי' שם"א ירושלמי תני אין
 ספרקין וכו'. ובס' האורה לרש"י סי' ס"ט ואין שומטין את המנעל מעל גבי
 האימוס ביו"ט וכו' ומקורו מכאן.

פ"א הי"ב ספרקין את המנעל סן האימוס בחוש"ט. כעין זה לענין צרכי
 רבים בתוספתא מ"ק פ"ב ובירושלמי שקלים פ"א ה"א וע"ש. ובשו"ת הרשב"א
 ח"ד סי' שכ"ו ובירושלמי אמרו וכו' וספרקין את המנעל מעל גבי האימוס אבל
 אין סחורין אותו וכו'.

פ"א הי"ב מהו להעמיד חלב וכו'. מובא בפי' רבינו חננאל הנ"ל. וכן
 בעיטור ה' יו"ט ובחי' הרשב"א בשבת ר' צ"ה ע"ב. ובאו"ז ח"ב שם"א ירושלמי
 מהו להעמיד וכו' מיו"ט לחול וכתבו הנאונים לפיכך אסור להעמיד החלב ביו"ט
 כל עיקר וכו'. וברוקח ס' ש"א ירושלמי בשלהו ביצה (צ"ל בשלהו פ"ק דביצה)
 אין להעמיד חלב ביו"ט. ובארחות חיים ה' יו"ט סי' ח' ובירושלמי וכו' אף
 הוא חולב ומעמיד ביו"ט (מיו"ט לחול) ולחלוב ביו"ט וודאי אסור וכו'. ועי' בר"ן
 ביצה סי' תת"צ ובכ"י סי' תקי' ובהנ' הרמ"א בשו"ע או"ח תקי"י סי'.

פ"א הי"ב הני ר"ח בן שאול וכו'. מובא בפי' רבינו חננאל הנ"ל. ובאו"ז
 הנ"ל ירושלמי וכו' אבל ללובשן מותר א"ר בון מתני' אמרה וכו' אפילו תכשיטין
 של זהב (כסף) ולרדין שנשים שלנו יוצאות במיני תכשיטין מותר נמי לשולחן
 עכ"ל. ובמאירי ביצה י"ד ע"ב ובהלמוד המערב אמרו תכשיטין וכו', וכל
 ההלכות שנשנו כאן בירושלמי מובאו בשם האו"ז בהנהגת אשרי ספ"א דביצה.
 ונוכעים מהירושלמי כאן.

פ"א הי"ב תני מטלטלין את השופר וכו'. כנראה שהמאמר הזה בא כאן במ"ס
 מסה שנאמר להלן בסמוך. וכן נראה מהאו"ז הנ"ל שלא היה כל זה לפניו.

פ"א הי"ב אמרין בשם ר' ירמיה אסור ואמרין בשם ר' ירמיה מותר. בעיטור ה'
 יו"ט מחלוקת י"ג אמרין בשם ר' ירמיהו ואמרו לה ששום ר' ירמיה אסור וכו'.

פ"א הי"ב טליין דקיקין וכו'. עי' בפי' רבינו חננאל כביצה ט"ו סע"א.
 ובארחות חיים ה' יו"ט סי' ע"ג טליין דקיקין הוו מתרביין בדברתיה (בדורתיה)

דר"י וכו'. וכשמה מקובצת ביצה ט"ו ע"ב ובירושלמי איכא פלוגתא כהא מלתא אם
 משלחין תכשיטין של כסף וזהב או לא ואסיקנא אמר ר"י לא תאסור ולא תשרי.

פ"ב ה"א במשנה ומורין וכו'. בפיהמ"ש להרמב"ם (הוצאת קראנער) מודים.

פ"ב ה"א במשנה בתחילה. באו"ז ח"ב סי' כ"ה בתחילה וכו'.

פ"ב ה"א במשנה מבשל הוא ליו"ט. במתניתא דב"מ מבשל הוא ביו"ט.

פ"ב ה"א ר' ליעזר אומר וכו'. מחלוקת ר"א ור' יהושע מקורה במכילתא

בשלה פ"ד. וכבבלי ביצה ט"ו ע"ב נזכר רק מדעת ר' ליעזר אבל מדעת ר'

יהושע לא נזכר כלל. וירושלמי דילן מובא במלחמות ה' להרמב"ן בביצה כאן

ובעיטור ה' יו"ט מחלוקת י"ד ובתוס' ביצה י"ז ע"ב ד"ה אמר ובתוס' ע"ז ל"ז

ע"ב ד"ה ושלוקת. ובחי' הרשב"א כביצה ט"ו ע"א ובסמ"ג לאווין ע"ה ובהדיא

פליגי ר' אליעזר ור' יהושע בירושלמי ר' אליעזר גרסינן ולא ר' אליעזר דר'

אליעזר בר פלוגתיה דר' יהושע וכו' ועי' בשבלי הלקט סי' רמ"ו ובר"ן פ"ב
 כביצה סי' התפ"א וברא"ש ביצה פ"ב סי' י"א. ובמנהיג (ד' פ"ט) ורכינו
 הקדוש מדנפירש הראה לנו הירושלמי וכו'.

פ"ב ה"א אופין על האפוי וכו'. במאירי ביצה ריש פרק ב' שהרבה מפרשים
 וכו' רחבשיל אחד מהני לפת ולהבשיל אליכא דב"ה וראיה לדבריהם שבתלמוד
 המערב נחלקו בזה ר"א ור' יהושע וכו' ואני אומר שלא כווננו בתלמוד המערב
 ובתוספתא להוציא דין עירובי תבשילין מקרא דאת אשר תאפו וגו', ובחי'
 הרא"ה בכיזה מ"ו ע"ב ר"א שמוהי הוא כלומר סרב"ש ולהכי בעי אפוי וגם
 כן מבושל ב' תבשילין אבל ר' יהושע מדב"ה פליג עליה בירושלמי בהדיא
 ואמר דלא בעינן אלא תבשיל אחד וכו'.

פ"ב ה"א מ"ט דר' יהושע את אשר תאפו ואת אשר תבשלו בשלו. י"א מלות
 אלו חסרות בירושלמי בדפוס זיטאמיר. ובחי' הרשב"א בכיזה י"ו ע"ב ובירושלמי
 תני לה בפלוגתא דר"י ור' אליעזר וכו' ור' יהושע בהדיא תני בה דאופין
 ומבשילין על המבושל דאמרין התם ר"א וכו'. ובשבלי הלקט רמ"ו מ"ט דר'
 יהושע את אשר תאפו יאפו במה באת (ג' מלות ליתא) אשר תבשלו בשלו,
 ובשבלי הלקט הקצר סי' ע"ו מ"ט את אשר תאפו אפו במה את את אשר
 תבשלו בשלו. ובר"ן הנ"ל מ"ט דר' יהושע דכתיב ואת אשר תבשלו בשלו.
 ובשטה מקובצת ביצה י"ו ע"ב דהא בהדיא א"ר יהושע בירושלמי אופים ומבשלים
 על המבושל וקרא דאת אשר תאפו אפו דמשמע דאין אופין אלא על האפוי
 דדיש ליה הרוצה אפוי מתאפה לו כלומר מעשה נסים היו נעשים בו (לפנינו
 בירושלמי חסר דרש זה מר' יהושע ואיתא במכילתא במקומו) וכו'.

פ"ב ה"א כמ"ד כמרה ניתנה השבת וכו'. וכן הוא בדברים רבה פ"ג באלוש
 ניתנה להם השבת וכו'. והמקור מסדר עולם רבה פרק ה'. וע"ש בהערותי
 הערה ל"ט. ובלקטי קדמוניות לפינסקער ז"ל (ד' קכ"ג) אומר קראי אחד ולא
 כמו שאמרו הרבנים שמדבר סין הוא אלוש ושם נתנו השבת וכו' ע"ש.

פ"ב ה"א איתא חמי דבר הורה הוא אסור ועירובי תבשילין סתירין. כעין
 זה בעירובין פ"ג ה"ד ועירוב דבר הורה וכו'. ועי' מ"ש בש"ק כאן.

פ"ב ה"א ברין היה שיהו אופין וכו'. בעיטור ה' י"ט מחלוקת י"ד וירושלמי
 נמי הכי גרסינן את חמי מד"ת הוא אסור וע"ת סתירין א"ר אבהו וכו'. וכן
 מוכא בשבלי הלקט הקצר סי' ע"ז ברין הוא שיהו אופין (ומבשילין) מ"ט לשבת
 וכו' אף הוא אופה (ומבשל) מ"ט לחול והילכך עבר יאפה מותר ובגמרא דילן
 לא איפשיט עכ"ל. ובחי' הרא"ה בכיזה מ"ו ע"ב דלא מהני ע"ת אלא להכשיר
 מלאכה ב"ט לבשל מ"ט לשבת דהבין קצת מ"ט לשבת מותר לו להרכות
 בשבילו של שבת אבל לא להתיר לתקן וכן בירושלמי עכ"ל ולפנינו אינו מבואר.
פ"ב ה"א מציעין את המטות וכו'. כאו"ז ח"ב סי' שמ"ב ירושלמי מציעין
 מטות מ"ט לשבת ואין אופין ומבשילין מ"ט לשבת בלא עירוב (ב' מלות
 ליתא) א"ר לא (ר' אילא) למה (ולמה) מציעין מטות (ליתא) מ"ט לשבת
 שכן מציעין מילי שבת לילי (ליתא) שבת (לשבת).

פ"ב ה"א ר' כהנא בריה דר' חיה בר בא. וכן הוא בירושלמי שבת פרק א'
 סה"ד. ובאו"ז הנ"ל רב כהנא בר בא ובלבד שלא יערים ואין לפרש עכ"ל. וכן
 הגי' במאירי. ואולי צ"ל רב כהנא אחוי דרחב"א. וברא"ש תענית פ"ד סי' ל"ה
 אמר ר' חייא בריה דרב כהנא.

פ"ב ה"א וכלכר שלא יערים. וכן הוא כבבלי ביצה י"ז ע"ב וע"ש בפירש"י.
פ"ב ה"א תני אין עושין מ"מ למוצאי יו"ט. בתוספתא ביצה פ"ב נוסחאות
 שונות בזה וע"ש. וכבבלי ביצה י"ז ע"א אין אופין מ"מ לחבירו וכו'. וכן הוא
 בר"ף ורא"ש שם. ובבה"ג ד' ברלין (צד 181) הגי' אין אופין מ"מ לחול.
 וכן הוא בהלכות פסוקות (צד 7). אבל בתניא סי' נ"ה אין אופין מ"מ לשבת
 בלא ע"ת קל וחומר מ"מ לחבירו וכו'. וז"ה בשבלי הלקט סי' רמ"ה.

פ"ב ה"א אעפ"י שאינו שוהה וכו'. בתוספתא ובבבלי הנ"ל בשנויים. וכאן ליתא הלשון;
 באמת אמרו. ובחי' הרשב"א ביצה י"ז ע"א אעפ"י וכו' וכן שרו אותה בירושלמי עכ"ל.
פ"ב ה"א תני רשב"א. עי' באצ"ר בחלה צד 117.

פ"ב ה"א הרי שלא עירב וכו'. ובהוספתא ביצה פ"ב ליתא מלת משלו.
 ומדברי ר' זריקן בירושלמי כאן מפורש יוצא דלא היה לפניו בהתוספתא המלה:
 משלו. ובשו"ת מהר"ם בר"ב סי' שי"ז (הוצאה בלאך ז"ל) ובדברי מצאתי בירושלמי
 פ"ב דביצה הרי שלא עירב אחרים שערכו מותרין לעשות לו (משלו).

פ"ב ה"א ר' זריקן בשם ר' זעורה. בשו"ת מהר"ם הנ"ל ר' זריקא בשם
 ר' אדא (וגי' הדפוס בשם ר"ז עדיף דלא מצינו במ"א בשם ר' אדא) מוכח
 (במזכה) להכ (להן) משלו דאל"כ (די לא כן) נמצאו עושין לו משלו פי'
 דאל"כ שהי' עושים לו בלא קנין נמצאו עושים לו משלו ואסור עכ"ל. יע"ר.
 ר' זריקן עי' באצ"ר סוכה צד 75.

פ"ב ה"א ר' יצחק אומר צולה לו דנה. בבבלי ביצה כ"ב ע"א משום ר'
 יצחק אמרו אף צולין לו דג קטן. וכעין זה בבבלי נדרים ל"ח ע"ב המדיר בנו
 וכו' ר"י יצחק אומר לצלות לו דג קטן. ובאו"ז ח"א סי' תשמ"א ובשבלי הלקט
 רמ"ו ובמאירי ביצה ד' י"ז ובחי' הרשב"א ביצה כ' ע"א ובר"ן ביצה סי' תתפ"ד
 ובתניא סי' נ"ו מוכח הירושלמי והגי' צולה לו דג קטן. ובעיטור ה' י"ט מחלוקת.
 י"ט וברא"ש ביצה פ"ב סי' ט"ו הגי' צולה לו דג. וכ"ה בשם הרא"ש בשלמי
 הגבורים סביב היר"ף ביצה סי' תתפ"ד. אבל בשו"ת מהר"ם בר"ב הנ"ל צולין
 (צולה) לו דנה. ובירושלמי נדרים פ"ו ה"ב דנה שאינו טועם, אינו אסור וכו'
 אי זהו קטן וכו' ע"ש ובבלי נדרים נ"א ע"ב. בס' דורות הראשונים ח"ב ר'
 צ"ד מביא מבבלי כאן שר' יצחק בעל המאמר הנ"ל הוא הנא. ולא זכר שמהירושלמי
 כאן נראה שר' יצחק זה חולק עם רב הונא ועם שמואל ונראה שהיה אמורא.
פ"ב ה"א מחמם לו חמין. בחי' הרשב"א ובר"ן הנ"ל אבל בירושלמי משמע
 שאף הוא אופה לעצמו דגרמ'י ההם לא עירב וכו' מחמם לו חמין וכו' מדקתני
 אופה (צולה) וכחמם ומדליק ולא אמר אופין ומדליקין משמע שאף הוא אופה
 ומדליק לעצמו. ובהג' הרמ"א בש"ע תקב"ז ס"כ ואם אין שם אחרים שעדיבו
 שמוהר לאפות בצמצום פת א' ולכשל וכו'. וזה מירושלמי כאן.

פ"ב ה"א שמואל אמר מדליק לו את הנר. בבבלי לא נזכר מדעת שמואל.
 ועי' ברא"ש ובשו"ת מהר"ם בר"ב הנ"ל. ובאו"ז הנ"ל מדליק וכו' פי' כעצמו
 ומר אסר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי וכו' ע"ש.

פ"ב ה"א תני ר' חייא וכו'. תוספתא פ"ב דביצה. ובעיטור הנ"ל תני ר' ממלא וכו'.
פ"ב ה"א מעשה באחד שהדיר את בנו וכו'. בירושלמי סוף במרים תני
 המדיר את בנו לה"ת מותר למלות לו חבית של מים ולהדליק לו את הנר
 כו'. ובתוספתא בכורות פ"ו מעשה באחד שהרצה את בנו ללמוד תורה וכו'.
 התיר לו ר' יוסי למלאות לו חבית מים וכו'.

פ"ב ה"א ר"ח רבה עלה לביתו וכו'. בבבלי ביצה ט"ו ע"א תני ר' חייא עדשים וכו' ובעיטור ה' יו"ט מחלוקת י"ד ירושלמי ר"ח רבא וכו' ע"ש. זכאויז ח"ב סי' שמ"ג עדשים וכו' סומך עליהן מערב יו"ט וכו' כדאמרינן בירושלמי ר"ח רובה על לביתה וכו' תנאי (תניי) היה לו לר"ח הגדול והא קמ"ל דא"צ לבשל לצורך עירובי תבשילין עכ"ל. ובהגהת אשרי ביצה פ"ב סי' ה' והוא שהתנה עליהן מערב יו"ט אם נשארו עדשים וכו' מא"ז עכ"ל. וכיון להאויז הג"ל. ועי' בר"ן ביצה פ"ב סי' התפ"א ובמאירי ביצה ד' ט"ו ע"א ובתלמוד המערב אמרו ר"ח רבה וכו' אמרו ליה (אמרו ליה) אנשיין ערובא (אנשיין מערבה) וכו'. ובאגודה סי' כ' ובירושלמי איכא ט"ד עדשים שבשולי קדירה מערב יו"ט ולא סמך אלא ביו"ט סני וכן היקל פעם אחת הרב ר' שמואל. ובשבלי הלקט הקצר סי' ע"ו עדיין אני אומר שאפילו בלא פת מועיל מדתני בירושלמי ר"ח רבה וכו' מהכא משמע דלא בעינן פת וכו'.

פ"ב ה"א טלופחין מן איתמל וכו'. במאירי הג"ל נראה שלילה שמחרתו ערב יו"ט לא היו אוכלין כשר א"א שמעכירים את השעה בדברים קלים כגון תבשיל של עדשים כדי ליכנס ליו"ט לתיאבון עכ"ל.

פ"ב ה"א תניי היה לו לר"ח הגדול. בעיטור הג"ל תניי היה לר"ח הגדול ומהכא משמע דלא בעי פת עכ"ל. ובארחות חיים ה' יו"ט סי' ט' וכתב רבינו אפרים ז"ל כי אחר שהתנה דוקא כי איה ליה מידי דבשיל מאהמול אבל לכתחילה אסור וכן נראה מהירושלמי. וביום של שלמה בביצה פ"ב סי' ח' וכך אסקינן בירושלמי חייא רבה עלה לביתו וכו' א"ר חסדא תנאי הג"ל לר"ח הגדול אלמא דרחי רב חסדא, ואין לומר דהרא אמרה הוא כמו פסק הלכה דסתמא דתלמודא דפליג וכו' ע"ש.

פ"ב ה"א כודין כ"ש וכ"ה שהן וכו'. ובירושלמי ד' זימאמיר מודין כ"ש לב"ה. ובהוספתא ביצה פ"ב בכת"י ערפורט מודין כ"ש לב"ה. ובכת"י אהר מודין כ"ש וב"ה. וכן בבבלי ביצה י"ז ע"א.

פ"ב ה"א שבש"א תבשיל אחד וכו'. בתוספתא בכת"י ערפורט שהן שני תבשילין. ובכת"י אחר ובבבלי הג"ל כני' ירושלמי דילן ובמרדכי ה' ט"ב סי' תרל"ד שבש"א שני תבשילין וכו'. ועי' תוס' ביצה י"ז ע"ב ד"ה על. והג"י שני תבשילין יותר נוח כי כ"ש תמיד מחמיר בעירובין.

פ"ב ה"א הכל מודין שאם פירפר וכו'. בנוסח משונה במנהיג (צד 50 ד. ברלין) וז"ל ובתוספ"ה דיו"ט (פרק ב' וע"ש) ובירושלמי הכל מודים שאם בשל שני מינין דקדרה או שפרפר דג על גבי ביצה או שחתך קפלוטות תחת הדג שהן שני תבשילין. ובסמ"ק סי' צ"ז ועוד אומר בירושלמי גבי עירובי תבשילין שפרפר שני מיני תבשילין, מכאן אומר ריב"א לאכול וכו'.

פ"ב ה"א והלכה כדברי התלמוד. בד' זימאמיר כדברי התלמוד. ופ"י כד"ש בן אלעזר שהן שני תבשילין. וזה כנגד הבבלי ביצה י"ז ע"ב שאמר רבא הלכתא כתנא דידן. ופירש"י דמתניתין דקתני ב"ה שרו בתבשיל אחד. ומ"ש והלכה כדברי התלמוד או התלמוד. נראה בעיני לשער שהכוונה על התוספתא ביצה פ"ב ששם מקור דברי ר"ש בן אלעזר. והלשון הלכה כדברי התלמוד נמצא בירושלמי עוד בארבעה מקומות, במע"ש פרק ג' ה"ו ר' יעקב בר אידי וריב"ל הלכה כדברי התלמוד, וקאי על ס"ש בתוספתא מע"ש פ"ב (הוצאת צ"ט) ר"ש בן אלעזר (ובכת"י אחר שם: ר"ש בן יהודה) משום ר' יחי' כך

אמר: ב"ה וכו' ע"ש. ובשבת פ"ה ה"א (ונשנה בכלאים פ"ה ה"ג) ר' יצחק בר נחמן בשם ר' אושעיא הלכה כדברי התלמיד. וקאי על מ"ש בתוספתא שבת פ"ד והובא בירושלמי שם הני ר' ישמעאל בי ר' יוסי משום אביו ארבע בהמת נמשכות באיפסר וכו'. ובשבת פרק י"ט ה"ב (ונשנה ביבמות פ"ה ה"ב) ר' יצחק בר נחמן בשם ר' הושעיה הלכה כדברי התלמיד. (בבב"ר פ' מ"ו ובעישור ה' טילה הלכה כדברי התלמוד). וקאי על מ"ש בתוספתא שבת פט"ו והובא בירושלמי שם תני אמר ר"ש בן אלעזר לא נחלקו ב"ש וב"ה וכו'. ובעירובין פרק א' ה"ב תני והלכה כדברי התלמיד. וקאי על סאמרו של ר' יוסי בן יוסי בתוספתא עירובין ומוכא בירושלמי שם. וכפאה (פ"ב) ר"ז בשם שמואל אין לסדין וכו' ולא מן התוספות. לכן אמרו שבאלה המקומות הלכה כדברי התלמיד ששנה בתוספתא דברי התנאים הנ"ל. הלשון הלכה כדברי התלמיד לא מצאתי בירושלמי בשארי סדרים.

פ"ב ה"א רב אמר וכו'. בכבלי לא נזכר זה.

פ"ב ה"א רר' יוחנן אמר וכו'. בירושלמי דפוס קראקא קראטאשין וויטאמר הגי' דרבי אמר. והקרובן עדה הגיה דר' יוחנן אמר ולא ראה דר' ולפלא על מ"ש בכאורי הגר"א בש"ע או"ח תקכ"ז סכ"ג וכן בירושלמי פ"ב ד"ט ה"א דר' אמר עליו ועל מי שלא עירב כו' (סמך בזה על ד' קראקא) ושם ר' חייא בשם ר' יוחנן צ"ל עליו וכו'. וזה שאב הגר"א מהמרדכי ביצה הנ"ל.

פ"ב ה"א עירב החילתו וסופו אין לו שיעור. תוספתא ביצה פ"ב.

פ"ב ה"א דברי ר' מאיר. בתוספתא ביצה פ"ב ובבבלי ביצה מ"ז ע"ב דברי רב, וע"ש בתוס' ד"ה רבי אימר. ובתוספתא שעם הרי"ף (ווילנא תרכ"ג) הגירסא משנה **פ"ב** ה"א אית תני תני ומחלף וכו'. באו"ח ח"ב סי' שמ"ג בירושלמי דשמעתי יו"ט וכו' אית תני תני וסתריף (ומחלף) כלומר כמו ששלה ר' אלעזר לגול | (בבבלי ביצה מ"ז ע"ב) שמחליפין דברי רבי לחכמים ודברי חכמים לרבי עכ"ל. ה. **פ"ב** ה"א אמר ר' לעזר הואיל וכו'. באו"ח הנ"ל א"ר לוי (ר' לעזר) הואיל וכו' צריכין מיוחד פי' יש לחוש שמא חכמים אוסרין בשניהן והלכה כרבי מחבירו אבל לא מחביריו עכ"ל.

פ"ב ה"א ר"י בשם ר"ז וכו'. כעין זה לעיל פרק א' ה"ט. ובאו"ח הנ"ל ר"י בשם ר"ז מאן דעביד טבאות וכו' כלומר בעי"ט שניהם יערב אבל לא כו"ט. **פ"ב** ה"א הרא דאת אמר וכו'. באו"ח הנ"ל פי' לערב ערובי הצירות אבל לא עירובי החומין כדפרי' לקמן ר' יוסי בר בון בעי עירובי תבשילין מתירין אף (ליתא) את המחיצות פי' היה תמיה על דברי ר' יודן שאמר שבעבור עירובי תבשילין מותר לערב עירובי הצירות מ"מ הואיל ולא נחלקו עליו לנמרי כר' יודן עבדינן, אי נמי נוכל לפרש דר"י בר בון בעי וכו' ע"ש. ובהג' הרמ"א בש"ע או"ח תקכ"ח ס"ב אפי' אם הניח עירובי תבשילין. ובכאורי הגר"א שם מביא ע"ז ירושלמי דילן. ועי' ישועות יעקב סי' שצ"ג.

פ"ב ה"ב במשנה ומורין בדג וכו'. וכ"ה בפ"י הר"ח בכיזה י"ז ע"ב. ובשבלי הלקט סי' רמ"ז התנן יו"ט וכו' ושויין (ומורין) כדג וכו'. וכן הוא בחי' הרא"ה לביצה שם ובמשנה בבבלי.

פ"ב ה"ב במשנה שייר הימנו וכו'. במתניתא דב"מ שייר ממנו (הימנו) בל שהוא סומך עליו כהחילה (ליתא) לשבת. ובפ"י ר"ח הנ"ל כנוסח הדפוס. **פ"ב** ה"ב מהניתא בכלים גדולים. במאירי ביצה י"ח ובירושלמי אמרו גבי מתני'

מתני' הדא דתימא (ב' מלוה ליתא) בגדולים אבל בקטנים מערים עליהם כלומר מהני' דאסרין הטבלה כלים אנכ מימיו בכלי גדול שהרואים מכירים בו שלא לשאובה הוא עשוי וכו' ויש מפרשים את הירושלמי בענין אחר אבל כך נראה לי פרושו עכ"ל.

פ"ב ה"ב נפל כלייו לתוך הבור. כ"ז חסר בר' זיטאמיר.

פ"ב ה"ב מתיב מ"ד בוולד הטומאה וכו'. לפלא טרוע לא נזכר כאן מהתוספתא ביצה פ"ב שהובאה כבבלי ביצה י"ט ע"א כלים שנמטאו באב' הטומאה אין מטבילין אותן כיו"ט וכו'? ובר"ש פ"א דמהרות ובירושלמי בפ"ב דביצה איכא איפכא מתיב מ"ד כאב הטומאה למ"ד בולד הטומאה (מתיב מ"ד בוולד הטומאה למ"ד כאב הטומאה) ואותה גירסא משובשת וכו' עכ"ל. ובתוס' חגיגה כ"א ע"א ד"ה האונן והכי משמע בירושלמי וכו' ואותה גירסא שפיר מיהי לה בירושלמי גם בפ"ב דביצה כהוב בשבשט הספרים וכו'. ועי' במגיד משנה ובמספ' משנה בה' שבת פכ"ג ה"ח ובאצו"ר תרומות צד 19.

פ"ב ה"ב אמר ר"ח סגן הכהנים וכו'. וכן הוא בפסיקתא (הוצאה ר"מ א"ש ז"ל ר' קל"ז ע"ב). ובבבלי תענית י"ג ע"א אר"ח סגן הכהנים כדוי הוא בית אלהינו לאבד עליו (הכהנים) טבילה אחת. וכן הוא בשם הירושלמי במאירי ביצה י"א ע"א. ובפ"י רבינו חננאל בביצה י"ח סע"ב ירושלמי חני (ליתא) כל חיבני (מחויבני) טבילות וכו' לאבד עליו הכהנים וכו' בנוסח הדפוס. ובתוס' שם ד"ה כל וסיהו במ"ב אין טובלין כר"ח בן אנטיגנוס (ר"ח סגן הכהנים) ראמר כדאי וכו' וע"ש ובתוס' שבת קי"א ע"ב ד"ה טובלין ובתוס' נדה ס"ח ע"ב ד"ה הא. ובסמ"ג לוין קי"א פוסק ר"י דנדה שאירע טבילה ליל ט"ב אסורה למבול וכו' במס' תענית חולק ר"ח סגן הכהנים ואומר כדוי הוא בית אלהינו לאבד עליו טבילה אחת בשנה עכ"ל ול"ג הכהנים וכצ"ל. וכן ליתא בשבלי הלקט הקצר סי' צ'.

פ"ב ה"ב דרש ר' לוי כהרא דר"ח סגן הכהנים. בתוס' ביצה י"ח ע"ב וקאמר עלה בירושלמי ר' לוי כר' חנינא בן אנטיגנוס ולית הלכתא כהך משנה וכו'. וע"ש בתוס' הנ"ל שם ושם, ובשבלי הלקט סי' רע"ב ר' לוי כהרה דר"ח סגן הכהנים וגם בלא זירושלמי נראה כן וכו' וע"ש ובפ"י רבינו חננאל הנ"ל. ובהנ"מ ה' שביחת עשור פ"ג דהכי פסיק בירושלמי פ"ב דביצה הורה ר' לוי וכו'. ובסמ"ג הנ"ל ואמר בירושלמי ע"ז הורה ר"ל וכו' ועי' באהבה ציון וירושלים בימא צד 116.

פ"ב ה"ב שכן אדם וכו'. בפ"י רבינו חננאל הנ"ל מובא זה.

פ"ב ה"ג דתני אין מטבילין וכו'. תוספתא ביצה פ"ב ובבבלי שם י"ח ע"ב בשניים. ובפירש"י שם ובתוספתא דביצה ושבת כהדיא תני בה הכי אין מטבילין וכו'. ומהירושלמי לא זכר רש"י.

פ"ב ה"ג כיצד טנכ לגב וכו'. תוספתא הנ"ל וע"ש. ובפ"י רבינו חננאל ביצה י"ט ע"א ירושלמי כיצד מטבילין מגב לגב רצה לעשות וכו' ע"ש. ובערוך ערך גב ב' ירושלמי כיצד וכו'. ובחי' הרשב"א בביצה י"ט ע"א והבין איתא בירושלמי כדברי רש"י ז"ל הגרסין התם כיצד וכו'.

פ"ב ה"ג כיצד מחבורה וכו'. בפ"י רבינו חננאל הנ"ל מחבורה להבורה וכו' וביקש עוד לאכול מחבורה אחרת שלמים וכו' וכן הוא בערוך הנ"ל.

פ"ב ה"ד באשם מצורע וכו' לא יצא. עי' ירושלמי פסחים פ"ה ה"ב ומחטאתו

ומחמתו של מצורע אנו למדין וכו'. ובפי' רבינו חננאל בביצה י"ט ע"א ירושלמי בש"א הותרה וכו' ע"ש שניים קלים. ובירושלמי זבחים הנדפס בימינו (ד' י"מ ע"ב) ר' חייא בר אדא וכו' באשם מצורע אם סמך מאתמול יצא וכו'. וזה נוסף שם בירושלמי עפ"י קושיה שהקשו הגליון בירושלמי שלפנינו כאן ע"ש. פ"ב ה"ד נעשה כשלמי נדבה. בחגיגה פ"ב ה"ג כשלמי חגיגה. ומ"ס הוא. פ"ב ה"ד אמרו ב"ה לב"ש וכו' בתוספתא חגיגה פ"ב ובבבלי ביצה כ' ע"ב בשניים. פ"ב ה"ד והרי נדרים ונדבות וכו'. בתוס' חגיגה י"ז ע"א ד"ה יום ומיהו בירושלמי מייתי אמרו להם לב"ה נדרים ונדבות וכו' ע"ש.

פ"ב ה"ד אינו דין וכו'. בחגיגה הנ"ל אינו ברין. פ"ב ה"ד ניחא עולות וכו'. במשנה למלך פ"ג מה' אבל ה"י גרסינן בירושלמי וכו'. פ"ב ה"ד דוד מה בעצרת וכו'. בתוס' חגיגה י"ז ע"א ד"ה אף בירושלמי אמר ר"י בר בון דוד מה בעצרת וכו' והקריבו למחר כלומר מההם משמע שהיה לו השלומין וכו' עכ"ל.

פ"ב ה"ד בשירותא בעיית מולוי. בירושלמי חגיגה פ"ב ה"ג הדא כסא בשירותא וכו'. ובמע"ש פרק ה' סה"ה בשירותא בעיית מולוי ובמאירי ביצה כ' ע"א מעשה בהלל הוקן וכו' ואמרינן עלה בירושלמי כל כשרותא בעיא מלאי פי' כשודתא כלומר קורה צריכה היא לכריתה ואין אדם כורתה אלא כמינה שהרי מן העצים אדם עושה קתא לסכיני ולמגלי ולמרי וחציני ונעשין בית יד לדבר הכורת את העצים כך דברי ב"ש לא נפסלו אלא בשלהם עכ"ל.

פ"ב ה"ד סמא דקיסא מיניה וביה. בחגיגה הנ"ל סמא דקיסא מיניה וביה. ובמע"ש הנ"ל סמא דקיסא וכו'. ובמאירי הנ"ל וכן אמרו שם סמא דקיסא מיניה וביה פי' קסא עצים כדאמרינן תרתי קיסי יבישו (עי' סנהדרין צ"ג ע"א) וקאמר תולעת הנמצא בעצים מתוכו הוא מהליע ואינו בא לו ממקום אחר וכל זה משל על בכא בן כוסא עכ"ל.

פ"ב ה"ה פתר לה תרין פתרין וכו'. גי' משונה בחי' הרשב"א בביצה כ"א ע"ב ומיהא בירושלמי איכא לישנא אחרינא כאן דמפרש לה בראוין לשתיה ממש אע"פ שלא שהה מהם דגרסינן ההם על מתני' דהכא פתר לה הרין פתרין ע"ד דב"ש וכו' פתר לה פתר אחרון על דעתיה דב"ה ואפילו אין ראוין לשתיה (י"ט מלות אחרונה ליתא לפנינו). ועי' בתוס' ביצה כ"א ע"ב ד"ה לא שוכרו הירושלמי. אבל בתוס' שבת ל"ט ע"ב ד"ה אלא לא זכרו הירושלמי.

פ"ב ה"ה חמין שהוחמו ביו"ט וכו'. לפלא שלא נזכר כאן מהוספתא ביצה פ"ב אין משתמטין בחמין שהוחמו ביו"ט אבל רוחץ הוא פניו ידיו ורגליו וכו'. ועי' בבבלי שבת ל"ט ע"ב. ובעיטור ה' יו"ט (מחלוקת י"ח) וגרסינן התם (בירושלמי) חמין שהוחמו ביו"ט וכן חמין (חמים) שהוחמו מע"ש וכו' ומקא (בירושלמי) מרחוץ בהם כל גופו אברים אברים עכ"ל. ובחי' הרשב"א בשבת ל"ה ע"ב והביאו מן הירושלמי ראיה דבעי' התם מותר לשתות ואסור לרחוץ וכו'. ובאוי"ז ח"ב סי' שמו' וחמין שהוחמו ביו"ט פלוגתא דרב ושמואל בירושלמי דשמעתין דאמר התם חמין שהוחמו ביו"ט וכן חמין שהוחמו מע"ש לשבת רב ושמואל חד אמר מרחוץ בהן פניו וכו' וחד אמר וכו' ובפרק כירה בגמרא דידן מייתי פלוגתייהו וקתני בהדיא רב אמר מרחוץ כל גופו אבר אבר ושמואל אמר פניו ידיו ורגליו וכו' עכ"ל. ובמרדכי ביצה סי' אלף ע"ח כתב ראב"ה כי מעיינת בירושלמי דהכא משמע דוקא הוחמו ביו"ט (במרדכי עם הרי"ף כד' ויילנא הוחמו מעי"ט) אבל

אבל בירושלמי דפרק כירה משמע אפי' הוחם מעי"ם אסור עכ"ל.
פ"ב ה"ה אבלם שאל וכו'. בעימור ה' יו"ם (מחלוקת י"ח) ירושלמי חד
 פליטוף (פילוסופים) שאל לב"ק אביט (אבלם, וידוע דברי רש"י ע"ז ל' ע"א
 שהיה נזי) שאל לר' (ליתא) לוי וכו' כלומר רהיצה א"צ לכל נפש עכ"ל ועי'
 ב"ר"ה וברש"י שבת קנ"ו ע"ב.

פ"ב ה"ה ומכי הוא לך כלום. בשבת פ"ג ה"ג ומכי הוא לה כלום וכצ"ל.
פ"ב ה"ז במשנה חמין לרגליו. בבה"ג (ד. ברלין צד 185) חמין לרגליו
 בי"ם (ליתא) וכו'. ובחי' הרשב"א בביצה כ"א לא יחם אדם מים (חמין) לרגליו
 וכו'. ובא"ז סי' שמו' לרחוץ (ליתא) רגליו.

פ"ב ה"ז ואין זוקפין את המנורה ביו"ט הד"א במנורה של פרקים וכו'. וכן
 הוא בכבלי ביצה כ"ב ע"א. ולפלא מדוע לא זכרו בירושלמי ובבבלי מהתוספתא
 ביצה פ"א מעשה כד' גמליאל זוקנים שהיו מסובין ברומי ונפלה מנורה בלילי
 יו"ט עמד ר' עקיבא וזקפה וכו'? ולא נזכר שם שהמנורה היתה של פרקים?
 אני חושב שהתוספתא שלפנינו נסדרה אחר חתימת התלמודים. ואפשר שהכרייתה
 הנ"ל לא היתה לפני חז"ל במדרום של התוספתא.

פ"ב ה"ז מתוך שאתה מייגעו וכו'. הירושלמי מוכא בפ"י רבינו חננאל בביצה
 כ"ב ע"ב ובערוך ערך חר כ' ובתוס' ביצה שם ר"ה דנפישא ובהתוס' שאנן
 ובפ"י הראב"ד בעדיות פ"ג משנה י' ובמלחמות ה' להרמב"ן ספ"ב דפסחים
 ובא"ז ח"ב סי' ש"ג בשנויים ובחי' הרשב"א בביצה שם ומפרש לה בירושלמי
 שמתוך שאתה (שאה) מייגעו אף הוא אינו איפה אלא כדי (ליתא) צרכו כלומר
 שמתוך שאתה מייגעו לעשות אותן קמנים ויכרח בהן הרבה לעשות מלישה
 מועמת פתן הרבה אף הוא אינו בא לאפות לצורך חול וכו'. וכן הוא בראב"ן
 ד' ע"ז ע"ג. ובמנהיג (ד' ע"ט) שנינו בירושלמי אין אופין וכו' שמתוך שמרחתן
 מרובה (שאת מייגעו) אופין וכו'. ובס' אדם וחיה (נתיב ד' חלק ב') אופין
 וכו' ובתוס' פי' (בוונתו להתוס' הנ"ל) גרולה ולא היישין שמא יאפה שלא
 לצורך וכן בירושלמי ועי' בב"י סי' תק"ז.

פ"ב ה"ז ר' אחא שמע וכו'. בערך ערך חר כ' (פיזוז רל"ז) וחרי (ליתא),
 וזה ציון להמשנה ר' אחא שמע לה מן הדא מה חרי האף הגדול הזה כלומר
 לעשות חרות גדולות אף הוא. פי' א' חרות אפוזת גדולות.

פ"ב ה"ז ורבנן שמעין וכו'. בערוך הנ"ל רבנן שמעין לה מהרה והנה
 שלשה סלי חרי כלומר חרות של מלך (בערוך השלם: חרות גדולות הראיות
 למלך). ובפ"י הרמב"ן עה"ת ס"פ וישב ואמר בירושלמי רבנן שמעין לה מן
 הדה והנה שלשה סלי חורי על ראשי.

פ"ב ה"ז במשנה את החמין מיו"ט לשבת. וכן הוא במתניתא דבני מערבא. אבל
 במשנה בבבלי ביצה כ"א ע"ב אין מומנין את החמין לכתחלה (ליתא) ביו"ט. ובב"ר
 (ד' ראשון) אין מומנין את החמין לשבת. ובפיר"ח ביצה הנ"ל כג' הירושלמי.
פ"ב ה"ז במשנה גריצות. במגדל עז' ה' יו"ם פ"א ה"ד פתין גריסין.
 ובמתניתא דבני מערבא בעדיות פרק ג' משנה י"א פיתן גריסות.

פ"ב ה"ז במשנה פיתן גריצות וחרי. במשנה בבבלי ביצה כאן: וחריין.
 ובמתניתא דבני מערבא בביצה ובעדיות פ"ג משנה י"א וחורי וכן הוא בפיה"ש
 להרשב"ם. ובב"ר (ד' ראשון) וברא"ש להיות אופין פתין גריצין ירקקין. ובפ"י
 הרמב"ן עה"ת ס"פ וישב והגאון רב מעריה פי' סלי לחם לבן כלחם המלך וכו'
 ולשון

ולשון רבותינו במשנה פתן גריצין והורי (והרי). וכתי' הרא"ה כביצה כאן :
אלא (ליהא) גריצין פ' מפני מורה י"ט עכ"ל.

פ"ב ה"ו א"ר לעור בר"צ וכו'. ביוחסין (ר' לונדון צד 26) בהיפפתא
בפ"ב דיו"ט אמר ר' אלעזר בר צדוק פעמים הרבה אכלתי וכו'.

פ"ב ה"ו אי זהו גדי מקולם וכו'. בפ' רבינו חננאל כביצה כ"ג ע"א
ירושלמי הנא אי זהו גדי מקולם וכו' ע"ש שניים רבים. וכבר העיזתי על
השניים הנמצאים כהלכה זו בספרי הראשונים באצו"ר פסחים צד 95.

פ"ב ה"ח במשנה מכבדין בין המיטות וכו' וחכ"א. בחי' הרשב"א שבת
צ"ה ע"א והיה דביצה דהתיר ר"ג לכבד בין המיטות ולא הודו לו חכמים השיב
הרי"ף ז"ל בתשובה דהיינו חכמים היינו ר' יהודה וכו'. ובמלחמות להרמב"ן פ"ט
בשבת וזו ששינו ג' דברים וכו' כבר נשאל עליה רבינו אלפסי עצמו ז"ל וזה
נוסח השאלה וכו' איכא למימר מאן חכמים ר' יהודה היא וכו'. ולפנינו בשו"ת
הרי"ף ליתא להשאלה הנ"ל.

פ"ב ה"ח במשנה ומניחין את המגמר ביו"ט. בשבלי הלקט סי' רמ"ג דתנן
שלשה דברים היה ראב"ע מהיר וחכ"א מניח את המגמר ביו"ט וכו' ולפנינו
נאמר זה בשם ר"ג.

פ"ב ה"ח דברי חכמים אפילו להמשיך. בפ' רבינו חננאל כביצה כ"ג
ע"א ירושלמי וכו' אפילו להמשיך בה חכמים אוסרין וכו'. ובמאירי ביצה פ"ג
ובתלמוד המערב אמרו וכו' אפי' להמשיך בה וכו'.

פ"ב ה"ח ר' זעורה בשם שמואל שור שעסקו רע וכו' ורבותינו שבגולה וכו'.
וכן הוא בירושלמי שבת פ"ד ה"ד. ובירושלמי חלה פ"ד ה"א א"ר יוחנן רבותינו
שבגולה וכו'. ובבבא בתרא פ"ג ה"א הרי כל רבותינו בגולה מעדין עלינו שכך
שמעונה מפי רב אדא בר אבוב (באו"ז ח"א סי' ש"ט ואמר בירושלמי וכו'
שכך שמעונה מפי רב רבה (ורבה) בר אבוב, ובטבוא התלמוד לרבינו יוסף
אלכרנליני אבוב דשמואל הוא אבא בר אבוב (גנוי נסתרות קובץ ג' עמוד קצ"ח)
ובכתובות פ"ב ה"ג מעתה רבותינו שבבבל הפסידו. ובכלאים פ"ט ה"ד נשנה
המאמר והגי' מעתה רבותינו שבגולה הפסידו. ובתנחומא חיי ו' בשם רב יהודה
בר יחזקאל ורבותיו משום רבותינו שבגולה. ובבבלי סנהדרין י"ו ע"ב רבותינו
שבבבל רב ושמואל ומהירושלמי הנ"ל נראה שר' יוחנן ואבוי דשמואל, ר"י
בר יחזקאל אומרים בשם רבותינו שבגולה, ויותר קרוב שמ"ש בירושלמי
ורבותינו שבגולה הכוונה לחנניה בן אחיו של ר' יהושע שמקומו היה בגולה.
פ"ב ה"ח ר' יודה בר פזי וכו'. בפ' רבינו חננאל הנ"ל הנא ר' יונה בן
פזי וכו' אמרו לו או העבר רצועה מפרתך וכו' ע"ש. ובמאירי הנ"ל הניא ר'
יונה בן עזאי (ר' יודה בר פזי) אומר אכרו לו או העבר הרצועה מפרתך או
עבור מבגותינו (או עמוד מבגותינו או העביר וכו') אמר ר' חנינא (ר' חנניה)
השחירו פניו (שיניו) וכו'. ועי' בר"ן ביצה סי' תתצ"א.

פ"ב ה"ח א"ר ר' אידי דחומרא, העיר חומרא בבבל כמו שאמרו בירושלמי
שבת פ"א ה"ח דמר שמואל כגון מן חומרה לנהרדעא. וקאחוט ז"ל כתב שהעיר
חומרה בא"י. ובס' הארץ (צד 135) חומרה מקום אצל צור ירושלמי שבת
סוף ה' וסנהדרין ה': עכ"ל וכבר הראיתי באהבת ציון וירושלים בשביעית (צד 50)
שהראשונים גרסו בסנהדרין הנ"ל: איקלע להתם תחת שכתוב לפנינו שם: לחת.
פ"ב ה"ח א"ר קיריס דאירמה. בשבת ספ"ה דידמא. ובס' הארץ (יפו הרע"א

צד 136) מביא העיר ירמא ולא זכר גי' הירושלמי בביצה הנ"ל.
פ"ב ה"ט במשנה וחכ"א וכו' ושוחקין את הפילפלין ברחים שלהן. בחי'
 הרשב"א בשבת קמ"א ע"א ותנן נמי אין שוחקין פלפלין ברחים שלהן דאלמא
 דוקא ברחים הוא דאסיר משום דהוי טוחן הא דרובן מותר וכו'.
פ"ב ה"ט במשנה רי"א אין מקרדין. ברי"ף (ד' ראשון) רי"א אין מקרדין
 אה דהתמה ב"ט (ליתא) מפני וכו'.

פ"ב ה"ט במשנה וחכ"א מקרדין אבל לא מקרצפין. במשנה בבליה (בביצה
 כ"ג ע"א) וחכ"א אין מקרדין אף לא מקרצפין. ובירושלמי לקמן בפרק זה ה"ט.
 בפסקא דמתניתין וחכ"א אין מקרדין אף לא מקרצפין. וכן הוא במתניתא
 דבני מערבא. ובהוס' יד"א בביצה כ"ג ע"ב אי קשיא חכמים היינו ה"ק דפליג
 עם ר"א ב"ע וכו'. ועי' עדיות פרק ג' משנה י"ג.

פ"ב ה"ט וחכ"א אין מקרדין וכו'. בחי' הרשב"א בביצה כ"ג ע"א ובירושלמי
 פירשו מעם אחר דגורנין התם קירור (אין מקרדין. אבל בהוספתא ביצה ספ"ב
 (הוצאת צוקערמאנדעל) איזה הוא קירור) אסור משום חבורה וכו'. ובשבלי
 הלקט סי' רנ"ח ומצאתי בירושלמי וחכ"א אין מקרדין (אף לא מקרצפין) שלא
 יבאו לידי חבורה וכו' ובמרדכי ביצה סי' אלף פ"ג גרסין בירושלמי דאין
 מקרדים שלא יבוא (יבואו) וכו' לידי תלישה וכתב רבינו אבי העזר כיון דמשמע
 הכא (בשבלי ביצה כ"ג ע"א) דר"ש שרי וכו' אע"ג דאיכא חששא דחבורה
 כדמפרש בירושלמי הכי נמי מותר לתלוש הנוצה ביו"ט במקום שחימה לשחוט וכו'.
פ"ב ה"י במשנה טמאה מדרס. במתניהא דבני מערבא עגלה של קמן
 טמאה משום שלשה כלים משום כלי קיבול משום כלי סתכות מידרס. ונראה
 שאין כאן שום ישנוי נוסח ורק מ"ס המלות משום וכו' עד מדרס. והסופר שנה
 במעות השורה הראשונה.

פ"ב ה"י במשנה ואינה נגדרת ע"ג הכלים. במשנה בבליה (ביצה כ"ג ע"ב) וברי"ף
 (ד' ראשון) ורא"ש ובפיה"ט להרמב"ם שם ואינה נגדרת אלא (ליתא) ע"ג כלים.
פ"ב ה"י במשנה שהיא כובשת. במתניהא דב"ט שהיא מושכת.
פ"ב ה"י והביאו לפניו אינגורין. בטלחות ה' להרמב"ן בשבת ספ"ג מצינו
 בירושלמי של בית ר"ג וכו' זהביא (והביאו) לפניו אינגורין (אינגורין) וכו'.
 וביוחסין (ד' לונדון צד 26) עוד שם (בהוספתא) אמר ר"א בר צדוק פעם
 אחת היה אבא מיסב (ליתא) בבית ר"ג וכו'.

פ"ב ה"י ויעשה ר' צדוק כשונג. במלחמות הנ"ל ושאלו ויעשה ר"צ אצל
 ר"ג כשונג (ר"צ כשונג אצל ר"ג) ויאכל אלא שלא להתיר מלאכה ע"י ר"ג
 כלומר מנהג חסידות נהנ' בר"ג שלא העשה איסורא על ידו או שלא יאמר
 שהוא הסכים עמו ויהירו עכ"ל.

פ"ב ה"י התחתון משום וכו'. בפ"י רבינו חננאל בביצה כ"ג ע"ב ומפורש
 בנמרא שלנו וגם כן בירושלמי התחתון (משום) כלי קיבול העליון (והעליון) משום
 (משם) כלי מתכות אמצעי (והאמצעית) משום (משם) כברה. ובערוך ערך כיתים
 (ד' ראשון) ומפורש בגמ' שלנו וגם כך פירש בירושלמי וכו'.

פ"ב ה"י משום כברה. בתוס' ביצה כ"ג ע"ב ד"ה משום דקאמר בירושלמי
 כברה של סלתות טמאה וכו'. וב"מ של שלמה ביצה פ"ב סי' ל"ט דקאמר
 בירושלמי כברה של סלתות טמא משום שיש עליה הורת כלי שמקבלת הסוכין
 וכו'. ולפנינו ליתא.

פ"ב ה"י שמוטר למלמלו. צ"ל וכמה דתיסר מותר למלמלו ודכוותה מותר להחזירו. וכן הוא ככלאים פרק א' ה"ט ובשבת פרק ג' הלכה ג' וע"ש. **פ"ג** ה"א במשנה רשב"ג אומר וכו'. עי' בבבלי שבת ק"ו ע"ב וכפי' רבינו צמים גאון וכפי' רבינו חננאל שם.

פ"ג ה"א א"ר שמואל אחיו דר' ברכיה כל שהוא מחוסר וכו'. בבבלי ביצה כ"ד ע"א אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל כל שאומר הבא מצודה ונצודנו וכו'. **פ"ג** ה"ב במשנה שנצודו מבעו"י. במשנה בבבלי וברי"ף וברא"ש שם שנצודו מעז"ט. ובגמ' בבבלי שם הקשה מעשה לסתור חסורי מחסרא והכי קתני וכו'. והירושלמי לא התעורר על זה.

פ"ג ה"ב אבל אם נתקלקלה וכו'. צ"ל אבל אם לא נתקלקלה וכו'. וכן הוא בירושלמי שבת פרק א' הלכה ז'.

פ"ג ה"ב ואפילו נתקלקלה המצודה וכו'. בחי' הרשב"א בביצה כ"ד ע"ב וכן משמע בירושלמי דגרסינן התם אבל (ואפילו) נתקלקלה המצודה חש (וחש) לוטר שמא לא ניצודו מבעו"י אר"י בר בון בחורשין (כפורש בחורשין) וכו' והכא במקום שחיה (ועוף) מצויה (מצויין) וכו'.

פ"ג ה"ב ועוף מצויין. בשבת פ"א ה"ז מוסף: ר' חייה בשם רבי אתקין להל (ו' מלות ליתא) סברין מיטר (ר' זעורה בשם רב סברין מיטר וכו') מותרין למחר. **פ"ג** ה"ב ספק הכן אסור וכו'. בחי' הרמב"ן בשבת ק"ו ע"א ובר"ן ביצה סי' תתצ"ג וכן מוכיח בירושלמי דגרסינן התם לפי שאין עושין תקנה לדבר שאינו מן המוכן וכו'. וזה ליתא בביצה בירושלמי אבל איהא בשבת פרק י"ג ה"ז.

פ"ג ה"ב אין הגוי צריך הכן. בארחות חיים ה' יו"ט סי' ל"ג כמו שאמרו ו"ל בירושלמי אין הכן לגוי כלומר אין צריך לוטר לגוי הכין לי שאם היו לו המדי דמיסקא או גרוגרות וצמוקים ועו לחלבה הכל מותר ואין צריך לוטר הכנה והראב"ד ז"ל פו' אין הכן לגוי שאין הכנה מועלת לגוי כל מה שבידו ספק מוקצה מה שאין כן בישראל וכו'. ועי' בתמים דעים סי' קכ"א. ובשו"ע או"ח תצ"ח וה"מ בבהמות ישראל וכו' דאין הגוי צריך הכן. והמקור מכאן.

פ"ג ה"ב ר"ח רבה וכו'. בעיטור ה' יו"ט מחלקה ה' בירושלמי רבא ור"ש ברבי וכו'. ובמאורי ביצה כ"ד ע"ב דאמרינן ר"ח רבא ור"ש ברבי וכו'.

פ"ג ה"ב מה דרב מיבעי מיתי קומיה. בירושלמי שבת פרק א' ה"ז מה דרב מעני קומי. ובעיטור הג"ל מיבעי אותי קומי ר' חמא (חייה) רביה וכו' ובמאורי הג"ל דרב מעני מיתי וכו'.

פ"ג ה"ב הוי דו אטר אין הגוי. במאורי הג"ל ש"מ ר' חייה (ב' מלות ליתא) הוא דאמר אין הגוי צריך הכן כלומר שפירות המוקצין שביד הגוי הואיל וכו'.

פ"ג ה"ב דרבי סימיי. בשבת הג"ל חד תלמיד מן סימאי, ובעיטור הג"ל וחד תלמיד מרב סימא אזל לאנטרם (לאנטרדם) וכו'.

פ"ג ה"ג במשנה אלא א"כ ידוע. במשנה בבבלי (ביצה כ"ה ע"א) אלא אם כן יש שהות ביום. וכפי' רבינו חננאל שם אלא אם נשאר שהות ביום כדי שיאכל וכו' מבע"י (ליתא).

פ"ג ה"ג במשנה שחטה בשדה. במתניתא רבני מערבא שחטה בשדה. וגי' המתניתא דבני מערבא נכונה שברישא נקט בהמה מסוכנת לא ישחוט. ובסיפא שחטה בשדה מבהמה בריאה וגר"ן ביצה סי' תתצ"ה אבל בריאה ששחטה וכו'.

פ"ג ה"ג שחטה ואכלו זאבים וכו'. ירושלמי ברכות פרק ט' הלכה ג' תרומות

פרק ח' הלכה ז' בשניים. ועי' מ"ש באהבת ציון וירושלים ברכות צד 213.
פ"ג ה"ג וחש לומר שמא ניקבו. לפני הראשונים היו גירסאות משונות בזה.
 באשכול ח"ג (צד 2) והכין בירושלמי בא זאב ונמל בני מעיים חש לומר שמא
 נקבה ריאה (לחא ככל ההוצאות שבירושלמי) וכו'. ובחי' הרשב"א בחולין פ'
 ע"ב בשם רבינו יצחק הלוי ז"ל שאין ריאה בכלל בני מעיים וכו' ומטעם זה
 היה אסור בהמה שנאכדה הריאה שלה קודם בדיקה וכו' וריאה להתיר אף
 כשנאכדה הריאה וכו' ובירושלמי דמס' יו"ט פרק אין צדין גרסינן אם באו
 זאבים וכו' וחש לומר שמא נקבה הריאה (כגו' האשכול הנ"ל) חוקת בני מעיים
 כושר אלמא משמע דאף ריאה בכלל בני מעיים ואם נאכדה או אכלום זאבים
 בחוקת כשרה היא עכ"ל. ובשו"ת ריב"ש סי' קס"ג וסי' תצ"ח והכי מוכח בירושלמי
 וכו' וחש לומר שמא ניקבה הריאה וכו'. ובר"ן חולין סי' תרפ"ט והכי מוכח
 בירושלמי בפרק א"צ דגרסינן ההם וכו' שמא נקבה הריאה וכו'. ובתשב"ץ
 ח"א סי' ס"ז ולענין בדיקת הריאה אם היא מדין התלמוד או מתקנת האחרונים
 ז"ל וכו' והכי איתא בירושלמי בפ' א"צ דגרסינן התם באו זאבים וכו' וחש לומר
 שמא ניקבו חוקת בני מעיים כושר (כשירין) וכו' וה"נ מוכח הירושלמי עצמו
 שכתבתי למעלה שא"א לפרשו בבני מעיים אחרים דמאי איריא באו זאבים ונטלים
 אפילו הם בפנינו אין אני צריכין לברקס אלא וודאי בריאה עסקינן דלכתחלה
 צריכין אנו לברקה ואם בא זאב ונטלה כשרה דחוקת בני מעיים כושר וכו'
 עכ"ל. ובאו"ז ח"א סי' שפ"ו שחטה ואכלה זאבים בני מעיים כשרה שחוקת
 בני מעיים כושר וכו'. וכן הוא בעיטור ה' שחיטה (דופן) ע"ש.

פ"ג ה"ג כיצד הוא עושה וכו'. בחי' הרשב"א בכיצה כ"ה ע"ב אבל בירושלמי
 דפרקין גרסינן הני אבל מביאה (הוא) ע"ג עורה כיצד הוא עושה משייר ממנה
 אבר זו (אחד) ומביאה עמה (ומביאו עמו). ובאו"ז ח"ב סי' שנ"ג ירושלמי כיצד
 וכו' מושך הימנה (משייר ממנה אבר אחד) ומביאה עמו. ובר"ן ביצה סי'
 התצ"ה והכי מוכח בירושלמי דפרקין דגרסי' ההם הני וכו'.

פ"ג ה"ד מחלפה שיטתיה וכו'. באו"ז ח"ב סי' שנה" טובא הירושלמי בשניים
 קלים. ובפירש"י ביצה כ"ז ע"א ובהוס' שם ד"ה אלא ע"כ ר' יהודה מוקצה
 אית ליה וכו'. ולא העירו שהירושלמי מקשה כאן מר"י אר"י.

פ"ג ה"ד נבילה מע"ש. באו"ז הנ"ל נבילה מעיו"ט.

פ"ג ה"ד ר' יודן בעי וכו'. בתשב"ץ ח"א סי' ס"ז ועוד הביא ריאה הרמב"ן
 ז"ל שהיו נוהגין בימי רז"ל לברוק הריאה מדגרסינן בירושלמי במס' ביצה ר"י
 בעי דמאי מדבריהם ראייה (וראיית) טרפה מדבריהם (מדבריהן) כמה דתימר
 (דאח אמר) רואין את הטרפה ביו"ט דכותה (ודכותה) טפרישין את הדמאי
 ביו"ט והיינו בספק טרפות הסרכות שאם תאמר בשראה בה טריפות אין ריאה
 זו מדבריהם אלא מדברי תורה עכ"ל. וכן הוא בשו"ת ריב"ש סי' קס"ג ובחי'
 הרשב"א בחולין ט' ע"א. ובהגדה הבית להרשב"א (בית שני שער ג') וגרסינן
 בירושלמי כמס' ביצה ר' יודן בעי וכו'. ובאו"ז ח"ב סי' שס"ד וגרסינן בירושלמי
 וכו' רואין את הטרפות ביו"ט ודכותה טפרישין את הדמאי ביו"ט ודכותה רואין
 את הכבוד ביו"ט (ו' מלות אחרונות נאמרו בירושלמי לעיל) ואינה ריאה דההיא
 דירושלמי דאין צדין היינו שרואין אחר שחיטה שנמצאת ספק טריפות בבני
 מעיים או בסרכות וכו'. ובר"ן חולין סי' תרפ"ט ועוד ריאה מדאמרין בירושלמי
 וכו' ר' יודן בעי וכו' דכותה טפרישין את התרוטה (הרמאי) כ"ט וכו'.

פ"ג ה"ד ר' אבהו בשם ריב"ח כל שמומו וכו'. כן מפורש בתוספתא ביצה פ"ג בשם ר' שמעון.

פ"ג ה"ד עגל בכור שנולד וכו' מותר. בבבלי ביצה ו' ע"א ומה בין זה לעגל שנולד סן הטריפה. ובפירש"י שם ואפ"ה בשחיטת עצמו מותר לשחצו ולאכלו ולא אשכחן מאן דאסור עכ"ל. ובירושלמי כאן מפורש שמוותר.

פ"ג ה"ד אתא עובדא קומי ר' אימי. בבבלי ביצה כ"ו ע"ב שדריה לקמיה דר' אמי וכו'. ובפי' רבינו חננאל בביצה כ"ו ע"ב ומפורש בתלמוד א"י אתא עובדא קומי ר' אמי (אימי) וסבר למימר (מימר) וכו'. ובעיטור הנ"ל אתא עובדא קומי רב אשי.

פ"ג ה"ד קומי ר' אימי וכו' אייתי רב הושעיה וכו'. בירושלמי שבת פ"ג ה"א אמר ר' אמי זימנין סגין יתיבית קומי ר' הושעיה ולא שמעית וכו'. ובחלה פ"א ה"ז ר' אימי בשם ר"י על הרבר הזה הלכתי אצל ר' הושעיה רובה וכו'. **פ"ג** ה"ד ר"י ור"ש הלכה כר' יודה. כן הוא בתרומות פ"א ה"א. ועי' בס' ברכי יוסף אה"ע סי' י"ז.

פ"ג ה"ד והנא וחכמים אומרים כל שמומו ניכר מערב יו"ט וכו'. הגירסא תמוה הלא ר' שמעון שנה במשנתינו (משנה ד') כל שאין מומו ניכר מערב יו"ט וכו'. ור' הושעיה הביא מתניהא דבר קפרא שתנא במשנתנו וחכמים אומרים תחת: ר' שמעון, והאיך אפשר לאמר כל שמומו ניכר וכו'? וכווראי צ"ל כל שאין מומו וכו'. וכן היתה הגירסא לפני רבותינו הראשונים: בפי' רבינו חננאל הנ"ל ותנא וחכ"א כל שאין מומו ניכר וכו'. ובאור זרוע ח"ב סי' שנה"ה ירושלמי וכו' וחכ"א כל שאין מומו וכו'. והמגיהים שם סבבו המלה "שאין" בשהי חצאי עגולות, לפי שראו בירושלמי הנדפס שליחא המלה שאין. וכן הוא בעיטור ה' יו"ט מחלוקת ג' ירושלמי וכו' ותנא חכמים אמרו כל שאין מומו ניכר מעיו"ט ולא הכיר בו מומחה אלא ביו"ט (ולא התירו מומחה אלא ביו"ט) אין זה מן המוכן וכו'. אמנם בחי' הרשב"א ביצה כ"ו ע"א וגרסין בירושלמי אתא עובדא וכו' וחכ"א כל שמומו ניכר מעיו"ט ולא התירו מומחה אלא ביו"ט אין זה מן המורי' (המוכן) וכו'. ואולי הגיהו המגיהים בהרשב"א עפ"י דפוסי הירושלמי.

פ"ג ה"ה אע"פ שלא חישוב. בפסחים פ"ג ה"ג אע"פ שחישוב ובצ"ל. **פ"ג** ה"ה ר' יצחק ור' יאשיה. כאן מוכח שהיו אמוראים. ור' יצחק ור' יאשיה היו תנאים ונוכרים במכילתא בכ"מ ובירושלמי פסחים פ"ב ה"א ויותר קרוב שמקור ההלכה בפסחים פ"ג סה"ג. ור' יצחק ור' יאשיה חד כהדין וכו' כוונתם על מחלוקת ר' יצחק ור' יאשיה שם בפסחים פ"ב ה"א בפי' הקרא לא יאכל חמץ לעשות את המאכיל כאוכל דברי ר' יאשיה וכו'.

פ"ג ה"ו במשנה על הבהמה בתחילה. במגיד משנה ה' יו"ט פ"ד ה"פ משנה אין נמנין על הבהמה ביו"ט לכתחלה וכו'. וכן הוא במשנה בבבלי ביצה כ"ז ע"ב. ובפי' ר"ח ככירושלמי.

פ"ג ה"ז במשנה כנגד הקופיץ. לקמן בה"ז כנגד הקופים.

פ"ג ה"ז שמואל אמר וכו'. בבבלי לא נזכר מזה.

פ"ג ה"ז מהו לראות את הטריפה וכו'. בחי' הרשב"א בביצה ל"ג ע"ב דאפילו לראות הטריפה בעלמא אסרו בירושלמי בפרק אין צדין לראות אלא במקום שאין צריך לטלטלו הגרסינן התם בעון קומי (לוי) מהו להראות (לראות) את הטריפה בכית אפל אמר לו אפיק לבר (אמר לאפק לבר) וכו' שמא ימצא

(תימצא) מריפה וכו'. ובאו"ז ח"ב סי' שני' ירושלמי בעון קומי לוי מהו לראות את המריפה כיו"ט (בבית אפל) אמר לון אפקין (לאפק לבר) לכדר' אמי בשם ר"ש (ר' אימי בעי שמעינן) אין רואין את הנגעים בבית אפל ושמענו אין רואין בבית אפל (אין רואין את המריפה בבית אפל) כך כתוב בירושלמי ואינו יודע לפרשו ומה ענין אפל אצל מריפה דנבי נגעים כנגע נראה לי ולא לאורי אבל מריפה לא ועוד מה זה שמסיק ושמענו דאין רואין בבית אפל ושמא טעות סופר הוא עכ"ל.

פ"ג ה"ו אמר לאפק לבר. כעין זה בירושלמי יבמות ספ"ב היו שניהן רוצין אתא עובדא קומי ר"י אמר אפיק לבר. ואולי הוא ע"ד הלשון: נצא לחוץ ונלמד. עי' אהבת ציון ירושלים לשבת צד 37.

פ"ג ה"ו אין רואין את המריפה וכו'. בהשכ"ץ ח"ב סי' י' וכן בירושלמי פ' א"צ אמרו שאין רואין את המריפה בבית אפל ונתנו טעם בזה שמא תמצא מריפה ויהא אסור למלטלה וכו'. ועי' בבלי שבת קנ"ו סע"ב.

פ"ג ה"ו לא סמעם הזה וכו'. באו"ז הנ"ל ולאח"כ מסיק אר"י בר בון לא סמעם הזה אלא שלא (שמא) תמצא מריפה וכו' וזהו טעם טוב והכי נמי אמרינן בנמרא דידן וכו' ע"ש.

פ"ג ה"ו במשנה את הסכין. ברי"ף (ד' ראשון) הסכין כיו"ט (ליתא):

פ"ג ה"ו במשנה למבח מכור וכו'. בפרי חדש סי' ת"ק אע"ג דאיכא נוסחי דגרסי' במתניתין לא יאמר אדם למבח שקול (מכור) לי וכו'. וכן הוא במשנה בבבלי ביצה כ"ט ע"ב. אבל בפ"י רבינו חננאל שם כבירושלמי.

פ"ג ה"ו במשנה והן מחלקין. בבה"ג (ד' ברלין 168) ומחלק כיניהם.

פ"ג ה"ו הא להוסיף מוסיפין. בעיטור ה' יו"ט מחלוקת ג' ירושלמי הא להוסיף מוסיפין היה (היו) חמשה נעשין עשרה. ובחי' הרשב"א (ביצה כ"ז ע"ב) ירושלמי אין נמנין (ב' מלות ליתא וקאי אמתנתן) הא להוסיף מוסיפין וכו'. ובפרי חדש סי' ה"ק כתב הרשב"א ויראה שאין נמנין אף מנין בני אדם וכו' ונראה שהוציאו מן הירושלמי דאפיסקא דאין נמנין וכו' ע"ש.

פ"ג ה"ו ר' חייה רבה ור"ש בר' וכו'. כבבלי ביצה כ"ח ע"א ר' חייה ור"ש ברבי שוקלין מנה כנגד מנה כיו"ט וכו': ובאו"ז ח"ב סי' שני' ירושלמי ר"ח רובה ור"ש ברבי וכו' ע"כ (על שם) אין משגיחין בכף מאונים כל עיקר ופליג אנמרא דידן דבעי למימר דכיו"ט הו' שקלי עכ"ל.

פ"ג ה"ו הני רשב"ג אומר וכו'. בתוספתא בכורות פ"ג (הוצאת צ"מ) ספיים אדם את עצמו בליטרא בבכור (ליתא) וכו' ובפ"י רבינו חננאל בביצה כ"ח סע"א ירושלמי וכו' הני רשב"ג אומר אף ספיים וכו' כהדא דרשב"ג (נראה שחסר בפ"י רבינו חננאל המאמר כהדא דר' מנא וכו'). ובמרדכי ביצה סי' ת"ד פ"ז ירושלמי ספיים וכו' כמה (מה) הגיע לו פ"י אעפ"י שאמרו אין משגיחין בכף טאונים לא אמרו אלא למבח אבל בעל הבית אם יחפוץ לידע כמה הגיע לחלקו שרי לשקול שכן דרך בעל הבית להיות מונה עכ"ל. ובחי' הרשב"א בביצה כ"ח ע"א אבל לשקול בתוך ביתו לדעת כמה יבשל מותר שכן אדם עושה בתוך ביתו והכי משמע בירושלמי דגרסינן התם הני רשב"ג אומר אף ספיים אדם וכו' וא"ל נהנין רבנן כהדא דרשב"ג ומיהו בנמרא לקמן בשלהי פרקין לא משמע הכי וכו' והא דירושלמי מסייע למאן דפסק כרב ואפי' למעשה שהרי אמרו דרבנן נהנין בה כרשב"ג עכ"ל. ושם בחי' הרשב"א ד' כ"ט ע"א ולדברי הרב שפסק להתיר אפשר לשקול אדם בשר בתוך ביתו כדברי הירושלמי שכתבתי

למעלה וכדאמרו בפירוש דרבנן נהגן כן כרשב"ג עכ"ל ובטור או"ח סי' ת"ק ובב"י שם הלכך נראה שאין לסמוך על הירושלמי הזה וכו'. ועי' בבאורי הגר"א בש"ע או"ח סי' ת"ק סי"ב.

פ"ג ה"ז הני הטבח וכו'. תוספתא ביצה פרק ג'. ובבבלי ביצה כ"ח ע"א בשם שמואל. ובפ"י רבינו חננאל בביצה שם ירושלמי הני הטבח לא יהא ישקול בירו ויניח (ומניח) שידו כליטרא אלא חוהך בידו (אבל חוהך הוא) בסכין וכו'. ובעיטור ה' יו"ט מחלוקת ג' ירושלמי מפני (ליתא) שידו כליטרא אלא חוהך בסכין וכו'. וכן הוא במאירי ביצה כ"ח ע"א. ובח"י הרשב"א בביצה שם יהבא נמי לשקול ביד שיודע לכון בו משקלו וכן נראה סגמרא דבני מערבא הגרסינן התם טבח אומן (ליתא, אבל איתא בתוספתא ובבבלי ביצה פ"ג) אסור לשקול בשר (ליתא) בידו שידו כליטרא הוא וכו'. וביס של שלמה בביצה פ"ג סי' י"ח וכתב הרא"ש (כוונתו להרא"ש ביצה פרק ג' סי' ט') ולפני המהרש"ל היתה הני' שהוקנת בהרא"ש אולם לפני הקרבן נתנאל היתה הגי' משובשת) וכו' אלא אם היה הטבח אומן לא ישקול בידו וכו' הכל הוא בירושלמי וכו' עכ"ל. וכיון לירושלמי דילן.

פ"ג ה"ז הני אין מרגילין ביו"ט וכו'. וכן הוא בבכורות ל"ג ע"א. ובתוספתא ביצה פ"ב (הוצא צ"מ). אבל בעיטור ה' יו"ט מחלוקת ז' תוספתא מרגילין (אין מרגילין) ביו"ט ואין מרגילין בכבוד וכו'. וכן הגי' בתוספתא ביצה (שם) עם הרי"ף (כד' ווילנא תרכ"ג).

פ"ג ה"ו א"ר אכון שלא יהא כעובד בו עבודה בחייו. בבכורות ל"ג ע"ב במערכא משמיה דרבינא (אולי צ"ל דר' אבון) אכרי מפני שנראה כעובד עבודה בקרשים. **פ"ג** ה"ז אמר ר"י בר שונם גזרו עליהן שלא ירעו אותן עדרים עדרים. בבכורות הנ"ל ר' יוסי בר אבין אמר גזירה שמא יגדל מהן עדרים עדרים.

פ"ג ה"ז אמר ר' מנא וכו'. בפ"י רבינו חננאל בביצה כ"ח סע"א ירושלמי ר' מנא ור"י בר בון אתפלגון חד אמר מיפוח בהמה ביו"ט שרי (אמר ר"מ כל עמא מודיי מינפוח שרי) טיחכות וכו'. ובס' האורה לרש"י (סי' ס"מ) צד 75 וניפוח בהמה ביו"ט שרי וכו'. ובאיוה כתבי יד נרשם שם ע"ז: ירושלמי. וע"ש בהערות. ובשטה מקובצת בביצה כ"ח ע"ב ומהאי טעמא אסרו בירושלמי להפשיט הכהמה מרגל אחת כדי שיצא כל העור שלם משום דהוי מרחא דלא צריך ליו"ט.

פ"ג ה"ח במשנה אומר אדם לחנוני. במשנה בבבלי ובכה"ג (צד 186) אומר אדם לחכירו. וכן בראב"ן ד' ע"ז ע"ד וביס של שלמה בביצה פרק ג' סי' ב"ה.

פ"ג ה"ח במשנה כלי של מידה. בכה"ג הנ"ל אם היה כלי מיוחד (ליתא) למדה וכו'. וכן הוא במגיד משנה ה' יו"ט פ"ד הכ"א. ועי' בבבלי ביצה כ"ח ע"ב ובשטה מקובצת שם.

פ"ג ה"ח במשנה כעשה בשאול בן במנית. וכן הוא בפיהמ"ש להרמב"ם (הוצאת קראנער). אבל במשנה בבבלי (ביצה כ"ט ע"א) באבא שאול וכו'.

פ"ג ה"ח במשנה במועד עושה בן. במשנה בבבלי (ביצה כ"ט ע"ב) מוסיף: מפני ברורי המדות. ובמאירי שם ואית דגרסי עלה במתני' מפני ברועי המדות ואית דגרסי בירורי המדות ופירושו וכו'. וביס ש"ש הנ"ל אף במועד: עשה בן ולספרים דגרסי במתני' מפני ברורי המדות וכו'.

פ"ג ה"ח במשנה וחב"א וכו' מפני מיצוי המדות: בתום ריד"א (ביצה כ"ט

ע"ב) וחכ"א וכו' ומפני בירוצי המדות גרסינן או ברירי ולא מצוי וכו' שדרך היין להעלות קצף וכו' ואותו הקצף קורא ברירין או בריצין וכו' ע"ש.

פ"ג ה"ט במשנה אומר אדם לחבירו. ברי"ף (ד' ראשון) לחנוני וכו'.

פ"ג ה"ט במשנה כצים ואנוזים. בטניד משנה ה' יו"ט פ"ד הלכה כ"ג משנה וכו' הן לי בצים תן לי אנוזים וכו'. ובהגהת אשרי עירובין פ"ג סי' פ' יש נאונים שאומרים דהא דתנן הולך אדם אצל חנוני הרגיל אצלו כיו"פ ואומר לו הן לי אנוזים ואפרסקין וכו' ע"ש, ולפנינו בשנויים.

פ"ג ה"ט רב חונה אמר וכו'. באו"ז ח"ב סי' שנ"ח אומר מורה רבינו אבי העזרי וכו' וכן נמי אם אינו ממלא את הכלי או מוסיף עליו מהו כדאמרינן עלה בירושלמי רב הונא אכר או חסר או יתר ומשום כך נהגו שממילים מבעת במידה כיו"ט דבר שאינו מוקצה.

פ"ג ה"ט ר' לעזר אמר וכו'. בפ"י רבינו חננאל בביצה כ"ט ע"א ירושלמי ר' אלעזר (ר' לעזר) אמר לזעירא (לזעורה) בר חמא וכו'. ובחי' הרשב"א בביצה כ"ח ע"ב ירושלמי ר' אליעזר אמר לר' חמא בר זעירא (לזעורה כ"ח) וכו' ולמחר אנן טבילין (מכילין) ליה. ובאו"ז הנ"ל והא דמסיק בירושלמי ר' לעזר אמר לזעירי בר חמא מלא וכו' סדת חסידה היה עושה עכ"ל. ובטניד משנה ה' יו"ט פ"ד הכ"א ובירושלמי וכו' ר"א אמר לר' חמא בר חנינא (לזעורה כ"ח) מלא לי וכו'.

פ"ג ה"ט מעשה בי ר' לעזר בר"צ וכו'. ביוחסין (ד' לנדון צד 26) עוד שם (בתוספתא) בפרק ג' כיו"ט אמרו עליו על ר' אבא (ב' מלות ליהא, ועי' לעיל פרק א' ה"ג צד 5) ועל ר"א ב"צ וכו' ע"ש.

פ"ג ה"ט מפני מיצוי המדות. בבבלי ביצה כ"ט. תנא אף במועד עושה כן מפני בטול בית המדרש. ובתוספתא ביצה פ"ג מפני בטול בית המדרש וחכ"א אף בחול עושין כן מפני מיצוי המדות.

פ"ג ה"ט יהוותרון בני מעוי וכו'. כ"ר פ' ס"ו וע"ש בטנתות כהונה. ובמגן אבות להרשב"ן (פרק ה' משנה ב') ועל זה אמרו בילמדנו ובכ"ר ובמדרש תהלים ובירושלמי פרק א' צ אמר ר' חנינא (חנינה) כל האומר רחמנא וותרן הוא יהוותרון חימוהי (יהוותרון בני מעוי) אלא מאריך רוחיה וכו'. ובילקוט הסכרי ההלים מוטור פ"ט אות י"ד ביצה ירושלמי אר"ח וכו' ע"ש.

פ"ג ה"י כלה של תבלין. בירושלמי פיאה פ"ח ה"ה (בדו"ו) הני רובע אורז כולה תבלין וכו'. ובפ"י רבינו חננאל בעירובין כ"ט ע"א ומהויב עלה מיהא דתני בפאה בפרק האחרון בירושלמי וכו' ר"ש כן אלעזר אומר עוכלא (כולה) תבלין וכו'. ובבפתור ופרח פרק מ"ד ותני רובע אורז כלה תבלין וכו' כלה תבלין פי' כל שהוא עכ"ל. ובחי' הרשב"א בביצה כ"ט ע"א ועוד אמרו (בירושלמי) אומר הוא אדם לחנוני (לחבירו) הן לי כילה של תבלין שכן דרך (ליתא) בעל הבית לתת כילה של תבלין בתוך עיסתו (תבשילו). ועי' בהוספתא כבא בתרא פ"ה שבכת"י אחד הגי' הומן ועוכלא (בהוצאת צ"ט).

פ"ד ה"א במשנה לא יביאם בסל ובקופה. בשטה מוקצת (בביצה כ"ט) לא יביאם בסל ובקופה אלא יביאם אחד אחד כלומר וכו' אבל בספרים שלנו לא גרסי יביאם אחד אחד וכו'.

פ"ד ה"א במשנה כתיופו לפניו. ברי"ף (ד' ראשון) כתיופו או לפניו. וכן הוא בפיהמ"ש להרמב"ם ובר"ן ביצה סי' תתצ"ה. וכן הוא במשנה בבבלי.

פ"ד ה"א כמשנה אבל נוטלה כידו. ברי"ף כאן: אבל מביאה הוא כיר או לפניו. ועי' כמשנה בכלית ביצה ד' כ"ט ע"ב.

פ"ד ה"א מביאה על גב קנקנה. לעווי (ח"ד צד 343) מעתיק: על גבי קנקנה. ולא דק בפירוש המאמר ע"ש.

פ"ד ה"א מביאה איברים. בחי' הרשב"א ביצה כ"ט. ירושלמי כמה דתימא (דאת אמר) מביאה אברים ודכוותה מביאה צלוחיות.

פ"ד ה"א ר' יודן בעי וכו'. באו"ז ח"ב סי' שני"ט ירושלמי רב יהודה (יודן) בעי טהו וכו' לאחוריו (לאחריו) וכו'. ובחי' הרשב"א כביצה כ"ט. ירושלמי ר' יודן בעי וכו' ע"ש.

פ"ד ה"א כמ"ד לכל נפש. עי' לעיל פ"א ה"א. ובשטה מקובצת כאן: אבל בירושלמי אוקמה למתני' כר"ע (כמ"ד) דאמר נפש בהמה במשמע וכו'. ועי' בש"ע או"ח תקי"ב ס"ג בהג' הרמ"א שם.

פ"ד ה"א מוקצה שיבש וכו'. באו"ז ח"ב סי' שני"ט ירושלמי כשמעתין וכו' מוקצה שיבש וכו' ונראה בעיני דקמ"ל דאע"פ שיבש שאין בו סמכות אפ"ה לא פקע מיניה איסור מוקצה ואסור ליגע בו דקאמר נראה בעיני דלאו ליגע דווקא קאמר אלא כלומר אסור ליגע בו ולמלטלו עכ"ל. ומוכא כ"ו בשם האו"ז בהגהת אשרי בכיפה פרק ג' סי' ג'.

פ"ד ה"א מפני שהן מסריחות בנתים. בפ"י רבינו חננאל (ביצה כ"ו ע"ב) ירושלמי אין (לך) אסור משום מוקצה אלא תאנים וענבים (בלבד) אר"ש בר סרטי (סירטי) מפני שמסריחות בנתים. וברי"ף שבת סי' שצ"ד ירושלמי מאי שנא הני וכו' וע"ש בר"ן. והירושלמי מוכא בערוך ערך מקצה כ' ובעישור ה' יו"ט מחלוקת ג'. ועי' בתום' שבת מ"ה ע"א ד"ה בגרונרת.

פ"ד ה"א אין נוטלין עצים וכו'. נתמים דעים להראב"ד סי' רמ"ב (ר' ע' ע"א) בירושלמי וכו' אמרו בשם שמואל (שמואל אמר) וכו'. ובאו"ז ח"ב סי' ש"ח כדאמרי' בירושלמי שמואל אמר בשלא נתכוין לעכותה וכו' וליכא למימר דשמואל בירושלמי קאי על הסך דהא שמואל אוקמה למתני' דקתני אלא גן הסמוך לה דהיינו סמוך לרפנות (בבלי ביצה ל' ע"ב) ועלה קאמר בירושלמי שאם נתכוון לעבותה וכו' ע"ש. ובמאירי ביצה ל' ע"ב אלא שבתלמוד המערב מסייעו תמן הני וכו' אמרין בשם ר' שמואל (שמואל אמר) בשלא נתכוין לעבותה וכו'. ובתום' ירד"א (ביצה שם) והירושלמי מוכיח כן דנרטינן התם שמואל אמר בשלא נתכוין לעבותה וכו' והכין פירושו מה דשרי במתני' בסמוך לה בשלא נתכוין לעבותה כגון דהוה איסורייתא כדאמרינן בתלמודין (בבלי שם ל' ע"ב) שהחבלין ודראי לא שם אותם שם כ"א לייבשם או לשזרם שם עד שיצטרכו לו וכו'. וכן הוא בחי' הרשב"א כביצה שם, אבל בשו"ת הרא"ש (כלל כ"ב סי' ח') וזה נוטה למה שאמר בירושלמי על זו המשנה אמרינן בשם שמואל שלא נתכוון לעבודתה (לעבותה) אבל נתכוון לעבודת' אסור וכו'.

פ"ד ה"א ואומר בפני שמואל במפול לה. בחי' הרשב"א הנ"ל ואמרי משמיה דשמואל במפול לח וכו'. ובתשובות הרא"ש הנ"ל כי (ליתא) ר"נ בר יעקב וכו' אמרינן בשם שמואל במפול פי' מה שמפל לה לסיכה וכו'. אבל בתמים דעים הנ"ל אמרי בשם שמואל בנפול (במפול) לה וכו' וע"ש שמפרש המאמר. וגו' התמים דעים הנ"ל יש לה סעד מהבבלי ביצה ל' ע"ב אמר רב נחמן בר יצחק (רב נחמן בר יעקב, ובפי' רבינו חננאל כביצה שם: רב נחמן

סהם, שהוא כנודע ר"ג בר יעקב) הכא בסוכה נופלת עסקינן וכו'.
פ"ד ה"א בעי ויש אדם מתנה לסתור אוהלין. בעיטור סוף ה' סוכה ירושלמי
 יש אדם מתנה לסתור אוהלים ש"מ שאם יתנה ונפלה מותר וכו'. ומפרשי
 הירושלמי פירשו בלשון בתמיה, אבל העיטור מפרש בניחותא.
פ"ד ה"א והוה ר' נחמן בר יעקב הוה בה. בתמים דעים הנ"ל והוה רב
 נחמן הוה בה וכו' הוקשה לו לרב נחמן דבתמיהא קאמר וכו'. ועי' מ"ש בזה
 באצו"ר מעשרות (צד 105).

פ"ד ה"א לא נחלקו ב"ש וב"ה וכו'. הני' משונה בתוספתא ביצה פרק ג'
 (שורה ז' בהוצאת צוקערמאנדעל). ובבבלי ביצה ל"א ע"ב ארשב"א לא נחלקו
 ב"ש וב"ה על המפורים שבשדות שאין מביאין ועל המכונסין שבקרפף שמביאין
 על מה נחלקו וכו' ע"ש.

פ"ד ה"א אמר ר' נתן וכו'. תוספתא שם וע"ש. ולפי הירושלמי מתניתין
 ר' נתן. ובבבלי ביצה שם מתניתין יחידה היא דתניא ארשב"א וכו'. ומדוע
 לא נזכר בבבלי מדעת ר' נתן בזה? ובאגרת רש"ג (סדר החכמים ח"א צד
 21) והיכי דלא חוו כדחזא רבי וכו' כההיא דהסביא במס' יו"ט וכו' ומפרקינן
 מתניתין יחידה היא ואישתכחא לה סיעהא מן ברייתא עכ"ל.

פ"ד ה"א ר' ירמיה ר"ח מטי בה בשם רב. באו"ז ח"ב סי' ש"ס ירושלמי
 רב ירמיה ר' חנינא (חנינה) טמו (מטי) בה בשם רב הלכה כט"ד מן המפורין
 שבקרפף (כדברי מי שהוא מחמר ובלבד) ואע"ג דרב ושמואל הילכתא כרב באיסורי
 אע"פ כן הואיל ולא הזכירה הא דרב נגמרא רידן כשמואל עבדינן וכו' עכ"ל.
פ"ד ה"א ר' חנינה מטי בה בשם רב. לעיל פ"א ה"א רב ור' חנינה
 תריהון אמריין אסור. ואולי ר' חנינה בעל המאמר כאן בשם רב, הוא ר'
 חנינה בר אבדימי שאמר תמיד בשם רב.

פ"ד ה"ב נקורה שנשברה מעיו"ט וכו'. בעיטור ה' יו"ט (מחלוקת כ"ב) מובא
 הירושלמי בשנויים. וכן מובא בחי' הרשב"א בביצה ל"א ע"ב ובבבלי הלקט השלם
 סי' רמ"ט. ובבבלי הלקט הקצר סי' פ"א ובמאירי לביצה ל"א ע"א ובירושלמי תני
 נשברה מערבי ו"ט מבקעין בשאין עליה (בהן) תואר כלי אבל יש עליה תואר כלי אסור.
פ"ד ה"ב שהכניסן לאוכלין. בתוספתא ביצה פ"ד (הוצאת צ"מ) בכת"י אחד
 הגי' למאכל בהמה (ליחא) אוכלין מהן כיו"ט, ועי' בתוספתא שעם הריו"ף.

פ"ד ה"ב ואין מסיקין בשברי. בחי' הרשב"א בביצה ל"א ע"ב ואין מסיקין
 בשברי כלים (ליחא ואיתא בשבת פ"ב ה"ג) וכו'. וככ"י (או"ח סי' תק"א) גרסינן
 בירושלמי ר"א מסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים וכו'. ועי' בבלי שבת קכ"ד ע"ב.
פ"ד ה"ג הני ר' חיה מסיקין וכו'. תוספתא ביצה פ"ג. (בהוצאת צ"מ
 נוסחאות שונות).

פ"ד ה"ב אמר ליה (ר' חיה רבה לרב) בן פיחה. בבבלי שבת כ"ט ע"א
 מובאה המעשה היא שבובאה בירושלמי כאן בשנויים. ושם א"ל ר' חייא
 (לרב) בן פחתי וכו'. וכזה מבואר שכן פיחה וכן פחתי הוא אחד. ואי אפשר
 להניח בבבלי (כמו שחשבו אחרים) בר אחתי במקום: בר פחתי.

פ"ד ה"ב אהריהם. בשרידי ירושלמי (צד 305) א"ל בן פיחה אחריהן אחריהן.
 וכעין זה בירושלמי גדרים פ"ז ה"ג וסנהדרין פ"א ה"ב אמר ליה אחריהם אחריהם.
פ"ד ה"ב אמר ר' אימי בבלייא. ביוחסין השלם (צד 115) ר' אמי בבלאה
 בירושלמי עכ"ל. ובסדר הדורות (צד 72) לא זכר ירושלמי דילין.

פ"ד ה"ב חולה הוה. פ' שהמעשה עם רב היה בימי החול ולא ביו"ט. וכן מפורש בבבלי שבת כ"ט ע"א. וע"ז השיב ר"ח כנגד כן אמר ביו"ט. והמפרשים כאן שגו כוח.

פ"ד ה"ב אמר ליה וכו'. בירושלמי ד' ויטאמיר חסר המלה: ליה.

פ"ד ה"ב דבית ר' ינאי אסרין מבקעין בקורדום. באור זרוע ח"ב סי' ש"ט דאמרי' עלה בירושלמי דבי ר' ינאי מבקעין בקורדום וכו' שמיאל אמר הלכה כמו שאמר מבקעין בקורדום וכו' ואע"ג דשמואל פ' למתני' ואוקמה בחסורי מחסרא (בבלי ביצה ל"א ע"ב) לאו משום דס"ל דהלכתא כמהני' אלא שישב המשנה שלא תקשי רישא לסיפא וכו' וסמכינן אירושלמי דפסק שמיאל להדיא הלכה כמי שאמר מבקעין עכ"ל. ובמאירי ביצה שם ובירושלמי נראה דפסק כרישנא קמא (בבלי ביצה שם) דקתני דבי ר' ינאי אמרי' מבקעין בקורדום וכו' וע"ש.

פ"ד ה"ב אמר רב חסדא מ"ד מבקעין וכו'. בבבלי לא נזכר מאמר רב חסדא, ובא"ז הנ"ל ירושלמי אית הניי תני וכו' ע"ש. וכחי' הרשב"א בניצה ל"א ע"ב בשנויים קלים.

פ"ד ה"ב אית הניי הני מפפסין בקלקים (בד' ויטאמיר במ"ס: בקלקים) וכו' אמר ר"ח וכו'. בירושלמי שקלים פרק ג' ה"ב תני הגיבורין היו מפפסין בקליקין. ובנויר פרק ו' ה"ג אית הניי תני מפפסין בקליקין ואית הניי הני אין מפפסין אמר ר"ח ס"ד מפפסין בבריא וכו'.

פ"ד ה"ב אית הניי הני אין מנתקין. כן בתוספתא ביצה פ"ג בהוצאת צ"מ אבל בתוספתא עם הרי"ף אבל ממתקין את החרדל בגחלת. ובכרי שבת קל"ד ע"א ואין מנתקין אותו בגחלת והתניא מנתקין אותו בגחלת וכו'.

פ"ד ה"ב אית הניי הני שפין את הכסף וכו'. בתוספתא ביצה פ"ד שעם הרי"ף (וילנא תרכ"ג) הני' אין שפין. ובתוספתא (הוצאת צ"מ) הני' שפין וכו'. ובפ"י רבינו חננאל ובמאירי בסוף ביצה מובאה התוספתא וגורסין ושפין. וע"ש בהערה. ובס' האורה לרש"י סי' ס"ט ושפין כלי כסף בנתקין. וע"ש בהערה הרב רש"ב ז"ל. ובבלי שבת נ' ע"א ככל חפין את הכלים חוץ מכלי כסף וכו'. **פ"ד** ה"ב בקרטיקון. כפי' רבינו חננאל הנ"ל בקרטיקון. ובמאירי ביצה ר"ד ע"א וגרסינן בתוספתא וכו' בנתקין. ובמס' הערוך ערך קרטס ובירושלמי בניצה וכו' שפין את הכסף בקרטיקון וכו' ע"ש.

פ"ד ה"ב ובלבד כנגד הפתח. וכן הוא בכת"י בשרירי ירושלמי (צד 305). והגירסא תמוה דמה זה דווקא כנגד הפתח? אבל במלחמות ה' להרמב"ן כפ"ד דביצה ור' מאיר פלוג שאפילו לא נפתח פוחת הוא ביו"ט לכתחלה ינוטל וכן אמרו בירושלמי ר' בא בר זבדא (רב יהודה) בשם שמואל ובלבד כנגד הפתח (הפתח) עכ"ל וכצ"ל בירושלמי.

פ"ד ה"ב והא תני טודין חכמים וכו'. כנראה שכל המאמר מ"ס כאן כי אין לו שייכות כאן. ונכתב כאן עפ"י מ"ס שטעה הסופר ושנה הדברים הנאמרים לקמן בפ"ה ה"ב. ובבבלי ביצה ל"א ע"ב מובאה הברייתא להקשות על מאמר שמואל הותמות שבקרקע וכו' ועי' מ"ש באצו"ר מגילה צד 21.

פ"ד ה"ג כמשנה שנשברה ביו"ט. וכן הוא במשנה בכליה (ביצה ל"א ע"ב). אבל במתניתא דבני מערבא ליתא המלה: ביו"ט. וכן ליתא כפי' רבינו חננאל בשבת קנ"ז ע"א ובפיהמ"ש להרמב"ם בניצה כאן. ומהגמ' ירושלמי לקמן כפרק זה הלכה ב' בפסקא דמתניתין אין מבקעין וכו' ולא מן הקריה שנשברה הוה

דאת אמר בקורה שנשברה ביו"ט, אבל בקורה שנשברה מערב יו"ט טותר וכו' מפורש שלא גרסו בהמשנה: ביו"ט. אילם נגמ' בבלי גרסו בהמשנה ביו"ט. ע"ש והאמרה רישא אין מבקעין כלל אמר ר"י אמר שטואל חסורי מחסרי והכי קתני אין מבקעין וכו' ע"ש. וכיס של שלמה בביצה פ"ד מ' ז' בסוף משילין גרסינן בירושלמי וכו' ולא מן הקורה שנשברה ביו"ט (מלה אחרונה ליתא, ובג"ל שהגמ' ירושלמי לא גרסה ביו"ט בהמשנה, ונראה שהמרש"ל העתיק בירושלמי בשימפיה הלישנא) וכו'. וכן לפלא על הג"י או"ח סי' תק"א גרסינן בירושלמי אין מבקעין עצים וכו' שנשברה ביו"ט היא דאת אמר בקורה וכו'. ובאמת. המלה ביו"ט לא נצרך לגרוס בירושלמי.

פ"ד ה"ג במשנה אלא בקופין. במתניתא דב"מ אלא בקופים, אבל נסגוד משנה ה' יו"ט פרק ד' ה"י משנה אין מבקעין וכו' ולא (אלא) בקופין. ובשבלי הלקט סי' רמ"ט ולא בקופין וכו' איכא דמתני לה אסיפא לא בקופין וכו'.

פ"ד ה"ג במשנה פירות וסתום. במ"מ ה' יו"ט פ"א ה"ט פירות סתום.

פ"ד ה"ג במשנה אף פותח לכתחילה ונוטל. לעיל בפרק זה הלכה ב' בפסקא דמהניתין הגי' אף הוא (ליתא) פותח בתחילה (לכתחילה) ונוטל. ובמתניתא דב"מ פותח כתחלה ונוטל.

פ"ד ה"ג הני לפסים וכו'. בשירידי ירושלמי (צד 305) אין פותחין את הנר וכו' (ה' מלות אחרונות ליתא וקאי על משנתנו) הני לפסין וכו'. ובפי' רבינו חננאל בביצה ל"ב ע"א גרסינן בירושלמי תני לפסין סתומין (לפסים סתומות) שעשאן (עשאן) מעיו"ט לא יפתחם (יפתחם) ביו"ט מפני שהוא כמכשיר (כלי) ביו"ט ורשב"ג מתיר (ב' מלות אחרונות ליתא ואיתא בתוספתא ביצה פ"ג). ובעיטור ה' יו"ט (מחלוקת כ"א) ירושלמי לפסים סתומין מעיו"ט ופתחים ביו"ט מפני שהוא כמכסה (כמכשיר) כלי ביו"ט ורשב"ג מתיר עכ"ל. ולפינו בהרבה שנויים.

פ"ד ה"ג לפסים ארוניות. בפי' רבינו חננאל הנ"ל תמן תנינן ועל (על) אלפסין חרוניות (לפסים ארוניות, ועי' בבלי ביצה ל"ב ע"א מאי חרוניות אמר ר"י ערניות וכו' ועי' בהוס' שם ד"ה אלפסין) שהן טהורות וכו' כסתמא (כסתומה) דתמן ודיחידרא דתמן כסתמא (כסתומה) דהכא וכו'. ובמשנה עדיות פרק ב' משנה ר' במתניתא דבני מערבא אלפסים ערניות וכו'. ובשטה סקיבצה בביצה ל"ב ע"א וכן אלפסין חרוניות היו עושין להן כיסוי וכדאמרינן בירושלמי דסס' עדיות גבי פלוגתא דביוס וכו' כבלפס וכסויו וכו' עכ"ל ולפינו איתא זה בירושלמי חגיגה פ"ב סה"א. ובתוס' מנחות ס"ד ע"ב ד"ה ועל נראה קצה שהשתמשו בירושלמי עדיות.

פ"ד ה"ג בקעת סומכה וכו'. בפי' רבינו חננאל בביצה ל"ב ע"א ירושלמי ר' בא כשם ר"י בקעת סומכה ככותל (לכותל) בשביל שלא הסכסך (תכסכם) פי' מלשון ליחכה נירו וסיכסכה אבניו (בבא קמא) עכ"ל. ובעיטור ה' יו"ט (מחלוקת כ') ירושלמי בקעת סומכה וכו'. כגוי' הרפוס. ובאגוד (דיני יו"ט) ומדבריו ר' ישעיה נראה דהכי איתא בירושלמי אין סככין את הבקעת ואם בשביל שלא התעשן הבית והקדרה מותר.

פ"ד ה"ג אין סככין וכו'. תוספתא ביצה פ"ג. ובפי' רבינו חננאל הנ"ל אין סככין וכו' ואם (אם) בשביל שלא העשן (את) הבית או (ואת) הקדירה מותר א"ר חנינא (הנניח) כשאין וכו'. ובעיטור הנ"ל א"ר חנינא וכו'. ובתמים דעים סי' רמ"ב ובירושלמי נראה שהלכה כאותה ברייתא שהרי פירשו עליה היא דאתאמר (ב' מלות ליתא) בשאין שם אויר וכו'. ובס' האורה סי' ס"ה אמר ר"ה בשאין ש

אור אבל יש אור מנוחה (משליכה) באור (לאור) ודיו. ובהנהגת מרדכי ביצה
 סי' אלף ע"ם פי' בירושלמי שאין שם אור וכו'. וכן מובא בלא זכרון הירושלמי
 בראב"ן ד' ע"ו ע"ג.

פ"ד ה"ג הרא קלוריתא שרי וכו'. בכבלי ביצה מהו לבחול את העין ביו"ט
 וכו'. והמאמר בירושלמי כאן משובש לפנינו ולא היה מרבותינו היתה נ' מתוקנת,
 כפי' רבינו חננאל הנ"ל ירושלמי א"ר נסא וכו' קלוריתא שרי מויסף (מיסף)
 ומכחל (ומכחול) מינה ביו"ט וכו' ממישמעת דברי הר"ח שקבע הירושלמי
 להלכה. ובעיטור הנ"ל וא"ר נסא כן אגן אמרין הדין קלוריתא שרי וכו'
 אהמא פי' א"כ שבשביל שלא יתעשן הבית והקדרה מותר נאמר שמותר
 לבחול את העין וכו'. אבל בהמים דעים סי' רמ"ב (ד' ע' ע"ב) הרא (ל"ג
 הראב"ד כן אגן אמרין) קלורית' שרי מויסף ומכחל עיני' (מינה) ביומא טבא
 כלומר כשם שזה מותר לשמור את העין כך מותר לככות את הבקעה
 שלא יתעשנו העינים נמצאת זו הלכה היא עכ"ל. וגו' הראב"ד מכחל עינה
 הוא האמיתית. ומהמפרשים בירושלמי נעלמו זה ומי יודע אם לא היה הגורסא
 כפי' רבינו חננאל כגו' הראב"ד כי לראב"ן לכבינו נראה נכמה מקומות כפי'
 רבינו חננאל הנרפס בש"ס וולנא שהמניהם הניהו בנוף פי' הר"ח בכדי להשוות
 נוסחאות הר"ח עם דפוסי הירושלמי. ועי' באצו"ר בשבת צד 136.

פ"ד ה"ג נ' דברים נאמרו בפתיחה וכו'. הוספתא ביצה ספ"ג ובפרקא דרבינו
 הקדוש כבא ו' סי' ל"ב בשנויים. ובכבלי ביצה ל"ב ע"ב תני בר קפרא וכו'
 ע"ש כפי' רבינו חננאל שם.

פ"ד ה"ג ואין מספספין אותה באור. בהוספתא ובכבלי הנ"ל ואין מהכהבין
 אותה באור. וכפי' רבינו חננאל בשבת קנ"ה ע"ב ומצינו בתלמוד א"י שאמרו
 בענין הינוק פתילה מספספין וכו'. ועי' אצו"ר שבת צד 36. לעווי ערך פיספס מביא
 מירושלמי ביצה כאן: אין מספספין אותה באור. וזה לפי גירסת ד' ויטאמיר כאן.
פ"ד ה"ג מועבין אותה. בהוספתא הנ"ל ומטעבין אותה ביד (ליהא) וע"ש.
פ"ד ה"ג בצריך לשניהן. באו"ז ח"ב סי' שס"א ירושלמי א"ר חנינא (א"ר
 חנינא) ובצריך (בצריך) לשניהן תני ר' יהודה (יודה) בר פוי דברדליא (דבר
 דלייה) וכו'. ובאו"ז ח"ב סי' שנו"ז כתב מורנו ורבינו אבי העזרי זצ"ל וכו' ולא
 דמי להא דאמר בירושלמי גבי פתילה ר' יהודה אומר חותכה באור לשתי נרות
 (כן מפורש במשנתנו ד') ונראה כמדליק שתי נרות (ד' מלות אחרונות ליהא)
 עכ"ל. ועי' בר"ן ביצה סי' התק"ג. ובארחות חיים ה' יו"ט סי' ג"ח ירושלמי
 בשצריך לשניהן אבל אם אינו צריך אלא לאחת מהן אסור וכו'.

פ"ד ה"ג מביא שתי נרות וכו'. באו"ז סי' שס"א מביא שתי נרות ונותנה
 בשניהן (בשניהן) וחולקת לשניהן (וחולקה באור לשני נרות) א"ר נתן בר
 אבא אמר רב מוחטין את הפתילה וכו' (המאמר מר' נתן בר אבא וכו' מובא
 מהירושלמי גם כן בשבלי הלקט סי' ר"ס אבל לפנינו בירושלמי ליתא ואיתא
 בכבלי ביצה ל"ב ע"ב). ובחי' הרשב"א בכיזה ל"ב ע"ב והבין איתא בירושלמי
 דגרסינן התם וחולקת (אותה) באור לשתי (לשני) נרות א"ר חנינא (חנינא)
 ובצריך לשהים (בצריך לשניהן) וכו' מביא שתי נרות ונותנה בשניהן (בשניהן)
 וחולקת באור לפניהם (לשני נרות) ופירושו שלא התירו לחתכה כפי שתי נרות
 לשנוי בעלמא וכו'.

פ"ד ה"ג מוהמין את הפתילה. בדפוסי קראטאשין ויטאמיר בירושלמי:

מוחמין את הפתילה. וכן בכבלי ביצה ל"ב ע"ב. אבל בערוך ערך מהט וערך
הט מוהמין כני' ד' וויניצא. וכן הוא בתניא סי' נ"ח.

פ"ד ה"ד במשנה אין פותחין את הנר וכו'. וכן הוא במתניתא דבני מערבא
ובמשנה בבבלי. אבל במשנה שבמשניות ובתוספתא ביצה פ"ג (הוצאת צ"מ)
אין פותחין אלפסין סתומות וכו'. ובהי' הרשב"א והריטב"א בביצה ל"ב גרסו
בהמשנה אין פותחין את הנר פירש"י ז"ל פתחת הנר וכו'.

פ"ד ה"ד במשנה מפני שהוא. בתום' ריד"א כאן: מפני שהיא.

פ"ד ה"ד במשנה חותכה באור לשתי נירות. ובמהניחא דב"ס הותכה באור
לשני נירות אבל במשנה בבבלי ליהא המלות: לשתי נירות. וסגמרא בבלי
ביצה ל"ב ע"ב ט"ש בסכין וכו' באור נמי קא מתקן מנא? תני ר' חייא חותכה
באור בפי שתי נירות, נראה שלא היה לפנייהם בהמשנה לשתי נירות. ובר"ף
ורא"ש ביצה שם הגי' כני' הירושלמי. ועכשיו ראיתי בחי' הרשב"א בביצה ל"ב
תני ר"ח וכו' ומכאן נראה דלא גרסינן במהניחין בפי שתי נירות דאם כן הא
דר"ח היינו מהניחין ממש אלא הכי גרסינן חותכה לשתי נירות וכן מצאתיה
במקצה הספרים וכו' עכ"ל וכן ליהא כמגיד משנה ה' יו"ט פ"ד ה"ג.

פ"ד ה"ד ההן סיקרה אסור וכו'. במאירי ביצה ל"ב ע"א ובירושלמי גרסינן
הדין סיקריא אסור למעבד (מיעבד) ביומא טבא דילמא מיפסיק בנימיה (דהוא
מקטע בגומי') פי' סיקריא מולייתא שקורין אומפלידורא וקאסר לה משום גזירה
שמא יחתוך חומי התפירה וכו' עכ"ל. ובארחות חיים ה' יו"ט סי' ט' ובכלבו
סי' נ"ח ירושלמי הדין סקריא אסור למעבד ביו"ט דילמא מפסיק בנימיה פי'
סקריא מולייתא שקורין בלע"ז קומפלידורא גזירה שמא יחתוך חוט התפירה וכו'.
ובספר אדם וחווה (נתיב ד' ח"ב) מולייתא כלומר שממלאים מבושר ובצים ותופרים
אוחו כתיב בירושלמי שאסור לעשות בי"ט שמא יחתוך התפירה אלא כיצד יעשה
יתקן מערב יו"ט החוט וכו'. וכים של שלמה בביצה פרק ג' סי' כ"ג ור' ירוחם
כ' מולייתא כלומר שממלאין בשר ובצים ותופרין אותו כ' בירושלמי שאסור
לעשותו ביו"ט וכו'. וכוון לס' אדם וחווה הג"ל. ובשו"ע או"ח (סי' תקט"ט ס"ג)
עופות שממלאים אותם בשר ובצים מותר לתפרם בי"ט והוא שיתקן החוט מערב
יו"ט. ומקורו מכאן. ולפלא שמפרשי הירושלמי כאן וגם לעווין קאהוט ויאסראו
לא זכרו מפי כל הראשונים הג"ל.

פ"ד ה"ד ברתיה דר"ח רובה וכו' אתת שאלת לאבוה וכו'. בכבלי ביצה
ל"ב ע"ב דביתהו דר' חייא נפל לה וכו'. וכני' הירושלמי כאן מצינו בהרומות
פרק ח' ה"ד (בד' וויניצא 17. 3. 45) ברתיה דר' חייא רובא (לפנינו שם
בט"ס: באתריה דר"ח רובא) וכו' והוה ר' חייא אבוי אבל מינהון. ובכא מצינא
פ"ד ה"א ברת ר"ח רובה אופת לרב דינרין אתת שאלת לאבוה וכו'.

פ"ד ה"ד מצילין מן התנור וכו'. בשמה זקובצת (ביצה כ"ח ע"ב) והכי
איתא בירושלמי דגרסינן התם מצילין גחלים (ליהא) מן התנור (מתנור) לכירה
וכו' כלומר מן התנור לכירה לצורך אוכל נפש ולשעתו מותר דלא שכיחא
בכי הא כבוי כל כך אבל להצניעם מערב כרי שימצא מהם שחרית וישתמש
בהן אסור שהרי יכבו רובם וכו'.

פ"ד ה"ד משום בונה. בפי' רבינו הננאל בביצה ל"ב ע"ב ירושלמי משום בונה
וכו'. ובערוך ערך קץ כ' בפרק המביא כדי יין אין מקפין שתי חביות לשפות
וכו' (קאי למשנתינו) ירושלמי משום בונה. ועי' בס' הגיון שלמה ד' ל"ו.

פ"ד ה"ה במשנה אין גורפין. בשבלי הלקט ר"נ ואין גורפין.
פ"ד ה"ה במשנה וכן הדלת. וכן הוא במתניתא דב"ט. אבל במשנה כבלית ביצה ל"ב ע"ב וכן בדלת. ושם ל"ג ע"א בדלת ס"ד אלא אימא וכן הדלת.
פ"ד ה"ה במשנה במקל ביו"ט. במשנה כבלית ביצה ל"ב ע"ב מוסיף: ור"א בר"ש מתיר: ובאיוה מדפוסים אחרונים (זיטאט' ופמ') הוא ג"כ במשנה שכירושלמי. ובהוספתא ביצה פרק ג' (הוצאת צ"ט) ר' שמעון אומר סנהנין את הבהמה במקל ביו"ט. וע"ש בהערה גירסת כתב יד אחר. הרמב"ם בהקדמתו לפיהמ"ש זכר ר' אליעזר ב"ר שמעון ממשנה תמורה. והסה"ד (צד 85) השיגו ממשנה דכאן ולא ראה שכירושלמי ליתא.

פ"ד ה"ה מה ביניהן לעשות צבור וכו'. המפרשים פירשו שזה קאי על מחלוקת ר"א וחכמים במשנתנו. אבל באו"ו ח"ב סי' שס"ב ת"ד מנכב אדם מן החצר וכו' ור' שמעון מתיר (בבלי ביצה ל"ג ע"ב) ירושלמי מה ביניהן לעשות צבור ביניהן על דעתיה דר' שמעון (דר' אליעזר) עושין ציבור אחד (ליהא) ע"ד דרבנן אין עושין צבור רוצה לומר אפילו צבור אחד אסור ולר"ש צבור אחד מותר ושנים אסור עכ"ל. אבל בחי' הרשב"א ביצה ל"ג ע"א אבל בירושלמי משמע דאפילו לרבנן נוטל מכל מה שבחצר וכו' ור' אליעזר שרי וכו' הגרסין התם על מתני' מה ביניהן לעשות צבור וכו' ולפי הירושלמי חכמים דמתני' היינו ת"ק דר"ש דברייתא וכו' עכ"ל. ובהוספתא ביצה פ"ג ר' אליעזר אומר וכו' ובלבד שלא יתכוין לעשות ציבורין וכו'.

פ"ד ה"ו במשנה נוטל אדם קיסם. וכ"ה כפי' הר"ח בביצה ל"ג ע"א אבל ברו"ף ובסמ"ק סי' קצ"ד ובשבלי הלקט הקצר סי' פ"ב ושנינו וכו' נוטל אדם קיסם מלפניו (ליהא) וכו'. וכתום' ריד"א בביצה ל"ג נוטל אדם קיסם וכו' כן כתוב ברוב ספרים ואין כתב מלפניו בדברי ר"א. ובחי' הרשב"א בביצה שם פירשי' ז"ל דמלפניו לאו דוקא וכו' וברוב ספרים שלנו אין בהן בגירסת המשנה משלפניו וכו'.

פ"ד ה"ו במשנה ומנכב מן החצר. במניד משנה ה' יו"ט פ"ב הי"ד ר' אליעזר אומר אבל (ליהא) מנכב הוא וכו'. ובפיר"ח הנ"ל: מלפניו מנכב ומדליק.
פ"ד ה"ו במשנה וחכ"א מנכב משלפניו. בשבלי הלקט השלם סי' רמ"ט וחכמים אוכרים מנכבה משלפניו ומדליק ובפיהמ"ש להרמב"ם (הוצאת קראנר) אף (ליהא) מנכב מלפניו ומדליק.

פ"ד ה"ו אית תניי הני מלכנין וכו'. במאירי ביצה ל"ג ע"ב ועוד דבירושלמי אמרינן בהדיא דטעמא מפני שצריך, דתמן תניא אין מלכנין את הרעפים וכו' מאן דתני מלכנין כבדוקין וכו'.

פ"ד ה"ו במשנה ולא מן המים. במשנה כבלית (ביצה ל"ג ע"א) איתא ולא מן העפר ולא מן הרעפים (ו' מלות ליתא) וכו'. ובמתניתא רבני מערבא ולא מן העפר. וברו"ף וכרא"ש ומניד משנה ה' יו"ט פ"ד ליתא ולא מן הרעפים ובתשובה גאונ' מורח ומערב סי' קמ"ה ורשאלתון הא דת"ר אין מוציאין וכו' ע"ש.
פ"ד ה"ו במשנה לצלות עליהן. במ"מ ה' יו"ט פ"ג הי"א לצלות עליהן ביו"ט (ליהא). ובראב"ן (ד' ע"ח ע"ב) לצלות עליהן כשר (ליהא) פי' אין מצרפין וכו'. ובפיהמ"ש להרמב"ם (הוצאת קראנר) לצלות עליהם כשר ולשפות עליהן את הקדירה.

פ"ד ה"ו במשנה ועוד אמר ר' אליעזר עומד וכו'. וכן הגירסא במתניתא

דב"מ וכמשנה בבליה ביצה ל"ד ע"א. ובפירש"י שם משום דתנא אחת לקולא זכו' קאמר ועוד וקשיא לי בנהו וכו' ואומר אני שגרסה המשנה שלא כסדר עכ"ל. וע"ש בתוס' ד"ה ועוד. אבל בפ' רבינו חננאל שם הגי' א"ר אלעזר עומד וכו'. ורבינו חננאל לא גרס בהמשנה ועוד. וכגו' רבינו חננאל כן במגיד משנה ה' יו"ט פ"א ה"ט ובמאירי ביצה כ"ו ע"ב ד"ה בעא.
פ"ד ה"ו במשנה ערב שבת בשביעית. ברמב"ם (יו"ט פ"א ה"ט) מערב יו"ט בשנה השביעית.

פ"ד ה"ו בהמשנה ואומר מיכן אני וכו'. כמתניתא דב"ט ואומר עד כאן אני אוכל למחר. וכן הוא בשרידי ירושלמי צד 168. (אבל לפנינו לעיל פ"א ה"ד ובזה הפרק ה"ו ואומר מיכן אני וכו'). ובחי' הרא"ה לביצה ל"ד ע"ב (בס' טראה האופנים) ובירושלמי מכאן ועד כאן אני אוכל למחר וכו'. ושם להלן: אע"ג דאמר מכאן וכו' וכן בירושלמי וכו'. ובס' אדם וחזה (נתיב ד' ח"ה) ואין צריך לומר מכאן ועד כאן כי יש ברירה וכו'. במשניות החדשים (בד' ווילנא תרס"ח) בשנויי נוסחאות מוכא הגי': עד כאן, מהמהניתא דב"מ והציג ע"ז סימן השאלה.

פ"ה ה"א במשנה משילין. לקמן בפרק זה ה"ב ובמגילה פ"א ה"ח והא תנינן משחילין (משילין, ועי' בבלי ריש פ"ה) פירות וכו'.

פ"ה ה"א במשנה דרך ארוכה ביו"ט. וכן הוא בכל דפוסי הירושלמי. אבל במשנה בבליה ביצה ל"ה ע"ב מוסף: אבל לא בשבת. וכן הוא כמתניתא דבני מערבא. וכן מובאה המשנה בירושלמי לקמן פרק זה הלכה ב' ובגילה פרק א' ה"ח.

פ"ה ה"א במשנה ומכסין את הפירות. במשנה בבליה: פירות.
פ"ה ה"א הני היה שם חלון וכו'. בפ' רבינו חננאל ביצה ל"ב סע"ב ירושלמי היה שם חלון משחילין דרך חלון. אבל בתוספתא ביצה פ"ד (הוצאת צ"מ) אין משלשין אותן דרך חלונות אבל מורידין אותן דרך חלונות. ובכת"י אחר שם: מורידין אותן דרך סולמות.

פ"ה ה"א א"ר שמעון בי ר' ינאי. באו"ז ח"ב סי' שס"ה ירושלמי וכו' פורסין (פורשין) וכו' ע"ג שיפשוף (שיפוף) של לבינים (במו"ק פ"ב ה"ה ליתא המלות: של לבינים) א"ר יוסי בר' ינאי (ר' שמעון בר' ינאי) אני לא שמעתי טאבא אחותי אמרה לי פי' משום אבא וכו'. וגי' ר' שמעון בר' ינאי יוהר נוח כי כן הוא נזכר בכ"מ בירושלמי. וגם במדרשים נזכר כמו במדרש אסתר (פסוק גם ושתי) ובשוח"ט מוזכר ק"ו ועוד בכ"מ.

פ"ה ה"א אחותי (בת ר' ינאי) אמרה לי משמו. בירושלמי שבת פ"ד ה"א ברתיה דר' ינאי הוות משמש קוטוי אבוי וכו' אמר לה לא תהי עבדה כן. ובבבלי קדושין י"א ע"א בנתיה דר' ינאי דקפדן אנפשייהו וכו'.

פ"ה ה"א ושמואל אמר כופין וכו'. בבבלי לא נזכר בשם שמואל.
פ"ה ה"א ובלבד שלא יהא כלי נוגע וכו'. בעיטור ה' יו"ט (מחלוקת א') ירושלמי ובלבד שתהא (שלא יהא) כלי נוגע בנופו של ביצה ומסתברא דווקא ביצה ודמוותיה וכו'. וברא"ש ביצה פ"א סי' א' ירושלמי ובלבד שלא וכו'. וביום של שלמה ביצה פ"א סי' ה' והרא"ש כתב ב"שם הירושלמי ובלבד וכו' וכ"כ הראב"ד וכו'. וכיון להרא"ש הנ"ל. וכן מובא בשטה מקובצת בכיפה ג' ע"ב.
פ"ה ה"א נחיל של דבורים וכו'. בבבלי שבת מ"ג ע"א מוסף: ובלבד שלא יתכוין לצוד. ובהוספתא ביצה פרק ג' אבל אין צדין אותן מתחילה.

פ"ה ה"א הני חבית של טבל וכו'. בתוספתא שבת פ"ד (הוצאת צ"מ) חבית שנשברה בראש הגג מביא כלי ונותן תחתיה ולא יהא מביא כלי אחר וקולט כלי אחר ומסלק (ט' מלות אחרונות ליתא, אבל איתא בכבלי שבת קי"ו ע"ב, אמנם שם שבת ד' ט"ב ע"ב מוכא כגו' ירושלמי דילן) וכו'. ובאו"ז הנ"ל מוכא הירושלמי הני חבית וכו' נתמלא אסור ליגע בו (נתמלא אסור למלטלו).

פ"ה ה"א הני נר שכבה וכו'. באו"ז הנ"ל הני נר וכו' את שומנו (שמנו) אמר (ר' יעקב בר אחא) דר"ש היא דאמר וכו'.

פ"ה ה"א א"ר חנניה עשו וכו'. בפ"י רבינו חננאל בביצה ל"ו ע"ב ירושלמי א"ר חנינא (חנניה) עשו אותה (איהו) וכו' מחוץ לתחום (לתוך התחום) ותני כן נהרות ומעינות שבאו מחוץ לתחום (לחוץ התחום לתחום) מטלא וכו'. ובאו"ז הנ"ל ואותן המים מסתפק מהן ביו"ט כדאמר בירושלמי א"ר חנינא (כגו' ר"ח) עשו אותן כנהרות ומעינות הכאין (שבאו) מחוץ לתחום (לתוך התחום) וכו'. בירושלמי ד' יוטאטיר שבאו מחוץ לתחום. אבל בדו"ו שבאו לחוץ התחום וכו'. **פ"ה** ה"ב במשנה משום מצוה. במתניתא רבני מערבא משום מצוה בשבת (ליתא) הייבין וכו'. וכן הוא במשנה בכליה ביצה ל"ו ע"ב.

פ"ה ה"ב במשנה ולא מספקין ולא מטפחין ולא מרקדין. כל זה ליתא בשאלתות סו' נ"א. וכן ליתא בס' יראים החדש סו' ש"ד.

פ"ה ה"ב במשנה ולא מקדשין. בסמ"ק סו' קצ"ו לא דנין ולא מקדשין ובתוספתא מוסיף ולא מגרשין וכו'. ולפינו בתוספתא ביצה פ"ד (הוצאת צ"מ) ואין מגרשין ואין סמאנין וכו'. ובארחות חיים ה' יו"ט סו' ט"ז כתב הר"י מקור' ז"ל (כיון להסמ"ק הנ"ל) הנין וכו' ובתוספות מוסיף לא מגרשין וכו'. וככלבו סו' נ"ח כתב הר' יצחק (הסמ"ק הנ"ל) וכו' ולא שטין על גבי בהמה (ה' מלות ליתא) וכו' ע"ש ובהוס' ביצה י"ז ע"א ד"ה מאי.

פ"ה ה"ב במשנה לא מקדשין. בשאלתות הנ"ל ליתא.

פ"ה ה"ב הני אין עולין באילן. עי' הוספתא עירובין פ"ב. ובפ"י רבינו חננאל בביצה ל"ו סע"ב ירושלמי אין עולין לאילן בין לח בין יבש. ובאו"ז ח"ב סו' שס"ו ירושלמי הני אין עולין באילן וכו' כך אני אומר (אנו אומרין) וכו'. וברוקח סו' ש"א בירושלמי גזרו על אילן יבש משום אילן לח. ובהג' מרדכי עירובין תקכ"ו תניא בירושלמי ומייתי לה פרק המוצא הפילין אין עולין באילן בין לח בין יבש וכו'. **פ"ה** ה"ב ר' בשם רב אסור לזוש וכו'. בויקרא רבה פ"ד פתר קרא לענין שבת וכו' והלך בזה שהיה מלא קוצים וצדורות וכו'. וע"ש בהגרד"ל. ובפ"י רבינו חננאל בביצה הנ"ל רבי אחא (ליהא) בשם רבי (רב) אמר (ליתא) אסור לזוש וכו' קולטי כרוב (אכרוב) וכו'. ובאו"ז הנ"ל רב אחא (כגו' ר"ח הנ"ל) בשם רב אסור וכו' היא קולטי הכרוב (אכרוב) כגובהין ג' טפחים (ליתא) וכו'. ועי' בראב"ן ד' ע"ח סע"ב.

פ"ה ה"ב שהוא מצווה וכו'. בפ"י רבינו חננאל הנ"ל מוכא הירושלמי ובקצור לשון מוכא ג"כ ברא"ש ביצה פ"ה סו' ב'. וכיום של שלמה בביצה פ"ה סו' ו' בשם האור זרוע וכתב הרי"ף (לפינו ברי"ף חסר זה) והרא"ש אחריו וזה לשונו ירושלמי משום שהוא מצווה על שביתה בהמתו וכו' עכ"ל. וכל מה שהביא הפהרש"ל שם מאור זרוע חסר לפינו בהאו"ז הנ"ל. ובהג' מרדכי עירובין סו' תקכ"ו ומיהו בירושלמי מפרש מעם אחר אין רוכבין ע"ג בהמה משום שהוא מצווה על שביתה בהמתו כמו שנאמר למען ינוח שורך וכו' ולפי טעם הירושלמי

דמפרש לא רוכבין ע"ג בהמה מלמען ינוח נראה דאסור לרכוב על גבי בהמת גוי כשאיה מושכרת לישראל וכו'. ובשורת נשמים ראש סי' מ"ח ועל שביבת בהמתו אינו מזהר בי"ט וכו' וע"ש. ובהג' הרמ"א בשו"ע או"ח רמ"ו ס"ג ודוקא בשבת אבל בי"ט אין אדם מצוה על שביבת בהמתו בי"ט. וע"ש בכאורי הגר"א ובפרי חדש סי' תצ"ה אות ג'.

פ"ה ה"ב רמיסתמך ציבחד. בקונדרם אחרון בילקוט שמעוני (שרידי ירושלמי צד 314) כאן דאמר נשענין כההוא דמסתמך חד צד (ציבחד) ומן דאמר אין נשענין בכובש (בכובש) את כובדו (כבדו). וברוקח סי' ש"א ירושלמי או בכובש את כבדו. וכן מוכא באו"ז ח"ב סי' שס"ו. ובהג"א ביצה פ"ב סי' ב'. ובירושלמי חגיגה פ"ב ה"ב שאדם צריך לכבוש את כובדו וכו'.

פ"ה ה"ב ואת אומרת שאסור להשיט וכו'. בשבלי הלקט השלם סי' ק"י וסי' רמ"א ירושלמי וכו' ולהוליכו מאצלו ודכוותה אסור לאדם להשיט דבר ולהביאו אצלו וכו'. וברוקח סי' ש"א ירושלמי לא ישיט במים דבר וכו'. וכן מוכא במרדכי ביצה ריש פ"ה. ובהג"א ביצה פ"ה סי' ב'.

פ"ה ה"ב חמון לחד בר נש פצל וכו'. במאורי ביצה ל"ו ע"א ובירושלמי אמרינן ר' א"ט ור' סתניה הוו יתבו חמון בר נש דהוה (ליתא) כפצל (פצל) מיא לכא ולכא ושהי וכו'. ובאגודה ביצה סי' נ"ד בירושלמי אסור להושיט קיסמין בנהר ממנו כדי לנקות המים לשחיהם או לקרב הקסמין אצלו. ובהג"א ביצה פ"ה סי' ב' וקיסמים שעל פני המים אסור להפצילן לכאן ולכאן כדי לנקות המים וכו'. ומקורם מכאן.

פ"ה ה"ב סיפוק שהוא מחמתו. הירושלמי מוכא בפ"י רבינו חננאל בכיזה ל' סע"א ושם ל"ו ע"ב ובערוך ערך ספק ובר"ף וברא"ש שם ובהג"א שם ובסמ"ק סי' קצ"ד ובהניא סי' נ"ה. ובראב"ן ע"ח ע"ב. ובסמ"ג לאווין ע"ה ופי' רבינו שלמה מטפחין יד על יד מספקין כף על ירך ובירושלמי לא משמע כן דקאמר עלה לא מספקין ספוק שהוא מחמתו כמו דאה אטר ויחר אף בלק וגי' ולא מטפחים טיפוח שהוא לרצונו משמע דשניהם יד על יד אלא שזה מחמתו וזה לרצונו עכ"ל.

פ"ה ה"ב ולא ידעין כאן אמר דא וכו'. גירסא משונה בפ"י רבינו חננאל הנ"ל ר' יונה וחבריא חורניא אומר בין הכן בין הכן אסור ור' יונה אומר אחורי ידיהן שרי דהוו סבין ביומי והוו מטפחין אחורי ידיהו בשבתא. ובר"ף (ד' ראשון, רס"ט) ר' יונה וחבריה וכו' (כגי' הר"ח) דהוה איתסבין (איה הוה סבין ביומינן) ביומי והוו מטפחין וכו'. וברמב"ם ה' שבת פכ"ג ה"ה ולספק כלאחר יד מותר. וע"ש במגיד משנה שהביא הירושלמי דין ובראב"ן ד' ע"ח ע"ג בירושלמי טיפוח אחורי ידיהן ר' יונה שרי דהוה איתסבין ביומי והוו מטפחין אחורי ידיהון. ובמאורי הנ"ל ואמרינן בירושלמי ר' יונה אומר אחורי ידיהון שארי פי' דאיכא שנוי עכ"ל. וברא"ש ביצה שם (ד' ראשון) ירושלמי וכו' ר' יונה וחבריה דחבריה אמרי בין הכין בין הכין אסור וכו' כדתני' (ליתא) דהוו סבין ביומיה דר' יונה וכו'. וכן הובא הרא"ש ביום של שלמה בכיזה פ"ה סי' ו'. ועי' בב"י טור או"ח סי' של"ט.

פ"ה ה"ב מטפחין לאחורי ידיהון. בירושלמי סנהדרין פ"ב ה"א והוריות פ"ג ה"א שרי טפח בחדא ידיה אמר ליה ובחדא מטפחין וכו'.

פ"ה ה"ב רבי הוה מסב וכו'. בפ"י רבינו חננאל בכיזה ל"ו ע"ב ירושלמי וכו' בהלולא דר' שמעון בר' הו מטפחין וכו'. וכן הוא אות באות בר"ף ביצה הנ"ל

הנ"ל. ועי' תוס' סנחות ק"ד ע"א ד"ה מורינא. וכתום' ריד"א בעירובין י"ג (מהדרה הליהא) בירושלמי וכו' דבי הוה מסב וכו'. וכן הוא בסוף ס' כלבו ובמנורת המאור סי' ר"ע. ועוד בספרים קדמונים.

פ"ה ה"ב לר"ש בריה. כן גרסו כל הראשונים הנ"ל. והני' קשה קצה כמו שהעירו ע"ו בהוס' סנחות הנ"ל. ובכבלי מנילה כ"ד ע"ב נראה שגם אחר שעלה ר' חייא לא"י היה ר' שמעון צעיר ל"טים. ובכסף משנה ה' שבת פרק כ"ג הלכה ה' גורס כאן בגי' משונה וז"ל בירושלמי וכו' איהחבור ביומו דרבי (בהלוא וכו') והו' מטפחין וכו'.

פ"ה ה"ב אמר רבנתינו דותרה השבת. כעין זה בירושלמי שבת פ"ג ה"א שטע רב חסדא וטר הותרו השבתות.

פ"ה ה"ב מי הוא זה שבא לדרותינו בתוך ביתינו. כן הגי' בפ"י רבינו חננאל ובראב"ן הנ"ל. ובריו"ף (רס"ט) מי הוא זה שבא לדרותינו בתוך ביתינו. וכן הוא במנורת המאור ובמאירי הנ"ל. ובסוף ס' כלבו הנ"ל שמע רבי ואמר מי הוא שבא להוכיחנו בכיתינו.

פ"ה ה"ב ואיה דאמרי הכין אמר מי הוא זה שבא לצנעינו בתוך ביתינו. האית דאמרי וכו' לא נזכר מהירושלמי מהראשונים הנ"ל וגם בב"י (טור או"ח של"ט) ובכסף משנה הנ"ל ג"כ ליתא כל זה. וגם בס' טטה משה שמחברו היה תלמידו של הרשב"י (בד' ל"ו ע"ב קראקא שנ"א) לא גרים זה. אולם כספר זכרון הורת משה (קישטנמינא ש"ב) שנראה מכל הספר שמחברו השתמש גם בכתי' מהירושלמי נראה שם (בד' ו' ע"ג) וא"ד שאמר מי הוא זה שבא להצניענו (לצנעינו) בתוך ביתינו.

פ"ה ה"ב שבע ר"ב קליה וערק. בירושלמי נדרים צ"מ ה"א משרת מאיר (בד"ו שם: ר' מאיר) היתה בכרחי שני'.

פ"ה ה"ב נפקין פריי בתריה מפרי. בפ"י רבינו חננאל הנ"ל נפקין פריי בתריה. ובריו"ף (רס"ט) נפקין בתריה פרייה מפרי. ובפירש"י על היריו"ף שם נפקין פריי ורודין במקלות. ובסמ"ג לאוויז ע"פ גרסין בירושלמי וכו' נפקין פריי בתריה פירוש פרייה פוצעים וכן הוא בים של שלמה ביצה פ"ה ד' ו' נפק בתריה מפרי פי' פוצעין. ובכלבו הנ"ל נפקין פריי פי' רצין. וכן בערוך ערך פר ד' פי' פרא רין. ובהוס' ריד"א בעירובין הנ"ל נפקין בראי בהדיא וכו'. וברא"ש הנ"ל (ד' ראשון) נפק בתריה מפריה. וביוחסין (ד' לונדון צד 49) ובירושלמי וכו' נפקו אבתריה פרח וכו' ובספר המצות וכו' גורס פארי אבתריה דרפו אחריו וכו'. והיה לפניו גי' אחרת בהסמ"ג הנ"ל.

פ"ה ה"ב אפרח רוחא פיקייליה וכו'. בר"ה ובריו"ף הנ"ל אפרח רוחא פקוליה וכו'. וכתום' ריד"א בעירובין הנ"ל אפרח רוחא בקוליה וכו'. ובמנורת המאור הנ"ל אפרח רוחא פקוליה פי' פשתן נקי. ובמסוף הערוך כיצה ירושלמי אפרח רוחא פיקייליה על קרליה פי' בל"י מצנפת וכדון של ראש.

פ"ה ה"ב אודיק רבי מן כותא. וכן הוא בפ"י ר"ח ובריו"ף הנ"ל. ובסגן אבות להרשב"ץ (פ"ד משנה י') ובירושלמי מפורש שנתגלה צוארו של ר' מאיר וראה אותו רבי ומשם זכה להיות מחודר אמרו שם אפי"ח רוחא פקוליה מעלוי קרליה דר"ט אודיק רבי מן כותלא (כותא) וכו'. והני' מן כותא היא הנכונה כמ"ש בעירובין פרק א' הלכה א' אפי"ק רב רישיה מן כותא, וביבמות פ"ד ה"י"ב אודיק רבי מן כותא. וביבמות ס"פ י"ב אודיק ליה ר' עקיבה מן כותא. בתשב"ץ

(בתשב"ץ חלק ב' סי' ג' מביא הירושלמי יבמות הנ"ל וגורס אודיק ליה ר"ע מן גורפתיה). ובע"ז פרק ד' ה"ח אפיק רב יאשיה מכלתא. וכבר הגיהו לנכון אפיק רב רישיה מן כוחא.

פ"ה ה"ב קדליה דר' מאיר. בסמ"ג לאווין ע"ה אפרח קדליה פי' נפל כובעו בברחו וכו'. ובכלבו הנ"ל אפרק קדליה פי' נפל כובעו בברחו. ובסארי הנ"ל אודיק ר' מן כוחא וחמא קדליה דר' מאיר וכו' כלומר שמאיתה שעה ואילך החוקתי עצמי כלא יודע והתעסקתי בתורה יותר עכ"ל. וביחסין הנ"ל כובעו מעל ראשו וכו'.

פ"ה ה"ב ר"י ורשב"ל וכו' גולניקין דידיה. במוסף הערוך ערך גולניקין ירושלמי בכיזה וכו' גולניקין דידיה פי' המפרש בית יד עכ"ל. ובפי' הראב"ד לה"כ תזריע ספ"א אבל הנכנס לו בלקריקה וכו' פי' אחר לקריקה כמו מנעלים וכו' ובירושלמי בסמ' שבת (לפנינו בשבת ליתא) ר' יוחנן וריש לקיש אמרי אלא מן בנין דחוינן אצבעתיה דרבי מן גו לקריקה פי' אצבע רגלו מתוך מנעלו עכ"ל.

פ"ה ה"ב קיפוין עוקר וכו'. טובא כפי' רבינו חננאל בכיזה ל"ז ע"א. ובערוך ערך ספק ירושלמי במשילין ריקיד עוקר רגלו אחת ומניח אחת קיפוין שתי רגלו כאחד. ועי' בערוך השלם. וכן הוא ברמב"ם ורא"ש פרק ח' דאהלות משנה ה'. ומקורם מירושלמי כאן.

פ"ה ה"ב א"ר לעזר. במארי הנ"ל בירושלמי ר' אליעזר רבי (ליהא). וברא"ש סוף עירובין (ד' ראשון) אמר ר' זירא (ד' לעזר) כל משמיעי קול וכו'. **פ"ה** ה"ב א"ר לעזר כל משמיעי קול וכו'. כפי' רבינו חננאל ביצה ל"ז ע"א ירושלמי וכו' א"ר אלעזר כל משמיעי קול אסורין בשבת ומסקנא (בירושלמי) אקושי אתרעא בשבתא לא עכ"ל. וברי"ף סוף עירובין וחוינן למקצת רבואתא (כוונתו לרבינו חננאל הנ"ל) דסכירא יהו כעורא (בכבלי עירובין ק"ד ע"א) וסככי אנמרא דבני מערבא דגרסינן התם בסמ' יו"ט אמ"ר אלעזר כל משמיעי קול אסורין בשבת וכו' ואנן לא סכירא לן הכי דכיון דסוגיא דגמרא דילן להיתרא לא אכפת לן בהאי דאסרו דבני מערבא דעל גמרא דילן סמכינן דבתרא הוא וכו' עכ"ל. ובאשכ"ל (ח"ב צד 48) והא דאמר בתלמוד אי' כל משמיעי קול אסור וכתלמודינו לא עכ"ל. ובראב"ן הנ"ל אר"א כל משמיעי קול בשבת אסור ובסקי' אקושי אתרעא בשבת לא (זהו מר"ח הנ"ל) ומה שמטפחין בנשואין האינדא כדרכן ולא מיחו בהן הראשונים משום דהנח להן לישראל וכו'. ובסמ"ג לאווין ס"ה ואעפ"י שכירושלמי דביצה אוסר להקיש על הדלת תלמוד של ככל עיקר יהוא בתראה ורבא ואמימר (בכבלי עירובין ק"ד) היו בקיאין בירושלמי יותר ממנו וידעו שאין כך הלכה עכ"ל. ובהגהת מימוני ה' שבת פרק כ"ג ה"ד ואע"פ הבירושלמי בכיזה איתא לאיסורא כעולא אנן כתלמוד שלנו קי"ל דהוא בתראה ורבא ואמימר ידעו גם הם הירושלמי וידעו שאין הלכה כן וכן בספר המצוות (כוונתו להסמ"ג הנ"ל) וכו'. וידוע שדרכי הרי"ף עירובין הנ"ל היו לעינים לרוב הפוסקים לפסוק כהכבלי לנגד הירושלמי. ועי' בשו"ת בנימין זאב סי' שע"ג וממעם זה פסק האלפסי שילחי עירובין דהלכתא כתלמוד דידן נגד תלמוד ירושלמי וכו'. ועי' מ"ש באצו"ר לשבת צד 114.

פ"ה ה"ב סבר מקושה דכנישהא חדתא. בראב"ן (ר' ע"ה ע"ג) וכן הקשת שמש על הפתח בשבת לקרוא לביה"כ כיון דמצוה קא עביד ולא מיחו בו אבל הקשת דרשות אסור ומקורו מכאן. ובמרדכי ביצה (סי' תקס"ז ד' ריווא, וכו' ראשון משנת רס"ט) ירושלמי וכו' ר' שמואל בר רב יצחק סבי אקושי דבי כנישהא

כנישתא היה פ'י זקני (במרדכי ד' ויולנא שעם הרי"ף במ"ם: זקן) היה חון הרופק לבית הכנסת כנרנו השמש בינינו ונראה דאהא סמכינן לרפוק על הפתחים בשבת להקיץ את הקהל לבית הכנסת ולית הלכתא כאמורא דפליגי עליה דר"ש בר יצחק וכו' עכ"ל. והמרדכי מובא בב"י בטור אר"ח סי' של"ח. ובאגודה ביצה סי' נ"ה ר"ש בר רב יצחק אמר הכא אקושא בי כנישתא הוה פירוש להקץ הקהל בשבת ואהא סמכינן לרפוק בשבת לבית הכנסת. ובכת"י (הנרפס בספר העצמים ד' נ"א) ואע"נ דבירושלמי משמע דהלכה כעולא דאכר, אנמרא דידן סמכינא וכו' והלכך מותר לשמש להקיש על הפתחים לקרוא לבית הכנסת.

פ"ה ה"ב ר' אילא עני וכו'. ברי"ף הנ"ל (רס"ט) ר' אלעא איעצר (עני) בסדרא סליק לביהא ואשכחון דמכין דמך על תרעא (רבע ליה על סולמא) בנין דלא מקש בשבתא. ובב"י סי' של"ח מביא הרי"ף הנ"ל וגורס ר' אלעזר איעצ' בסדרא וכו'. ובספר העתים (צד 146) ר' אילעי איעצר בסורא (עני בסורא) ובס' האורה לרש"י סי' נ"ב ר' אלעא אעצר. ובמנן אבוב להמאירי (הנרפס מחדש) ד' מ"ט ואע"פ שבתלמוד המערב סוכרין בה בכולם לאסור כל השמעת קול וכו' וכמו ששינינו שם וכו' ואמרו שם ר' אלעזר איעצם (איעצר) בסירא סליק לביהא אשכחון דמכין דמך על תרעא בנין דלא בעי מקיש בשבתא וכו'. וברא"ש עירובין הנ"ל ר' ארעור איעצר בסדרא סליק לביהא דרבין (ליהא) וכו'. **פ"ה ה"ב בריה דר' אימי וכו'.** ברקח סי' ש"א ירושלמי וכו' בריה דר' אמי מקיש על תרעא. וברא"ש עירובין הנ"ל ואמ' נמי דר' יהודה (ר' ירמיה) היה מקיש וכו'.

פ"ה ה"ב א"ל אבא מאן שרא לך. ברי"ף ביצה הנ"ל א"ל אביי וכו'. וברקח הנ"ל א"ל אביי מי שרא לך. וכן הוא בס' העתים ובס' האורה וברא"ש הנ"ל. **פ"ה ה"ב והנא ר"ח כן.** בבבלי לא נזכר מהברייתא דר' היא. ובפ"י רבינו חננאל בביצה ל"ז ע"א ירושלמי הני ר"ח דנין דיני ממונות בע"ש וכו'. וכ"ה בכפתור ופרח פרק ל"א. ובעיטור (פסק דין) ירושלמי אסור לדון וכו' ע"ש ובס' מישרים (נתיב א' חלק ו') דנין דיני ממונות בע"ש וכו'. ובפ"י רבינו חננאל בסנהדרין ל"ז סע"ב ותני נמי ר' חייא דאין (צ"ל דנין) דיני ממונות בע"ש וכו'.

פ"ה ה"ב כן להלכה וכאן לדברי תורה. בשו"ת הרשב"א ח"ד סי' רנ"א גרסינן בירושלמי בפ"ק דכתובות ר' חזקיה וכו' כאן לדברי תורה פ'י לדברי תורה דנין בכל עת דיני ממונות אבל להלכה אין דנין וכו' ואיתא נמי בירושלמי בפרק אחד דיני ממונות עכ"ל. ובחי' הרשב"א בביצה ל"ז ע"א דבר תורה דנין וכו' וכן כתוב בירושלמי גרסינן התם אין דנין דיני ממונות בשבת ומתריץ לה כאן להלכה כאן לדבר תורה ע"כ (בירושלמי) וכדומה שאין הגירסא כן אלא אין דנין דיני נפשות בע"ש וכו' ע"ש. ובסס"ג עשין צ"ח במגילת סתרים דרבינו נסים מביא הא דקאמר בירושלמי דמכילתא וכו' (כוונתו לסנהדרין פרק ד') דנין דיני נפשות בע"ש וכו' כאן להלכה כאן לדברי תורה פ'י שבמשנתנו מדבר מדברי תורה שדנין אבל מדברי סופרים אין דנין עכ"ל. ובאור זרוע ח"ד סי' פ"ט וגרסינן בירושלמי דפרקין ושלהי פ"ק דמס' תענית (ליהא) וריש פרק קמא דכתובות אר"ח אסור לדון דיני ממונות בערב שבת בערב יו"ט (ב' מלות אחרונות ליתא) וכו' כאן להלכה כאן לדברי תורה עכ"ל. ולפנינו בסנהדרין פרק ד' הלכה ז' הגי' כאן להלכה כאן למעשה. וכן מובא בירושלמי בפ"י רבינו חננאל בסנהדרין ל"ז סע"ב וברקח סי' ל'. אבל בירושלמי הנ"ל מובא ברי"ף ורא"ש בסנהדרין שם בגי': כאן להלכה וכאן לדברי תורה. וכן גרסו שם הרשב"א

והמדרכי והאויז הנ"ל והכסף משנה ה' סנהדרין פי"א ה"ג. ובשו"ת מהר"י מינץ סי' ט"ז דאיתא בירושלמי והמדרכי גדול מביאו בסנהדרין וז"ל גרסינן בירושלמי דביצה אסור לדון דיני ממונות בע"ש וכו' כאן להלכה כאן לדברי תורה ומשמע דאסור לדון דיני ממונות בע"ש וכו'. ובחי' רבינו זונה בסנהדרין (ל"ה ע"א) ובירושלמי גרסי' אסור וכו' ומוקמי' התם להלכה כאן לדברי תורה כלומר כי קהני במתני' דיני נפשות דמשמע הא דיני ממונות דנין מיירי לדברי תורה כלומר שמדין תורה יש לנו לומר דנין וכי אמרינן אין דנין ד"ס בע"ש מדרבנן הוא עכ"ל. ובר"ן כתובת סי' קס"ג דאע"ג דאמרינן בירושלמי וכו' אסור לדון דיני ממונות בע"ש איכא לסימר שלא אסרו אלא למקבע זמנא וכו' ומעמא דמלתא משום דלמקבע זמנא ולדון בלחוד אסרו לפי שהדין צריך מתון ועיון ואתי לאמנועי מצורכי שבת וי"ט וכו' עכ"ל. ובשלמי הנכודים ס"פ זה בודר אומר מה שנ"ל מן התימא על דברי הר"ן וכו' ואע"ג דאמרי' בירושלמי בפרקין דאסור וכו' ופלא בעיני מי הכניסו להר"ן לפרש ההיא בירושלמי דמיירי בקביעות וכו' ע"ש. ובספר חקת הדיינין (בס' חמשה קונטרסים ווען תרכ"ד) סי' כ"ח אסור לדון דיני ממונות בע"ש כך מפורש בירושלמי סנהדרין בפ' אד"מ ובסס' כתובות בפ"ק ודוקא לדון בעלי דינים לקבוע להם זמן שיבואו בע"ש שוה ודאי אינו ראוי לעשות מפני שבני אדם מרודים הם לתקן צרכי שבת וכו' אבל ב"ד יושבים קבועים לקבל טענות הם אם יבואו לפניהם בעלי דינין כ"כ מורי המ"ך (הרשב"א) וכו'. ובאגודה ביצה סי' נ"ה בירושלמי משמע דאין דנין אפילו דיני ממונות בע"ש מדרבנן אכן מצאתי דמפני הבטל התירו בזמן הזה. ובאגודה סנהדרין סי' ס"ה בירושלמי אין דנין דיני ממונות בע"ש ופסקו הגאונים דעתה דנין משום בטול כלמדי הניקוט עכ"ל. ואיני יודע מקורו.

פ"ה ה"ב אסור לארס אשה בע"ש וכו'. ברקח סי' ל' ירושלמי בפ"א דברכות (ליתא) אסור לארס אשה בע"ש וכו'. ובסמ"ג עשין מ"ח מתיר במגילה סתרים (לר"נ גאון) לארס אשה במועד שלא יקדימנו אחר והביא ראיה מן הירושלמי דסוף ביצה עכ"ל. ולפנינו אינו מבואר.

פ"ה ה"ב במקדיש לאחר. בטנהוג (צד 89) אבל חובות הקבוע להם זמן מקדישין וכן הוא בירושלמי דפסחים ובפרק שני (צ"ל ובפרק בתרא) דיו"ט. מגילה סתרים עכ"ל.

פ"ה ה"ב אילין אינין וכו'. כפי' רבינו חננאל כביצה ל"ו סע"א ירושלמי אין בין יו"ט וכו' והא סקילה בשבת ואין סקילה ביו"ט וכו' ע"ש. ובפי' רבינו חננאל במגילה ז' ע"ב ירושלמי וכו' והא איכא חיובין (ב' מצות סה"ח בעצמו) סקילה וכו'. ובחי' הרשב"א במגילה ז' ע"ב והקשו בירושלמי דהא תנן משילין פירות וכו'. ונראה לי להר"ן דבשל תורה מיירי ובאוכל נפש והנהי כלהו דמייתי בירושלמי הם מדרבנן וכו' עכ"ל ובהוס' שבת קכ"ד ע"א ד"ה הא ועוד יש לומר דאין בין בפ"ק דמגילה מיירי במילי דאורייתא וכו' ע"ש ובהוס' מנחות ל"ב ע"א ד"ה הפילין.

פ"ה ה"ב מכות ביו"ט ואין מכות בשבת. וכן הוא כפי' ר"ח שם ושם. אבל במאורי כביצה כאן: מכות בשבת ואין מכות ביו"ט וכו' ע"ש.

פ"ה ה"ב שוחקין עצי בשמים. מובא כפי' רבינו חננאל הנ"ל.

פ"ה ה"ב רב חסדא אמר וכו'. אש מן העצים וכו'. בירושלמי מגילה פרק א' ה"ח רבי חסדי אומר וכו' לחוציא אש מן האבנים ביניהן. ובהמ"ג ה' יו"ט

יו"ט פרק ד' ה"א אין מוציאין את האש לא מן העצים ולא מן האבנים וכו' שלא הותר בי"ט אלא וכו'.

פ"ה ה"ב דאמר רב יהודה וכו'. נראה דצ"ל אמר רב יהודה וכו'. ועי' לעיל פרק ג' הלכה ח'.

פ"ה ה"ב טרו להרליק נר של אבטלה וכו'. גי' שונת בזה. א) כפי רבינו חננאל בביצה ל"ז ע"א ירושלמי וכו' מהו להרליק נר של בטלה (אבטלה). ובמאירי ביצה י"ב ע"א ובירושלמי אמרינן מהו לאדלוקי נר של אבטלה בליטר נר שעושין אותו שלא לצורך אלא שאינן רוצין לעמוד בלא נר אפילו בשעה שהם יושנים עכ"ל. ובסמ"ג לאוין ע"א ובראב"ן ד' ע"ח ע"ג ובירושלמי בסוף ביצה קאמר מהו להרליק נר של בטלה (כני' ר"ח) ביו"ט. ובתוס' ביצה כ"ג ע"א ד"ה על וכן משמע בירושלמי וכו' ר' יוסי (חזקיה) אסר וכו'. ב) בילקום שטעוני בקונטרס אחרון טהו להרליק נר על הטבלה וכו'. ג) כחי' הרשב"א בביצה כ"ג ע"א גרסי' בירושלמי בשלהי מכילתין טהו להרליק נר שלא בטלה וכו' אלא כיון קיימין בנר בלא בטלה וכו'. אבל בשו"ת הרשב"א ח"ג סי' רע"ז בירושלמי דמס' ביצה שאלו מהו להרליק נר של אבטלה וכו' נר של אבטלה נר שאינו צריך לו אלא לכבוד בעלמא וכו'. ועי' בשו"ת הרשב"א חלק ה' סי' רצ"ב. ובשו"ת מהר"ם בר"כ (סי' קכ"ה הוצאת סק"ג) הערה א' בכתב יד נר שלא בטלה וכו'. (כני' חי' הרשב"א הנ"ל). וברא"ש ביצה פ"ב סי' כ"ב כני' הדפוס, והרא"ש טובא בשלטי הגבורים סביב הרי"ף ביצה סי' תתפ"ח וביום של שלמה ביצה פ"ב. ובאגודה סי' ל"ז בירושלמי בעו קטיה דר"י נר של אבטלה מהו וכו'. וכס' אדם וחזה נתיב ד' ח"א להרליק נר של בטלה נראה מהירושלמי שאסור מספק וכו'. ועי' בש"ע או"ח סי' תקי"ד ס"ה.

פ"ה ה"ב אמר ר"א ותניי תמן בש"א וב"ה מתירין. הלשון ותניי תמן תמוה כי הלא זה קאי על סחלוקה ב"ש וב"ה במס' זו פרק א' משנה ו' אין מוציאין את הקטן וכו', והאיך שייך לומר ע"ז ותניי תמן? אמנם גם בכבלי מציעו הלשון, והתנן התם למאמר שנמצא במס' זו. ור"ם גאון בכללי הנמ' אמר וכשואמרים תנן דתם אין כוונתם על הלכה שכאותו הפרק או כאותה מסכתא וכו'. [יעי' און ערך תנן]. ויש טרבותינו שלא גרסו כאן המלות ותניי תמן. כסו רבינו חננאל הנ"ל גורס אמר ר"א הני ב"ש אוסרים וכו'. ובמאירי הנ"ל ואמר ר' אבינא בש"א וכו'. ובחי' הרשב"א בכיפה הנ"ל אמר ר' אבין (אבונא) תני בש"א (כני' הר"ח) וכו'. ובראב"ן הנ"ל אכובא (אבונה) תני בש"א וב"ה מתירין. ובסמ"ג הנ"ל אמר ר"א תמן בש"א וכו'. אבל בשו"ת הרשב"א הנ"ל ובהג"מ ובמגדל עז ובמגיד משנה ה' יו"ט פ"א ה"ד ובשלטי הגבורים הנ"ל כני' הדפוס. וברא"ש ד' ראשון וביום של שלמה הנ"ל. אמר ר' אבינא הכי תמן וכו'.

פ"ה ה"ב בעא קומי דר' יוחנן. במאירי הנ"ל בעי לה (ליתא) ר' נחום קומי ר"י ואמר לא תיסור (תאסור) ולא תשרי. ובשו"ת הרשב"א הנ"ל ר' תנחום (נחום) אחוה דר' אילא וכו'. ועי' בהשנות הראב"ד ה' יו"ט פ"א ובתוס' ביצה ד' כ"ג הנ"ל. ובשלטי הגבורים הנ"ל ר' נחום אחוה דר' עילאי (אחי דר' אילא) וכו'. וביום של שלמה הנ"ל וכתב לשם המגיד משנה דאע"ג דר' יהודה (ר' יוחנן) אמר בירושלמי לא תאסר ולא תשרי לא סמך עליו רבינו דכיון דבגמרתנו ר' יהודה עצמו השווה אותן וכו'.

פ"ה ה"ג במשנה ה' יו"ט מחלוקת ג' המוסר

בהמתו לאינו ישראל (לבנו) או לרועה הרי אצלו (ליהא) כרגלי הבעלים. ועל
בתשובה בהפסגה הנ"ל.

פ"ה ה"ג במשנה הרי הוא כרגליו. במשנה בכלית הרי אלו כרגלי הבעלים.
ובתשובה נאון (בהפסגה ז' צר 162) הרי כרגליו פירש כרגלי בעליה.

פ"ה ה"ג במשנה הרי הן כרגליו. במתניתא דבני מערבא אלו כרגלים
ושאינן מיוחדין למקום שכלים (ליהא) הולכים. וכן הוא בפ"י רבינו חננאל
בביצה ל"ז ע"ב ובפיהמ"ש להרמב"ם (הוצאת קראנר).

פ"ה ה"ג כשמסרה לו ב"מ וכו'. בתוספתא ביצה פרק ד' ובבבלי שם ל"ד
ע"ב בשם ר' דוסא אמר ואמרי לה אבא שאול אומר. ובעיטור הנ"ל ירושלמי
מתני' בשנתנו (כשמסרה) לו ב"מ וכו'. ובתשובת נאון (בהפסגה הנ"ל) כל
רועה שדברו בו רבותינו הוא בלי ספק רואה ישדאל וכו' ע"ש.

פ"ה ה"ג כמירת הדין. במע"ש פרק שני ה"א למירת הדין. ובצ"ל.

פ"ה ה"ג תמן אמרין בשם רב חסדא. בבבלי ביצה ל"ה ז"ה.

פ"ה ה"ג טה נפק מביניהון. בתוספתא ביצה פ"ד ר' יהודה פומר במים מפני
שנבלעין בעיסה. וכצ"ל כאן. ולזה אמר אמר מ"ד מפני שהן נבלעין בעיסה וכו'.

פ"ה ה"ד במשנה שאין בו ממש. לעיל בפרק זה ה"ג בפסקא דמתניתין
שאינ בהן ממש וכן הוא במתניתא דב"מ. ודעת ר' יהודה במשנתנו כאן נזכר
בחלה פרק כ' ה"א ובעירובין פרק ח' ה"ז ושם פרק י' ה"ב.

פ"ה ה"ד מברכין על השלהבת וכו'. תוספתא ביצה פ"ה ובבבלי ביצה ל"ט
ע"ב בשנויים ובפרקא דרבינו הקדוש בבא ה' ס' מ' כני' הירושלמי וברא"ש ביצה
פרק ה' ס' י' ירושלמי מברכין על השלהבת וכו' ע"ש. וב"ס של שלטה ביצה
פ"ה ס' י"ד וכתב הרא"ש וז"ל ירושלמי מברכין על השלהבת וכו'.

פ"ה ה"ד ר' יוחנן דקציון וכו' ובלבד בנקטפת. בירושלמי ברכות פרק ח'
(ד"ו 2. 52) ר' יוחנן דקציון וכו' בלבד הנקטפת. ובסדר הדורות (צד
207) ובסוף פרק משילין דקציון. ובברכות הנ"ל גורם דקציון. ובס' הארץ
(צד 163) מביא רק הגי' מביצה כאן.

פ"ה ה"ה במשנה דגחלת של הקדש אין מועלין בה. במתניתא דבני מערבא
גחלת של הקדש מועלין בה. וכן הוא במשנה בכלית ביצה ל"ט ע"א. וכן
הוא לקמן בירושלמי בפרק זה הלכה ה' בכרייתא. וכ"ה בתוספתא סוף ביצה.
פ"ה ה"ה במשנה ולא מועלין. במשנה בכלית הנ"ל מוסיף: המוציא גחלת
לדה"ר חייב ושלחבת מותר. ולעיל בפרק זה ה"ד נשנת זה בכרייתא.

פ"ה ה"ה המוציא כלי וכו'. במאירי לביצה ל"ט ע"א וכן אמרו בירושלמי
המוציא (המוציא) כלים (כלי) בדרך הרי הן (זו) כרגלי המוציא (המוציא) ודלא
כר' יוחנן וכו' ע"ש. בד' וויניציא נרשם כאן: הלכה ה', ובמ"ס לא נרשת
שם: הלכה ו', הלכה ז' והלכה ח'.

פ"ה ה"ה רב ושמואל חד אמר כרגלי המפקיד וכו'. בבבלי ביצה מ' ע"א רב
אמר כרגלי מי שהפקידו לו ושמואל אמר כרגלי המפקיד מע"ש כפ"י רבינו חננאל.
פ"ה ה"ז במשנה בור של יחיד וכו': כמתניתא דבני מערבא באר (בור)
של יחיד כרגלי היחיד (יחיד) ולעיל בפרק זה ה"ה באר שבין וכו'. וכן הוא
בפיהמ"ש להרמב"ם. ובס' אדם וחווה (נתיב ג' ח"ג) ביר של יחיד וכו' וביר של אותה
העיר וכו'. ובמגיד משנה (יו"ט פ"ה ה"ד) בור של יחיד כרגלי היחיד (יחיד) וכו'.
פ"ה ה"ז במשנה ושל אנשי העיר כרגלי וכו'. במשנה שביריף ושל אותה

העיר כרגלי אנשי אותה העיר. וכן הוא בכבלי ביצה ל"ט ע"א.
פ"ה ה"ו במשנה לביא אצלו וכו'. במשנה בבבלי (ביצה ל"ט ע"ב) להביא
 אצלו ספירותיו וכו'. וכנהגות הב"ח שם הגיה כמו שהוא בירושלמי ובמתניתא
 דבני מערבא יש כאן בכא ו' מי שהיו פירותיו וכו' ושל עולי בבל וכו'. וב"ז
 מ"ם מהסופר שמעה ושנה הדברים.

פ"ה ה"ח במשנה יוכה להן אחר וכו'. במשנה בבבלי (ביצה מ' ע"א)
 אא"כ זכה להם מנותיהם מערב יו"ט. ונוסחאות שונות כזה בתוספתא סוף ביצה
 (עי' הוצאת צוקערמאנדעל).

פ"ה ה"ח במשנה הבייתות הלנות בעיר וכו'. במתניתא דבני מערבא הלנות
 בעיר. ובעישור ה' יו"ט מחלוקת ג' ובמשניות מדויקות ובירושלמי גרסינן אלו
 הן ביתות כל שרנות בעיר וכו' ושם להרן דגרסינן במשניות ובירושלמי בייתות
 כל שלנות בעיר וכו'. ובשבלי הלקט השלם המ"ח ובהקצר סי' פ'. ובעל הדברות
 כתב וכו' דגרסינן במשניות ובירושלמי ביתות כל שלנות כהוך התחום (ב' מלות
 ליהא) ובמדרביות כל שלנות באפר ביתות כל שלנות בעיר וכו' וכן מצאתי
 בהלכות שלנו ובמשניות ובירושלמי עד כאן דבריו. וכיון להעישור הנ"ל. ועי'
 כבה"ג (ר' ברלין צד 187).

פ"ה ה"ח רבי אומר וכו'. תוספתא ובבבלי סוף ביצה בשניים. ובעישור
 ה' יו"ט (מחלוקת ה) וגמרא דבני מערבא דגרסינן התם בסוף טס' דיו"ט והכי
 גרסינן ההם ר"א אלו ואלו שנכנסו (נכנסו) לתחום משחשיכה מותר לשחוט.
 ואילו (אילו) הן וכו' אמר ר' זעירא (ועורה) הדה אמרה כתיב הבא (שבא) וכו'.
 ובליקוטי הרמב"ן בעירובין (מ"א). ובירושלמי מצאתי בכמה מקומות שהבא מחוץ
 לתחום ביו"ט מותר בד' אמות שלו וכו'. ובש"ע או"ח סי' הקט"ו ס"ה אבל
 מותר למלטלן בתוך ארבע אמות. ובכאורי הגר"א שם סביא ע"ז ירושלמי דילן.
 ובשבלי הלקט סי' קי"ב דגרסינן בירושלמי ר' אומר אלו (אילו ואילו) שנכנסו
 לתחום משחשכה מותרין לשחטן מיר (ליהא) ואלו (אילו) הן וכו' ע"ש.

פ"ה ה"ח כשם ר' אחא. בעישור הנ"ל כשם רב אחא וכו' כהדא גסליאל
 (גמלייל) זוגא איקרי חד סרקיי כמהין אתא שאול לרב מונא (מנא) וא"ל (א"ל)
 קבלין בנו מוגרין (מגירין) דירך וכו'. מוגרין לשון שכינה וכו' ויש מחכמי
 הדור שפי' הירושלמי קבלם בשביל שכניך והאכילם וכו'. ובלקוטי הרמב"ן הנ"ל
 כהדא דגמלייל זוגא אוקרי' חד סירקא כמהין אתא ושאל לר' מנא וא"ל קבלהון
 בנו מוגרין דירך ואוכלן כד"א פי' לא תקבלם מן האיננו יהודי בשכונה שלו אלא
 בשכונה שלך שאתה אוכל שם וכו'. ועי' בשבלי הלקט הנ"ל. ובשו"ת המיוחסות
 במעות להרמב"ן סי' קנ"ב וממה ששאלת אי סמינן על הרב בעל העישור ז"ל
 כגוי שהביא דרון לישראל שהוא כתב דאפילו לאותו שכא בשבילו מותר תוך
 ד"א נ"ל שאין סומכין עליו כזה שחוא סמך על הירושלמי קבלינן ואכלינן גוי
 גוסרין דירך (הלשון משובש) ואילו ננסרין וכו' ואנן אנמרא דירך סמינן וכו'
 עכ"ל. ובכ"י במור או"ח סי' הקמ"ז וכתב הרשב"א עור שאלת אי סמכי' על
 בעל העישור וכו' נ"ל דלא דהוא סמך על הירושלמי שאמר קבלינן ואוכלינן
 גוי מוגרין דירך (קבלין בנו מוגרין דירך ואוכלין כד"א) וכו'. וכיון הכ"י לשו"ת
 הרשב"א הנ"ל. ובמאירי ביצה כ"ח ע"א ובגמ' דבני מערבא בשלהי מכילתיה
 גרסינן וכו' כהדא גמול זוגא אוקריה חד גוי כמהין אתא שאיל לר' מונא ואמר
 ליה קבלן מנו מוגרין דירך וכו'. וכבר פי' הרב הגדול (הרמב"ן הנ"ל) את הירושלמי

שלא לעצמו התיירם אלא לאחרים והכי קאמר ליה קבלן מינו מגרין דידך כלומר קבלם בשביל שכניך וכו'. ועי' במוסף העירוק ערך מגריון.
פ"ה ה"ח גמלייל זוגא וכו' אתא שאל לר' מנא עקין זה במוסף פ"ג ה"ה גמליאל זוגא דמכת וכו' א"ל ר' מנא מכיון וכו'.

זכוסף המס' הנני מעיר לאיוה מקומות שהביאו הראשונים בשם הירושלמי ביצה ולפנינו לא נמצא. ולכמה מקומות החסרים בירושלמי ביצה שלפנינו יהיו לפני הראשונים העירותי כבר לעיל. ועתה אוסיף: בפ"י רבינר חננאל בביצה ל"ו ע"א וכולן שעשו ישראל בין אנוסין בין שונגין בין מוירין בין מוטעים מה שעשה עשוי בשבת ואין צריך לומר ביו"ט. ובר"ף ביצה ס' תהקב"ו ירושלמי וכולן שעשו בין אנוסין בין שונגין בין מוירין בין מוטעין מה שעשה עשוי בשבת ואצ"ל ביו"ט ושמע מינה דמאן דעבר ואקני בשבת מקרקעי או סמלמלי הקנאתו הקנאה. וזכובא מהרי"ף ברא"ש ביצה פ"ה ס' ב' ובר"ן שם. ובפרדס לרש"י ס' קס"ח כל שחייבין עליו משום שבות וכו' (משנה ביצה פ"ה משנה ב') ירושלמי וכולן שעשו בין שונגין וכו' ושמעין מה דמאן דעבר ואקני וכו'. וכן הוא בס' האורה לרש"י ס' ס"ט. וכן מובא הירושלמי ברמב"ם ה' שבת פרק כ"ג המ"ז. עי' במגיד משנה ובהגהת מימוני שם. ובסמ"ג לאווין ע"ה תו גרסינן בירושלמי וכו' עוד מסיק שם (בירושלמי) על משנתנו שלמעלה לא דנין וכו' וכולן שעשו אף מוירין מה שעשה עשוי וכו'. ובסמ"ג עשין פ"ב המוכר או הנותן בשבת ואין צריך לומר ביו"ט אעפ"י שמכין אותו, מעשוי קיימין וכל מי שקנו מירו בשבת הקנין קיים כדאיתא בירושלמי דביצה פרק משילין עכ"ל ובכפתור ופרח פרק ל"א ירושלמי וכו' וכתב הרי"ף ושמעין מהא מאן דעבר וכו'. ובפ"י מה' משקין לר"ש בן הירושם (צד 63) ואשכחן נמי בסמ' ביצה ירושלמי כי האי גוונא וכולן שעשו בין אנוסין וכו'. ובשטה מקובצת בביצה ל"ו ע"א גרסינן בירושלמי וכו' מה שעשו עשו כלומר ולא קנסו חכמים מעשיהם. וכן מובא הירושלמי בטור או"ח ס' של"ט ובאגודה סוף ביצה וכתב"י בספר העצמים ד' מ"ט ובמגיד משנה ה' מכירה פרק ל' ה"ז. ובס' אדם וחיה נתיב ד' חלק א' וביס של שלמה בביצה פרק ה' ס' ח' ועוד בספרים ראשונים ובשלמי הנכורים בשבת תקנ"ו ועוד דהא קי"ל כפ' משילין מן הירושלמי דכל קנין שנעשה ביו"ט או בשבת דמועיל וכו'. אבל לפנינו בירושלמי במס' ביצה ובמס' שבת ליתא וגם ככל הירושלמי אינו. ולפנינו נמצא רק בחוספתא ביצה פרק ד' ובתוספתא שבת פ"ג (בהוצאת צ"ט). ובאהבת ציון ירושלים בשבת (צד 166) הראיתי שהמאמר הזה היה שנוי גם בירושלמי שבת פרק שואל. ורואה אני מחויב בדבר להאיר כי הראשון שזכר המאמר הנ"ל וכולן שעשו ישראל בין אנוסין וכו' הוא רבינו חננאל הנ"ל. ומשם לקחו הרי"ף וכל הראשונים הנ"ל. אבל בפ"י רבינו חננאל שלפנינו לא נזכר מר"ח שלקחו מירושלמי. ויוכל להיות שהר"ח כוון בעצמו להתוספתא הנ"ל ולא להירושלמי. וראיה לדבר כי הר"ח העתיק בביצה שם מקודם כל המאמר מהתוספתא בשם תנא אין דנין וכו' (עי' בהוצאה צוקערטאנדרעל ובהעיות שם). ואחרי כן סיים סוף המאמר מהתוספתא וכולן וכו'. יהיה אך שיהיה ראוי להתבונן כי הר"ח והרי"ף וכל הראשונים סמכו על הירושלמי או התוספתא הנ"ל נגד מאמר רבא בבבלי (תמורה ד' סע"ב) כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אם עביד לא מהני. בר"ן ביצה ס' תתפ"א וכן נראה מן הירושלמי ד' חיה רבה וכו' וכדאנח ערובי תבשילין לא מצי למיפא מיומא דחמש לשבתא

לשבתא דשבת קרובה התירו ע"י עירוב, שבת רחוקה לא התירו עכ"ל. והמאמר שהביא הר"ן הוא בירושלמי ביצה פרק ב' הלכה א'. אמנם שם איתא רק ראש המאמר מר' חייה רבה וכו'. אבל המאמר וכדאנה ערוכו תבשילין וכו' דשבת קרובה התירו זה הסר בירושלמי שלפנינו שם. ולא אחד הוא הר"ן בזה שהיה לפנינו זה בירושלמי. בשו"ת ריב"ש סי' רנ"ד שלא התירו לבשל לשבת ע"י עירוב אלא ביום השישי אבל להקדים ולבשל ביום חמישי לא, דאיך יבשל מו"מ לשבת שלא לצורך וכו' וכן אמרו בירושלמי דשבת קרובה התירו ע"י עירוב שבת רחוקה לא התירו עכ"ל. וע"י ב"י או"ח סי' תקכ"ו. ובשו"ת הרא"ש כלל כ"ג סי' ח' שלא זכר בירושלמי. והמאמר שבת קרובה התירו היה גם לפני שארי ראשונים רק שברפוס נשתכש ותחת: שבת כתבו: שבות. ראה בעמור ה' יו"ט (מחלוקת י"ד) ואי אקלע יו"ט חמישי וכו' דשבות קרובה התירו וכו'. אבל בכלנו סי' נ"ט ובתניא סי' כ"ז ובארחות חיים ה' יו"ט (דין ע"ת סי' ח') ובשבלי הלקט הקצר סי' ע"ז ובמגיד משנה ה' יו"ט פרק ו' הלכה י"ב וכתב הכעל העיטור ז"ל (הנ"ל) אעפ"י שעירב אין לו לאפות מיום ה' לשבת ששבת (ולא: שבות, כמו שכתוב לפנינו בעיטור) קרובה זחירי שבת רחוקה לא התירו וכו' עכ"ל. ובמאירי ביצה י"ו ע"א וחמישי בשבת לא הותר לנו לאפות ולבשל לשבת אעפ"י שעירב מאתמול דשבת סמוכה התירו ע"י עירוב שבת רחוקה לא התירו. אמנם בבבלי מחלוקה התנאים והאמוראים בזה אם שבת קרובה התירו או לא אבל בירושלמי לא נמצא בזה שום מחלוקת. ראה בבבלי פסחים מ"ז ע"א לחם הפנים נאכל לתשעה וכו' לפי שאינו דוחה לא את השבת ולא את ה"ט וכו' א"ל שבות קרובה התירו שבות רחוקה לא התירו ולרשב"ג דאמר משום ר' שמעון בן הסנן דוחה את יו"ט וכו' בהא פליגי מר סבר שבות קרובה התירו שבות רחוקה לא התירו ומר סבר שבות רחוקה נמי התירו. ובפ"י רבינו חננאל שם (הנדפס בפארוי תרכ"ח) גרס בגמ' שם: שבת קרובה התירו שבת רחוקה לא התירו כלומר יו"ט מכין לשבת שהוא אחריו אבל בלחם הפנים אינו מותר באכילה אלא לשבת הבאה שהיא שבת רחוקה לא התירה הורה ולרשב"ג דאמר משום ר' שמעון בן הסנן לחם הפנים דוחה יו"ט ואינו דוחה את יום צום כלומר וכו' קסבר אפילו שבת רחוקה התירו עכ"ל. ולפנינו בגמרא בבבלי פסחים שם הגי' שבות קרובה התירו וכו'. והגי' הטובה, מה זה שבות קרובה? ומה זה שבות רחוקה? וגם אמוראים פליגי בזה. ראה בבבלי שבת ק"ד ע"ב ורב שישא בריה דרב אידי אמר שבות קרובה התירו וכו'. ובפ"י רבינו חננאל שם וטעמא דרב שישא בריה דרב אירא וכו' דאלמא שבת רחוקה (כצ"ל) היא. ובפ"י רבינו חננאל הנדפס בש"ס ווילנא (תרס"ח) בפסחים הנ"ל הגי' שבות קרובה התירו וכו' כמו שהוא לפנינו בגמ' שם. ונראה שידי המגיהים שלטו בפ"י ר"ח הנ"ל. וגם בשבת הנ"ל הגיהו המגיהים בוודאי בפ"י ר"ח בכדי להשוותו לנוסחת הגמ' שלפנינו שם. וע"י לעיל פ"ד ה"ג שגם שם נראה שידי המגיהים שלטו בפ"י רבינו חננאל. ולפי הרשב"א היתה גי' אחרת בהירושלמי וז"ל בשו"ת הרשב"א (סי' הרפ"ה בולוניה רצ"ט) שאלת שני ימים טובים של גליות שחלו מלפני השבת אם מותר להכין לשבת ביום ה' ע"י עירוב שהניח בערב י"ז. השובה בזה נסתפקתי זה ימים אבל נ"ל שהוא אסור לפי שיום שני שהוא חל בע"ש הוא והאיך יתקן מו"מ לשבת שיום החל מפקיק אבל מתוך גירסת בירושלמי נסתפקתי בזה ימים וצריך להתיישב בדבר עכ"ל. ואם היה לפנינו הגי' בהירושלמי כמו שהיה לפנינו

העיטור והר"ן והריב"ש וכל הראשונים הנ"ל לא היה מסתפק בלל. והטעות בין שבת, לשבת שגורה היא כמו במדרש רבה שלח א' ושליח מצוה דוחה את השבת וכו'. בכ"י רומי מתחומא שם הגי' שליח מצוה דוחה את השבות. ראה במבוא להנחומא ד' י"ט הערה ק"ח מ"ש הרב רש"כ ז"ל. באו"ז ח"ב סי' ק"מ ורבינו שמואל בר נטרנאי ז"ל (חתן הראב"ן) כבון הביא ראיה לדבריהם מירושלמי שלהי פרק אין צדין דתני אומר אדם לחנוני ישראל, תן לי כלה של תבלין, אצל טבח ישראל הרגיל אצלו תן לי ירך, אצל פטם ישראל הרגיל אצלו תן לי תור או גוול, אצל נחתום ישראל הרגיל אצלו תן לי ככר, אצל חנוני ישראל הרגיל אצלו תן לי ג' אגוזים ועשיה כצים. ככולהי תני ישראל משמע דוקא ישראל ולא גוים וכן פי' רבינו יצחק בר' יהודה זצ"ל דוקא חנוני ישראל וכן נהג רבינו אליעזר בר' נתן זצ"ל דוקא חנוני ישראל וכו' עכ"ל. ולפנינו בירושלמי ביצה ליהא כל זה שהביא רבינו שב"מ הנ"ל ורק איתא בפרק ג' ה"י תני אומר הוא אדם לחבירו תן לי כלה של תבלין וכו'. ועי' בכבלי ביצה כ"ט ע"ב. וברוקח סי' רצ"ח מוכא הירושלמי בזה הלשון: ירושלמי אומר אדם לחנוני ישראל אבל לחנוני גוי אוסרין וכן הורו כל רבני שפירא עכ"ל. ובתוס' ריד"א בביצה כ"ט ע"ב כתב בעל הלכות גדולות והני מילי חנוני ישראל אבל חנוני גוי וכו' עכ"ל. ומקור דבה"ג כנראה מהירושלמי שהביאו הראשונים הנ"ל. אבל לפני האו"ז בעצמו היתה הבריתא בירושלמי הנ"ל בנוסח אחר וזה לשונו בח"ב סי' שנ"ח: דה"ד (בבלי ביצה כ"ט). הולך אדם אצל רועה וכו' ובירושלמי גרסיןן וכלבד שלא יוכיר סכום מקח רשב"א אומר וכלבד שלא יאמר לו סכום מנין וכו' סכום מקח פי' כגון וכו' עכ"ל. וגם כל זה ליהא לפנינו. ועי' בתוספתא ביצה פרק ג'. באו"ז ח"ב סי' שמ"ז בירושלמי שלפני כתוב עירובי הבשילין כך הוא נוטל פת כביצה ותבשיל כוזה ואומר באקבו"צ על מצות עירוב ומתנה ואומר בדין יהא שרא לנא לאפווי ולבשולי מיומא טבא לחבריה ומיו"ט לשבת ולמי שסומכין עד עירוב זה עד מוצאי יו"ט האחרון וכלבד שיהא שמור העירוב עד מוצאי יו"ט האחרון אכלו או שאבד צריך לערב בעיו"ט האחרון. ר' חייא בשם ר' יוחנן ב"ג צריך לומר עירוב זה עלי ועל מי שלא עירב (המאמר מד' חייא וכו' נמצא בירושלמי ביצה פרק ב' הלכה א' בזה הלשון: דר' יוחנן אמר עלי ועל מי שלא עירב) ופליג אגמרא דידן בהא דקאמר נוטל פת כביצה ואנן קיי"ל כוזה בין לאחד בין למאה וכו' (לפנינו בירושלמי ביצה פ"ב ה"א מפורש: הדא אמרה אע"פ שאין בהן כוזה איה הוה בהון שיעורה) אבל מה שכתוב בו בדין יהא שרא לנא לאפווי ולבשולי מיומא טבא לחבריה כמדומה אני דשיבוש הוא וט"ס הוא דהא תנן עושה אדם תבשיל וכו' אבל וסומך עליו ליו"ט אחר לא תנן וכו' הלכך נראה בעיני דט"ס הוא ואין לומר כלל מיומא טבא לחבריה וכו' אבל מה שכתוב שלוקח פת ותבשיל לא קשה וכו' אבל מה שכתב שיעירוב שעשה בערב יו"ט ראשון דמהני גם בערב יו"ט האחרון קצת תימהון הוא וכו' ע"ש. ובמדרכי ביצה סי' אלה ס"ג (ד' ראשון, רס"ט) אמנם בירושלמי אינו מזכיר דק לאפווי ולבשולי והכי גרסיןן בירושלמי עירובי הבשילין כך הם פת כביצה ותבשיל כוזה וכו' והשתא שמועין מן הירושלמי דיו"ט דסוכות מועיל גם לימים טובים אחרונים וכלבד שיאמר בפירוש עד מוצאי יו"ט האחרון והא דקאמר בירושלמי פת כביצה פליג אתלמוד דידן דמשמע שיעור כוזה ולא מפליג בין פת לתבשיל וכו' והא דקאמר בירושלמי מיו"ט לחבירו פי' ראב"ה כגון אם חל

יו"ט ע"ש ושבת וכו'. ובפסקי ריקאנטי סי' קמ"ח ואע"ג דבירושמי לא אמר אלא
 לאפויי ולבשולי וכו'. וברוקח סי' ש"א ירושלמי עירובי תבשילין נוטל פת כביצה
 ותבשיל (כזית צ"ל) ומברך על מצות עירוב בדין יהא שרא לנא וכו' ר' היא
 בשם ר' יוחנן עירוב זה עלי ועל מי שלא עירב עכ"ל. ובהגהת מימוני ה' יו"ט
 פ"ו ה"ב על מ"ש הרמב"ם שם: ע"ה שיעורו אין פחות מכוית בין לאחר בין
 לאלפים כהלמודא דידן (ביצה ט"ז ע"ב) ודלא כהירושלמי דגרם עירוב תבשילין
 כך הוא נוטל פת כביצה ותבשיל בכזית וכו' ופי' ראבי"ה הא דקאמר מו"ט
 לחבירו וכו' ושמעין נמו מן הירושלמי דכשחל יו"ט של סוכות וכו' ע"כ (בירושלמי)
 פי' ראבי"ה עכ"ל. ובהגהת אשרי בביצה פ"ב סי' ט"ז נוטל פת כביצה ותבשיל
 בכזית וכו' מא"ז עכ"ל. וכיון להאזין הנ"ל. ובאגור (דיני דחוח"מ) אמנם בירושלמי
 אינה מזכיר רק לאפויי ולבשולי והכי גרסין בירושלמי עירובי תבשילין כך היא
 בביצה וכו' עכ"ל הירושלמי והשתא שמעינן מלשון הירושלמי וכו' מרדכי. וכיון
 להמרדכי הנ"ל. ובאגודה סי' י"ט ובירושלמי איתא הכא נוטל פת כביצה וכו'.
 ובים של שלמה ביצה פ"ב סי' א' ואמת שכ"כ המרדכי בשם הירושלמי וכו'
 מו"ט לחבירו מו"ט לשבת וכו' שמעינן מהירושלמי די"ט רסכות העירוב שהניח
 בעי"ט ראשון סועיל גם ליו"ט האחרון וכו' ע"ש. ולפינו בירושלמי ביצה ליתא
 כל המאמר שהביאו מירושלמי האזין והמרדכי הנ"ל. והאזין והמרדכי לקחו זה
 מפי' הראבי"ה שהוא היה הראשון שהביא הירושלמי הזה בשלימות כמו שהביאו
 האזין והמרדכי בשמו. אולם רבים לא ידעו מהירושלמי הזה רבינו חננאל ביצה י"ז ע"ב
 וברי"ף והמאור והרמב"ן שם לא ידעו מהירושלמי. ובעלי התוס' בביצה ד' י"ז
 ע"ב ד"ה אמר רבא וד' כ"ב ע"א ד"ה ומדליקין טבאן משמע שצריך להזכיר
 בברכת עירובי תבשילין יהא שרי לבשולי ולאפויי וכו'. ולא זכרו הירושלמי הזה
 שמפורש כן שם. בעיטור ה' יו"ט מחלוקת י"ד ירושלמי ר"ח רבה וכו' ומהכא
 משמע דלא בעא פת. והביא הירושלמי כמו שהוא לפנינו. ולא זכר הירושלמי
 שהביאו האזין והמרדכי שמפורש שבעי פת. וכתניא סי' נ"ו אבל תבשיל בלא
 פת די לסמוך עליו וכו' וזה סדר העירוב וכו' ולא זכר כלל הירושלמי הנ"ל.
 ובשבלי הלקט סי' רמ"ו הנה סברה בעל המאור וה"ג ורבינו תם ז"ל שוין בדבר
 זה להצריך פת ותבשיל וכו'. ומהירושלמי אין רמו. ובארחות חיים (דין ע"ת
 ג') ע"ת שיעורו אין פחות מכוית וכו' ולא זכר מהירושלמי שמפורש כביצה.
 ובר"ן ביצה סי' תתפ"ב ד"ה אמר רבא משמע מההיא דפת ותבשיל בעינא וכו'
 ע"ש ומירושלמי דילן אין שום רמו. אולם איזה מהאחרונים סמכו לדינא על
 הירושלמי הנ"ל. כמנהגי סהרי"ל (ד' ל"ג ע"א) אמר מהר"י סג"ל בספר אגודה
 כתוב ליטול לעירוב פת כזית (בביצה) ותבשיל כזית ומייתי ראיה מירושלמי
 ואנן קי"ל פת לפחות כביצה והם ב' זתים. ולא העיר שלפינו בירושלמי ליתא
 זה. וכן בהגהת הרמ"א בשו"ע או"ח סי' תקכ"ו ס"ג ויש מצריכין לכתחלה בפת כביצה
 (ירושלמי) וכן נוהגין לכתחילה וג"כ לא העיר שזה ליתא בירושלמי. ובבאורי הגר"א
 בשו"ע הנ"ל מביא כל הירושלמי הנ"ל כמו שמוכא באזין ומרדכי הנ"ל. ולא זכר
 שלפני רבים מהראשונים לא היה זה בהירושלמי! באזין ח"ב סי' שני"ב ובירושלמי
 דשמעתין מהתניא כרב דתני גוים שהביאו דגים מפולמין לישראל ופירות בני יומן
 מותרים לקבל ואסורים באכילה עד הערב בכדי שיעשו וכו' עכ"ל ולפינו בירושלמי
 עכ"ל דביצה ליתא כ"ז. ובבבלי ביצה כ"ד ע"ב נכרי שהביא דורק לישראל אפילו
 דגים המפולמין ופרות בני יומן מותרין בשלמא למ"ד מותרין לקבל שפיר אלא

למ"ד מותרין באכילה וכו' ובהכריתא שמוכא מאו" מירושלמי מפורש מוהרים לקבל ואסורים באכילה. ולפנינו בירושלמי ביצה פ"ג ה"ב ושבת פ"א ה"ז סברין מימר מותרין למחר וכו' מותרין ממש. ומהירושלמי שהביא האו"ז שמפורש שמותרין לקבל אין זכר? וגם לא ראיתי לשום אחד מהראשונים שזכרו את הירושלמי שהביא האו"ז. ועי' בשבלי הלקט סי' רמ"ז. באו"ז ח"ב סי' שס"א ירושלמי צריך למלמלו לנר ממקום למקום מותר (ביו"ט) למלמלו ולהוסיף עליו שמן מותר משום שלום ביתו שכל זמן שהנר בבית שלום בבית שנאמר וידעת כי שלום אהלך. המדליק לילי יו"ט צריך לברך בא"י אקב"צ להדליק נר של יו"ט עכ"ל וכן הוא בהג"א פ"ד דביצה סי' ח'. ולפנינו בירושלמי ביצה פרק ד' ה"ג שעלה קאי האו"ז ליהא כל זה. ובהגהת מימוני ה' שבת פרק ה' סי' א' וכן ביו"ט נהגו להדליק נר וכן איתא בירושלמי פרק המביא כדי יין המדליק נר ביו"ט צריך לברך אקב"ו להדליק נר של יו"ט וכו'. והוה מאו"ז ח"א ה' ע"ש סי' י"א. אבל בתשובות הנאונים (ד' ליק סי' פ"ב) נשאל רב האי אם יש לברך על הדלקת נר ואם צריך היכן כתובה בתלמוד וכו' ולא נזכר מהירושלמי הנ"ל. ובש"ת הג' (חמדה ננוהה סי' ה') המדליק נר בשבת צריך לברך וכו' ע"ש וג"כ לא נזכר הירושלמי. בשו"ת מהר"ם בר"ב (הוצאת מק"נ צד 121) דאמר בפ' יו"ט וכו' כל מזונותיו של אדם קצובין לו בר"ה (וכן הוא שם בבבלי ט"ז ע"א) ואיתא בירושלמי ר"ח וחוש"מ נמי עכ"ל. ובאו"ז סי' תנ"ג דאמרי' בפרק יו"ט וכו' ומוסיף עלה בירושלמי ור"ח וחוש"מ וכו'. ולפנינו ליהא. ובוי"ק פ' ל' איתא: ור"ח. במרדכי ביצה (ד' ריווא סי' אלף ס"ו) ובירושלמי איכא פלוגתא אם צריך להתנות מערב יו"ט ואיכא מ"ד שא"צ להתנות מעי"ט גם ע"ז סמך הר"ש מנובביר והתיר לסמוך עליהם בי"ט עצמו בלא תנאי משום דבשל סופרים הולך אחר המיקל וכו'. והמעשה מר"ש הנ"ל מוכח בשו"ת מהר"ם בר"ב (סי' תרנ"ד הוצאת בלאך ז"ל) ועי' בב"י סי' תקכ"ז. וזה בוודאי לקח מהירושלמי של הראב"ה. ולפנינו בירושלמי ביצה פרק ב' הלכה א' לא נזכר ממחלוקת בזה. שוב ראיתי בים של שלמה בביצה פ"ב סי' ח' שכ' ומ"ש המרדכי שהר"ש מנובבירק סומך על הירושלמי ולסמוך עליו אפילו לא התנה מערב יו"ט לא נהירא כי אין בו מחלוקת בירושלמי אלא דבעי לדיוקי דלא בעי תנאי ודחה דבעי תנאי וכו' עכ"ל. ובהג' הרמ"א בש"ע או"ח תקכ"ז סב"ב וי"א דאי לית ליה מידי דבשיל מאתמול לא מהני תנאי עכ"ל ועי' בבאורי הגר"א שם. ובמנהגי מהר"ל (ד' ל"ג ע"ב) פעם אחת שכח ר' שמואל סגורנבערק ע"ת עד יום טוב. שני שהיה ע"ש וכו' מרדכי. וכיון למרדכי הנ"ל.

מסכת תענית.

פ"א ה"א כמשנה אמר ר"י. ברי"ף תענית אמר לו (ליהא) ר' יהושע הואיל ואין הגשמים סימן ברכה (ובמשנה בבבלי הואיל ואין הגשמים אלא סימן קללה וגו' הירושלמי יותר נוח) וכו'. אמר (אמרו) לו אם כן וכו'. ובפסקי היריד"א לתענית א"ל ר' יהושע וכו' א"ל ר' אליעזר אף אני לא אמרתי (אף הוא אינו אומר) אלא וכו'. ובראב"ן (פ"ג ע"ג) מאימתי וכו' ר"י אומר מי"ט האחרון של

חג (ב' טלול ליהא וכו') ע"ש. ובפיהמ"ש להרמב"ם (הוצאת שיק) אף אני לא אמרתי לשאול אלא להזכיר משיב הרוח וכו'.

פ"א ה"א במשנה אלא משיב הרוח ומזויד הנשם. בירושלמי פ' חלק ה"ו ובמדרש ואתחנן פ"ב ברוח השיבו כמה דתימא משיב הרוח.

פ"א ה"א תני ר' ליעזר וכו'. נזכר ג"כ בבבלי תענית ב' ע"ב אבל בתוספתא שלפנינו לא נזכר ממחלוקת ר"א ור' יהושע בזה.

פ"א ה"א היא דעתיה אחרייתא. בד' קישטנטינא היא דעתיה בתרייתא.

פ"א ה"א א"ר פנא שכל היום כשר ללולב. כן מפורש במשנה ו' פ"ב דמגילה.

פ"א ה"א ויוזכר מכערב וכו'. במאור פ"א תענית ובמקום אחר מצאתי

בירושלמי ויוזכר מכערב וכו' אף הוא סבול שהזכירו (שמא הזכירו) מכערב והוא

הוא (הוי) מדרב מן גו מכיון וכו'. ובשבלי הלקט ענין הפלה סי' י"ט כתב

בעל המאור זצ"ל דבר זה הוא מפורש בירושלמי וזכיוו מכערב לית כל עמא

וכו' וע"ש בהערה. ובשבלי הלקט הקצר סי' ח' כשניינס. וכתום תענית ב' ע"ב

ד"ה העובר ובירושלמי קאמר וכו'. ובסמ"ג עשין י"ט עוד גרסינן שם ויוזכר

מכערב וכו'. וכרא"ש תענית פ"א סי' ב' בירושלמי וכו'. ומובא הרא"ש בשלמי

הגבורים סביב הרי"ף תענית סי' ה"ד. וכמדרכי תענית סי' התקמ"ה בירושלמי

פריך ויוזכר מכערב. ובאור זרוע ח"א סי' שצ"ח ויוזכר מכערב וכו' ונראה בעיני

אני יצחק בר' משה נב"ה המחבר דהכי פירושו ויוזכר מכערב ומשני ליה תמן

כל עמא כלומר יש מהן שטרודין ואינן באין לערב בבית הכנסת ואנן בעינן

שהיו כולן כשמתחילין להזכיר וטעמא דמילתא שהיה ש"צ מזכיר בקול רם

משיב הרוח וישמעו כולם ויתפללו ומשני ליה כל עמא תמן וא"כ יהא צריך גם

למחר להכריז מה"ד (משיב הרוח) בעבור אותם שלא היו אמש כביהכ"נ.

ובאבודרהם (שחרית של חול ל"ג ע"ב) דאמרינן בירושלמי ולדכר מכערב לית

כל עמא תמן פי' ונמצא אחד מזכיר ואחד שאינו מזכיר והיו שתי אגודות וכו'.

ועי' בכלבו סי' נ"ד ובהניא סי' פ"ח ובארחות חיים (הפלה ק"ט) ובכ"ט ה'

הפלה פרק ב' הלכה ט"ז.

פ"א ה"א ויוזכר בשחרית. באו"ו הנ"ל והדר פריך ויוזכר בשחרית כי עתה

רוגם כביהכ"נ ומשני אף הוא סבר שהזכיר מכערב פי' אותם שעתה כביהכ"נ

ואמש לא היו כסבורים שכשם שעתה הוא מכריז להתפלל משיב הרוח הכי נמי

הכריז אמש וכסבורים שהתפללו אמש משיב הרוח והוא הוי מידכר פי'

ויבוא גם הוא לשנה הנאה להזכיר מכערב ואין לו להזכיר עד שיוזכר ש"צ מן

גו דחמי לון וכו' פי' מהוך שהוא רואה שאין מזכירים בשחרית ומזכירים כמוסף

יודע הוא שלא הזכירו מכערב. וכתום תענית הנ"ל ולדכרו בצפרא (בשחרית)

פי' בתפלת שחרית וכו'. ובארחות חיים הנ"ל ובירושלמי מקשה וכו' ואומר עוד

ויתחיל ביוצד (בשחרית) וכו'. ובאבודרהם הנ"ל והדר מקשי בירושלמי ולדכר

בהפילת יוצד (כגו' הא"ח הנ"ל) אף הוא סבר שהזכירו מכערב פי' ואהי למטעי

לשנה הבאה וכיון דחוו דלית מזכיר בשחרית בתפלת יוצד ידע דלא הזכיר

מכערב. ובס' מטה משה ק"ב ופריך בירושלמי ויוזכר משיב הרוח כו' מכשחרית

ומשני אמור להזכיר ליחיד עד שיוזכר ש"צ פירוש וכו' וזה לא שייך למימר בשחרית

משום דאין יכול להפסיק בין גאולה להפלה ע"כ וגירסתו משונה. ועי' ברא"ש הנ"ל.

פ"א ה"א אמר ליה ר' חיה בר מריא הכין הוה ר' יונה אבוך הוי בה.

בדפוס קראקא קישטנטינא וויטאמיר וקראמ' הגי' א"ר חייא וכו'. ונזכר ד'

וויניציא ערוף כי למעלה אמר ר' מנא ואליו אמר ר"ח ב"ט הכין הוה ר' יונה אבוך וכו'. וכעין זה בירושלמי עירובין פרק ח' ה"ט אמר ר' מנא חד תנא וכו' אמר ליה ר"ח בר מריה הכי אמר ר' יונה אבוך הוה. ובשביעית פ"ו ה"א אתא לגביה ר' מנא וכו' קם עמיה ר' חייא בר מריה וכו' דר' יונה אבוך הוה אמר וכו'. ובא"ז הנ"ל א"ל ר' חייא בר מרייך (מרייא) לפלוני וחסר שם חכם שהוא בנו של ר' יונה בספר או יש להיות א"ל ר' חייא לבר מרייך הכין הוה ר' יונה אבוך הוה כך היה ר' יונה אבוך מפרש למה לא יזכר בערבית ושחרית כמו שפרשנו עכ"ל.

פ"א ה"א ר' חגי בשם ר' פדת וכו'. בא"ז הנ"ל ומיכן והלאה התחלת דבור ולא קאי אדלעיל ר"ח בשם ר"פ אמר אסור ליחיד להזכיר עד שיוזכר ש"צ פי' עד שישמע שהש"צ מכריו בקול רם משיב הרוח. ובמרדכי תענית הנ"ל אסור ליחיד להזכיר עד שיוזכר ש"צ בגשם (ליתא) וכו' ור' חגי פי' טעם אחר שאסור להזכיר עד שישמע מפי ש"צ וכו'. וברוקח סי' שכ"ב ירושלמי בפ"א תענית אסור ליחיד להזכיר עד שיוזכר ש"צ. ובטור או"ח סי' קי"ד ואיתמר בירושלמי ר' אבא (ר' חגי, ונוסח הדפוס יוהר נוח עי' אצו"ר סוכה צד 129) בשם ר' פדת אמר אסור להזכיר עד שיוזכר ש"צ ופי' הראב"ד דהכי פירושו דאסור להזכיר וכו' ע"ש. ולהטור הנ"ל כיון השלמי הגבורים סביב הריף העניה סי' תת"כ. וכן קבע הכ"י הירושלמי בש"ע.

פ"א ה"א בשלוח צבור הדבר תלוי. בד' קושמ' בשליח צבור וכו'. ובא"ז הנ"ל בש"צ הדבר תלוי בתמיה כלומר וכו' במקום שאין ש"צ היחיד אין מתפלל משיב הרוח כלל. אבל במרדכי תענית הנ"ל ר"ש (ר"ם) בשם ריב"ל בש"צ הדבר תלוי (בניחותא) וכו'. ובאגודה סי' ב' בירושלמי אסור ליחיד להזכיר עד שיוזכר ש"צ ורבו בה פתרונים ומנהג טוב וכשר וכו'.

פ"א ה"א אמר ר' מנא קומי וכו'. כ"ד מלות אלו עד מזכיר בטל, לא היו בהירושלמי לפני הראב"ה המובא במרדכי תענית הנ"ל. וכן לא היו לפני הרא"ש תענית פרק א'. ולא לפני הראב"ד שמוכא בטור או"ח סי' קי"ד. ולפני הא"ז (ח"ב סי' שצ"ח) היה רק הקיצור מהמאמר. אבל לפני הכ"י (בטור או"ח קי"ד) היה כמו שהוא בלפנינו בדפוס.

פ"א ה"א קומי ר' חגי מה ופליגי. בא"ז הנ"ל א"ר מנא קומי ר' וחגי פריך וכו' כלומר דחגי פליגי אדר' סימון שסובר שאין הדבר תלוי בש"צ.

פ"א ה"א א"ל לא דא דאת א"ר בש"צ הדבר תלוי. בא"ז הנ"ל א"ל הדא דתימר (א דאת אמר) בש"צ ברם צלויי ביחיד (הדבר תלוי יחיד) אם רצה להזכיר מזכיר (בטל, ועי' שהא"ז ל"ג: בטל, תכור קושית הב"ב בסי' קי"ד על הראב"ד) וכו' במי שיוזכר (שהזכיר) ש"צ. ועי' במרדכי תענית הנ"ל.

פ"א ה"א ודא דאת אמר אסור ליחיד להזכיר עד שיוזכר ש"צ בגשם. בפני הרא"ש תענית פ"א סי' ב' ובסדר רב עמרם ז"ל כתוב (לפנינו בסרעמ"ג ד' נ"ב חסר זה שהביא הרא"ש) שאחר שהזכיר ש"צ במוסף מתחילין העם להזכיר בתפלת המנחה וכו' ואפשר שגם מן הירושלמי דקדקה דקאמר אסור ליחיד להזכיר עד שיוזכר ש"צ בגשם ולא נהוג עלמא כך עכ"ל והרא"ש מוכא בשלמי הגבורים סביב הריף תענית סי' ת"ד וכו' בטור או"ח סי' קי"ד. ובא"ז ח"ב סי' שצ"ח וכו' רב עמרם גאון שלאחר שהזכיר ש"צ במוסף מתחילין העם בהפילת המנחה משיב הרוח ומוריד הגשם וכו' וכן מה שפירשתי שימת ירושלמי שהיה

ש"צ מכריו בקול רם משיב הרוח וזוה"ג שוב מצאתי כן כתיב בשם פיר"ח וצ"ל שיש שנוהגים שלאחר קריאת התורה וקדיש מיד אומר ש"צ בקול רם משיב הרוח עכ"ל. וקרוב לדברי רב עמרם גאון מצינו בפ"י רבינו חננאל רק שלא נזכר שם בתפילה המנחה וז"ל בפרושו לתענית ג' ע"א ירושלמי וכו' אמרו ליחיד להזכיר עד שיוכיר ש"צ ויאמר מוריד הגשם (ג' מלות אחרונות ליתא ואולי כן מפרש הר"ח המלה: כנשם) וכו'. וכמנהגי סהר"ל (ד' ע' ע"א) בפיסקי בשם ר' חננאל בשמיני עצרת לאחר קריאת התורה וקדיש מיד אומר ש"צ בקול רם משיב הרוח וכו' והכי נהנינן. ובארחות חיים ה' הפלה סי' ק"ט ירושלמי אסור ליחיד להכריז עד שיוכיר ש"צ לפני התיבה כמנהג. וכס' אדם וחיה (נתיב ג' ח"ג) אבל רב עמרם כתב שאחר שהזכיר גבורת נשמים בטוסף ש"צ מהחילין העם להזכיר לתפלה המנחה ונראה שפ"י כך הירושלמי עכ"ל.

פ"א ה"א אסור ליחיד להזכיר עד שיוכיר ש"צ כנשם. במדרכי תענית הנ"ל הני' עד שיוכיר ש"צ כנשם. ובכ"י בטור או"ח סי' קי"ד וכתב הר"ן בריש תענית דהא דקאמר בירושלמי אסור ליחיד להזכיר עד שיוכיר ש"צ היינו דוקא כנשם אבל בטל אם רצה להזכיר יחיד וזכיר כדאיתא התם וז"ל הירושלמי וכו' עכ"ל וכן הוא בר"ן סי' תת"ד וזוה נראה שלפני הר"ן לא היה בהירושלמי המלה: כנשם, וגם לפנינו ליתא במאמר ר"ח בשם ר"פ. וגם המאמר אם רצה להזכיר מזכיר בטל לא היה לפני הראב"ה והאוי"ו והראב"ד הנ"ל. ובשו"ע או"ח קי"ד אסור להזכיר הנשם עד שיוכיר ש"צ. ומקורו מכאן לפי הני' הנ"ל.

פ"א ה"א קמון לצלותא כמי שהזכיר שלוח צבור. בפ"י רבינו חננאל הנ"ל קמון לצלותא כמי שיוכיר ש"צ דמי ומזכירין הצבור ביחיד אעפ"י שלא מקמי ש"צ עכ"ל. וכרא"ש תענית פ"א סי' ב' בירושלמי וכו' קמא לצלותא כמו שהזכיר ש"צ פי' הבא לבית הכנסת ועמדו העם להתפלל מוסף ולא שמע שאמר ש"צ משיב הרוח ומוריד הגשם מזכיר אעפ"י שלא שמע מפי ש"צ וכן כתיב רבינו אבי"ה ז"ל דאסור ליחיד להקדים תפלתו לתפלת צבור וכו' אבל אם בא להתפלל והצבור התחילו להתפלל יכול להתפלל ולהזכיר אעפ"י שלא שמע מפי ש"צ עכ"ל ודעת הראב"ה לקוחה מפי' רבינו חננאל הנ"ל. ובמדרכי תענית הנ"ל (ד' ריווא) קמון לצלותא כמו שהזכיר ש"צ וכו' עכ"ל הירושלמי ופי' ראב"ה דהכי פירושו וכו'. ובטור או"ח סי' קי"ד ותו אתמר בירושלמי וכו' קמון לצלותא מזכיר (ליתא) כמו שהזכיר ש"צ דמי פי' הבא לבית הכנסת ועמדו העם להתפלל וכו'. ובמנהגי צד 16 ירושלמי וכו' קמון לצלותא כמי שיוכיר ש"צ דמי אית דאמרי עד שיוכיר בקול רם דמנהג העולם משיב הרוח ומוריד הגשם להזכיר את הצבור וכן מנהג כליל ראש חדש להזכיר ר"ח וכו' ויראה ליה קמון לצלותא כיון שעומד החון עם הצבור להתפלל בלחש וכו'. ובאוי"ו ח"ב סי' שצ"ח קמון לצלותא כמו שהזכיר ש"צ כלומר אפילו אם לא שמע מש"צ כיון ששמע פיומים של גשם ה"ז מתפלל כמנחה משיב הרוח וכו' כך נראה בעיני פי' שמועה זו אני המהבר וכו' עכ"ל.

פ"א ה"א ר' חיה בר בא שמע לה וכו'. בירושלמי ברכות פ"ה נשנה זה. וכן מובא בבראשית רבה פ"ג אות ו' וע"ש. ובפי' רב נסים גאון בברכות ל"ג ע"א פי' בתלמוד א"י וכו' ר"ה בר אבא וכו'. ובאבודרהם (ל"ג ע"ג) והכי אמרו בירושלמי כשם וכו' ונחיה לפניו וכתוב בתריה (ב' מלות ליתא) וכו' שמע ליה (לה) מן הדא יחינו וכו' כשחר נכון מוצאו ומהא כנשם לנו כמלקוש יורה ארץ.

ארץ (ו' מלות אחרונות ליתא). ועי' באצו"ר ברכות צד 124. ובערוך ערך שקל (בדפוס פיורו רל"ו ורע"ו) מוכא הירושלמי וגורם: ר' חייא ברווא. ובדפוסים המאוחרים בערוך ר"ח ברווא. ובסדר הדורות (צד 186) מביא ירושלמי דילן וגורם ר' חייא ברמא. והמגיה שם העיר: שלפנינו ר"ח בר בא. ובערוך השלם לא זכר מגי' ד' פיורו הנ"ל. וכן ביוחסין (ד' לנדון 155) ר' ייסא ור' חייא ברונה מצלי וכו' וביוחסין (ר' הנ"ל צד 186) ר' חייא ברונא ור' ייסא מצלי לג' שעין. ובסדר הדורות (צד 186) ר' חייא ברונא ור' ייסא ולא גלה המקור והכוונה לירושלמי ברכות בדו"ו (7, 2, 14) אבל לפנינו שם ר' חייא בר ווא מצלי וכו'. ובסמ"ג עשין י"ט גורם שם ור' חייא בר הונא. ובהג"מ (ק"ש פ"א הי"א) ור' חייא בר רבי.

פ"א ה"א ר' ברכיה אמר ר' יוסה ורבנין. ירושלמי ברכות פ"ה ה"א ובילקוט מלכים ר' ר"ט בשם ירושלמי בשניים.

פ"א ה"א ר' יעקב דכפר הנן. בילקוט המכירי תהלים ק"י י"ח ברכות ירושלמי ר"י דכפר הנני רשב"ל אמר בשעה שעשה אברהם זקנך (וקינם) רצוני נשבעתי לו שאני זו (מזיו) וכו' וכן תעניות ירושלמי עכ"ל.

פ"א ה"א באין לירי עבירות וכו'. בילקוט המכירי מיכה (צד 38) ברכות ירושלמי ארשב"ז וכו' וכן בפרק אין מוזכרין ירושלמי עכ"ל וע"ש שניים.

פ"א ה"א מביאין להן זקן אחד כגון ר' יוסי הגלילי ותוא מפניע בעדם. וכן הוא בברכות פרק ה' ה"א. ובלקושי קדמוניות לפינסקער (נספחים צד 82) משחק קראי אחד על הרבנים שמתפללים יא ר' יוסי הגלילי רפאני. וכבר העירותי באהבת ציון וירושלים בברכות שם שאני חושב זה להוספה חצונות בירושלמי מבעלי האמונה הידועה.

פ"א ה"א ר"ז בשם ר' חנינה היה עומד בגשם וכו'. בכבלי תענית ג' ע"ב: בשניים; ובר"ף תענית תה"ג וכתום' תענית ג' ע"ב ד"ה בימות ובמנהיג (צד 16) ובאגודה סי' א' ירושלמי ר"ז אמר היה עומד בגשם וכו' ואם (אם) רצה להזכיר מזכיר לא דמי ההוא דמצלי (ליתא) ומיקל (דמיקל) להתוא דלא מצלי ולא מיקל פי' בקיץ והזכיר של גשם מצלי דבר קללה ומחזרין אותו וכו'. ועי' בר"ן תענית שם שמאריך בזה. ובפי' הרא"ה על הרי"ף: תענית ד' ב' (בס' פקודות הלויים) ירושלמי וכו' ואם בא להזכיר מזכיר פי' קס"ד דכי קתני בטל והזכיר של גשם דמחזרין אותו דמעמא משום שלא הזכיר טל ולכי מקשינן דהא תניא בטל וברוחות לא חייבו חכמים להזכיר ומתריצין לא דמי ההוא דמיקל להתוא דלא מצלי ולא מיקל פי' וכו'. ואחרי כן ראייה בתענית ירושלמי ד' קושטנטינא והגי' שם: אם רצה להזכיר יזכיר לא דמי ההוא דמצלי ומקל להתוא דלא מצלי ולא מקל.

פ"א ה"א והזכיר של טל אין מחזרין אותו. בארחות חיים ה' תפלה סי' ק"ב בירושלמי ר"ז בשם ר"ח וכו' פי' ודוקא הזכרה בנכורות אבל שאלה בברכת השנים מחזרין אותו אעפ"י שהזכיר הטל מדלא נקט בירושלמי אלא לשון הזכרה. ובאגור (דיני ברכות ד' מ"ו) בירושלמי היה עומד וכו'.

פ"א ה"א והא תני בטל וברוחות. בכבלי הענית ג' ע"א בעבים. (בטל). וברוחות וכו'. ובר"ף תענית הנ"ל והתנא בטל וכו'. ובר"ף מדפוסים אחרונים והתניא. ובמאסף הלפיות (צד 88) מספר פסקים קדמון בטל וברוחות לא חייבו חכמים להזכיר פי' בטל בימות החמה וברוחות בימות הגשמים ומ"מ ריגילים: העולם

העולם להזכיר 'משיב הרוח כהדי מוריד הגשם ירושלמי עכ"ל.
פ"א ה"א אם לא יאל בכרכת השנים וכו' מחזירין אותו, בתוספתא ברכות פ"ג
 ובפי' רבינו חננאל בתענית ג' ע"א אם לא הזכיר נשמים בתחית המתים ולא שאלה
 בכרכת השנים מחזירין אותו היכן הוא חוזר בו וכו'. ומקור הר"ח מירושלמי כאן.
 ובמנהיג (ד' י"ו) מצאתי בתעניות ירושלמי אם לא אמר שאלה בכרכת השנים
 מחזירין אותו וכו'. ובספ"ג עשין י"ט ולדברי רבינו חננאל חוזר לשומע תפלה
 וכן משמע בירושלמי עכ"ל. ובאגודה סי' א' והא תניא (תני) אם לא שאל
 בכרכת השנים או שלא אמר גבורות נשם (אם לא הזכיר גבורות נשמים בתחית
 המתים) מחזירין אותו בההוא דלא ארבר לא טל ולא נשם (מטר) כתב רבינו
 אבי"ה וכו' ע"ש. ובאגוד (דיני ברכות) בירושלמי איתא טעה ולא הזכיר נשמים
 בתחית המתים וכו'.

פ"א ה"א אומרה בשומע תפלה, עי' לעיל. ובספ"ג עשין י"ט ומי שמעה
 כימות הגשמים ולא אמר מוריד הגשם חוזר לראש אעפ"י שנוכר לפני שומע
 תפלה כדמוכח בפרק תפלת השחר (ד' ל') ואעפ"י שהירושלמי חולק ואומר
 שאומר בשומע תפלה עכ"ל. ובלקוטי הרמב"ן לתענית מובא ג"כ הירושלמי
 בשניים קלים, ובארחות חיים ה' תפלה סי' ק"ב ורבינו האי כתב שאינו חוזר
 אלא לשומע תפלה וכו' והירושלמי מוכיח בדברי הגאון ז"ל וכו'. וכן הוא בר"ן
 ריש תענית. ועי' באצ"ד ברכות צד 126.

פ"א ה"א גבורות נשמים בתחית המתים אומרה בשומע תפלה. בירושלמי
 ברכות פ"ה ה"ב או שרא הזכיר גבורות נשמים בתחית המתים מחזירין אותו
 בשומע תפלה. ובריטב"א תענית ג' ע"ב הגירסא: אינו חוזר אלא אומר בשומע
 תפלה. ובמור או"ח קי"ד ואם טעה ולא הזכיר גבורות נשמים וזכר קודם שומע
 תפלה איתמר בירושלמי שמוכר בשומע תפלה אבל כגמרא דירן וכו', ובמאירי
 ברכות כ"ט ע"א (ווארשא תער"ב) ואף שם נראה שהדין כן בין בגבורה נשמים
 בין בשאלה והוא שאמרו שם לא שאל בכרכת נשמים (השנים) אומרה בשומע
 תפלה דכוותה בגבורות נשמים וכו'.

פ"א ה"א איכן הוא חוזר. במאירי שם ר"ל אם לא אמרן בשומע תפלה
 וכו' ואף ראשוני הגאונים פסקוה כן בשאלה אבל בגבורות נשמים וכו'.
פ"א ה"א אם עקר את רגליו וכו'. בירושלמי ברכות פ"ה ה"ג אם עקר את
 רגליו חוזר לכתחילה ואם לאו חוזר לעבודה וכו'. ובסדר רב עמרם גאון (צר
 32) סיים אם לא עקר את רגליו חוזר לעבודה אבל אם עקר וכו' חוזר לראש
 עכ"ל. והיה לפנינו נוסח אחר בירושלמי כאן, ובשבלי הלקט סי' כ"א ירושלמי
 עקר את רגליו פי' לג' פסיעות חוזר לראש (לכתחילה) פי' לברך עלינו לא
 עקר את רגליו וכו'.

פ"א ה"א וכו' אם עקר וכו' ואם לאו חוזר לשומע תפלה. במור או"ח סי'
 קי"ו לא עקר רגליו איתמר בירושלמי שחוזר לשומע תפלה ושואל בה וכן פי'
 ר"ח וכו'. ובריטב"א ה"ג אף (ליתא) הכא (וכא) אם וכו'.

פ"א ה"א בגיטוה וכו'. בירושלמי ברכות פ"ה ה"ב בשניים קלים. ובבבלי
 תענית י"ד ע"ב שלחו ליה בני גיטוה לרבי כגון אנן דאפילו בתקופות הסו
 בעינן מיטרא וכו'. ובתשב"ץ ח"ג סי' רכ"ד הרשב"א ז"ל וכו' ובירושלמי מפורש
 שמוסיפין שש ברכות לאחר הפסח דהבי גרסין התם בגיטוה צריכין (צרכון)
 למעבד תעניתא וכו' ובלבד שלא תשנו ממטבע (ממביעה) של תפלה היכן הוא

אמר (אומרה) וכו' בשומע תפלה א"ל ר"י לא כן (ליהא) אמר לי (ליתא) ר"י
 בשם ר"ה וכו' אומר (אומרה) בשומע תפלה אמר (ואמר) לן (לון) רבי לנו
 ועשו ובלבד שלא השנו מטמבע (מטביעה) התפלה וכו' ע"ש. ובמור או"ח תקס"ו
 כדמפרש בירושלמי שאין לשנות מטבע ברכות וכו'. ועי' אצו"ר ברכות צד 127.
פ"א ה"א היכן הוא אומרה כשש שהוא מוסיף. בר"ן תענית סי' תת"כ
 ובירושלמי נמי מוכח שבחיל מתפללין כ"ד ברכות שאמרו שם בהאי עובדא
 דאמרינן בגמ' דילן דשלחו ליה בני נינוה לר' וכו' ואמרו שם עלה דההיא שש"צ
 אומרן באותן שש שהוא מוסיף אלמא מתפללין היו כ"ד ברכות ובזוראי דההוא
 עובדא בחוצה לארץ הוה דכא"י לא היו צריכינן לגשמים בתקופת תמוז (זה
 ליתא בירושלמי ורק בבבלי הנ"ל איתא) וכו'.

פ"א ה"א כשש שהוא מוסיף. עי' במשנה לקמן פ"ב משנה ב'. ובירושלמי
 תענית ג' ע"ב ואמרו בירושלמי וש"צ אמרו בשבע (כשש) שהוא מוסיף וכו'.
פ"א ה"א נתפלל ואינו יודע מה הזכיר א"ר יוחנן כל ל' יום חזקה מה שהוא
 לסוד הזכיר. כעין זה בירושלמי ברכות פ"ה ה"ח אמר ר' יוחנן קרא ומצא
 עצמו בלמען חזקה כיון. ובתוס' ר' יהודה בר"י מפאריז (בס' ברכה משולשת)
 לברכות י"ב ע"ב ובירושלמי תענית פ"ק הני התפלל (נתפלל) ואינו יודע אם
 (מה) הזכיר אר"י חזקה כל ל' יום מה שהוא לסוד מזכיר (הזכיר) מכאן ואילך
 מה שצריך מזכיר (שצורך יזכיר) גבי משיב הרוח ומוריד הגשם והוא הדין לכל
 הדברים שצריך להחזיר בו הוא הדין עכ"ל וזוהו בתוס' ברכות י"ב ע"ב ד"ה
 והלכתא נדאיתא בירושלמי וכו' ע"ש ובתוס' תענית ג' ע"ב ד"ה בימות. ובסמ"ג
 עשין י"ט גרסינן בירושלמי פ"ק דתענית התפלל ואינו יודע אם הזכיר אר"י כל
 ל' יום מה שהוא לסוד עד עתה מזכיר וחזקה שהתפלל כמו שעשה עד עתה
 קודם שבא החג ולא הזכיר (י"ד מלות אחרונות מהסמ"ג בעצמו) משלשים ואילך
 מה שצריך להזכיר מזכיר ואין צריך לחזור עכ"ל. וכן מובא בירושלמי באו"ז
 ח"ב סי' שצ"ט ובמנהיג ד' י"ו ובשבלי הלקט השלם ענין תפלה סי' י"ט ובמור
 או"ח סי' קמ"ו וע"ש בב"י. ובכלכו סי' י"א ובארחות חיים ה' תפלה סי' ק"ב
 בשם הר' מאיר נראה מזה בירושלמי שכך נמי אמרינן בר"ח ובחזו"ט אם
 גסתפק אם אמר ענין היום וכו' עכ"ל. ובב"י טור או"ח סי' תכ"ב הביא הכלכו
 והשיג עליו. ודעת הר' מאיר המובא מהכלכו כדעת ר' יהודה מפאריז המובא
 לעיל שהבין ג"כ מהירושלמי כן. ובהג"מ ה' תפלה פ"ו ה"ו גרסינן בירושלמי
 וכו'. ובאבודרהם (ל"ג ע"ג) אמרינן בירושלמי בתוך ל' יום חזר לראש שבזוראי
 לא אמר אותו וכו' והר' מאיר טרוטנבורק היה רגיל לומר ביום שמיני של חג
 הסוכות תשעים פעמים מתחלת אתה גבור וכו' כנגד שלשים יום שהיה צריך
 לאמרו שלשה פעמים בכל יום וכו'. ובתשב"ץ קמן סי' רכ"ו בירושלמי דתענית
 כל ל' יום מל ומטר ספק אם אמרו אם לאו (כן ליתא מפורש בירושלמי רק
 שרבותינו הנ"ל מפרשים כן) חזר ומתפלל כי עדיין אינו שגור בפיו ומסתמא
 לא אמרו וכו'. ובסמ"ק סי' י"א ואמר הר"מ ז"ל טרוטנבורג ספק אם אמר
 משיב הרוח ומוריד הגשם אמרינן בירושלמי בתוך ל' יום חזר וכו'. ועי' בשו"ע
 או"ח קי"ד ס"ח. ועי' בשו"ת רמ"א סי' פ"ג.

פ"א ה"א חזקה מה שהוא לסוד. בד' קושט' ליתא מלת חזקה. וכן ליתא
 בשבלי הלקט הקצר (וויניציא רנ"ו) סי' ח'. אבל בשבלי הלקט השלם סי' י"ט איתא.
פ"א ה"א שני ימים טובים וכו'. בבבלי תענית ד' ע"ב ואנן דאית לן תרי

יומי היכי עבדינן אמר רב מתחיל כמוספין ופוסק במנחה ערבית ושחרית וחזור כמוספין א"ל שמואל וכו' אלא אמר שמואל מתחיל כמוספין וכו' ע"ש ובבה"ג (הנדפס מכבר) בה' ברכות פרק ה'.

פ"א ה"א חנניה בן אחי ר' יהושע אומר בגולה וכו'. בד' קושט' חנניה בן אחי יהושע וכו'. ובבבלי תענית י' ע"א תניא חנניה אומר ובגולה ער ששים (יום) בתקופה. וכבר העירותי באצו"ר כפסחים צד 74 שבהרבה מקומות מצינו חנניה סתם, והמאמרים נשנו במקומות אחרים על שם חנניה ב"א ר' יהושע. **פ"א** ה"א שמואל אמר הלכה כחנניה ב"א ר' יהושע. וכן הוא בבבלי תענית י' ע"א. ומצינו במקומות רבים ששמואל אמר הלכה כחנניה. עי' לדוגמא בבלי עירובין ו' ע"ב ושבת נ"א ע"ב ועוד בכ"מ.

פ"א ה"א ותני כן בד"א בחו"ל אבל בא"י הכל לפי הזמן וכו'. וכן הוא בד' קושטניא. אבל באמת צ"ל בד"א בא"י אבל בחו"ל הכל לפי הזמן וכו' וכן היה הנוסח בהירושלמי לפני הרב מגיד משנה ה' העניות פרק ג' ה"ו וז"ל על מ"ש הרמב"ם שם: בד"א בא"י וכל הדומה לה אבל מקומות וכו'. זה ברור ומבואר בירושלמי וגם נראה מן הגמרא שלנו (תענית י"ד) וכו' עכ"ל. וכן הוא בש"ע או"ח תקע"ז ס"ט ובבאר הגולה מראה מקום לירושלמי.

פ"א ה"א בעונתן הן חביבין כתחיית המתים. בבבלי תענית ז' ע"א ופליגא דר' יוסף דאמר רב יוסף מתוך שהיא שקולה כתחית המתים קבעיה בתחית המתים.

פ"א ה"א אם אין ישראל עושין תשובה וכו'. בבבלי סנהדרין צ"ו ע"ב בשנויים. ועי' סדרש ההלים מזמור צ"ה אות כ' ובאגדה ר' ישמעאל (בית עקד האגדות צד 61). ומוכח הירושלמי בשנויים קלים בילקוט המכירי ישעיה צד 246.

פ"א ה"א ולא בכסף וכו' תשובה. פי' בכסף פי' בקשה ותפילה. עי' גזיוניוס.

פ"א ה"א מתוך חמשה דברים וכו'. דברים רבה פ' ואתחנן פ"ב אות כ"ג ומדרש תהלים מזמור ק"ו אות מ' בשנויים רבים. ומוכח הירושלמי בפ"י רבינו חננאל תענית ג' ע"א וע"ש שנויים. ובספר זכרון הורת משה (ד' ג' ע"א) מתוך חמשה דברים נגאלו ישראל מטצרים ומתוך ה' דברים עתידים ליגאל (ה' מלות אחרונות חסרים בנוסחתינו ועי' במדרשים הנ"ל) וכו'.

פ"א ה"א אתא לגבי ר' יוחנן ושלחיה גבי ר' חנינה. בבבלי יומא מ"ט ע"א לי התיר ר' חנינה לשתות וכו' ומאי שנא ר' חנינה משום דבקי ברפואות הוא וכו'.

פ"א ה"א איכן הוא אלהיך וכו' מ"ט אלי קורא משעיר. וקורא אלי קורא משעיר.

פ"א ה"א בכרך הגדול שברומי. בד' זיטאמיר בכרך הגדול שבאדום.

פ"א ה"א תני רשב"י בכל מקום שגלו וכו'. מכילתא בא פי"ד ובילקוט המכירי זכריה (צד 8) תענית ירושלמי תני רשב"י וכו' וע"ש שנויים.

פ"א ה"א אמר ר' לוי אלו היה ישראל וכו'. שהש"ר פ"ה פסוק אני ישנה.

פ"א ה"ב במשנה ר' יהודה אומר. בפ"י ר"ה על הרי"ף תענית (בס' פקודת הלויים ד' ג') ר' יהודה אומר משום בן בתירה (ג' מלות ליתא) העובר לפני התיבה ביו"ט האחרון של חג פי' שהוא יום שמיני של חג הראשון וכו'. ודברי הרא"ה קאי על משנתנו ולא על הברייתא הגזכרת בבבלי תענית ג' ע"א.

ונראה שג"ה הרא"ה בהמשנה נכונה כי לקמן בירושלמי בפרק זה ריש הלכה ב' א"ר יוחנן הלכה כר' יודה שאמר משום ר' יהודה בן בתירה ולפי נירסתינו שלא נזכר ר"י בן בתירה, תמוה מאמר ר' יוחנן הנ"ל. אולם בוודאי היתה כן הגירסא במשנתנו גם לפני ר' יוחנן.

פ"א ה"ב במשנה ביו"ט האחרון של חג. במתניתא דכני מערבא ביו"ט האחרון מזכיר. אבל נראה שאין כאן שנוי נוסח רק מ"ס וצ"ל כמו שהוא במשנתנו ביו"ט האחרון של חג האחרון מזכיר וכו'. והסופר השמיט מן האחרון עד האחרון. ובמנהגי טהר"ל (ד' כ"ד ע"ב) כראמרינן ביום האחרון של סוכות (של חג) האחרון מזכיר פי' חון האחרון.

פ"א ה"ב א"ר יוחנן וכו'. בפ"י רבינו חננאל תענית ג' ע"א כדגרסינן בירושלמי א"ר"י הלכה כר' יהודה (יורה) שאמר משום (משם) ר"י בן בתירה. **פ"א** ה"ב שאמר משם ר' יודה בין בתירה. בד' קושמנטינא הלכה כר' יאודה בשם ר"י בן בתירה. בכבלי תענית ג' ע"א דתניא ר' יהודה אומר משום בן בתירה (ר' יודה בן בתירה) העובר לפני התיבה וכו'. ושם ד' ע"ב א"ר אמי א"ר יוחנן הלכה כר' יהודה וכו'. וברימב"א שם ובירושלמי פירשו כר' יהודה בן בתירא ובש"ס דידן לא הוצרכו לפרש וכו' ואיכא נוסחי דגרסינן (כבבלי) בהדיא הלכה כר' יהודה בן בתירה.

פ"א ה"ב ר' אבון וכו'. בפ"י רבינו חננאל הנ"ל וברי"ף תענית הת"ה מוכא הירושלמי. ובאו"ו ח"ב סי' שצ"ח ירושלמי ר' בון בשם ר' יוחנן מעמא דר"י וכו'. ובמנהיג צד 16 ירושלמי מעמא דר"י כדי שיתברכו כל המועדות במל (שיצאו המועדות). ובאבודרהם (ל"ג ע"ג) ומפרש בירושלמי כדי שיצאו כל המועדים במל מפני שהמל וכו'. וברא"ש תענית פ"א סי' כ' עור מפרש בירושלמי וכו' מפני שהמל סימן יפה לעולם ואהי מעמא קאי אהוכרה ולא אהפסקה וכו' ע"ש וברימב"א הנ"ל.

פ"א ה"ב מחלפה שימתייה דר"י וכו'. בכבלי תענית ג' ע"א מקשה ג"כ זה. ופתרין א"ר נחמן בר יצחק ההא כר' יהושע בין בתירה וזמנין דקרי ליה בשמיה וזמנין דקרי ליה בשמיה דאבא וכו'. והרמב"ם בהקדמה לס' זרעים החלים שכן בתירה הוא ר' יהושע בן בתירה.

פ"א ה"ב א"ר יוסה לר' חנניה אחוי (צ"ל בר אחוי) דר"ה נהיר את וכו'. כעין זה במגילה פ"ג ה"ח. וע"ש באצו"ר מה שהערוהי שם.

פ"א ה"ב עור אנא היא צריכא לי ובסיפא את מציית ליה. כנרכות פ"ז ה"ב עד דאנא תמן אצרכת לי מיצרי לי מינך. וע"ש באצו"ר.

פ"א ה"ב ר' חייא בר בא אתא מן צור. עי' באצו"ר שבת צד 32 ובפסחים צד 19 שהראיתי שהכוונה לעיר צור בא"י. וגם בחיי יוסף הכהן נזכר פעמים הרבה העיר צור בא"י. והיה בא"י גם עיר בשם צידון. בירושלמי ע"ז פ"א ה"י הא כמקום שנהגו למכור וכו' כגון בורסקי שבצידן. ושם פ"ה ה"ה בהדא איסטרטא דצידן הות וכולה מישראל הוות. ובתוספתא ובירושלמי עירובין פ"ה ה"א דמר ר' שמעון בן יוחאי יכול אני לעשות שיהו מהלכין מצור לצידון מטבריה לציפורין ע"י מערות וכו'. ובנורא שצור וצידון הנזכרים כאן היו בא"י כי אם היו בארץ כנען ולא בא"י מה זה שאמר רשב"י מצור לצידון ומטבריה לציפורין הלא רחוקות צור וצידון מטבריה וכו'? ומשם היו רב יוסף צידוני (בבלי כתובות ס"ז ע"א) (אולי הוא ר' יוסי ציירניא הנזכר בירושלמי בכ"מ?) ור' שמעון הצידוני (גי' הע"י פסחים קי"ח ע"א). ואבא צידוני (מדרש) ואבא יודן איש צידן ואחרים וכנראה שמ"ש בירושלמי שבת פ"א ה"ח כגון מצור לצידון מותר. הכוונה לעיירות האלו בא"י, ועי' מ"ש באצו"ר בשבת שם צד 28.

פ"א ה"ב ר' ירמיה דרש בכנישתא דבולי. בשקלים פ"ו ה"ה נוקניקה אשתכח

ככנישתא הבולי אתא עובדא קמי ר' ירמיה וכו'. ובסעדיך ערך נוקנקה ונמצאו כבית הכנסת קוסטנטינה שהיה אז בטבריה וכו'.

פ"א ה"ג במשנה ר' מאיר אומר. בפסקי ריד"א ובר"ף וברא"ש ובפי' המשיניות להרמב"ם (הוצאת שיק) ר' יוסי אומר.

פ"א ה"ג ר' יודה אומר הבכירה בשבעה והכינונית בשבעה. בתוספתא הענית פ"א כינונית בשבעה עשר. וכן הוא בכבלי כהענית ו' ע"א. וכמלאכת שלמה על המשיניות כהענית כאן: אבל בירושלמי כתובה יד אמר ר' יהודה בו' ובשלישה עשר ובכ"ג עכ"ל.

פ"א ה"ג ר' יוסי אומר הבכירה כ"ז והכינונית בכ"ג והאפילה בשלשים יום. כפי' רבינו הננאל כהענית ו' ע"א בתוספתא שהיה ר' יוסי אומר בכירה כ"ז כינונית בכ"ג אפילה כל'. וכן הוא בתוספתא הענית פ"א ככת"ל אחד בהוצאת צוקערטאנדעל. **פ"א** ה"ג אלא כר"ח כסליו. כד' קושט' אלא כר"ח כסליו ואילך (ליהא). ובכבלי הענית ו' ע"א וכן היה ר"א אין היחידים מתענים עד שיגיע ר"ח כסליו. **פ"א** ה"ג הכל מודים כ"ז שהוא זמן כימה לשקע שבו ירד מכול לעולם ס"ט ביום הזה נכקעו כל מעינות ההום רבה. זהו לשון הסדר עולם רבה פרק ד' כפי' שהנהיגי שם בהערה י"ג.

פ"א ה"ג ר' אבא בר זמינא. כד' קושט' ר' אבא בר זעירא. וע"ד ר' אבא בר זעירא ראה אצוי"ר לרה"ש צד 35.

פ"א ה"ג ר' לעזר בשם ר' הושעיה הלכה וכו'. בכבלי הענית ו' ע"א אמר רב חסדא הלכה כר' יוסי וכו'. וע"ש כפי' רבינו הננאל.

פ"א ה"ג כמה נשמים וכו'. בבראשית רבה פי"ג נעתק כל המאמר בהרכה שנויים. ובמהנות כהונה שם מביא ירושלמי דילן.

פ"א ה"ג כדי שהשר' המנופה. וכן בברכות הנ"ל שתשרה המנופה. ובכבלי הענית ו' ע"ב כדי לנוף בה פי חבית. ובירושלמי כאן בדפוס קראקא קראמאשין וויטאמיר ופעטערק' בט"ס: כדי שהשרף המנופה.

פ"א ה"ג ורב אדא בר איכומא. בברכות פ"ט ה"ב ורב אדא בר כימי וכו' אמר ר' הנחום (ר' נחום) לרב אדא בר אימי. וכן הוא כאן כד' קושטנטינא.

פ"א ה"ג א"ל אין. בברכות הנ"ל א"ל הין. וכן הוא כאן כד' קושטנטינא.

ושם פוסקי: א"ל רב חוקיה לרב אדא בר אימי לא מסהברא להפסק הענית נאמרה א"ל אין (ט"ז) מלות אלו חסרוה כד' וויניציא בתענית כאן, ואיהא בברכות הנ"ל) וכו'.

פ"א ה"ג רב יהודה בר' יחזקאל וכו'. במדרש רבה תבא פ"ז אות ו' בשנויים. ובכבלי לא נזכר מתפלה רב יהודה ב"י. ועי' אצוי"ר ברכות צד 204.

פ"א ה"ג אמר ר' יודן אבוי דר' מתניה וכו'. באצוי"ר לברכות צד 205 הבאהו פירש"י בבראשית רבה שהביא הירושלמי בנוסח מהוקן.

פ"א ה"ג וכמה נשמים ירדו וכו'. תוספתא הענית פ"א וע"ש.

פ"א ה"ג תני רשב"א אומר אין לך טפה וכו'. תוספתא הענית פ"א. ובכבלי הענית כ"ה ע"ב תניא רשב"א וכו' שאין תהום יוצא לקראתו שלשה טפחים והא תניא טפחים (וכן היא בירושלמי) וכו'. ובילקוט המכירי תהלים ט"ב י"ז הענית ירושלמי תני רשב"א וכו' וכן בתוספתא עכ"ל.

פ"א ה"ג הני אם היתה השנה וכו'. תוספתא הענית פ"א. ובתוי"ט הענית פ"א משנה ג' ובירושלמי הני אם וכו' ע"ש ובספר דברי יוסף ח"ג ד' קל"ז ע"ב.

פ"א ה"ג מחלפה שיטתיה דרבי תמן הוא אומר אחר סידרה וכו'. פי' שבתוספתא תענית פ"א נאמר אם היתה שנה חסירה נותנין לה חסרונה ואם לא הולכין אחר סידרן דרבי רבי? ועי' בספר דברי יוסף הנ"ל.

פ"א ה"ד כמשה רנ"א בשבעה בו. בשבלי הלקט סי' כ"א רנ"א בחמשה בו. ועי' בהוי"ט כאן. ובפי' רבינו חננאל (בתענית י' ע"א) בשמינה בו.

פ"א ה"ד כמשה מ"ו יום. בבה"ג (ה' ברכות פ"ה) וברי"ף שהן (ליתא) מ"ו.

פ"א ה"ד פרנס על הצבור ונמצא נאמן כד"י הוא מצלייא ומתענייא. בפסקי תוס' בתענית סי' י"ב ירושלמי פרנס בעינן נאמן וחשוב ושהצילם משום גזירה עכ"ל.

וכרא"ש תענית פ"ב סי' כ"ב ובירושלמי פריך וכו' כלומר כיון שהוא נאמן וכו' וכתוספתא תניא איזהו יחיד כל שמינהו ב"ד פרנס בדבר צער. ובאגודה תענית סי' ג' תוספתא איזהו יחיד כל שמינהו פרנס על ידי שנוקק להם בשעת

הדחק והצילם משום צער (מ' מלות אחרונה ליתא בהתוספתא תענית פ"א וע"ש בהוצאת צוקערמאנדעל בהערות, וכן ליתא בירושלמי מ"ש הפסקי תוס' והרא"ש הנ"ל) סכאן נהגו להעמיד ברה"ש וכויה"כ חונים ופרנסים חשובים עכ"ל. וזהו

ממירכי תענית סי' הרי"ח. ובהגהה כרדכי שם בירושלמי פריך מכיון שהוא מתמנה על הצבור הוא מתפלל ונענה בתמיה ומשני מכיון שהוא מתמנה ונמצא נאמן הרי הוא מצלי ומתעני (מצלייא ומתענייא) כלומר בעינן שיהא פרנס נאמן עכ"ל והיה לפנינו הנוסח בירושלמי כמו שהוא לפנינו.

פ"א ה"ד ראינון סרקון. במעריך ערך סרק בירושלמי דתעניות (ד' ס"ד ב') שמעיה עליהן ראינון סרקון פי' שמעתי שהם נגובים ואיני רוצה ליהנות מהן עכ"ל.

פ"א ה"ד מצלייא ומתענייא. כלשון הזה בירושלמי סנהדרין פי' סה"ב הדר עילה (כנראה שהוא מלשון הירושלמי נדרים פ"מ סה"ד צלי עליו וחזר עלה וע"ש. והפני משה ואחריו פי' שהדר עילה כך שמו) היה יליף מצלי ומתענה וכו'.

פ"א ה"ד פנטקקה יצלי. במספ הערוך ירושלמי דתעניות פנטיקקיא צלי ואתי מיטרא פי' בל"י כלו רעות. ועי' בערוך השלם מ"ש בזה.

פ"א ה"ד שלח ר' אבהו ואייתיה א"ל מה אומנך א"ל חמש עבירן הוא גזברא עביר בכל יום וכו'. כן הגי' בד' וויניציא. אבל בדפוס קראקא ויטאמיר וקראטאשין הנוסחא חסרה ומשובשה בזה הלשון: שלח ר' אבהו ואייתיה שלח חמר עבין הוא גזברא וכו'. והקרבן עדה הניה מדנפשיה כמו שהוא בדו"ו.

ובד' קראטאשין י"ג וכו'. ולקח הגהתו מהקרבן עדה.

פ"א ה"ד איתחמי לרבנן חסידא דכפר אימי וכו'. בכבלי הענית כ"ג ע"א אבא חלקיה בר בריה דהוני המעגל הוה וכו'. ובס' טטה משה (ד' קפ"ו ע"א) ונרסינן במס' תענית אבא חלקיה בר אחתיה דחוני מעגל הוה וכו'.

פ"א ה"ד דכפר אימי. בשבת פט"ו ה"ח ר' יודן דכפר אימי. וביומא פ"ח ה"ה דכפר אימי. ובנדרים פ"ד ה"ב הגי' ר' יונה דכפר אימי. ונוכר עוד כפר אמוס. ובספר זכרון תורת משה (ד' מ"ד ע"ב) מובא כל המאמר בשניים.

פ"א ה"ד ר"ש בן גמליאל אומר עד קריאת הגבר. בתוספתא תענית פ"א ר' שמעון בן אלעזר. ובכת"י אחר שם ר' אלעזר בר"ש. ובכבלי הענית י"ב ע"א ר' אלעזר בר"ש אומר.

פ"א ה"ד מה ת"ל עד קריאת הגבר. וכן הוא בדפוס קישטנמינא. אולם ו' מלות אלו מיותרות הן. ולא היו בהירושלמי לפני מהר"ם בר"ב בשו"ת סי' שמ"ט (הוצאות הרב בלאך). וכן לא היו בהירושלמי לפני הראשונים שנוכר

בסמוך. ובהוס' תענית י"ב ע"ב ד"ה נים ובירושלמי מפורש גבי הך ברייתא עד כמה אוכל ושותה עד קרות הגבר וה"ה עד שיעלה עמוד השחר (שיאיר המזרח).
פ"א ה"ד ישן ועמד אסור בשלא התנה וכו'. בבבלי תענית י"ב ע"א לא נזכר מיה. ובהוספתא תענית פ"ד (הוצאת צ"מ) ישן ועמד אסור מיד (ליתא).
 ובכה"ג (הנרפס מכבר) ה' ברכות פ"ו מוכא הגמ' תענית בני' משונה משלפנינו. ובפ"ר רבינו חננאל תענית י"ב ע"ב ירושלמי ישן ועמד אסור לא שנו אלא (ג' מלות ליתא) שלא התנה אבל התנה כותר וכו'. ובריי"ף שם מוכא הפ"ח מר"ח בשם זאיבא מרבנותא והירושלמי לא העתיק. וברא"ש תענית פ"א סי' י"ד כ' שהר"ח סביא הירושלמי זה (וברא"ש ד' ראשון ור"ח ז"ל הביא הירושלמי וכו' ל"ש אלא שלא התענה אבל התענה מותר וכו' הוא) וכן מוכא בהוס' תענית הנ"ל.
 וכא"ו ח"ב סי' ת"ו ומורי רבינו אבי העזרי כתב וכו' וגרסינן בגמ' ירושלמית ישן ועמד אסור בשלא התנה וכו'. הניא בתוספתא דמכילתין אוכלין ושותין עד שהאיר המזרח דברי רבי וכו' ומסיים עלה בירושלמי בפרקין בשלא התנה ואם (אבל) התנה מותר ובירושלמי שלפני לא מצאנו אבל יש לו להיות כודאי עכ"ל.
 ובר"ן תענית סי' תתי"א דאמרין בירושלמי שאם התנה אפי' גמר וישן (ישן ועמד) הרי זה אוכל וכו'. וכן מוכא הירושלמי בהוס' שבת קי"ח ע"א ד"ה לפי וכאשכול ח"ב צד 3 וברוקח סי' ר"י וסי' רי"ג ובסמ"ג ה' ת"ב ובפסקי ריד"א לתענית (בס' אהלי יצחק) ובשבלי הלקט השלם סי' רע"ו ובהקצר סי' צ"א ובס' אדם וחיה נתיב י"ח ח"א ובהניא סי' ס"ב ובמחזור ויטרי צד 231 וע"ש. ובתשב"ץ קמ"ן סי' קמ"ו. ובפ"ר הרא"ה על הרי"ף תענית ד' ח' ירושלמי ישן וכו' הא מלתא לא איפסקו ליה הלכתא בהדיא וכו'. ובמניד משנה (תעניות פ"א ה"ח) ובירושלמי וכו' ה"ד בשלא התנה וכו' והוא כתוב בפירוש הראב"ד בס' העתים (כוונתו לס' האשכול הנ"ל) אבל לא נכתב בהלכות (הרי"ף) ויש להחמיר עכ"ל ועי' בשלמי הגבורים תענית סניב הרי"ף סי' תתי"ב וכו' אם התנה וכו' כמו שמבואר בתלמוד א"י עכ"ל.

פ"א ה"ד אבל אם התנה מותר. גי' משונה בשו"ת הרא"ש (כלל כ"ו סי' ז') בהעניה נהגו על פי הגמרא דידן כשארם הולך לישן שמהנה לשחות כל הלילה אע"ג דבירושלמי משמע שאין הנאי מועיל אחר שיצא בגמרא דידן משמע שמותר בתנאי וכן נוהגין עכ"ל. ובשו"ת בשמים ראש סי' קכ"ד ואע"ג דבירושלמי משמע שאפילו התנה אינו כלום בגמרא דידן נראה דתנאי מועיל עכ"ל ולפנינו בירושלמי מפורש שתנאי מועיל. ובראב"ן (פ"ב ע"ד) ירושלמי וכו' אבל התנה הכל לפי תנאו (ג' מלות ליתא) פי' שאם התנה עד שלא ישן וכו'.

פ"א ה"ה במשנה הגיע י"ז במרחשוון. בפסקי הריד"א ז' ברחשוון. ומ"ס הוא.
פ"א ה"ה במשנה התחילו היחידים מתעניין וכו'. בשיור השירים רבה פ"ו פסוק הסבי עיניך בשעה שב"ב יושבין וגוזרין תענית והיחידים מתענים וכו'. ועי' במתנות כהונה שם.

פ"א ה"ה אמר יוחנן וכו'. בלקוטי הרמב"ן בתענית ומצאתי בירושלמי אר"י כל תענית שב"ד גוזרין להפסיק עיבורת (אין עיבורת) ומניקות מתענות (בס' וכו').
פ"א ה"ה מתענות כדרך ב"ב וביזה"כ וכו'. בפ"ר רבינו חננאל בתענית י"ד ע"א ירושלמי וכו' עיבורת ומניקות מתענות בט' באב (וביזה"כ ל"ג) וכו'. ובלקוטי הרמב"ן הנ"ל עיבורת ומניקות מתענות כדרך בט"ב ובת"צ (ליתא' וחסר

יחסר ביוה"כ) וכו'. ובאו"ז ח"ב סי' תמ"ז בפ"ק דמכילתין גבי הגיע י"ז במרחשון ירושלמי עוברות ומניקות מתענות כדרך ב"ב ובת"צ.

פ"א ה"ה אבל בשבע האחרונות אינן מתענות בהן. כקרבן עדה הגיה אבל בשלש השניות ובשבע האחרונות אינן מתענות וכו'. ואין הנהתו מוכרחה. בהמקור בהוספתא תענית ספ"כ ושאר תעניות לא היו מתענות וכו'. ובכבלי תענית י"ד ע"א תני חדא עוברות ומניקות מתענות בראשונות ואין מתענות באחרונות והגיא אירך וכו' ע"ש. ובפי' רבינו חננאל הנ"ל ובג' שניות ולא בו' האחרונות. ובאו"ז הנ"ל ושלש שניות (כני' הר"ח) אבל בשבעה אחרונות לא היו מתענות וכו'. ובמגיד משנה (תעניות פ"ג ה"ה) ובירושלמי מפורש ג"כ שאין מתענות בשבע אחרונות וכו'. ובב"י סי' תקע"ה ובירושלמי אמרו שמתענות בראשונות ואמצעיות ולא בשבע אחרונות. ובשלמי הגבורים סי' תתי"ז וכן לא בו' האחרונות אע"פ שהן חמורות הן תעניות רבות וקשה להן להתענות כ"כ תעניות.

פ"א ה"ה אע"כ אינן מנהגות עצמן בהפנוקים וכו'. בסמ"ג ה' ת"ב ובירושלמי אסרינן דתענית שאין עוברות ומניקות מתענות בו אין נהגות תפנוקין אלא כדי קיום הולד עכ"ל. ובאו"ז הנ"ל וילפינן מינה שאסור להתענג במעדנים כשהצבור מתענין כגון בה"ב של אחר הפסח ואחר הסוכות אפילו מי שאינו מתענה בעבור האונס עכ"ל ובהגהת מימוני (תעניות פ"ג ה"ה) על מ"ש הרמב"ם שם אין מענגות עצמן וכו'. וכן איתא בירושלמי עכ"ל. וכן הוא בשור סי' תקע"ה ובש"ע סי' תקנ"ד ס"ה. ובשלמי הגבורים תענית סי' תתי"ז ובתעניות שאינן מתענות לא ינהגו עצמן בהפנוקים וכו' כמו שמבואר בתוספתא. ובלקוטי הרמב"ן הנ"ל ר' יצחק בר שילה (מבליי) וכו'.

פ"א ה"ו העושה מלאכה וכו'. בכבלי תענית י"ב ע"ב מה עצרת אסור בעשיית מלאכה אף תענית אסור בעשיית מלאכה וכו'.

פ"א ה"ז קיימה אבא בר ירמיה אספו עם וכו'. בכבלי תענית י"ב ע"ב לדירי מירשא לי מיניה דר' ירמיה בר אבא א"ק אספו זקנים דומיא דאסיפת זקנים וכו'.

פ"א ה"ז נשייא דנהגן וכו'. באו"ז ח"ב סי' תנ"ד ואמר בירושלמי פ"ק דתענית ופרק מקום שנהגו כל הדברים עושין אותן כמנהג (ה' מלות ליתא בתענית כאן) וכו'. ובמנהגי צד 49 וכתב רבינו האי אע"ג דאמר בירושלמי דתעניות ובפסחים פ' מקום שנהגו א"ר זעירא נשייא דנהגן דלא למשתי חמרא ודלא למיכל בשרא מן דעייל אב עד אפוקי תעניתא מנהגא (לפנינו דלא למישתייא מן דאב עליל, ואין שום זכר ממנהג שלא לשתות חמרא ולאכול בשר) וכו'. ובכבלי סי' ס"ב ירושלמי הני נשי דידן דלא שתי חמרא מן י"ז בתמוז עד מ"ב מנהגא ויש נהגו לעשות כן על פי הירושלמי וכו'. ולעיל שם וכתב הר' אשר ז"ל וכו' ירושלמי אמר ר' ישמעאל (ר' זעורה) אלין נשייא דנהגי דלא למשתי חמרא וכו'. ובמנהגי סהר"ל ד' מ"א ע"א כדאמר בירושלמי אר"ז דנהגינן דלא לשתות יין מן אחד אב על מנהג התורה שנפסקה אבן שתייה מ"ט כי השתות יהרסון וכו'. ובשו"ת מהר"י מברונא סי' ט' ואסור לספר ולכתב מר"ח והמנהג סמכו על הירושלמי הני נשי דנהגי דלא למשתי חמרא פי' יין וכו' ואני ישראל תמיה כי גי' חמרא למה לא נקט הני אינשי או הני גבריא ושטא לשון הירושלמי כן הוא וכו' ע"ש. ובאגודה תענית סי' כ"ב נהגו איסור בכיבוס וכו' ורבינו שב"ט פסק דהוא הדין כלים חרשים אסור ללבוש וגם אסור לתקן ולהניח מדגים בירושלם הני נשי דנהגי דלא למשתי חמרא מרעיל אב מנהגא ביי' מנהגא

וכו'

וב' וכ"ש לתקן חדשים וכו'. ועי' במור או"ח סי' הקנ"א ובאצו"ר לפסחים צד 58. ובשו"ע או"ח תקנ"א ס"ט יש נוהגים שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין בשבת זו, ובבאר הגולה שם דאיכא נוסחאות דגרסי בירושלמי כן. וכיון לגי' המנהיג בשם רה"ג הנ"ל.

פ"א ה"ו מן דאב עליל מנהג. במגן אבות להמאירי (יצא לאור מחדש ע"י לאסט) צד צ"ט מה שאסרו בירושלמי נשיי דנהניגין דלא למעבר עובדא כאפוקי (בפוקי) שבתא ר"ל כל מוצאי שבת אינו טנהג כלומר שאין זה אלא התחפרות ביותר מן הראוי ואין חוששין לו, עד דתיפני (דיתפני) סדרא וכו' עד דתתפני (דיתפני) תעניתא וכו' דלא למשתייא חמר (ליתא, ועי' לעיל) מן דאב עליל כלילי (ליתא) מנהג וכו'. ועי' באו"ז ח"ג (ב"ט) סי' קל"ב.

פ"א ה"ו ועורה בר חמא וכו'. בשבלי הלקט רע"ב ירושלמי דתענית פ"ק ועירא בר חמא יוסף בריה דריב"ל וכו'. ובתניא ס' ירושלמי בתענית פ"ק ועירא בר חמא יומי בריה דריב"ל בשם ריב"ל וכו'. ועי' אצו"ר ביומא צד 83.

פ"א ה"ו במ"ב מרחיץ וכו'. כתורת האדם להרמב"ן (ענין אבלות) וברא"ש תענית פ"ד סי' ל"ט ירושלמי במ' באב מרחיץ ידיו ומעביר על פניו וכו'. ובמור או"ח סי' הקנ"ד רוחץ ידיו ומעביר על עיניו (פניו) פי' לאחר שנגכה ועדיין לחות קצת עכ"ל. וכן מוכח באשכול ח"ב צד 15 ועוד בכמה ראשונים. וכתום תענית י"ג ע"א ד"ה אמר ירושלמי וכו' במ"ב וכווה"כ מרחיץ ידיו ומקנה במפה ומעבירה על גבי עיניו. ולפנינו בשנויים. וכ"ה בש"ע או"ח תקנ"ד סי"א ובשבלי הלקט השלם הנ"ל והקצר סי' צ' ונראה לי לסייעו מן הירושלמי וכו' בתענית צבור מרחיץ פניו וידיו (ורגליו) כדרבנן במ"ב וכו' ונראה לי לפרש הירושלמי כן וכו'.

פ"א ה"ו ר' יונה הרי מרמוטה. בתום הנ"ל ר' יונה הרי סמרמוטי ויהיב תותי כרעיה (תחות כדה) פי' היה מניח סמרמוט תחת הכר כדי ללחלוהו ומעבירו על גבי עיניו.

פ"א ה"ו הורי ר' אחא. ברוקח סי' ש"י ירושלמי בפ"א דתענית הורה (הורי) ר' אחא בבא מן הדרך והיו רגליו כהות (קיהות) עליו סותר לרוחצם במים. ובסמ"ג לוויין ס"ט תניא בירושלמי דפ"ק דתענית וכו' הורה ד' אחאי (אחא) וכו'. ובהג"מ ה' שביחת עשור פ"ג אפילו בא מן הדרך והיו רגליו כרות קאמר בירושלמי דפ"ק דתענית שהורה ר' אחא וכו'. ועי' אצו"ר ביומא הנ"ל.

פ"א ה"ו תני אבל ומנודה וכו'. הוספתא תענית פ"א. ובפי' רבינו חננאל ביומא ע"ה. ובמו"ק כ"ד ע"א וברי"ף תענית סי' תתי"ז מוכח הירושלמי. ובה' שמחות למהר"ם מרוסנבורג סי' צ"ב ועוד תניא באבל רבתי (ולא זכר מהירושלמי?) אבל ומנודה וכו' כתב הר"מ מאיר מאינגלמירא פי' רבינו שמשון דדוקא בעיר שרובה ישראל אבל בעיר שרובה גוים אינו חולץ עד שיכנס ברחוב של יהודים עכ"ל והועתק כל זה בלי זכרון המקור בהגדה מימוני (תעניות פרק ה' ה"). ובפי' הרא"ה על הרי"ף בתענית י"א ירושלמי תני אבל ומנודה וכו' וכשיבואו לעיר חולצין (יחלוצו) וכו'. ובארחות חיים ה' פ"ב סי' י"ג ירושלמי אבל וכו' ומשיבואו לעיר חולצין פי' כשיכנסו לעיר וי"א כשיבואו בבית אשר ילינו בו עכ"ל. ועי' במור או"ח סי' הקנ"ד ובכ"י שם. ובש"ע שם ובתניא סי' ס'.

פ"א ה"ו ומנודה וכו' מותרין בנעילת סנדל לכשיבואו לעיר יחלוצו. וכן לקמן באותה הלכה כל אלו שאמרו אסורין בנעילת סנדל וכו' וכן באבל וכן במנודה. ומדארושלמי

וסהירושלמי מפורש שמנודה אסור בנעילת הסנדל בעיר. ובכסף משנה ה' תלמוד תורה פ"ז ה"ד כתב הרמ"ך וכו' ובירושלמי מפרש בהדיא שמנודה אסור בנעילת הסנדל. ובבבלי מ"ק ט"ו ע"ב מנודה מהו בנעילת הסנדל וכו' מאי לאו אכולהו לא אשאר. והאיבעיא לא איפשטא. וברא"ש מ"ק שם הביא ירושלמי דילן. פ"א ה"ו אית תניי תניי ויצאין וכו'. בהג"ס ה' אכל פ"ה ה"ד בירושלמי פ"ק דתענית גרסינן ואית תניי תני וכו' ונהנו האבלים לנעול מנעלים רחבים וכו' ע"כ ראבי"ה וכו' עכ"ל. וזה לקוחה מהא"ו ח"ב סי' תמ"ג.

פ"א ה"ו ר' יהושע בר נחמן סלק גבי ריב"ל וכו'. על השנויים מכל ההלכה העירוית באצו"ר יומא צד 88.

פ"א ה"ו אין קרי וכו'. בתשב"ץ ח"א סי' ק"ב ופרשוהו בפ"ק דתעניות ובפ' בתרא דיומא וכו' וה"ג התם ר"י בר אחא (ר"א) בשם ריב"ל אין קרי אלא וכו' ע"ש ובח"ב סי' ע"ב.

פ"א ה"ו יצא מפורצם. בב"ר פל"ו וכלב מפורסם בתשמישו.

פ"א ה"ו תני בשם ר' יהודה האיבי בניס וכו'. בבבלי תענית י"א ע"א תנא חסוכי (בפי' רבינו חננאל חסוכי בניס) משמשין וכו'. ובס' חסידים סי' תתש"ב כשם שאמרו שאסור וכו' כך כשהעיר במצור וכו'. וע"ש בהערה. ובאגודה סי' ה' מסיק בירושלמי בלבד ביום שמבלה משום וכו'. ובב"י בטור או"ח סי' תקע"ד גרסינן בירושלמי ספ"ק דתעניות תני בשם ר"י וכו' ונ"ל שצ"ל דארלעיל קאי דקאמר בשעה שאתה רואה חסרון וכו' ע"ש.

פ"א ה"ו ובלבד יום שמבלה. באשכול ח"א (צד 62) ובירושלמי אר"י ובלבד בליל מבילה שעפ"י רוב וכו' וכתלמודא דירן לא משמע הכין אלא דמותה וכו'. פ"א ה"ו במשנה עוד שלש תעניות. במהנתא דבני סערבא עוד שלש תעניות אחרות (ליהא) וכו'.

פ"א ה"ו תרתין מיליאי שיערייה רביי. בד' קושטמניא באלין תרתי מליאי צעריהו רבי. ופי' שצערן רב מאד.

פ"א ה"ו מה פותח אחד ונועל אחד וכו'. בבבלי תענית י"ד ע"ב דתניא בשני וכו' היו לו שני פתחים פותח אחד ונועל אחד וכו'. והירושלמי לא הביא הברייתא. פ"א ה"ח אמר ריב"ל וכו'. בתורה האדם להרמב"ן ענין אכלות ובר"ן תענית סי' התל"ו ירושלמי אמר ר' הושעיא (ג' מלות ליתא) אמר ריב"ל וכו'.

פ"א ה"ח בבנין של שמחה וכו'. לקמן פרק ד' ה"ט. ועי' בבלי תענית ד' י"ד ע"ב. ומובא הירושלמי בפי' רבינו חננאל בתענית י"ד סע"ב ובדרי"ף תענית סי' תתכ"א וברא"ש שם פ"א סי' כ"א ובפי' הד"ה על הדרי"ף תענית ד' י"ג. ובתורה האדם להרמב"ן הנ"ל הא דאיתמר (דאת אמר) בבנין וכו'. וכבוד או"ח תקנ"א וקאמר בירושלמי ה"ד בבנין של שמחה וכו'.

פ"א ה"ח אם היה כותלו גוהה וכו'. כעין זה בתוספתא מ"ק פ"א מי שהיה כותלו גוהה וכו' ובירושלמי שם פ"ב ה"ד וע"ש בבבלי ד' ז': ובפי' רש"י שם ובשור"ת הרשב"א ח"ד סי' שכ"ו ששינו בתוספתא מי שהיה כותלו גוהה וכו' ובטור או"ח הנ"ל אכל אם היה כותלו גוהה ונטה ליפול מותר וכו'. וע"ש בב"י. ובירושלמי מכות פ"ב ה"ג תיפתר שהיה כותלו גוהה.

פ"א ה"ח שמואל אמר כותלא דגנאי ביה. לקמן בפרק ד' ה"ט אמר שמואל בכותלא דגנאי ביה. ובבבלי בתענית כאן אין זכר למאמר שמואל. וכל הראשונים שזכרתי לעיל שהביאו הירושלמי לא זכרו ממאמר שמואל. ואולי לא היה לפניהם.

פ"א ה"ח אסור לארס אשה בע"ש וכו'. עי' מ"ש לעיל כביצה פ"ה ה"ב צד 45 ובאור זרוע ח"ד סי' פ"ט וגרסינן בירושלמי בפרקין ושלחי פ"ק רמס' תענית וכו' אסור לדון דיני ממונות בע"ש וכו' כן לדברי תורה וכו'. וכ"ו ליתא לפנינו, ובשלטי הגבורים פט"ו בשבת סי' תמ"ו ובתלמוד א"י בפ"א של תענית שאסור לארס אשה בע"ש וכן לדברי תורה (היה לפנינו כאן כני' האו"ו הנ"ל) ונראה הדבר ששמעטין בדברי תורה כדי שיעסקו בצרכי שבת עכ"ל ופירושו בהמאמר וכן לדברי תורה תמוה. ונראה שלקח זה מס' הסידים (ד. ברלין סי' תקצ"ג) רבא בר כהן אמר ר' יוסי וכן כן לדבר תורה לך מוטב שירחוק ביום חמישי ויהא פנוי ביום ששי לתקן לצורך שבת עכ"ל. ויגדל הפלא כי הרב בעל שלטי הגבורים שכח מה שהוא בעצמו מפרש הירושלמי בסנהדרין בסוף פרק זה בורר ע"ש. ועי' הג"מ פ"י מה' אישות הי"ד.

פ"א ה"ח אפילו בתשעה באב יארס וכו'. עי' לקמן בתענית פ"ד הנ"ל. ובאור זרוע ח"ב סי' תמ"ח וכתב במגילת סתרים שער קכ"ה מעשה שהיה משנים רבות בארס שמהה אשהו וקברוה כיום ט' באב ואירס את אחותה כו ביום כבית הקברות ושמעתי שאחרים עכבו בדבר ואמרו איך מארסין בט"ב. ומצאתי בתענית דבני מערבא ספ"ק וכו' שמואל אמר אפילו בט' באב יארס וכו' מכל מקום אחרי שרב נסים גאון זצ"ל הוציא הדבר ספיו וכו'. ובמנהיג (צד 50) ולארס אשה בט' באב בירושלמי תענית וכו' מגילה סתרים עכ"ל. ובמור או"ח תקנ"א רבינו נסים התיר לארס אפילו ביום ט' באב והכי איתא בירושלמי וכו'. ובשבלי הלקט סי' רס"ו ובירושלמי נמי גרסינן בתענית ובכתובות שמואל אמר וכו'. ובריטב"א תענית כ"ו ע"ב ובירושלמי הפריזו במדותם דאמר שמואל אפילו בט' באב עצמו יארס וכו'. ומובא בירושלמי בהג"מ ה' תעניות פ"ה ה"ו ובהג"מ ה' אישות פ"י הי"ד מותר לארס בכל יום חול אפילו בט"ב וכן איתא בטג"ס הביא ראיה מירושלמי עכ"ל. וכן פסק בשו"ע או"ח תקנ"א ס"ב.

פ"א ה"ח שלא יקדמני אחר. בהוס' יבמות מ"ג ע"ב ד"ה שאני ובהג"מ וכריטב"א הנ"ל ובשו"ת מהר"י מברונא סי' י' שלא יקדמני אחר ברחמים. (ליתא, ולקמן בסמוך שלא יקדמני אחר בתפלה. אבל בתוספתא פרק א' דמו"ק ובבלי שם י"ח ע"ב שלא יקדמני אחר ברחמים. וכן הוא בכ"י או"ח תקנ"א). ובר"ן הנ"ל שלא יבא אחר ויקדמנו.

פ"א ה"ח יקדמנו אחר. ברוקח סי' ש"י ואין עושין (בט"ב) סעודת אירוסין כדאמר בירושלמי בפרק א' תענית ובפ"א דכתובות אמר שמואל אפילו ט"ב יארס שלא יקדמנו אחר ובלבד שלא יעשה סעודת אירוסין (ה' מלות אחרונות ליתא בתענית ובכתובות). ובשבלי יבמות מ"ד ע"ב דילמא למיעבד סעודת אירוסין הוא דאסור הא ליארס שפיר דמי וכו'.

פ"א ה"ח אפילו כן לא קיימה. ככתובות פ"א ה"א ואעפ"י כן לא קיימה.

פ"א ה"ט במשנה יצא ניסן וירדו גשמים. וכן במשנה ככלית תענית י"ג ע"ב ובמנהיג צד 16. אבל במשנה שבמשניות ולא ירדו גשמים. ובמתניתא דבני מערבא יצא ניסן הגשמים סימן קללה וכו'. וכן הוא בפסקא דמתניתין לקמן בפרק א' הלכו: מ'. ובתשב"ץ ח"ג סי' רכ"ד.

פ"א ה"ט לא כן תני אין שואלין וכו'. תוספתא תענית פ"ג. ובתורת האדם להרמב"ן ענין אבלות כך אמרו בירושלמי אין שואלין וכו'. וברא"ש תענית

פ"ד סי' ל" ובמנהיג (צד 50) בתוספתא תענית ובירושלמי אין שואלין וכו'.
ובתניא סי' ס' טובא ג"כ וע"ש בהערה.

פ"א ה"ט ובלבד ניסן של תקופה. עי' ברש"י רה"ש ט"ו ע"א. והמלאכת
שלמה בתענית כאן: מפרש בירושלמי עד שיצא ניסן של תקופה וכו'.

פ"א ה"ט אמר רב שמואל בר רב יצחק וכו'. כריף ספ"א דתענית (בלא
זכרון הירושלמי) וברא"ש שם אמר ר' אסי בר אבין הדא דתימא וכו'. ובפי' הרא"ה
על הרי"ף תענית ד' י"ג ירושלמי אמר ר' יוסי בר בון ה"ד בשלא ירדו להם וכו'.

פ"ב ה"א כמשנה. אפר מקלה ע"ג התיבה. במדרש יונה (בית עקד האגדות
צד 20) שנו רבותינו וכו' עפר (אפר) מקלה וכו' ע"ש. ובדמכ"ם (תענית פ"ד
ה"א) ונותנין אפר מקלה ע"ג התיבה ועל גבי ספר הורה (ר' מלות ליתא) וכו'.
וברי"ף תענית סי' תתכ"ג וברא"ש תענית פרק ב' סי' ר"ג ובפסקי ירד"א שם
ובמנורת המאור סי' רפ"ז ובילקוט ישעיה ר' חק"ד ובאגודה סי' י"ד גורסין
בגמ' בבלי תענית ד' ט"ז. למה נותנין על ראש ספר הורה עמו אנכי בצרה.
ועי' בשו"ת הג' חמדה גנוזה סי' ק"ס.

פ"ב ה"א במשנה ובקבלה מהו אומר וקרעו וגו'. בפירש"י תענית ט"ז ע"א
מקשה מאי שנה בהאי קרא דכתיב ביונה וירא האלהים וגו' ולא קרי ליה דברי
קבלה וכו'. ואולי ע"פ מ"ש במדרש במדבר רבה פי"ח אות כ"א כ"ד ספרי וכו' חוץ
מן יונה שהוא בפני עצמו. ובמנורת המאור סי' רפ"ז טובא המשנה והג' והוא
אומר בקבלה קרעו וגו' ובב"י סי' תקע"ט ובקרא דמיתוי לעיל בסמוך וירא וגו' לא
קאמר ובקבלה הוא אומר מפני שאורו פסוק לא בא בדרך ציווי ואזהרה אלא וכו'.
פ"ב ה"א אמר ר' יעקב דרומיא. בסדר הדורות (צד 237) ר' יעקב דרומיא
לפני ר' יוסי (ג' מלות ליהא) ירושלמי פ' סדר תענית עכ"ל ובתרומוס פ"ג ה"א
ובמע"ש פ"א ה"א ופ"ג ה"ח ובתרומוס פ"ג ה"ג וביבמות פ"א ה"א וה"ו אמר ר'
יעקב דרומיא קומי ר' יוסי וכו'.

פ"ב ה"א ולמה תוקעין בקרנות וכו'. בפ"י המיוחס לרש"י תענית ט"ז
ע"א חוגרות שקין תנינן בירושלמי שהיו חוגרות שקין (ג' מלות חסרות לפנינו)
ויוצאין לבית הקברות ותוקעין בקרנות וכו'. ובלקוטי הרמב"ן לתענית ובירושלמי
למה תוקעין בקרנות וכו'. וכן טובא בריטב"א תענית י"ב ודה"ש כ"ו ע"ב.
פ"ב ה"א א"ר לוי ולמה וכו'. בבבלי תענית ט"ז ע"א למה יוצאין לבית
הקברות פליגי בה ר' לוי בר חמא ור' חנינא הרי אנו חשובין לפניך במתים
וכו'. וע"ש בגליון ובדקדוקי סופרים שם. ואולי ר' לוי בר חמא הוא ר' לוי
שנוכר בירושלמי כאן. וכעין זה שבירושלמי ר' לוי סתם ובבבלי ר' לוי בר חמא.
עי' אצ"ד רה"ש צד 43. ובבבלי כ"ב ט"ז ע"א וירושלמי סוטה פ"ה ה"ו. ומ"ש
בפי' רש"י הנ"ל ואחריו הגרצ"ח ז"ל שהבבלי ספך בזה על הירושלמי כאן
אינו נכון כי מאמרן של ר' לוי היה ידוע בבבלי כמו בא"י.

פ"ב ה"א ולמה יוצאין בין הקברות. בבבלי תענית ט"ז ע"א ולמה יוצאין
לבית הקברות וכו'. ובפי' רבינו חננאל שם טובא ירושלמי דילן בשנויים קלים.
וכריטב"א נדרים פרק ג' ודכוותיה בגמרא דילן בס' תענית למה מתכמין בשקים
למה הולכים לבית הקברות דלא הנן לה כלל אלא ששאלו כן על טנהנן עכ"ל
וכן הוא בר"ן בתענית סי' תתכ"ג.

פ"ב ה"א א"ר זעורה כל זמן וכו' הוה גופי רעד. בבבלי תענית ט"ז אמר
ר' זירא מריש כי הוי חיונא להו לרבנן דיהבי אפר מקלה ע"ג תיבה מודעוע

ל' כוליה גופאי. ולקמן בירושלמי תענית פ"ד ה"א א"ר זעורה כל זמן דהוינא עבד בן הוינא מתפחד בליליא.

פ"ב ה"א זכותו של אברהם וכו'. כסתנות כהונה כבראשית רבה פמ"ט הכי גרסינן בירושלמי וכו' מ"ד זכותו של אברהם בין עפר בין אפר ואנכי עפר ואפר ופירוש בין עפר ובין אפר נותנין ע"ג התיבה עכ"ל.

פ"ב ה"א להזכיר זכותו של יצחק. בב"ר הנ"ל בשנויים. ובפירש"י שם ובתלמוד ירושלמי רצח עפר רצה אפר (ד' מלות ליתא) מ"ד זכותו של יצחק אפר בלבד (ובלבד אפר) היו נוהגים על גביהם ולא עפר וביצחק כתוב אפר ולא עפר דכתיב ועולתך ירשנה סלה (ט' מלות אחרונות פרש"י בעצמו). ובב"י במור או"ח תקע"ט מובא הירושלמי כנוסח הדפוס.

פ"ב ה"א ר' יודה בר פוי וכו'. כבראשית רבה הנ"ל דריו"פ דהוה מכריו בצבורא ואמר כל מאן דלא מטא ש"צ (שמשא, והשמש הביה"כ נזכר בירושלמי בכטה מקומות) לגביה למיתן קטמא (עפר) וכו'. ובפירש"י שם והוה מכריו ואמר כל דלא מטא שלוחא בצבורא לגביה למיתן קטמא (והיה לפני רש"י קטמא בירושלמי ולא כמו שכתוב לפנינו עפר) וכו' בגמרא דתענית ירושלמי עכ"ל.

פ"ב ה"א וכלה מחפתה זה ההורה. בילקוט שמעוני יואל ר' תקל"ה מובא הירושלמי ושם הגי' וכלה מחופתה זה ספר (ליתא) תורה וכו' ע"ש.

פ"ב ה"א פוק עימן וצערך עבר. בלקוטי הרמב"ן לתענית וראיה בירושלמי ר' חלבו א"ל לר' יהודה הנשיא (ר' יודן נשייא) פוק עמן בצערן עבד (עבר). וברא"ש תענית פרק א' סי' ט' מובא הירושלמי כני' הדפוס וברא"ש ד' ראשון פוק עמן דצערא עבדי. אבל בב"י (מור או"ח סי' תקס"ח) מובא הרא"ש וגורם: פוק עמן דצערך עבד. ובר"ן תענית סי' תתי"ט (ד' רס"ט) וזהו שאמרו בירושלמי וכו' פוק עמן וצערך עבד. וברישב"א תענית י"ד ע"ב פוק עמן וצערך עבר.

פ"ב ה"א אמר ר' יוסה הדא אמרה אילין תעניתא דאנן עבדין לית אינון העניין למה דלית נשייא עמן. וכן הוא בדפוס קושטמניא. ובבבלי תענית י"א ע"ב אסר ר' ירמיה בר אבא אין תענית צבור בבבל אלא מ"ב בלבד. ושם י"ב ע"א אמר שמואל בן, וע"ש בגליון. ובתשובות הגאונים (זכרון לראשונים סי' הנ"ט) ושאר תעניות שאנו קובעין בבבל אינן בתענית צבור ואין בנו כח לאסור מלאכה מפני שאין נשיא ואין אב בית דין שהמקום גרם להם וכני ארץ ישראל אומ' אמר ר' יוסה הדא אמרה אילין תעניתא דאינון (דאנן) קביעין קביעין לאו תעניתא אינון משום דלית בהון נשיאה וכו'. ובלקוטי הרמב"ן לתענית א"ר יוסי הדא אמרה אילין תענית דאין עבדין לית אינון תענית וכו'. ובאור זרוע ח"ב סי' ת"ב ומעמא דמילתא דאין תענית צבור בבבל פי' רבינו מורי אבי העזרי משום דלית לן נשיא דאמרינן לקמן בפ"ב בירושלמי א"ר יוסא אילין תעניתא דאנן עבדין לית אינון תעניתא ולמה דלית נשא עימן ואינה ראה דהתם אסר תעניות קאי ששנינו במשנה ונותנין אפר מקלה ע"ג התיבה וכראש הנשיא וכו' ועלה קאמר ר' יוסא ה"א אילין תעניתא וכו' אבל שאר תעניות לא בעי נשיא וכו'. וברא"ש תענית הנ"ל פי' ר' אבי"ה וכו' אמר ר' יוסי הדא דתימא אלו תעניות דאינון (כני' התשובות הגאונים הנ"ל) עבדין ליתנא תעניתא דלית נשיאה עמנא וכו'. ועי' בקרבן נתנאל שם וברא"ש ד' ראשון הדא דתימא אלו תעניתא דאלו עבדין ליתנא וכו'. ובב"י (במור או"ח סי' תקס"ח) מובא הרא"ש וגורם: א"ר יוסי הדא דתימא אילין תעניתא דעבדין ליתנא תעניתא וכו'. ובפי' הרא"ה על הרי"ף תענית (ד' י"ב)

חלכך בבבל כולן תענית יחיד הן אלא מ"ב וכו' וכן משמע בירושלמי. וברימב"א תענית י"ד ע"ב בירושלמי וכו' הרין דתעניתא דידן ליה אינן תענין וכו'. וברימב"א מגילה כ"ב: ומעם הדבר שאינו תענית צבור (בבבל) לכל הדברים פי' בירושלמי משום דלית כאן נשיא כלומר שיהא ראוי לגורו אותו בכל חומרות אלו ולכוף לכל אדם בכך וכו'. ובס' אדם וחיה (נתיב י"ח חלק א') אין תענית צבור בבבל וכו' ופי' אבי העזרי לפי שאין שם נשיא וכן כתוב בירושלמי ולפיכך יחיד שקבל עליו תענית סתם לא חישינן שמא תענית צבור הוא עכ"ל. וכפי שנראה מהנ"ל גירסאות שונות בזה א) כמה מהראשונים גרסו דאינון עבדין. ב) ואיזה מהראשונים גרסו כגירסתינו דאנן עבדין. ג) ואיזה לא גרסו כלל המלה: דאנן. ד) הרימב"א גרס: הרין דתעניתא דידן. והגירסא דאינון היא יותר קרובה לאמת. והכוונה שר' יוסי בא"י אמר שהתעניתים בבבל לית אינון תענית מפני שאין להם נשיא וראשי הגליות לא נתחשבו לנשיאים. וכן הבינו רוב מהראשונים הנ"ל. ולא כמו שחשבו אחרים להוכיח מירושלמי דילן שבימי ר' יוסי לא היו עוד נשיאים בארץ ישראל, ומה שאמר ר' יוסי כאן מפורש לקמן בזה ההלכה בסופה: ר' אחא בשם רב אין תענית עכשיו. אמר ר' יוסה ה"א אילין תעניתא דאנן (צ"ל דאינון עבדין) ליה אילין. א"ל כן אמר רב כל תענית שאינה נעשית כתיקנה וכו'. וע"ש מה שהעירותי שם ע"ז. ולפ"א על הגר"א בבאורו לש"ע תקס"ב סי"ב שהעתיק הירושלמי אילין תעניתא דאנן עבדין וכו'. פ"ב ה"א כתוב אחד אומר אל פני הכפרות וכו'. בעין יעקב כאן (וויניציא שכ"י) ובילקוט שמעוני עה"ת ר' הס"ט מובא הירושלמי בשנויים.

פ"ב ה"א איתפלגון ר' אבהו ורבנן וכו'. בפ"י רבינו חננאל בתענית ט"ו ע"א ירושלמי ונותנין אפר בראש נשיא (ד' מלות ליתא וקאי למתניהון) ר"א ורבנן וכו' הגדולה במקומה כל ישראל נשיאים (ג' מלות אחרונות מהר"ח בעצמו) חטא הצבור נרחית הגדולה (אין הגדולה במקומה) וכו' מחוץ למחנה שידעו הכל חטאתו של כ"ג (ו' מלות אחרונות מהר"ח בעצמו).

פ"ב ה"א ר' שמואל בר ינא וכו'. בירושלמי מכות פ"ב ה"ו ובהוריות פ"ג ובפרקי דרבינו הקדוש פ"ה בשנויים. ובבבלי יומא כ"א ע"ב והאמר ר' שמואל בר איניא וכו'. ומובא הירושלמי בפ"י רבינו חננאל במכות י' ע"א ובילקוט שמעוני עה"ת הנ"ל בקצור לשון ובהשב"ץ ח"ג סי' ל"ו.

פ"ב ה"א ר' בא ב"ז ור' הנחום בר עילאי וכו'. במדרש איכה פסוק נחפשה דרכינו בשנויים. ובסדר הדורות (צד 388) בירושלמי וכו' ר' הנחום בר אילאי (עילאי) ור' אבא וכו'.

פ"ב ה"א נשוי ליבינן וכו'. מדרש איכה פ"ג פסוק נשא לבנינו. ובסתנות כהונה זכר ירושלמי דילן. ובפ"י רבינו חננאל בתענית הנ"ל נשוא לבבנו לכף ידינו כשם שכף ירינו ניקה כך ניקה לבבנו ואח"כ אל אל בשמים. וכן מובא הירושלמי בפסקי תוס' תענית סי' מ"א.

פ"ב ה"א אם יהיה השרץ בידו וכו'. לשון התוספתא תענית פ"א. ועי' בבבלי תענית ר' מ"ז ע"א ובראשית חממה שער התשובה פ"ד שמביא הירושלמי. פ"ב ה"א ג' דברים סבמלין וכו'. ירושלמי סנהדרין פ"י ה"ב. ובפרקי דרבינו הקדוש פ"ד בשנויים. ובפ"י רבינו חננאל בתענית הנ"ל מובא ג"כ בשנויים. ובסמ"ג עשין מ"ז בירושלמי תענית אי"א ג' דברים סבמלין גזירות קשות (הגזירה קשה) ואלו הן תפלה צדקה תשובה ושלשת בפסוק אחד (בר"ה) ויכנעו

עמי אשר נקרא שמי עליהן ויתפללו ויבקשו פני וישבו מדרכיהם הרעים ואני אשמע מן השמים ואסלה לחטאתם וגו' (י"ב מלות ליהא) ויתפללו זו תפלה וכו'. ובמנורת המאור סי' ק"א בפסיקתא ר' יודן (ב' מלות ליהא) בשם ר' אליעזר אומר נ' דברים וכו'. ובס' מטה משה התי"ט חרשים טקדוב באו אסורים והפלה וצדקה ותשובה על פי המדרש אבר ר"י וכו'.

פ"ב ה"א אמר ר' לעזר וכו'. מובא בראשית חכמה שער התשובה פ"ד. **פ"ב** ה"א כל שנה שאין מתריעין וכו'. בגי' משונה בס' מנוח ה' שופר פ"ב ה"י גרסונן בירושלמי כל שנה שאין הוקעין לה בתחילתה מריעין לה בסופה. לא שחל ראש השנה להיות בשבנה אלא שארעו אונם (ט' מלות ליהא) פירוש כגון שאין שם בית דין הראויין להקוע אי נמי שנתרשלו במצוה ולא לקחו שופר עכ"ל. **פ"ב** ה"א ר' כרכיה וכו'. בעין יעקב הגי' ר' אלעזר עבר וכו'.

פ"ב ה"א עכדוה קליעה דחובין. בפירש"י מיכה ז' ג' ויעבתוה עשאוה קליעה של חטא וכו' כך מצאתי בתרגום (בתלמוד) ירושלמי עבדנוה כקליעה דחובין. **פ"ב** ה"א ישראל מססוכה ישרא דבהון כאילין סוכיאי. לפנינו במיכה ז' ג' ישראל מססוכה אבל חז"ל קראו ישרם מסוכה. וכן הוא בכמה כתבי יד במיכה שם. **פ"ב** ה"א דאינון בייבן בד' האחרונים בייבן. והק"ע רגיה בייבן ולא ראה ד"ו. **פ"ב** ה"א תשובה של רמיות וכו' במדרש יונה (בית עקד האגדות צד 19) וע"ש. ובילקוט המכירי יונה (צד 22) הפטרה שובה ישראל אמ"ר שמעון בן לקיש תשובה שלמה וכו' וכן בתענית ירושלמי ושם אמרו תשובה של רמאות עשו אנשי ננוה וכו'.

פ"ב ה"א חציפא נצח לכשירא. בילקוט שמעוני נביאים ר' הק"ן מובא הירושלמי ושם הגי' אר"ש בן חלפתא (חלפותה) חציפא נצח לבישא (לכשירא) כל שכן לטובו (לטובתו) של עולם. וכן מובא הירושלמי בילקוט המכירי יונה (צד 23). ובארחות חיים ה' תפלה סי' ע"ב חציפא נצח לבישא כ"ש בטוב העולם פ' הבעל הערוך חצוף נצח לרע וכו'. וכן הוא בערוך ערך חצף.

פ"ב ה"א אשר בכפיהם. במדרש יונה ופליגא דר' יוחנן דאר"י מה שהיה בכף וכו'. ובילקוט המכירי הנ"ל אשר בכפיהם אמ"ר יוחנן מה שבכפיהם (ה' מלות ליהא) אמר"י וכו'.

פ"ב ה"א אם קרעתם לככם וכו'. מובא בפ' רבינו חננאל בתענית מ"ז ע"א ובראשית חכמה שער התשובה ספ"ז.

פ"ב ה"א ארך אף אין כתיב וכו'. מדרש תהלים מזמור פ"ו אות כ"ג וע"ש בהערות הרב רש"ב ז"ל. ובבבלי כבא קמא נ' ע"א.

פ"ב ה"א ר' אחא ר' תנחום ביר' חייה בשם ר' יוחנן. בעין יעקב בתענית כאן: ר' אחא אמר ארך אפים וכו'. וקצר בעל הע"י בשמות האמוראים ר' תנחום בר"ח ור' יוחנן. וכן דרכו בע"י המיד לדלג על שמות האמוראים.

פ"ב ה"א מהו ארך אפים. כל המאמר מובא בשננים קלים בילקוט המכירי ישעיה צד 92 וע"ש. ובהנהגה בתוס' רה"ש י"ז ע"ב ד"ה שלש ובירושלמי מתרגמין מרחיק רגו (רחיק רגיו) וכו'.

פ"ב ה"א רשב"ג אמר הקב"ה וכו'. מדרש תהלים מזמור י"ג.

פ"ב ה"א רבי אחא בשם רב וכו'. בפ' רבינו חננאל תענית מ"ז ע"ב ירושלמי ר' אחא בשם רב אמר וכו' אלין תעניתא דאנן עבדין לית קריין תעניתא (לית אילין) וכו'. ובא"ו ח"ב סי' תמ"ו ירושלמי פ"ב ר' חייא (ר' אחא) וכו'.

פ"ב ה"א לית אילין. בד' קושטנטינא לית אינון.

פ"ב ה"א נעשית כהקנה וכו'. בפ' רבינו חננאל הנ"ל נעשית כמצותה וכו'. ובא"ו הנ"ל נעשית וכו' עליה הכתוב אומר היתה לי נחלתי כאריה ביער (נתנה עלי נקולה ע"כ שנאתיה, וכן בפ' ר"ח הנ"ל. ועי' בבלי שם ט"ז ע"ב).

פ"ב ה"ב במשנה ויש לו בנים. בסדר רב עפרם גאון (ד' ל"ה ע"א) ליתא מלת בנים, והוסיפו שם המ"ל המלה: בנים בין שתי חצאי עגולות. אבל נראה שבהמשנה לא היה המלה בנים כי לקמן בפרק זה בהלכה ב' מפרש הגמרא יש לו: בנים ובנות, ובבבלי תענית ט"ז ע"א בברייהא. מפרשת ויש לו: יגיעה בשדה: **פ"ב** ה"ב במשנה וכוהו ריקן. בילקוט המכירי ההלים ק"ב א' ליהא זה. ועי' לקמן בפרק זה ריש הלכה ב'. ובתשובות סה"ר אבן מינש צ"ה שוה בת"צ בלבד אבל כשארי הפלות לא נשניח ע"ו.

פ"ב ה"ב תני ושפל ברוך וכו'. ועי' בבלי תענית ט"ז ע"א. ובספר חסידים: (סי' ת"ע ד. ברל"ן) טובא המאמר בשונים. ועי' בהערה.

פ"ב ה"ב ולמה י"ח. בפ' רבינו חננאל בהענית י"ח סע"ב ירושלמי י"ח ברכות שבכל יום (ג' מלות ליהא) וכו'. וכן מובא בפ' ר"ח שם כל המאמר מירושלמי. ובא"ו ח"ב סי' ה"ט"ז ירושלמי ולמה י"ח וכו'. ובאבודרהם (הפלות: של חול ד' ע"א) גרסינן בירושלמי וכו' למה רגשו גוים (ליהא) לית הוא סמנינא (מינון) וכו'.

פ"ב ה"ב המתפלל ואינו נענה צריך תענית. וכן הוא בא"ו ח"ב ה"ט"ז ובהג"א תענית פ"ד ל"ח. אבל בראב"ה ברכות צ' ירושלמי המתפלל ולא נענה צריך תענית הרי פרשה יענך ה' קבוע אחר מזמורים (ו' מלות ליהא) עכ"ל.

פ"ב ה"ב שאדם צ"ל לרבו השמע תפילתך. וכן הוא בא"ו ובהג"א הנ"ל. אבל בראב"ה הנ"ל רמז לת"ח הוא שצריך לומר לחבירו אחר תפלתו תעתר ותשמע תפלתך. ובש"ק מגיה: השמיע תפילתך. ובס' מטה משה ר"י ובירושלמי וכו' כשאדם מתפלל י"ח ברכות אומרים לו התענה צילתך כך דוד המלך לאחר ששר י"ח מזמורים א"ל יענך ה' ביום צרה לכך אומרים אותו בסוף ההפלה עכ"ל. וגירסתו קרובה לגירסת הראב"ה. ולפני המטה משה היה כת"י מהירושלמי מתוקן.

פ"ב ה"ב שבשעה שאדם. בשרירי ירושלמי הנ"ל שאדן. וכן בסמוך אם י: מר לך אדן (כמה פעמים) וכו'. ובמתנות כהונה כמדבר רבה פ"א ובירושלמי שכיח מאד החלוף נו"ן כמ"ם אדם אדן וכו'. ועי' מ"ש באצו"ר בכל אים צד 66.

פ"ב ה"ב אם יאמר לך אדם י"ו הם. וכן בד"ו בברכות פ"ד ה"ג אבל ברפום יטאמיר שם הגיהו בנוף הירושלמי אם יאמר לך אדם י"ט אינון. ועי' בי"מ שם. **פ"ב** ה"ב והתני כולל של מינים ושל פושעים במכניע זדים. בתוספתא ברכות ספ"ג כולל של מינים בשל פרושין ושל גרים בשל זקנים וכו' ע"ש.

פ"ב ה"ב של דוד בבונה ירושלים. עי' מ"ש באצו"ר ברכות צד 118.

פ"ב ה"ב לכל חדא וחדא מינהן אדכרה. כן הוא בירושלמי ברכות פרק ד'. ובשרירי ירושלמי צד 178 מינהן אוכרה.

פ"ב ה"ב כ"ד של תעניות יכו'. בתשובות הגאונים (זכרון לראשונים סי' רפ"א) וראינו בתלמוד ישראל פירשו כך כ"ד של תעניות וכו'. ובפ"ר ר' נסים גאון בברכות כ"ט ע"א בתלמוד א"י בפרקין ובפ"ב דתענית ר' חלבו ור' שמואל וכו'. ובס' האשכול ח"ב (צד 7) בירושלמי כ"ד ברכות וכו'. ועי' באבודרהם הנ"ל. **פ"ב** ה"ב יחיד בתענית צבור וכו'. בא"ו ח"ב סי' ת"ג ששעינן מינה דהמקנה

צריך לומר ענינו בערבית ושחרית ומנחה והכי נמי אמרינן לקמן בירושלמי בפ"ב (צ"ל כהעניה בפ"ב) ר"ו בשם ר"י יחיד וכו' היכן (והיכן הוא) אומרה צבו (ליתא) בין גואל (ישראל) לרופא (הזלים) יחיד בשומע תפלה (ג' מלות ליתא) מהו אומר וכו' ע"ש. ובמנהיג (צד 40) בירושלמי דברכות פ"ד ובהענית פ"ב ועירה וכו' והיכן אומר בין גואל לרופא.

פ"ב ה"ב העונה בעת צרה. כש"ע או"ח (סי' תקס"ו ס"א) וחותם בא"י העונה לעמו ישראל (ב' מלות ליתא) בעת צרה. ובפסקי ריקאנטי סי' קע"ה ו"א שאין לחתום העונה בעת צרה ומושיע וכו'. ועי' תוס' העניה י"ג ע"ב ר"ה אלא. **פ"ב** ה"ב ר' ינאי בי ר' ישמעאל וכו'. בבבלי תענית י"ד ע"א משמיה דר' ינאי בריה דר' ישמעאל וכו'. ובברכות פ"ד ה"ג ר' ינאי בי ר' ישמעאל בשם דביה ר' ינאי (כשם רשב"ל) וכו'. ובאור זרוע הנ"ל ר' ינאי בשם ר' ישמעאל אומרה בשומע תפלה ר' יונה בשם רב (ו' מלות אחרונות חסרות בהענית כאן) וכו'. ובמנהיג הנ"ל ר' ינאי בשם ר"י אומר בשומע תפלה ושליח צבור בין גואל לרופא (ו' מלות ליתא, ועי' באצו"ד ברכות צד 108) וכו'. ובערוך ערך קבל א' ונמדה דבני מערבא בברכות בפ"ד ובהענית בפ"ב וכו' ר' ינאי בר' ישמעאל בשם ר' ינאי אומרה בשומע תפלה. וכדפוס קושטמניא בירושלמי העניה ג"כ הגירסא משוכשת כמו שהיא משוכשת בר' וויניציא. אבל בשרירי ירושלמי צד 174 ר' ינאי בר' ישמעאל בש' דבית ר' ינאי אומרה בשומע תפלה ד' יונה בשם רב וכו'. וזה כגו' הראשונים הנ"ל. ועי' בס' הגיון שלמה ד' ל"ה גו' הערוך הנ"ל בכת"י.

פ"ב ה"ב בלילי שבת וכיומו. בפ"י רבינו חננאל בהענית י"ח ע"ב ירושלמי וכו' ואסיקנא (בירושלמי) איכן אומרה כליל שבת וכיומו וקיי"ל ש"צ אומר בין גואל לרופא יחיד בשומע תפלה עכ"ל ומקורו מירושלמי. ובר"ף תענית סי' התמו' ירושלמי וכו'. ועי' במאור שם. והירושלמי מובא בפ"י הרא"ה על הרי"ף תענית ד' י' ובכלבו סי' ס"ב ובשו"ת הרשב"א סי' קמ"ב וסי' שפ"ו ועי' בשו"ת מהר"ם בר"ב (הוצאת הרב רנ"ד ז"ל) סי' שט"ו. ובאור זרוע הנ"ל אומרה בלילי שבת וכיומו פי' היינו ערבית שחרית ומנחה כליל שבה דהיינו ערבית וכיומו דהיינו שחרית ומנחה אבל מוסף בהענית ליכא וכו' ככל מקום שמעינן מינה שהיושב בהענית צריך לומר ענינו ערבית ושחרית ומנחה אבל עכשו אין מתפללים ענינו כי אם במנחה דוקא וכ"כ רב נסים נאון בר ברכיה זצ"ל שכך ראה בפירושי הגאונים ובהשבוותיהם וכו' עכ"ל. ובשבלי הלקט השלם סי' רע"ו והר"ד אבנדור כ"צ ז"ל אמר בשם רבינו נסים ז"ל שצריך לומר ענינו ערבית שחרית ומנחה דהבי איתא בירושלמי כיצד אומר בלילה שבת ויומו עכ"ל. ובשבלי הלקט הקצר סי' צ"א דהכי איהא בירושלמי כיצד אומרה בליל שבת וכיומו וכו'. והנה מובא כאן שתי דעות משני ר' נסים. האחד שהביא בעל שבלי הלקט הוא ר' נסים בר' יעקב ז"ל הירוע בעל המפתח. והשני שהביא האו"ו בשם ר' נסים בר ברכיה. ושמו לא פגשתי במקום אחר. ואולי הוא ר' נסים שנוכר בקוויא היררות (ו' ע"א דפוס ברלין) רבינו נסים ראש ישיבת ככל שתקן וסדר ודוי הנדול שאנו אומרים כחזרת תפלת שחרית ביוה"כ. ועי' אצו"ד בברכות צד 108 ובכ"י סי' תקס"ה.

פ"ב ה"ב ר' אחא בר יצחק. בתוס' ר"י מפאריז בברכות מ"ח ע"כ בירושלמי וכו' א"ד חייא (אחא) בר יצחק בש"ר חנינא (ר' חונה רובה) דצפרין וכו'. ובילקוט

ובילקוט המכירי (זכריה צד 26) ירושלמי ר' אחא בר יצחק בשם ר' חנינא דצפורי וכו'. ובא"ז ח"א סי' קצ"ט ר' אחא בר יצחק בשם ר' חייה רובא וכו'.
פ"ב ה"ב ומהו אומר רחם וכו'. בארחות חיים ה' ת"ב וזה הטעם הביא ר' עמרם גאון בסדרו ובכל התפלות של ט"ב אומר אותה כדאמרינן בירושלמי ר' אחא אומר מעין המאורע במ"ב ומאי נינהו רחם וכו'. ומוכא הירושלמי בפיו רבינו חננאל בתענית י"ח ע"ב וברי"ף תענית סי' תת"ט (וברי"ף שם הגי' נחם ה' אלהינו וכו') וזה' ת"ב לרי"ץ אבן גיאות (ר' כ"ד) ובאשכול (ח"ב צד 16) ובכלבו סי' ס"ב וברימב"א תענית ל' ע"א בהרבה שניים. ובא"ז ח"א סי' קצ"ט דרחם לשון תחנונים ונחמו לשון נחמה וכו' וכן נראה בעיני דאמר בירושלמי פרק סדר תענית כיצד וכו' מהו אומר רחם ה' אלהינו וכו' ואנו נוהגים להתפלל נחם ה' אלהינו אלא בערבית ושחרית שאינו עה נחמה אנו מתפללים רחם שהיא תפלה ותחנונים וכו' וכן כחב בתשובת הנאונים הכי אמר רבנן וכו'. ועי' בא"ז ח"ב סי' תמ"ז. וברא"ש תענית פ"ד סי' ל"ד ירושלמי יחיד במ"ב וכו' מאי ניהו נחם (רחם) וכו' ע"ש. ובמנהיג (צד 50) וכתב רב עמרם במ"ב ערבית שחרית ומנחה אומר רחם וכו' ירושלמי יחיד וכו'. ועי' בסדר רב עמרם גאון צד 43 ובס' ארם והוה נתיב י"ח ח"ז.

פ"ב ה"ב רחם ה' אלהינו וכו'. בברכות פ"ד ה"ג נוסח התפלה משונה קצת ובסדר רב עמרם גאון (צד 43) מוכאה התפלה בשניים. ונראה שלקחה מירושלמי כי בבבלי אין זכר להתפלה. ועי' באצו"ר ברכות צד 109.

פ"ב ה"ב ולכבוד אהיה בתוכה. בשבלי הלקט הקצר סי' פ"ט ירושלמי ר' אחא אמר וכו' וחזמין בא"י מנחם ציון עירו בבנין ירושלים עכ"ל. ולפנינו ליתא החתימה.
פ"ב ה"ב ר' אבדומא דציפורין וכו'. בתוס' ר"י מפא"י בברכות הנ"ל ר' אנדימי דצפורן בעא קומי ר' מונא (מנא) איכן אימרה א"ל ואדיין אין (ליהא) את לוו כל דבר שהוא לכא אומרה (אומרו) בעבודה וכל דבר וכו' פי' ולכך אומר רצה והחליצנו בברכת רחם שהיא להבא וכן יעלה ויבא ועל הניסים אומר בברכת נודה לך על שם שהיא לשעבר וכן כהפלה יעלה ויבא ברצה ונחם בבונה ירושלים וענינו בשומע תפלה ולצבור בין גואל לרופא שכולם להבא ועל הניסים בהודאה שהוא לשעבר קצרו של דבר כל דבר שהוא לשעבר אומר בברכה שהוא לשעבר ודבר שהוא להבא אומר בברכה שהוא להבא עכ"ל. ובא"ז ח"ב סי' שכ"ז ירושלמי פ"ב דתענית מה דהוא לשעבר כגון על הניסים ועל הגבורה כחנוכה ופורים אומרה בהודייה כל דבר שהוא להבא כגון יעלה ויבא דר"ה ובחוש"ט אומרה בעבודה מתני' אמרה כן וכו'. ועי' תוס' מגילה ד' ע"א ד"ה פסק. ובמנהיג (צד 50) היכן אומרה א"ר (אר"י) כל דבר שהוא להבא וכו' ואין מנהג כן והטעם וכו' ע"ש. ובאבודרהם (סדר שחרית ד' ל"ד) דגרסינן ההם בפרק בתרא (צ"ל בפ"ב) דתענית ר' אבדומא דציפורין בעא קומי ר' מונא והיכן הוא אומרה וכו'. ובלקוטים מה' אסרכל (כ"ד ע"ב) גרסי' בירושלמי כל דבר שהוא להבא אומר בעבודה כגון יעלה ויבא וכו' ע"ש. אבל לפני הסמ"ג במ"ע י"ט היה כאן גירסא חדשה וז"ל ומטעם זה תיקנו רחם בבונה ירושלים במ' באב ואע"ג שבירושלמי אמרינן שיאמרנו בהודאה וכו'. ובמ"ע כ"ו מביא הסמ"ג ירושלמי דילן בנוסח אחר וז"ל ואמרינן בירושלמי דפרק תפילת השחר שכל דבר שהוא לשעבר אומרו בברכה דלשעבר ודבר שהוא להבא אומרו בברכה שהוא להבא עכ"ל ובעיטור סוף ה' מגילה ובירושלמי אמרינן במ"ב דאומרו בהודייה

בהודייה וכו' ע"ש. ובאבודרהם הנ"ל וכתב ה"ר גרשום בר"ש שאם טעה ולא הזכירו במקום הנהוג שיאמר אותו בהודאה שהוא מקומו המיוחד לו מן הדין וכו'. ולפי"ז העיטור והסמ"ג ור"ג הנ"ל היה לפניהם נוסח אחר כאן. ועי' באצו"ר ברכות צד 110.

פ"ב ה"ב איכן הוא אומרה וכו' כן אמר רב ירמיה בשם רב. ו' מלות אחרונות ליתא בירושלמי ברכות פ"ד ה"ד וכן ליתא בשרירי ירושלמי בתענית כאן. ובפי' הרא"ה על הרי"ף תענית ד' ל' ירושלמי וכו' והיכן אומרה אמר ר' ירמיה בר אבא (ב' מלות ליתא) וכו'.

פ"ב ה"ג במשנה ואומר חותמיהם. במלאכת שלמה ואומר חותמותיהן כך מצאתי מונה וכו' וכן כגמ' ירושלמית וכו'. וכן במתניהא דב"מ. וכן הוא ברי"ף. **פ"ב** ה"ג ואין אומר אחר ברכה פסוק. בברכות ספ"א אין אומרים ברכה פסיק. וכן בשרירי ירושלמי צד 175. ובפי' רבינו חננאל בתענית י"ח סע"ב ירושלמי וכו' ואינו אומר בברכה פסוק כלומר אינו מזכיר פסוק לברו וחותרם ברכה. ובאשכול (ח"ב צד 17) ואין אומר ברכה פסוק כלומר אינו מזכיר פסוק וחותרם טיד בברכה. ובמרכבת המשנה (ח"ב ד' נ' ע"ב) מירושלמי וכו' פי' דכיון דבעינן ברכה מעין החתימה אין אומרים ברכת פסוק וכו'. ועי' באצו"ר בברכות שם.

פ"ב ה"ג התיב ר' יצחק בר"א. במרכבת המשנה הנ"ל התיב רבא קומי ר"י. **פ"ב** ה"ג הכין הוא הדין מלייא. בברכות ספ"א אמרין חכימי הדין מלייא. ובשרירי ירושלמי הנ"ל אמרי חכים הוא איין מליה וכו'. ובמרכבת המשנה הנ"ל אמרו חכימי הדין מלייא דהוא סבור מהו וכו' שאם היה עומד שחריה ואומר של ערבית (וחזר וחתם בשל שחריה לא גרם) יצא.

פ"ב ה"ג ואילין דאמרין צהלי וכו'. בפי' רבינו חננאל בתענית הנ"ל ואילין דאמרי צהלי ורוני יושבת ציון וחותרם בברכה (ב' מלות מהר"ח בעצמו) אין בו משם ברכת פסוק. ועי' באשכול ובמרכבת המשנה הנ"ל.

פ"ב ה"ד ולא יצחק נגאל. בשרירי ירושלמי (צד 176) ולא יצחק נגאל אלא (ליתא) וכו'. ובלקוטי הרמב"ן לתענית דגרסינן בירושלמי גואל ישראל (ב' מלות ליתא, וקאי לפיסקא דמתניתין) ולא יצחק נגאל וכו'. ובאבודרהם (ד' ע"ז ע"ב) ואמרין בירושלמי ולא נאל יצחק מכיון שנגאל יצחק כמי שנגאל כל ישראל. ובר"ן ושאלו בירושלמי על זה בא"י גואל ישראל כיון שנגאל וכו'. **פ"ב** ה"ד ר' ביבי אבא בשם ר' יוחנן. בשרירי ירושלמי (צד 176) ר' ביבי רובה בשר"י. ובלקוטי הרמב"ן הנ"ל ר' ביבי אמר ר' אבא אמר ר"י וכו' ובספר זכרון תורת משה (ד' י"ב ע"ב) מביא הירושלמי וגורם רב ביבי בר אבא. ועי' מ"ש בזה באצו"ר סוכה צד 71.

פ"ב ה"ד אמר אברהם וכו'. באבודרהם (ע"ז ע"ב) עוד אמרין התם (בירושלמי) שהתפלל אברהם אבינו (ליתא) שכל זמן שיהיו ישראל בצרה שזכור להם עקידה יצחק שנאמר ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה וגו' עכ"ל ולפינו בשניים. ובפי' הרא"ה על הרי"ף תענית ד' י"ט ובירושלמי זכותו של יצחק אבינו ועקידתו וכו'.

פ"ב ה"ד ולהסתבך בצרות. בשרירי ירושלמי הנ"ל אמר ר' יודן בר שלום (סימון) אמר הקב"ה לאבינו אברהם אברהם (ו' מלות ליתא) וכו'. ובמתנות כהונה בבראשית רבה פנ"ז ומסתבכין כו' כ"ו הוא בירושלמי תענית פרק כיצד ובילקוט

ובילקוט המכירי זכריה (צד 87) אמ"ר יודה בר"ם בשם ר' יוחנן (ג' מלות ליתא) וכו' ע"ש.

פ"ב ה"ד ר' חונה בשם ר' חנינה בר יצחק. בשרירי ירושלמי (צד 176) א"ר חנינה בר' יצחק וכו'. ובכראשית רבה פנ"ו א"ר חנינא בר יצחק. וכן הוא בספר זכרון תורת משה הנ"ל. ובילקוט המכירי הנ"ל רב הונא בר יצחק בשם ר' יוחנן בשם ר' חנינא בר פפא (ח' מלות ליתא, וט"ס שם בילקוט) וכו'. **פ"ב** ה"ד אמר ליה וסופן. בשרירי ירושלמי הנ"ל א"ל לא (ליתא) וסופן וכו'. **פ"ב** ה"ה ארבע כתים וכו'. מכילתא בשלח (פ"ב ד' כ"ט) ארבע כתות וכו' ופירקא דרבינו הקדוש בבא ד' סי' נ"א (הוצאת שאנבלום) בשנויים וע"ש.

פ"ב ה"ו רשב"ל בש"ר ר' ינאי וכו'. כל המאמר מובא מירושלמי בילקוט שמעוני יהושע ר' ו' בשנויים. ובספר זכרון תורת משה (ר' י' ע"ג) גורס רב אמר וכו'. **פ"ב** ה"ז ר' ינאי זעירא וכו'. ירושלמי ע"ז פ"ד ה"א. ובבבלי תענית י"ד ע"ב אמר ר' אלעזר. ובאו"ז ה"ב סי' תמ"ז ר' אבהו (ר' ינאי זעירא) בשם אבהתיה וכו'. **פ"ב** ה"ז ובלבד יחיד על הציבור. וכן הוא בע"ז הנ"ל. וגירסאות שונות בזה. כפי' רבינו חננאל בתענית ט"ו ע"א יחיד בצבור וכן מפורש בתלמוד ירושלמי עכ"ל. ובאשכול ח"א (צד 33) אבל בירושלמי גרסינן וכו' אל יפול על פניו (ב' מלות ליתא) ובלבד יחיד על צבור (הציבור) אלמא מתפלל בשביל עצמו מותר וכו'. וכן הגי' במאור ספ"א דתענית. וכרמב"ם ה' תפלה פרק ה' הי"ד ואין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו וכו'. ובהשגות הראב"ד שם בירושלמי ובלבד יחיד על הציבור ואית דגרסי ובלבד יחיד בצבור (כגי' רבינו חננאל הנ"ל). ובס' חסידים סי' הנ"ה אבל ליפול על פניו לא יתכן עד שיהא גדול כיהושע ודוקא בפני העולם אבל בסתר אם חפץ וכו'. ומקורו מכאן. וקרוב גירסתו לגי' ר"ח הנ"ל. ובאו"ז ח"ב סי' תמ"ז ובלבד יחיד על הציבור פי' רבינו יואל הלוי זצ"ל כגון שאין הקהל נופלין אלא הוא וסורי רבי' אבי העזרי בניו פי' על צרת צבור דומיא דעי. ומובא זה בהג"מ (תענית פ"ה הי"ד). ובמגדל עז שם ואני אומר אמת הוא כי זה הירושלמי אמור בכרכות פרק אין עומדין (לפנינו שם ליתא) וכו'. ובמנהג (צד 19) בירושלמי וכו' כל מי שאינו כשר וכו' ע"ש. ובהג"א פ"ד דתענית לא יפול על פניו בצרת צבור וכו'. ובשבלי הלקט סי' ל' ובירושלמי מפרש ובלבד יחיד על הצבור. ובמור או"ח סי' קל"א ומפרש בירושלמי דוקא כשמתפלל בצבור על הצבור דכסופא ליה מילתא שמהרין אחריו שאינו ראוי ליענות אבל בינו לבין עצמו שפיר דמי. והוי ממרדכי מגילה סי' תת"ז. וברא"ש שם פ"ג סי' ד'.

פ"ב ה"ז כמשנה היום הזה. מלת היום חסרה במשנה ד' זיטאמיר.

פ"ב ה"ז וכי מים שפכו וכו'. מדרש שמואל פ"ג בשנויים. ובפי' רבינו חננאל בתענית כ"א סע"א מובא הירושלמי בשנויים קלים.

פ"ב ה"ז לבש שמואל וכו'. בשנויים בברייתא דישועה סי' י"ט.

פ"ב ה"ח ר' שמלוי דיבירא. עי' אצו"ר מגילה צד 46.

פ"ב ה"ח עניני בזכות תלמידי. באור זרוע ח"ב סי' תמ"ז ותו אמר התם (בירושלמי) גבי ועל החמישית וכו' ענני בזכות תלמידי וילפינן מיניה שהסליחות לפני ר"ה צריך שיתפלל ת"ח שיש לו תלמידים יראי שמים כדי שיאמר עננו ה' עננו דהיינו עננו בזכותינו עננו בזכות תלמידינו עכ"ל.

פ"ב ה"ט כמשנה העונה בעת צרה. בילקוט המכירי (יונה צד 12) העונה בעת

צרה וכושיע (ליהא). ובמשנה בבליה (תענית ט"ז.) מי שענה וכו' ממעי (במעו) וכו', פ"ב ה"ט לא צורכה. בילקוט המכירי הנ"ל לא צורכא (צורכה) דלא דוד ושלמה ואח"כ אליהו (יונה) וכו'.

פ"ב ה"י משום סומכוס אמרו וכו'. תוספתא תענית פ"ב ובבבלי תענית י"ז ע"א. ובסדר הדורות (צד 295) לא נזכר סומכוס מירושלמי כאן.

פ"ב ה"י ברוך משפיל רמים. בריטב"א תענית ט"ז ע"ב בירושלמי וכו' ברוך משפיל המרים (צ"ל הרמים) וזו גירסת רש"י ז"ל וכן הוא בירושלמי וכו' יש שגורכין ברוך משפיל מרים (צ"ל רמים והיא גי' רבינו חננאל שם) והיא יותר ניחה אבל אינה בנוסחאות של גאונים ז"ל ולא בירושלמי עכ"ל. ובילקוט המכירי תהלים ד', ח', תעניות ירושלמי וכו' ברוך משפיל הרמים (רמים).

פ"ב ה"י נוחא שלטה דכתיב ביה בנה וגו'. באבודרהם (ד' ע"ו ע"ג) ואמרינן בירושלמי נוחא שלטה מצאנו לו תפלה בירושלים שנאמר בנה בניתי בית וכו' לך אלא דוד למה פי' היכן מצאנו לו תפלה בירושלים? ומתקן על שבקש לעמוד על מנינן של ישראל פי' ידע בעצמו שחטא ובקש רחמים על עצמו ועל ישראל ונענה וכו' ומפני שהתפלה היתה על ישראל חותם כה מרחם על הארץ וכו' עכ"ל. וכן מובא בילקוט המכירי הנ"ל ובריטב"א הנ"ל פ"ב ה"י אמר ר' אבהו וכו'. בילקוט המכירי הנ"ל אמר ר' יוחנן כתיב וכו' שנאמר ויאמר דוד וכו'. והראיה מהמקרא ליתא לפנינו. ובגירסת הילקוט כן הוא בשרידי ירושלמי צד 178.

פ"ב ה"א במשנה וענו אחריו אמן. וכן במתניתא דבני מערבא. אבל במשנה בבליה ולא ענו אחריו אמן. וכן בשו"ת הג' חסדה גנוזה סי' קס"א. ובריטב"א תענית ט"ז ע"ב ורש"י ז"ל דחק עצמו וכו' וגרסינן במשנתנו ולא ענו אחריו אמן וזה אינו נכון חדא דבנוסחי עתיקי וענו אחריו גרסינן וכו' עכ"ל. וכן הוא בר"ן ובפסקי הריד"א בתענית (בס' אהלי יצחק). ובהוס' הריד"א בסוף רה"ש וע"ש. פ"ב ה"א במשנה תקעו הכהנים תקעו וכו'. ברי"ף (ד' רס"ט) תקעו הכהנים תקעו הריעו בני אהרן הריעו מי שענה את אברהם וכו'. וברי"ף בדפוסים אחרונים כנוסח הדפוס.

פ"ב ה"א במשנה אלא בשער המזרח. כמתניהא דב"מ אלא בשערי המזרח ובפסקי הריד"א הנ"ל בשערי המזרח. וכמשנה בבליה בשער המזרח ובהר הבית (ב' מלות ליהא). וכמשנה יומא פ"א ה"ג בשער המזרח. ועי' מ"ש באצו"ר ביומא שם צד 14. ובילקוטי הרמב"ן לתענית וראיתי תשובה שהשיב רבינו שרירא גאון ז"ל לראשי קהל פא"ם וזהו הדרך שלה ורשאלהון שינוי מעשה בימי ר' חלפתא וכו' שלא היו נוהגין כן אלא בשערי מזרח ובהר הבית תקיעות לחודייהו הוא דאינן אלא בשערי מזרח או דלמא תקיעות וברכות וכו' תשובה הכין חזינא דתקיעות לחודייהו הוא דאמרו חכמים אינן נוהגות וכו' ע"ש. ובחבדה גנוזה הנ"ל.

פ"ב ה"א הני לא היו עונין וכו'. תוספתא תענית פ"א וע"ש.

פ"ב ה"א ת"ל ומרומם וגו'. בשרידי ירושלמי הנ"ל ת"ל ויברכו שם כבודך (ג' מלות ליתא) ומרומם על כל ברכה ותהילה. ועי' בירושלמי ברכות פ"א ה"ה. פ"ב ה"ב מפני מה אנשי מעמד סותרין וכו'. בד' קושטנמינא מפני מה אמרו (ליתא) אנשי מעמד וכו'. ובתוספתא תענית פ"ב (הוצאת צוקערמאנדעל) מפני מה אנשי משמר (מעמד), וכפי שמפורש במשנתנו צ"ל בירושלמי כמ

שהוא כתוספתא) מותרין לשחות יין (מים, ועי' ביוסף הכהן נגד אפיין 22, 1) בלילות אבל לא בימים שאם תכבד העבודה על אנשי בית אב (אנשי משמר) וימסכו עליהם. וכן הוא בבבלי תענית י"ז ע"א. ובפי' רבינו חננאל תענית י"ז ע"א ועל זה הסדר שנו בחיצונה (הברייתא הנ"ל) אנשי משמר וכו'. ובשרירי ירושלמי (צד 178) מפני מה ינשי משמר (כני' התוספתא) מותרין לשחות יין וכו'. אבל להלן שם הגירסא ג"כ משובשת כמו בירושלמי בדפוס. ובספר זכרון תורת משה (ר' ז' ע"ג) מובא הירושלמי כני' הדפוס.

פ"ב הי"ב אנשי בית אב וכו'. וכן הוא בבבלי תענית שם.

פ"ב הי"ב ר' יוסה ר"א בשם ר' יוחנן וכו'. בבבלי תענית י"ז ע"א אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן וכו'. ועי' בדקדוקי סופרים שם.

פ"ב הי"ב ר' אבין ר' יסא בשם חזקיה. בירושלמי מו"ק פרק ג' הלכה א'

ר' אבון בשם חזקיה. וחסר שם: ר' יסא, ועי' אצו"ר מגילה צד 88.

פ"ב הי"ב ואינו מבתי אבות קבועין וכו'. וכן הוא בד' קושטמניא ובשרירי ירושלמי (צד 179). אבל כתוספתא תענית פ"ב (הוצאה צ"מ) כל המכיר את משמרו ואת בית אב שלו והוא (ואינו) מבתי אבות קבועין וכו'. וע"ש בהערה גי' כת"י אחר. ובבבלי תענית י"ז ע"א כל כהן שמכיר משמרתו ומשמרת בית אב שלו ויודע שבתי אבותיו קבועין שם אסור לשחות יין (ב' מלות ליתא) כל אותו היום וכו'. ובפי' המיוחס לרש"י שם ככולו (בבי' גרסינן ויודע שבתי אבותיו קבועין הן דאם אינו יודע שבתי אבותיו קבועין לעבוד מותר הוא לשחות יין וכו' עכ"ל. ומדבריו נראה שלפניו היתה הגירסא בבבלי שם כמו שהוא בירושלמי שלפנינו: ואינו מבתי אבות וכו'. וע"כ מגיה הוא בגמרא שם.

פ"ב הי"ב וכל מי שאינו מכיר וכו' ואינו מבתי אבות קבועים. ד' מלות

אחרונות ליתא בד' קושטמניא. ובכסף משנה ה' ביאת המקדש פרק א' ה"ז וכאינו מכיר משמרתו ומשמרת בית אב שלו אינו גורם (הרמב"ם) ויודע שאבותיו קבועים שם וכו'. והיה לפני הרמב"ם הבת"י שטמנו הרפסו הירושלמי בד' קושטמניא.

פ"ב הי"ב אלא שתקנתו קלקלהו. כעין זה במגילה פ"א ה"ז. ובבבלי סנהדרין כ"ב ע"ב והתניא רבי אומר אני כהנים אסורין לשחות יין לעולם אבל מה אעשה שתקנתן קלקלתן וכו' מכלל דרבנן אסרי וכו'. וכאן מפורש דרבנן אסרי. **פ"ב** הי"ג במשנה אנשי משמר מותרין לשחות יין. המלה יין ליתא במתניתא דבני מערבא. ולעיל בהלכה י"ב מפני מה אנשי משמר (כצ"ל) מותרין לשחות יין בלילות וכו'. ועי' ברמב"ם ה' ביאת המקדש פ"א ה"ז ובכ"ם שם.

פ"ב הי"ג במשנה ובחטישי מותרין מפני כבוד השבת. זה לא גרס הרמב"ם

ה' ביאת המקדש פרק א' הלכה י"ב. ואם גרס בהמשנה בוודאי זכרו לדינא.

פ"ב הי"ג אינש דיהוי עלוהי. בד' קושטמניא אנש דיהא עלוהי מקדמת דנא (ב' ליתא מלות ועי' במג"ת) ייסר בצלו. ובשרירי ירושלמי (צד 179) אנשי דיבעי עלוהי אסר דצלו. ועי' באצו"ר במגילה צד 14.

פ"ב הי"ג במדינת כולקים. במגילה פ"א ה"ז במדינת כלקים. ובמקור במגילת

תענית פי"ב בשנויים. ובס' הארץ (יפו תרע"א צד 67) מביא מכאן: כלקים.

פ"ב הי"ג במלה מגילת תענית. באו"ז ח"ב סי' שכ"א ואמרין בירושלמי

פ"ב דמס' תענית ר' חנינה ר' יונתן ר' יהושע אומר בטלה מגילת תענית וכו' הא למדת אפילו קי"ל דבטלה מגלת תענית אפילו הכי אסור להתענות בחנוכה ופורים דלענין חנוכה ופורים לא במלה עכ"ל. ובס' אדם וחווה (נתיב י"ח ח"א).

וכתב הראב"ד אע"ג דאמרי' דבטלה מגלת תענית וגורין בהן תענית דוקא תענית יחיד אבל תענית צבור לא גורין ביה וכן בירושלמי עכ"ל ולפינו אינו מנואר. ומפורש זה בתוספתא תענית פ"ב.

פ"ב הי"ג ריב"ל אמר בטלה מגלת תענית אמר ר' יוחנן וכו'. בכבלי רה"ש י"ח ע"ב ר' יוחנן וריב"ל אמרי' לא בטלה מגילת תענית וכו' ע"ש. ובש"ת בשמים ראש סי' ל"ז בטלה מג"ה ופירוש כיון דחרב ביהמ"ק ערבו כל השמחות וכבר נתכמלו כל הענינים האלה ומ"ד לא בטלה הוא שערין יש לנו לשמוח על הניסים שנעשו לאבותינו או וכו'.

פ"ב הי"ג ר' יונתן וכו'. בשבלי הלקט סי' רפ"ב ויש שמתענין ערב רה"ש ויש להן סמך בירושלמי דנדרים ותענית פ"ב ר' יונתן ציים עריבת (כל ערובת) ריש שהא. ובס' חסידים סי' ס"ו (ד. ברליון) ר' יונתן צאים כל ערובת ראש השנה. ובקצור פסקי הרא"ש בסוף רה"ש: אמנם בפסקתא וכו' ובלמדנו יש שמצוה להתענות ערב רה"ש וכן בירושלמי בפ"ב דנדרים רב יונתן ציים כל ערבי ריש שהא. ועי' באו"ז ח"ב סי' רנ"ו. ובלקטמים בראש ס' אמרכל בירושלמי פ' קונם ר' יונתן ציים כל ערובי ריש שתא. וברוקח סי' ר"א.

פ"ב הי"ג ר' אבון וכו'. בשבלי הלקט הנ"ל ר' אבון (אבון) ציים עריבת (כל ערובת) שובא פי' ערב שבת. ובס' חסידים הנ"ל ר' אבון צאים כל ערובת. ובמגן אבות להמארי (צד קנ"ג) ומביאין ראיה סמה שאמרו בירושלמי ר' אבון ציים כל ערובת ראש השנה. ור' מנחם דילאננו בהנהותיו לירושלמי (בספר כבר לאדן) ר' אבין ציים כל ערובת שובא. נכתב בגלון שבת בין רה"ש ליוהכ"פ עכ"ל ואינו מוכרח פרושו.

פ"ב הי"ג ר' זעורה צם. באשכול ח"ב (צד 7) זעירא צם תת"ק תעניות ולא חש למג"ה. וברין תענית סי' תהל"ב ומר בריה דרבנא (ר' זעורה, ועי' בבלי פסחים ס"ח) שהיה מתענה כל השנה ור"ל (וריש לקיש) דצם תלת מאה צומין כדאיהא בירושלמי וכו'. (כוונת הר"ן למ"ש בירושלמי כלאים פ"ט ה"ג ריש לקיש צם תלת מאון צומין למיחמיה אפוי דר"ח וכו'). ובמגן אבות הנ"ל זר' זעירא ציים כל ערובת שבתא. ובס' חסידים הנ"ל ר' זירא צם תלתא יומין ואית דאמרי השע מאון ולא חש על מגילת תענית הרי מי שהורגל להתענות בניסן אינו מונע משום מגילת תענית כי בטלה מגילה תענית עכ"ל.

פ"ב הי"ג ר' יעקב בר אחא וכו'. בה' תשובה לרי"ן אבן גיאות ובהריא אמר בירושלמי במס' תענית רב אחא בר יעקב מקפיד (מפקיר) לספריא וכו'. ובש"ת הרשב"א ח"ד סי' רס"ב וז"ל הרב רי"צ א"ג וכו' בירושלמי ר"א בר יעקב וכו' ע"ש) ובאשכול ח"ב (צד 7) ר' יצחק (ר"א ב"י) מפקד וכו'. ובאו"ז ח"ב סי' תנ"ג ואמר בירושלמי בפ"ב דתעניות ר' יעקב בר אחא (אחא) וכו' הלכך איתברר לן דר"ח אסור בתענית עכ"ל ובס' מגן אבות להמארי צד קנ"ד ובמקום אחר אמרו ר' אחא מפקד לסופריו (לספריא) וכו' ע"ש. ובש"ת סהר"ם מרומנובורג (הוצאת הרב בלאן ז"ל) סי' ש"ג בירושלמי דתענית ר' מפקד וכו'. **פ"ב** הי"ג ככל מתענין וכו'. במגן אבות הנ"ל ובמקום אחר אמרו בכל מתענין חוץ משבתות וי"ט ור"ח (וחוה"מ) והנוכה ופורים ומתענין לכתחלה משמע עכ"ל והמנהיג (צד 51) ובתעניות ירושלמי בכל מתענין וכו'. ועי' באצו"ר במגילה צד 17.

פ"ב הי"ד במשנה כל הכתוב וכו'. ברי"ף ובתום' עירובין מ"א ע"א ד"ה שאני וברייטב"א

וברמב"א תענית י"ו ע"א מתני' כך היא הגירסא במשניות מדיוקא כל הכתוב במגילה תענית (ליהא) דלא למספר וכו'. וכן הוא בפסקי ריר"א.

פ"ב הי"ד במשנה די לא למיספר. בר"ף, ווילנא תרכ"ג) דלא למספר בהון (ליהא) וכן בפסקי ריר"א. אבל בר"ף מרפוס הראשון (רס"ט) ליהא מלה בהון ועי' לקמן בהלכה זו מה ת"ל בהון שני פעמים וכו'.

פ"ב הי"ד אהא עובדא קומי ר' יוחנן והורה כר' יוסה וכו'. לכאורה פי' כר' יוסי דמתניתין דאמר כשם שאין הראשונות בחמישי כך לא שניות ולא אחרונות. וזה המקור לפ"ש הרמב"ם ה' תענית פרק א' ה"ה ואין גזרין בתחילה תענית אלא בשני בשבת. וזה סמכת' שסמך על העובדא דר' יוחנן בירושלמי שהורה כר' יוסי. ונמלא סמני לדעת דרך המסדר הירושלמי. דהלא מ"אן מוכח דהעובדא קומי ר' יוחנן שהורה כר' יוסי קאי על הלכה שבמשנתנו. ומדוע סדר זה המאמר במגילה פרק א' סה"ו לענין מחלוקת ר' מאיר ור' יוסי על משנתנו לעיל כל הכתוב במגילה די לא להתענאה? וכיבמות פ"ד ה"א סדר המסדר זה על מחלוקת ר' יהודה ור' יוסי במשנה י"א שם ר' יהודה אומר הנשואות יתארסו והארסות ינשאו וכו' ר' יוסי או' כל הנשים יתארסו וכו'? האם אפשר לומר שבכל אלו ההלכות היו מעשיות מיוחדות שפסק ר' יוחנן בר' יוסי ור' לעזר הצמער מדוע פסק כן? קרוב לוודאי שעובדא אחת היא, והמסדר סדר כל זה מדעתו באלו המקומות הנ"ל. וכעין דוגמא זו ראינו לעיל בתענית פ"א ה"ו על המשנה ז' פ"א ואסורין במלאכה וברחיצה וכו' העתיק כל ההלכה שנשנה ביומא פרק ח' ה"א על יוהב"פ, התחיל מועורה בר חמא וכו' עד: על אותו הטף הקדוש בשוכח? וכן לקמן בפרק ד' ה"א מעתיק המסדר כל ההלכה שנשנית כברכות פרק ד' ה"א מנין לנעילה עד סוף ההלכה אלא מינו אותו אב"ד, שאין לה כל שייכות למשנתנו. והיה די להמסדר להעתיק רק ההלכות הנוגעות לנעילה. וכל ההלכה היא בהוספות מרובות העתיק גם כן המסדר בירושלמי פסחים פרק ה' ה"א ר' יושע בן לוי אמר תפילות מאבות למדו עד סוף ההלכה: מינו אותו אב"ד כמו שהוכחתי כבר באצו"ר ברכות צד 105. והעתיק כל זה מחמת שנוכר שם בכרכות תמן תנינן תמיד נשחט בשמנה ומחצה וכו'. ועי' באצו"ר פסחים צד 75 ושביעית צד 83 ומגילה 83.

פ"ב ה"טו במשנה כך לא שניות. במגיד משנה (תענית פ"א ה"ח) כך לא שניות בחמישי (ליהא) וכו'. ובמתניתא דב"מ כך לא השניות וכו'.

פ"ב ה"טו כמה היא התחלה וכו'. באו"ז ח"ב סי' הס"ו ואמר בגמרא כמה היא התחלה ר' אחא אומר שלש ר' יוסי אומר אחת אבל בירושלמי גרסינן ר' אבא (בא) אומר אחת רב יוסי אומר שהים וכן נפק עובדא כהדא דרב אחא (בא, וכנראה שכ"ל בהאו"ו). ובמלאכת שלמה בתענית כאן: ובירושלמי כתיבת יד משמע דרב אחא הוא דאמר אחת אכן זה לשון הירושלמי שברפוס כמה היא התחלה ר' בא אומר אחת ר' יוסא (יוסה) אומר שהים ע"כ (בירושלמי) וכו'.

פ"ב ה"טו ר' יוסה אומר שהים. כבבלי תענית י"ח ע"ב ר' אסי אומר אחת. וע"ש בפירוש ר' אחא ור' יוסי אצוראי נינהו וכו'. ובגליון שם: גי' ר"ף ורא"ש (ורבינו חננאל) ר' אחא וכו' ור' יוסי וכו'. ועי' בדקדוקי סופרים שם. ובר"ף תענית סי' התכ"ח ר' יוסי אומר אחת והלכה כר' יוסי. וזה לשון רבינו חננאל בתענית שם.

פ"ב ה"טו ובמה קורים ר' יוסה אומר קורין ברכות וקללות. וכן הוא כברכות

פ"ד ה"א ולקמן בפ"ד ה"א. ובאו"ז ח"ב סי' הט"ו ירושלמי שלהי פ"ב (בתענית) במה קורין א"ר יוסי אומר ברכות וקללות שבמשנה תורה (ב' מלות ליהא) ועכשיו אין אנו קורין אלא ויחל משה ומדלג מעשה העגל ומהחיל ויאמר ה' אל משה פסל לך עד אשר אני עושה עמך עכ"ל הירושלמי עכ"ל. וכבר העידותי באצו"ר למגילה צד 73 שכן ועכשיו ליהא בהירושלמי ונוסף זה מאיזה קדמון. והא ראייה שכאור ורוע ח"ב סי' תס"ו סביא ירושלמי דילן גורם: במה קורין ר' יוסי אומר ברכות וקללות. ובהגהה אשרי פ"ד דתענית סי' ל"ח סביא האו"ז הנ"ל בזה"ל בכל תענית צבור במנחה קורין ויחל ומדלג מעשה העגל וכו' עכ"ל ולא זכר מהירושלמי הנ"ל. שוב ראיתי בירחון לחכמת היהדות (משנת 1911 צד 424) שהראב"ה בספרו סי' תקצ"ד כתב: ומן הלשון דמעכשיו לשון גאון הוא עכ"ל. וכונתו שזה נוסף בהירושלמי מאיזה גאון. וכעין זה כתב בעל התרומה סי' ל' וז"ל מיהו יש אח"כ בירושלמי שזרו עיכור ולא ינעיל וכו' שסא שום אדם כתבו בירושלמי (תרומות פ"י) עפ"י תשובת הגאון עכ"ל. ומה נראה ברור שזה הוספה מאוחרת בהירושלמי. ועי' בשו"ת הגאונים חמדה גנוזה סי' קמ"ד שלא נזכר מהירושלמי.

פ"ב הט"ו א"ל ר' מנא וכו'. באו"ז סי' תס"ו א"ל ר' מנא כגין מודעתון בי (דהוא) התענית רביעין על מיעהון וכו' פי' מורי הר' (נראה צ"ל אבי העזרי) דהכי קאמר וכו' כדו. להודיעם שהם שרוים בתענית הם נופלים בר"ח על פניהם וכו' בלא כך אינם יודעים שהוא תענית א"ל להודיעם שקורין ברכות וקללות. ובר"ן תענית סי' תהכ"ט מאריך בזה.

פ"ב הט"ו כגין מודעתון. בברכות הנ"ל בנין מודעתון בי תענית (דהוא תעניתא) רביעין על מיעהון ולא ידעין דהוא תעניתא וכו'.

פ"ב הט"ו תני ת"ב שחל וכו'. הוספתא תענית פ"ב. ובאו"ז ח"ב סי' ת"ח ירושלמי תני ת"ב שחל להיות בע"ש אוכל וכו' ושותה (אפילו) כוס אחד של יין כדו שלא יכנס לשבת כשהוא (ליתא) מעונה דברי ר' יהודה (יודה) וכו' ר' אבא (לפנינו משונה) אורי (ליתא) בשם רב וכו'.

פ"ב הט"ו ר' זעורה בשם רב חינה ואפילו יחיד שגור וכו' מתענה ומשלים. כבבלי תענית י"ח ע"ב דרש מר זוטרא משמיה דרב הונא הלכה מתענה ומשלים. ובפ"י רבינו חננאל בתענית י"ח סע"ב ירושלמי אפילו יחיד שקבל (שגור) על עצמו תענית (בע"ש) מתענה ומשלים וכו' והלכתא אפילו יחיד שקבל עליו תענית בע"ש מתענה ומשלים (בבלי עירובין מ"א ע"ב). וכן מובא הירושלמי בתוס' עירובין מ"א ע"א ד"ה שאני וברא"ש תענית פ"ב סי' כ"ה ובאו"ז ח"ב סי' ת"ח וברוקח סי' ר"ו וסי' ל"ז ובסמ"ג ה' ת"ב. ובתשב"ץ קמן סי' ק"ו ואמר בירושלמי זעורא (ר' זעורה) אמר אפילו יחיד וכו'. ובמרדכי תענית סי' תרל"א הלכה מתענה ומשלים וכו' וכן משמע בשאלות ובירושמי; וכן הוא בהגהת מימיני ה' תענית פרק א' ה"ו. וכב"י סי' תקע"ב וכו' הרא"ש וכו' והכי איתא בירושלמי וכו' מתענה ומשלים פי' אם ירצה וכו'. וכיון להרא"ש הנ"ל. וכ"ה בס' אדם וחוה נתיב י"ח ח"א.

פ"ב הט"ו כהדא ר' ביבי הוה וכו'. המאמר משובש לפנינו ככל ההוצאות. אבל בני' מהוקנת באו"ז ח"ב סי' ק"מ וז"ל ומנהג נמי בתענית דרשות שמתענין ע"ש ומשלימין וכו' ועוד אומר בירושלמי במס' תענית שלהי פרק סדר תעניות כיצר ר' זירא בשם רב הונא אפילו יחיד וכו' כהדא דרב דימי (ביבי, ועי' באצו"ר

באצו"ר במגילה צד 78) הוה יתיב קומי ר' יוסי (יסא) בעי מילף מיניה הדין עובדא א"ל נימטי ביתא (בייתא) צבחר (ציבחד) א"ל אי בעינא (ר' מלות אחרונות חסרות לפנינו) א"ל רמשא (רומשא) הוא (לפנינו א"ל אית בתענה ולפני האו"ז לא היג' הר' מלות אלו שפירונון קשה להבין. וכנראה שהן משובשות מהסופר מהמלות הקודמות: א"ל אי בעינא) א"ל אית גבי תורמוסין א"ל משלימין (ומשלימין) כר' יוסי כך פי' רבינו שמשון בר"א זצ"ל. ולפלא שכאו"ז ה"ב סי' ת"ח מובא הירושלמי בנוסח אחר כהדא ר' ברכיה הוה יהיב קמיה ר' יסא וכו' ע"ש. וכבר העירותי במקומות אחרים שלהאו"ז היו כתבי יד שונים מהירושלמי.

פ"ב המ"ז במשנה אין גזרין הענית. כאו"ז ח"ב סי' תס"ו ותנן וכו' אין גזרין הענית על הציבור (כ' מלות ליתא ואיתא במשנה כבלית) וכו'. ובריב"ב א' תענית ט"ו ע"א אין גזרין העניות על הציבור בר"ח וכו' כן הגידסא במשניות ובנוסחאות מדויקות דלא גרסינן בהא בתחילה ובאיך (לעיל משנה ט"ו) הוא גרסינן וכו'. ובמתניתא דב"ט מודה היה (הוא) וכו'.

פ"ג ה"א במשנה מתריעין עליהן. במשנה שבמשניות ובריב"ב ורא"ש מתריעין עליהן מיר (ליהא) וכו'. ובמתניתא דב"ט כני' ד' וויניציא.

פ"ג ה"א אי זהו מיד שלהן רב אמר וכו'. בהוספתא הענית פ"ב איוו היא יד שלהן יום השני ויום החמישי. ועי' במ"ש לעיל כני' משנתנו.

פ"ג ה"א הני כשם שמתריעין וכו'. בתוספתא תענית פ"ב (הוצאת צ"ט) כשם שמתריעין על הגשמים בשאר שני (ימי) שבוע כך מתריעין וכו'.

פ"ג ה"א רבי בעא מישרי וכו'. ירושלמי דמאי פ"א ה"ג ומובא בס' חסידים סי' אלף ג' (כד' כרלין) וע"ש.

פ"ג ה"א חסא מלוותא. בפ"י הקצר בד' קראקא גרס אולותא. ומפרש אולותא כמו מלוותא. לעווי קאהוט ויאסטראו גרסו כאן אולותא והגיהו מלוותא.

פ"ג ה"א ונשבע מיניה לעלמא דאתי. בס' כהב תמים לר"ם הקו (באוצר נחמד ח"ג צד 90) ובמס' דמאי רבי ביקש שזוכה לראות פני פינחס בן יאיר בעלמא דאתי וכו'.

פ"ג ה"ב תני מתריעין על האילן וכו'. בתוספתא תענית פ"ב (הוצאת צ"ט) ומתריעין על האילן בפרום הפסח על בורות (לבורות) שיחין ומערות בפרום החג (בפרס העצרת). ובבבלי תענית י"ט ע"ב ת"ר מתריעין על האילנות בפרום הפסח על הכורות ושיחין ומערות אפילו בפרס החג. ובהגהות הב"ח שם כחק מלת אפילו. ובב"י (כמור או"ח סי' תקע"ה) גרסינן בירושלמי תני וכו' בפרום העצרת וכו' וכי היכי דלא לפלוג אתלמודא דידן נראה לפרש דעצרת דקאמר היינו שמיני עצרת וכו' עכ"ל. ובאמה מצינו שלפעמים נזכר החג. ואין הכוונה על חג הסוכות רק בטוכן: רגל. כמו לדוגמא במשנה ג' בחגיגה פ"א כד"ו בירושלמי ב"ט הראשון של חג וכו'. וע"ש גי' המשנה כבלית: יו"ט הראשון של פסח.

פ"ג ה"ב מעתה אפילו וכו'. גי' חדשה בריב"ב א' תענית י"ט ע"ב וז"ל וכיוצא בזה אמרו בירושלמי לפי שטתינו לזה ולזה אבל לא לבורות שיחין ומערות (ו' מלות אלו ליתא ונזכרות במשנתנו) בפרס העצרת מעתה אפילו יותר כן (מיכן) כלומר למה לא יתריעו ג"פ אף אחרי כן שצריכין לגשם יותר והשיב ר' (לפנינו לא נזכר שום אמורא) מעשה נסים הם (ליתא) ואין מתריעין על מעשה נסים ע"כ (בירושלמי) עכ"ל. ובב"י הנ"ל מובא הירושלמי כני' דילן.

פ"ג ה"ב ר' ברכיה וכו'. ויקרא רבה פ' ל"ה ר' ברכיה ור"ח ורב (ליתא) צפי (פפא) בשם ר' אליעזר פעמים וכו' ע"ש.

פ"ג ה"ג במשנה רע"א מהריעות אבל לא מהענות. במתניתא דבני מערבא רע"א מהענות ולא מתריעה. ונראה שהוא מ"ס.

פ"ג ה"ג וכותה דחקלא. בילקוט המכירי (עמוס צד 38) ירושלמי וכו' וכותה דחלקה (דחקלא, וגו') הילקוט יותר נוח כי זהו לשון הקרא וחלקה אחת וגו' עבדא.

פ"ג ה"ג מפני ארבעה דברים יורדין וכו'. בבראשית רבה פ"ג ר' חנן דציפורי בשם רשב"ג אמר וכו'. ובפי' רבינו חננאל בהעניית כ"א ע"א מפני ד' דברים נשמים (ליתא) יורדין וכו'.

פ"ג ה"ג בזכות שלשה דברים וכו'. כפי' רבינו חננאל בתענית כ"א ע"א ירושלמי א"ר יוסי בר אבין (ה' מלות אחרונות חסרות בכל ההוצאות) בזכות ג' דברים וכו'. ובילקוט המכירי הנ"ל אמ"ר אסי בר בון בזכות וכו'. שוב ראיתי בעין יעקב (וויניציא שכ"ו) שהביא הירושלמי וגורם א"ר יוסי בר בון בזכות וכו'.

פ"ג ה"ג בעון ארבעה דברים וכו'. ירושלמי קדושין פ"ב ה"א. ובילקוט המכירי משלי כ"ה י"ד קידושין ירושלמי וכו'. ועי' במדבר רבה פ"ח אות ד'.

פ"ג ה"ג ופוסקין ברכים. כפי' רבינו חננאל הנ"ל ופוסקי צדקה (ליתא) ברכים וכו'.

פ"ג ה"ג יחן אף על הארץ. כפי' רבינו חננאל הנ"ל פי' יחן אף על הארץ וכתב וחרה אף ד' בכס ועצר את השמים (ח' מלות אחרונות ליתא). ובערוך ערך יחנף וכתעניות ירושלמי בעון ש"ד נשמים נעצרים שנאמר יחנף יחון (יחן) אף על הארץ.

פ"ג ה"ג נשיא שהוא עושה וכו'. בילקוט המכירי (זכריה צד 93) ירושלמי דתענית חמשה וכו'. ובילקוט המכירי הללו קל"ה, י"א, מובא הירושלמי ג"כ. וכמהנות כהונה בבראשית רבה פ"ג ובירושלמי פ"ק דתענית גורם שעושה בעלי בתים כנשיאים.

פ"ג ה"ג שכן מצינו ביה"ש מתריעין וכו'. כפי' הרא"ה על הרי"ף תענית

(ד' כ"ג) רע"א מתריעות פי' בשופרות וכו' וכן מפורש בירושלמי דר"ע בשופרות

קאמר עכ"ל. ובר"ן תת"ל (רס"ט) אע"פ שבכל מקום ששינוי סתם

מתריעין מהריעין ומתענין קאמר, בסביבותיה ס"ל לר"ע דמתריעין ולא מתענין,

כיון שאין הצרה שלהן והיינו דאמרינן בירושלמי ובל סביבותיה מתענות ולא

מתריעות שכן מצינו ביה"כ מתענין ולא מתריעין רע"א מתריעות ולא מתענות

וכו' פי' אם היה הצרה עליהם הכל מודים שמתענין ומתריעין אבל מפני שאין

הצרה עליהם הם דומים לרה"ש ויה"כ וכו' עכ"ל.

פ"ג ה"ד גו אשקקה דהוה וכו'. בעירובין פ"א ה"א בישקקה דר"י.

פ"ג ה"ד ר' חנינה שרי וכו'. בבבלי תענית כ"ה ע"א ר' חמא בר' חנינא

וכו' וע"ש כמה שנים. ובספר חסידים (סי' שצ"ד, ד' ברלין) כמו שאמרו לר'

חנינא ר' יהושע צלי ואתי מטרא וכו'. ולקח זה מירושלמי ולא מבבלי הנ"ל

וע"ש. וביוחסין (ד' לונדון צד 142) מובא הירושלמי כי ר' חנינא היה בצפורי

ורוב"ל בדרום וכשאמרו לו זה בני צפורי שלחו אתר ריב"ל והתפללו שניהם ולא

בא מטר או אמר הא אנא והא בר ליואי וכו' ע"ש.

פ"ג ה"ד והוון ציפוראיי אמרין מה ההן סבא. עי' לקטן פרק ד' ה"ב כגין דצווחין

עליי בציפורין ציפוראיי, ואנשי צפורי מפורסמים לאנשים רעים. בירושלמי חגיגה

פ"ב ה"א אילין ציפאריי תהו חשך ואפלה. ועי' בבבלי סנהדרין ק"ט ע"א כר דרשה

ר' יוסי בצפורי וכו'. ונס יוסף הכהן (כחיי יוסף) מספר לננאי מאנשי צפורי שהם השלימו כראשונה עם הרומאים.

פ"ג ה"ד ר' זעורה בשם ר' חנינה וכו'. שהש"ר פ"ב אות ב' פסוק התאנה. ובפ"י רבינו חננאל תענית כ"א ע"א א"ר חנינא מה יעשה גדולי וכו'. ובספר זכרון תורה משה (ד' י"א ע"א) מה יעשו גדולי הדור ואין העולם (הצבור) נידון וכו'. וכן הוא שם בגליון בר' ק"י ע"ב.

פ"ג ה"ד שכן מצאנו שכל ל"ח וכו'. בתוס' כבא בתרא קכ"א ע"א ר"ה אם כדמרין בריש מכילהא וכו' שכל אותן ל"ח שנה וכו'.

פ"ג ה"ד ר' יעקב בר אידי בשם ריב"ל. בעין יעקב אמר ר' יעקב בר אידי מה יעשו וכו'. והשמיט בשם ריב"ל כדרכו תמיד לדלג על שמות האומרים.

פ"ג ה"ד ר' ליעזר עבר וכו'. כבבלי תענית כ"ה ע"ב בהרבה שניים. ובפ"י רבינו חננאל הנ"ל ר' אליעזר עבר תענית ולא נחית מיטרא עבר ר"ע הלמידה (ליתא) וכו' ע"ש.

פ"ג ה"ד מתחמד מיטמוע שועה. במעריך ערך שת בתענית ירושלמי מתחמד מיטמוע שועה פי' האב לשמוע דבורה עכ"ל.

פ"ג ה"ד שכן מצינו ברה"ש מתריעין ולא מהענין. במדרכי רה"ש סי' תש"ז נשאל לרבינו נחשון גאון מהו להתענות ברה"ש והשיב ברה"ש אסור להתענות בין מדברי תורה וכו' מן הברייתא מנין דתני בירושלמי עיר שיש בה מפולת (לפנינו בברייתא זו ליתא ר' מלות אלו אבל לעיל במשנה ד' איתא) כל סביבותיה מתריעות ולא מהענות (סתענות ולא מתריעות) שלא (צ"ל שכן) מצינו ברה"ש שמתריעין ולא מהענין. וכאבודרהם (ד' פ"ו ע"ב) ובתשובה רב נחשון גאון כתב אסור נמי להתענות ברה"ש והכי איתא בירושלמי דתעניות בהדיא ברה"ש מתריעין ולא מהענין עכ"ל. ובלקוטים מה' אמרבל (כ"ב ע"ב) ואומר רב נטרונאי גאון ב"מ ראשון של ר"ה אי אפשר לישב בתענית וכו' גם רב נחשון גאון וכו'; ובפ"י על נחמיה לרס"ג (קובץ על יד חלק ז') מצינו מפורש שאסור להתענות ברה"ש וכו' מן התלמוד מניין דגרסינן בירושלמי בתעניות וכו' שכן מצינו ברה"ש מתענין (ליתא) מתריעין ולא מהענין. ובהניא סי' ע"ב ובשבלי הלקט סי' רפ"ד ורבינו סעריה גאון זצ"ל כתב בפ"י ספר עזרא שפירש וברה"ש אסור להתענות וכו' מן הברייתא מנין דתניא וכל סביבותיה מתענות ולא מתריעות וכו'. וכן מובא הירושלמי בערוך ערך ראש. ובקצור פסקי הרא"ש בסוף רה"ש: בתשובה של רה"ג אסור להתענות ברה"ש וכן פסק רבינו שר שלום וכן יש בתשובת רב יהודה גאון וכו'. והאריכו בזה ברוקח סי' ר"א וסי' ר"ה ובאו"י ח"ב סי' רנ"ז ובהג"מ ה' שופר פ"א ה"א. ובמזר אור"ה הקצ"ז וכראב"ן ד' ס"ט ע"ד ובתשובות מר רב שלום גאון זצ"ל כתוב ברה"ש וכו' וגרסי' בירושלמי בסדר תענית רע"א וכו'. ובגליון בס' אמרבל (ד' כ"ב ע"ב) ירושלמי דפ"ק בשבת ר' חייא מפקיד ליה לרב וכו' מכאן ראייה למתענין עכ"ל רב נסים גאון ותימא דנהי דלית בהו אכילה וכו' ע"ש. ולא נזכר מירושלמי דילן וספק גדול אם ר' נסים גאון זה שנוכר ג"כ באו"י הנ"ל הוא ר' נסים בן יעקב גאון? **פ"ג** ה"ה במשנה אי זהו דבר וכו'. בשו"ת הרשב"ש סי' ש"ס ומשנה ושלמה שנינו איזה דבר וכו' רצאו (יצאו) וכו' הרי זה דבר פחות מכאן אין זה דבר (ה' מלות ליתא) וכו'. וכן במשנה בבבלי ועי' בהגהת הב"ח שם בשו"ת פאר הדור סי' ע"ו.

פ"ג ה"ה הא עבירא איני יותר וכו'. כד' קושטנמינא ליהא המלות הא עבירא. ושם הגי' ואין יותר מכאן צריכה שיעור אחר.

פ"ג ה"ה עיר גדולה כאנמוכיא. כעין זה בירושלמי עירובין פ"ה ה"ה בבבלי עירובין ד' ס"א ע"ב ועוד נכמה מקומות במדרש.

פ"ג ה"ה יותר מיכן צריכה שיעור אחר. וכן הוא כד' קושטנמינא. אבל כאמת צ"ל הא יותר מכאן אינו צריכה שיעור אחר.

פ"ג ה"ה בחורים אבל לא זקנים. באשכול (ח"ב צד 8) ובירושלמי בחורים אבל לא זקנים וכו'. וכשלמי הגבורים סביב הרי"ף פ"ג דתענית ושלשה מתים שאמרנו בחורים ולא זקנים כמו גבי בתים דאמרין בריאים ולא מרועעים (מרועעים) כמו שמבואר בתלמוד א"י עכ"ל. ובכ"ט (תעניות פ"ב ה"ה) ולי נראה שמהירושלמי למד (הרמב"ם) כן דגרסינן התם בהים שאמרו בריאים ולא מרועעים ודכותה בחורים וכו'. וע"ש בלחם משנה.

פ"ג ה"ה תני אסכרה כ"ש. בב"י (הקע"ו) בשנים קלים.

פ"ג ה"ו במשנה על אילו מהריעין וכו' ועל החרב. בתולדות יוסף הכהן (צד 58) מספר: שבעת צרת מלחמה יעץ אחר מראשי היהודים לקרא צום ולהתפלל אל ה' שיושיעם בעת צרה.

פ"ג ה"ו במשנה ועל הארבה וכו'. בתוס' בבא קמא ד' פ' ע"ב ד"ה ועל במתני דסדר תענית האלו תנן שמהריעין על הארבה ועל החסיל ועל הגובאי (ב' מלות ליהא) וכו'. ובתוספתא תענית פ"ב מהריעין על הגובאי וכו'. והובאה התוספתא בשטה מקובצת בכ"ק פ' ע"ב וע"ש. ובר"ן תענית ס"י תת"ל (ד' רס"ט) וכך שניה בתוספתא מהריעין על הגובאי בכל שהן וכו' ר' שמעון אומר אף על החרב (בד' אחרונים בר"ן אף על החגב כמי שהוא בתוספתא ובבבלי תענית י"ט): חרב העובר וכו'.

פ"ג ה"ו במשנה מהריעין עליהן. בפי"מ"ש להרמב"ם מהריעין עליהן מיד (ליתא).

פ"ג ה"ו מהריעין על פרגיא של פשתן. כד' קושטנמינא מהריעין על פי פרגמטיא של פשתן. ובבבלי כבא בתרא צ"א ע"א מהריעין על פרקמטיא וכו' א"ר יוחנן כגון כלי פשתן בבבלי וכו'. והרב החה"ג ר' עמנואל לעזו נ"י מגיה כאן: על פרגיה של פשתן.

פ"ג ה"ו א"ר לעזר אוקיר וכו'. כבראשית רבה פ' מקץ א"ר אלעזר כתיב בספר בן סירא (ד' מלות ליהא) אוקיר לאסיאך עד דלא תצטרך ליה. ובשמות רבה פכ"א המשל אומר כבד את רופאיך עד שלא תצטרך לו. והוא בספר בן סירא ל"ה, א', כבד הרופא טרם יבוקש לך. ובספר זכרון תורת משה (ד' ח' ע"א) א"ר אלעזר אוקיר לאסיא (לאסיך) וכו'.

פ"ג ה"ו ר' יוחנן ור"ש בן לקיש וכו'. בילקוט המכריי תהלים פ"א ל"ג תעניות ירושלמי ד"י ורשב"ל וכו' וע"ש שניים.

פ"ג ה"ו לא יהא לך צרי עין מלמעלה וכו'. לכאורה זה סותר למ"ש בירושלמי ברכות פרק ט' ה"א אם באת על אדם צרה לא יצווח לא למיכאל ולא לגבריאל אלא לי יצווח ואני עונה לו מיד וכו'. וירוע שמעוררים על התפלה, מלאכי רחמים". **פ"ג** ה"ו שהוא חוסל את הכל. בפירש"י דברים כ"ח ל"ה ועל שם כך נקרא חסיל שמכלה את הכל וע"ש בזכור לאברהם.

פ"ג ה"ו במשנה כמלוא פי תנור. וכן במתניתא דבני מערבא. אבל לפני רש"י תענית י"ט ע"א ובמגיד משנה (תעניות פ"ב ה"א) וכן בכמה ראשונים

במלוא הנור. ובכבלי תענית כ"ב ע"ב איבעיא להו כמלא הנור תבואה או דלמא כמלא הנור פת ת"ש כמלא פי הנור וכו'.

פ"ג ה"ז במשנה ועוד גורו תענית למחר. מלת לשחר ליתא במשנה כבלית (תענית י"ט ע"א) וכן ליתא כריף ובפסקי ריד"א ועוד בכמה ספרי ראשונים. ובלקוטי הרמב"ן בהענית דבמתני' שגורו תענית בירושלים (ליתא) על שאכלו הואביב וכו'. **פ"ג** ה"ז נראו במקום שאין ראוי להם. ככ"ט מצינו שעת משלחה זאבים היתה וכו'. (ירושלמי שבת פ"ב ה"א וש"נ). ובביצה פ"א ה"א שביקעו להם זאבים יוהר. מג' מאות צאן.

פ"ג ה"ח במשנה שמעון התימני. במתניהא דבני מערבא שמעון התבני. וכן הוא במתניהא דבני מערבא במשנה ג ידים פ"א. ובפי' הר"ש שם ואית דגרסי שמעון התיבני ולפנינו שם התימני. ובמשנה י"ד פרק ד' ביבמות במתניהא דבני מערבא הני' שמעון התימני כמו שהוא לפנינו שם. ויכול להיות שלפני הרמב"ם היה רק ביבמות הני' התימני ולכן כתב בסוף ההקדמה לפי' המשניות שנוכר שמעון התימני רק ביבמות. ולחנם השיגו עליו המאירי באבות והיוחסין (ד' לונרון צד 28) ובשו"ת חוט השני סי' י"ח שנוכר עוד בשני מקומות. העיר הבין הנזכרת בשופטים ט', נ', נזכרת אצל יוסף הכהן בקדמוניות 2. 7. 7. בשם הכן ולפי מה שראיתי עתה בס' הארץ (יפו תרע"א צד 127) שם העיר תמנה, בעריבת הבני. במשניות החדשים (ד' ווילנא תרס"ה) כשנויי הנוסחאות מוכא מהמתניהא דב"ט ההבני והציג ע"ז סימן השאלה.

פ"ג ה"ח במשנה אף על הרבר. בכבלי תענית כ"ב ע"ב איבעיא להו לא הורו לו חכמים בשבת וכו' ת"ש דהניא שמעון התימני אומר (ג' מלות אלו חסרות בכבלי שם ואיתא באור זרוע. סי' ת"ז) מתריעין על הדבר וכו'. ובירושלמי כאן לא נזכר כלל מהבעיא ולא מהברייתא הנ"ל.

פ"ג ה"ח לוי בן כוסי וכו'. בילקוט שמעוני הישע תקל"ג בשנויים. **פ"ג** ה"ט במשנה על כל צרה. בשו"ת הרישב"ש סי' קע"ג על כל צרה וצרה (ליתא). **פ"ג** ה"ט ר' יונה שמעון בר בא וכו'. בברכות פ"ט ה"ט ר' יוסי בר שמעון בר בא בשם ר' יוחנן דבר שאי (ליתא) אפשר לו (לך) לוטר (עליו) וכו' ובויקרא רבה פ' ל"ה ר' יונה בר אבא בשם ר' יוחנן אמר דבר שאי אפשר וכו'. **פ"ג** ה"ט ר' ברכיה וכו'. ברכות הנ"ל. ובויקרא רבה הנ"ל ר' ברכיה ור' חלבו ור' אבא בר כהנא (רב אבא בר עילאי) אמר בשם רב וכו' ע"ש. ובכבלי תענית כ"ב ע"ב אמר רמי בר רב יוד וכו'. וע"ש בפירש"י. אבל כריף הענית (שנה רס"ט) אמר רמי בר רב יודן אמר רב עד שיכלו וכו'.

פ"ג ה"י במשנה המרחם. בסדר העניות בלקוטי הרמב"ן: מרחם. **פ"ג** ה"י ותני כן בעשרין ביה צמון כל עמא למיטרא ונחת לון. מגילת הענית פרק י"ב וע"ש. ובמלאכת שלמה בהענית כאן: ירושלמי וכו' ותני כן בעשרה נוסח אחר בעשרין בו וכו'. ובצדה לדרך (ד' רמ"ז) מביא ממגילת תענית בעשרים התענו על המטר ולא נענו עד שהתפלל חוני המעגל, ככ"ב אחר שעברו ג' שנים ולא המטיר וריחם ה' על הארץ ונענה עכ"ל. וביוחסין (ד' לונרון צד 16) ובמגילת תענית כי שלש שנים רצופות היה בצורת עד שירד חוני המעגל להתפלל וכו'. ולפנינו במג"ת ובירושלמי כאן ליתא זה שבכ"ב באדר וכו'. והיה לבעל צדה לדרך והיוחסין נוסח משונה במג"ת משלפנינו.

ובפני משה מניה בירושלמי כאן: ותני כן כמג"ת בי"ד ביה בניסן עכ"ל. והגיה כן להשוות המג"ת עם הירושלמי שמפרש כאן: הדא אמרה ערב פסחים היה. ואין להגהת הפני משה שום יסוד כי כמגילת תענית מפורש שזה היה בחדש אדר. ובחדש ניסן שנמנו שם במג"ה הניסים שאירעו בחדש זה לא נזכר מזה כלל. ובאמה ערב פסחים לאו דוקא רק סמוך לפסח.

פ"ג ה"י שלא בא. במלאכה שלמה על (ליהא) שלא.

פ"ג ה"י אמר ר' יודן גדיא. בשביעית פ"ב ה"ד ר' יודן בר גדיא. ובמדרש שנואל פ"ט ר' יהודה בר גירון. ובתוס' ריד"א לתענית (בסוף ס' המכריע) דהכי גרסינן התם (בירושלמי) א"ר יוחנן בן גדיה (ר' יודן גדיא) וכו'. ובילקוט המכירי תהלים קכ"ו, ד', העניה ירושלמי א"ר יודן גדיא וכו'. ובמלאכה שלמה גרסינן בירושלמי א"ר יודן גדיא פי' הוא ר' יהודה בן גרים. ובסדר הדורות (צד 126) א"ר יודן מריא, ושם (צד 179) א"ר יודן גדיא. ואנכ אעיר שמ"ש הרוקח ס' ש"כ וסי' ש"ל ירושלמי אר"י בן גדיא כל העונה אמן בעוה"ז וזכה ועונה לעוה"ב וכו'. זה ליהא בירושלמי ואיהא בתנחומא צו.

פ"ג ה"י חוני המעגל בר בריה רחוני המעגל הוה. היירושלמי מוכא בילקוט שמעוני תהלים ר' תה"פ. ובתוס' ריד"א הנ"ל כאן (כבבלי) מוכח שזהו חוני המעגל שהוא מוזכר בטתניתין אבל בירושלמי אומר שחוני המעגל דמתני' היה בן בנו של חוני המעגל שישן ע' שנה דהכי גרסינן וכו'. וברש"א תענית כ"ג ע"א ובירושלמי מייתי עובדא רחוני המעגל וכו' וכתב בעל יפה טראה דשני חוני המעגל היו וכו'. ולא העיר שכן מפורש בירושלמי.

פ"ג ה"י זוויי דהוות וכו'. בתוס' ריד"א הנ"ל נפק מעלוי (ליהא) עד דו תמן וכו' ואני (זוויי) דכרמי' הוה עבידא זיהין ואני (זוויי) דותין (ווייתין) הוה עבידא כרמין (עבידא זרעו) וכו'. וע"ש בילקוט השמעוני והמכירי הנ"ל. ובתוס' ריד"א הנדפס בס' עיני העדה (פראג הק"ע) משונה הגי'.

פ"ג ה"י שאי אפשר לאבן הזאת וכו'. כפי' רבינו חננאל בתענית כ"ב סע"ב אם נמחית אבן הטועין והווי רבותי מפרשין אם נמחית אבן הטועין מלשון יומא וכו' עד שראינו בירושלמי פי' אחרת כשם שאי אפשר לאבן הזה (הזאת) להמחות כן אי אפשר להתפלל על הנשמים שילכו (להם). ובפתח עינים להרחיד"א בתענית י"ט ע"א מוכא זה בשם פירוש מהגאונים כ"י. והירושלמי מוכא ג"כ בערוך ערך אבן הטועין ובתוס' בבא מציעא כ"ח ע"ב ד"ה אבן ובריטב"א שם ובנפתור ופרח פרק י'. ובשו"ת הרשב"ש סי' קע"ג אם נמחית אבן טועים אין במשמע וכו' ואחרים כתבו שהוא לשון גוזמא וכן משמע מהירושלמי וכן כתב רש"י ז"ל וכו'. ובשטה מקובצת בב"מ כ"ח ע"ב ובירושלמי מפרש נמחית מטש כדכתיב אבנים שחקו מים כלומר אם נמחית קצת מפני המים לפי שהיה רוחה אותם דיודע היה שאינה יכולה ליטחות ולא היה אומר כך אלא כדי לדחותם וכו'.

פ"ג ה"י שאלו את ר' אליעזר וכו'. בשנויים בתוספתא ובבבלי תענית כ"ב סע"ב. ובילקוט המכירי ישעיה (צד 199) מוכא הירושלמי בשנויים קלים.

פ"ג ה"י ר' מנא אמר אומתך וכו'. בילקוט המכירי משלי כ"ג כ"ה ירושלמי ישכח וכו' ר' מנא (מנא) אומר וכו'.

פ"ג ה"י אמר ר' לודה וכו'. בילקוט המכירי הנ"ל א"ר יודן (ר' לודה) לשון נמטרין הוא אפרה (אפרא, וכצ"ל, שפי' תונת בלשון אטב"ח אפרא כמו שפי' הק"ע וכן מפורש בילקוט משלי ר' התקט"ד) בעיניה (בעייני) ראמיה

(אמיה) וכו'. ובס' משיב דבר לר"י רייפמאן ז"ל (צד 13) כלשון הירושלמי וכו' לישן גרמטיון הוא וכו'. וכן העתיק הירושלמי צונץ ז"ל בספרו על הדרשות. צד 339 הוצאה שניה.

פ"ג ה"ג במשנה היו מתענין וכו'. במדרש הנחומא (יירא ט"ז) ילמדנו רבינו כ"ד שגורו תענית וכו' כך שנו רבינו היו מתענין וכו' דברי ר' מאיר ור' יהודה אומר וכו'. ובמשנה לא נזכר ממהלוקת ר"ג ור"י וע"ש בהערה.

פ"ג ה"ג ביומוי דר' יודן וכו'. באשכול ח"ב (צד 7) ובירושלמי וכו' ביומא דר' יודן גזרו תענית וכו' ע"ש. ובאור"ח ח"ב סי' ה"מ ביומוי דר' יהודה (ר' יודן). גזרון תענית ונחת טטרא ברמשא סלק ר' מנא לגביה א"ל בנין דאנא צחי מהו משתי (דנישתי) א"ל אמך (אוריך) ציבחר (ליהא) שמא נמלכו (ימלכו) להשלים וכו'. **פ"ג** ה"ג שמא ימלכו. כד' קושטנמינא שמא ימלכו הצבור (ליהא) להשלים. ובאור"ח הנ"ל היכי שגזרו צבור תענית וכו' אין היחיד רשאי לאכול ולשתות אא"כ רוב הצבור וה"ח שבעיר אינם רוצים להשלים וכו'. ובהנהגת אשרי פ"ג דתענית סי' ל' ואם רוב צבור וה"ח שבעיר אינם רוצים להשלים וכו'. טא"ו עכ"ל. וכיון להאור"ח הנ"ל. והיה להאור"ח הניסח בירושלמי כפי שהוא בד' קושטנמינא. ועי' בתשב"ץ ח"ב סי' ו'.

פ"ג ה"ג ר' אחא וכו' אסור להתענות וכו'. בנדרים פ"ח ה"א אסור לאדם (ליהא) וכו'. ובס' האורה לרש"י סי' ע"א ירושלמי וכו'. ובארחות חיים ה' תענית סי' י"ז ועל זה אמרו בירושלמי א"ר אחא בר חנינה (ב' מלות ליהא) אסור להתענות בשבת עד ו' שעות ואין בני אדם נוהגין מזה בשבתות של חתן וימים טובים שפאריכין בפיומים עד לאחר ו' שעות עכ"ל. ובאבודרהם (ר' נ"ג ע"ד) כדאמרינן בירושלמי ר' אחא ור' (ר') אבהו וכו'. ועי' בכלבו סוף סי' ס"א. ובשו"ת הרשב"א (ח"ד שאלוניקי תקס"ח) סי' רס"ב ואפילו כיושב בתענית ביותר מחצי היום בשבת אסרו בירושלמי וכו' ר' אחא ור' אבהו בשם ר' יוסי אסור וכו'. וברא"ש שבת פ"א סי' כ"ד תענית ירושלמי ר' חמא (ר' אחא) ור"א וכו'. וכן מובא בשכל טוב ח"ב (צד 252).

פ"ג ה"ג קודם לחצות וכו'. בנדרים הנ"ל סתניתא אמרה כן היו מתענין וירדו להן גשמים (ה' מלות חסרות בהענית כאן. וקאי למשנתינו) קודם חצות (לחצות) וכו'. ובפי' רבינו חננאל בהענית כ"ה ע"ב חזינן דסוגיא דשמעתין בירושלמי הכי סלקן קודם חצות לא ישלימו והא תנן נמי כנסרא (בבבלי תענית כ"ה ע"ב) ר' אמי וכו'. ושם להלן בפ"ו ר"ח: ירושלמי ר' אחא ור' אבהו בשם ריב"ח וכו' ע"ש. וברי"ף תענית סי' התל"ג ירושלמי קודם חצות וכו' צפרא הוא (ליהא) וכו'. ובר"ן שם (ד' רס"ט) ירושלמי וכו' הדא אמרה דאסור להתענות בשבת וי"ט לאחר חצות (ט' מלות אחרונה ליהא) פי' כיון דאמרת ישלימו דכמי שהתענה כל היום דמי עכ"ל. וברי"ף שבת סי' רפ"ה ובהענית ירושלמי וכו'.. ובאור"ח ח"ב סי' מ"ב מיהו בשבת ובי"ט צריכים כך להתפלל שיצאו בשעה חמישית סביהכ"נ ויחזילו לאכול בשעה חמישית מפני שאסור להתענות וכו'. ובגליון בס' חסידים (סי' תכ"ז ד' ברליון) מובא האור"ח. ושם עד כרון הוא צערא. וע"ל הוא צפרא וכו'. ועי' בפ"י הרא"ה על הרי"ף תענית ד' כ"ז ובשבלי הלקט סי' צ"ג וסי' פ"ד. ובפסקי דיקאנטי סי' קע"ח ובפחזור ויטרי צד 234. ובס' העתים צד 283 ירושלמי פ"ג ר' חייא ור' אבא (ר' אחא ור' אבהו) בשם ר' יוסי אמרי וכו'.

פ"ג ה"ג עבר רובו של יום. בהולדות יוסף הכהן (צד 51) ולולי הגיעה

השעה השישית אשר או יאכלו היהודים לחם כיום השבת וכו'. ולכן אמר להתענות בשבת יותר משש שעות.

פ"ג הי"ג רובו של יום בקדושה. בארחות חיים ה' תענית סי' י"ז וברושלמי וכו' רובו של יום בקדושה כלומר שהתחיל התענית קודם חצות אין אדם מרגיש בתעניתו. ובכלכו סי' ס"א וברושלמי אחר חצות וכו' רוב היום בבקשה (בקדושה). ובש"ת סה"ס כר"ב (הוצאת בלאך סי' ש"מ"ח) ובאו"ז הנ"ל ובגליון בס' חסידים הנ"ל ליתא המלה: בקדושה.

פ"ג הי"ג ר"י בן זכאי וכו'. בפ"י רבינו חננאל כ"ה ע"ב ריב"ז כד הוה בעי דייחות (ייחות) מיטרא הוה אמר לספריה איל (ליתא) קים קמיה היכלא ואמרו (ליתא) בנין וכו'. ובספ"י זכרון תורת משה (ד' ט' ע"ג) הוה אמר לספריה קום לך קומי היכלא.

פ"ג הי"ג בנין דרבי. התואר רבי עד ימי ר' יוחנן כ"ז לא היה. **פ"ג** הי"ג רב אדא בר אחווה וכו'. בבבלי תענית כ' ע"ב רבי אדא בר אהבה. וכל המאמר בשנים קטנים מוכא בפ"י רבינו חננאל בתענית הנ"ל. ובספר זכרון תורת משה (ד' י"ב ע"ד) רב אדא וכו' כד הוה שלף (שלח) תרוהון וכו'. **פ"ג** הי"ג ולא הצעתה וישנתי שינת קבע. בספר זכרון תורת משה (ד' י' ע"ב) ולא ישנתי בקבע ולא הלכתי אצל מי שהיה חייב וכו' ע"ש. ובראשית חכמה שער התשובה פ"ו שמוכא הירושלמי. ועי' אצו"ר ברכות צד 82.

פ"ג הי"ד במשנה מעשה שגזרו תענית וכו'. בילקוט המכירי תהלים מזמור קל"ו, ב', מוכאה המשנה בשניים.

פ"ג הי"ד במשנה אי זהו הלל הגדול הודו לאלהי וגו' הודו לאדוני וגו'. במתניתא דבני מערבא וקראו הלל הגדולה (הגדול) אי זה הוא הלל הגדולה הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו (ו' מלות ליתא) הודו לאלהי האלהים כי לעולם חסדו הודו לאדוני האדונים כל"ח. ובמשנה בבבלי וכן במשנה שבמשניות ליתא כל זה. וגם בירושלמי דפוס זיטאמיר השמיטו מהמשנה כ"ו. ועי' בבבלי פסחים קי"ח ע"א מחלוקת רב ור' יוחנן בזה (בן הגירסא הנכונה בפ"י רבינו חננאל שם) וכן ממה שכתוב בירושלמי לעיל מחלוקת בזה ר' פרנך בשם ר' חנינא ור' יוחנן מהו הלל הגדול נראה שלא היה כ"ז בהמשנה. ועי' בתוספתא תענית ספ"ג ובש"ת הרשב"א ה"א סי' ת"ג ובפיהמ"ש להרמב"ם בתענית כאן. **פ"ג** הי"ד אי זהו הלל הגדולה וכו'. בילקוט המכירי תהלים מזמור קל"ו ב' תעניות ירושלמי וכו'. ע"ש שניים.

פ"ג הי"ד א"ר יוחנן וכלכד וכו'. בפ"י רבינו חננאל בתענית כ"ה סע"ב הלל הגדול דכתיב ביה מעלה נשיאים וכו' דאמר ר' יוחנן הלל הגדול שעומדין בבית ה' עד סוף הלל הגדול.

פ"ד ה"א במשנה ובנעילת שערים וכו'. כפסקי ריר"א בתענית בשלשה פרקים בשנה (ליתא ואיתא במשנה בבבלי) וכו' ובנעילת שערים אלו הן הג' פרקים (ד' מלות אחרונות נראה שהוסף בהמשנה הריד"א בעצמו ונובעות מבבלי תענית כ"ו ע"ב וע"ש) וכו'. ובראב"ן (ד' ע"ה ע"ד) תנן התם בג' פרקים בשנה וכו' ע"ש שניים.

פ"ד ה"א במשנה בתעניות ובמעמדות. וכן מוכאה המשנה בירושלמי ברכות פרק ד' ה"א. ולקמן בירושלמי בריש הלכה זו ש"כ שמתענין במעמדות וכו'. ובמתניתא דבני מערבא ובתעניות (בתעניות) ובמעמדות. אבל באבודרהם (סדר יום

יום הכפורים) גורס: בתעניות במועדו (ובמעמדות) וכיו"כ. ובאגודה (תענית סי' י"ז) בתעניות ובמועדו וכו'.

פ"ד ה"א ש"מ תלת וכו'. בס' המנהיג (צד 48) ובתענית בריש פרקא דחסידו ירושלמי על משנה בשלשה פרקים וכו' את ש"ט הלתא (תלת) את שמע שמתענים במעמדות ושמתפללין ארבעה (ארבע) ואין נשיאות כפים אלא ביום פי' מדקתני (בתמשנה) ד' פעמים ביום ולא כלילה. ובאור זרוע ח"ב סי' תי"ג כתב כורי רבינו אבי העזרי בירושלמי ריש פרק בג' פרקים בתעניות ובמעמדות וכו' יש מוסף בתעניות (ד' מלות אחרונות ליתא בירושלמי ורק בבבלי תעניות כ"ו ע"ב וכו' יש מוסף בתעניות ובמעמדות. ובפי' רבינו חננאל שם גורס וכו' יש מוסף בתעניות ובכ"מ ה' כלי המקדש פ"ו ה"א שלא היה גורס (הרמב"ם) תעניות ומעמדות מי איכא מוסף אלא כך היה גורס התעניות וכו'. וזהו כני' הר"ח). ש"מ תלת ש"מ שמתענים במעמדות וש"מ מתפללים ד' פעמים ביום (ב' מלות ליתא) וש"מ דביום נושאין כפים ולא כלילה ורשב"ט נמי פסק שאם התפללו הפ"ה נעילה כלילה שאין בה נשיאה כפים וכו'. והעם נהגו כרב בהפילה נעילה וגם בנשיאה כפים שהם כלילה ולא כדקדוק הירושלמי עכ"ל ובספר שלפני לא מצאתי זה בירושלמי ובשאלות וכו' עכ"ל האו"ז. וביום ש"ש בסוף כ"ק סי' כ"ב חושב החילוקים שבין בני א"י לבני בבבל: בתענית ובט"ב בערבית ובמנחה בני בבבל פורסים כפיהם, בני א"י אין פורסים כפיהם אלא בשחרית. ובסוף תשובת הנאונים (זכרון לראשונים צד 395) הגי' בטעות. וזה מסכים עם הירושלמי כאן שאין נ"כ אלא ביום. ובבבלי לא מצאתי מפורש שנ"כ בותר גם כלילה. ובהוס' ריד"א בתענית כ"ו ע"א והכי גרסינן בירושלמי על מתני' ש"מ תלה וכו' אלמא ד' תפלות היו מתפללים (במעמדות) כמו ביוה"כ וכו' הא לך בפירוש שהיו מתפללים נעילה במעמדות וכו' עכ"ל וכן שנה היריד"א דבריו בפסקי היריד"א לתענית.

פ"ד ה"א ר"ז ר"ח ריב"ל בשם בר פריה וכו'. בבבלי תענית כ"ו ע"ב אמר ר' יהושע בן רוי מיום בר קפרא למה נסמכה פרשת כהן וכו'.

פ"ד ה"א איהפלגון יושוע בר גזורה ור' זעורה. בבבלי תענית הנ"ל מתקוף לה אבנה דר' זירא ואמרי לה אושעיא בר זבדא וכו'. ובשאלות בהגלותך סי' קכ"ג אהבה בריה דר' זירא וכו' ואמרי לה הו"שעיא בר גזירא. ועי' אצו"ר שבת צד 41. **פ"ד ה"א כהרא ר' נפתלי וכו'.** ברקח סי' שכ"ג ירושלמי דתענית ד' נפתלי וכו'. ועי' אהבת ציון וירושלים במנילה צד 97.

פ"ד ה"א לא מפני. בר' קושטנטינא אלא מפני. ועי' באצו"ר הנ"ל.

פ"ד ה"א עד כאן בשחרית וכו'. באצ"ו ח"ב סי' תי"ג ואמר בירושלמי כה הברכו וכו' היה נושא את כפיו ומברך את העם בנעילה יאר ה' פניו אליך להאיר לך מן חשיכה והינו סמוך ללילה (י"ב מלות אחרונות ליתא).

פ"ד ה"א המקרא הזה מסורס וכו' עד וישם לך שלום. כל המאמר מקורו בהו"כ שמיני פ"א ובילקוט שם. וע"ש איזה שינויים.

פ"ד ה"א ומנין לנעילה. בבה"ג (הנדפס מכבר) צד 11 ע"ב מנין לתפלת נעילה מן התורה שנאמר גם כי תרבו תפלה הא למדת שכל המרכבה בתפלה נענה. ובאבודרהם (תפלות של חול ג' ע"ב) וגרסינן בירושלמי מנין לנעילה וכו'. ובמנהיג הנ"ל ובריש ההיא פרקא גרסי' מנין לנעילה וכו'.

פ"ד ה"א וישב שם עד עולם וכו'. בפירוש"י התענית ה' ע"ב כל ימיו של

שמואל נ"ב שנה וכו' בכבודות ירושלמי עכ"ל והגרי"ב הגיה בכורים פ"ב. ומדוע לא זכר רש"י מירושלמי תענית כאן? ובאבודרהם (תפלות של חול נ' ע"ב) ובירושלמי דתענית מקשה על האי מימרא דר' לוי ואמר מחלפא שיטתיה דר' לוי וכו' ע"ש. ובמגן אבות להרשב"ץ (פרק א') כמו שנוכר בירושלמי במס' בכורים ובפרק בג' פרקים בתענית שלא היה שמואל אח"כ אלא חמישים שנה עולמו של לוי וכו'. ועי' מ"ש בהערותי לסדר עולם רבה פרק י"ג הערה י"ט. פ"ד ה"א עד איכותי היא נעילה. בברכות פ"ד ה"א אימתי היא נעילה. ובפי' המיוחס לרש"י תענית כ"ו ע"א מפורש בברכות ירושלמי בפרק תפלת השחר אימתי נעילה יש אומרים נעילה שערי מקדש וכו'. ולא זכר מירושלמי תענית כאן? וברש"י יומא פ"ו ע"ב ר"ה בנעילה ולשון נעילה פליגי בה אמוראי בברכות ירושלמי וכו'. וג"כ לא זכר רש"י מתענית כאן. ובמסמ"ג עשין ט"ו ובלשון נעילה נחלקו בברכות ירושלמי וכו'. והירושלמי מוכח כפי' רבינו חננאל בסוף יומא ובה' יוה"כ לרי"ץ אבן גיאת ועוד מהרבה ראשונים. ועי' אצו"ר בברכות צד 97.

פ"ד ה"א איהפגנון רב ור' יוחנן. וכן הוא בירושלמי ברכות פ"ד ה"א. אבל לאיזה מרבותינו היו כאן בשמות האמוראים החולקים גי' אחרות. א) ברימב"א תענית פ"ד ובירושלמי אמרו כאי נעילה שערים (אימתי היא נעילה) ר' יוחנן (רב אמר) שערי נעילה שמים ר' שמעון (ר' יוחנן) אמר נעילה שערי היכל והינו אחרי צאת הכוכבים וכו'. ב) בר"ן סוף יומא ירושלמי רב אמר נעילה וכו' ושמואל (ור' יוחנן) אמר וכו'. ובארחות חיים ה' תפלה סי' צ"ה פי' בירושלמי מאי נעילה אמר רב נעילה שערי שמים ושמואל אמר נעילת שערי היכל וכו'. אמנם בארחות חיים פ' יוה"כ הביא הירושלמי בשם רי"צ אבן גיאת בני' ר' יוחנן אמר נעילה שערי היכל. וכן הוא לפנינו בה' יוה"כ לרי"ץ א"ג ד' ס"ד. פ"ד ה"א ר' יודן ענתונדריא. וכן לעיל בפ"כ ה"ב אמר ר' יודן ענתונדריא כנגד שבע אוכרות וכו'. וכן ככ"מ. ובאבודרהם (ד' צ' ע"א) א"ר יודן ענתונתאה מהני' וכו'. וכרא"ש סוף יומא א"ר יודן ענתונתאה. (כן הוא כרא"ש ד' ראשון וכן מיכא טהרא"ש בשלמי הגבורים סביב הרי"ף בסוף יומא אבל בד' המאוחרים הגי' כרא"ש ר' יודן ענתונדריא ובהג"מ ה' תפלה פ"ג ר"י ענתותי. והר"ש סיריליו גרס כן בגוף הירושלמי בברכות פ"ד ה"א. (ב' פעמים). (בד' מנצא) ונדאה שלקח הגי' מהראשונים הנ"ל.

פ"ד ה"א איה לך מיטר נעילה שערי שמים ביום. כפי' רבינו חננאל בסוף יומא בתלמוד א"י במס' ברכות בתחלה פרק תפלת השחר ובתעניות פ"ג וכו' מחניתא מסייע לר' יוחנן וכו'. ובא"ז ח"ב סי' ה"י ירושלמי וכו' איה לן (לך) למיטר בנעילת שערי שמים והא קתני ארבעה פעמים ביום (ה' מלות ליתא) עכ"ל. ובאבודרהם (סדר יום הכפורים ד' צ') בירושלמי דתענית וכו' איה לך מיטר נעילת שערי שמים הא איתקש נשיאת כפים לשירות דכתיב לשרהו ולברך בשמו מה שירות ביום אף נשיאת כפים ביום (מ"ז מלות אחרונות ליהא לפנינו והיו בהירושלמי גם לפני בעל האשכול (ח"א צד 30) והרא"ש יומא סי' כ' והגהה מימוני ה' תפלה פ"ג ה"ה ועוד הרכה קדמונים). ועי' באצו"ר ברכות צד 98. וכפי שיראה הלומד ששלש גרסאות בזה א) לגירסא א' למדו שאין נעילה כלילה מהמלה "ביום" שנאמרה במשנתנו. והב') למדו זה מהמאמר הא אחקש נ"ב לשירות וכו'. ג) לפני הא"ז (ח"ב סי' תי"ג) לא היה כלל בהירושלמי שלו שנשיאת כפים ביום בהירושלמי. ועי' בשאלת יעב"ץ סי' נ"א וכבאר

שבע בסוטה פרק אלו נאמרין ד' ל"ו ע"ב ד"ה ואיתקש.

פ"ד ה"א אחוה דאימיה דרב אדא הוה צייר גולתיה דרב. וכן הוא בפ"י בינו חננאל הנ"ל. אבל בה' יוהכ"פ לרי"ץ א"ג אחוה דרב אדא וכו'. ובעיטור ה' יוה"כ אחוה דר"י הוה צמיד גילת' דרב. ובמנהגי (ס"ב ע"א) אחוה דרב אחא וכו'. ובאבודרהם הנ"ל אחוה דאימיה דרב אחא (כג"ל הכנהיג הנ"ל) הוה צייר גולתיה דרב ביום (ליתא) צומא רבא פי' היה שומר מליתו של רב ודומה לו מה דאמרינן בשבת הוה צייר זווי בסודרי. ובארחות חיים (ה' יוה"כ סי' מ"ב) אחוה דרב סלא וכו'. ובתנתיק מימוני (תפלה פ"ג ה"ה) אחוה דאימיה דרב אויוא (אדא) צייץ (צייר) וכו' עכ"ל. וברא"ש הנ"ל ד' ראשון סיים גולתיה דרב וכו'. ובירושלמי יבמות פרק י"ב (כד' ויניציא. 12. 3. 46.) אחוי דאימיה דרב כהנא חלץ וכו' שמע רב ואמר מאן יעבד דא אלא אחוי דאימיה דרב כהנא.

פ"ד ה"א את יהוב לי גולתי דניצלי. באבודרהם הנ"ל הב לי גולתאי דליצלי נעילת שערים וכו' אמר רב הונא (ר' מתניה) על ידי דהוה רב (ליתא) מאריך בצלוהיה שני (סגין) וכו' פי' סוף תפילת נעילה שלו היתה נמשכת עד נעילת שמים וכו'. ובפי' הרא"ה על הרי"ף תענית (ד' כ"ז) ובירושלמי פליגי בתפילת נעילה אי נעילת שערי שמים וכו' ואין בין שעור זה לזה אלא כדי תפילה למי שמאריך בתפלתו והכי איתא בירושלמי עכ"ל.

פ"ד ה"א וכו' אמר בנעילת שערי היכל. בפ"י רבינו חננאל (בסוף יומא) והכא מצלי בנעילת שערי היכל.

פ"ד ה"א סמוך לנעילת שערי שמים. בפ"י רבינו חננאל הנ"ל לנעילת שערי שמים ש"מ דכד הוי משמשא בריש דקלי היא עת נעילת שערי היכל. (י"ב מלות אחרונות סרבינו חננאל בעצמו).

פ"ד ה"א שאין נעילה פוטרת של ערב. בפ"י רבינו חננאל הנ"ל וסלקא שמעתא (דירושלמי) דשאין נעילה פוטרת של ערב. ובאבודרהם הנ"ל ובירושלמי בפרק בתרא דיומא פליג אם תפלה של נעילת פוטרת של ערבית והלכתא דאינה פוטרת משום דתפלת ערבית האידנא קבעוה חובה עכ"ל.

פ"ד ה"א יוה"כ שחל וכו'. בפ"י רבינו חננאל הנ"ל ויוה"כ שחל להיות בשבת מוכיר של שבת בנעילה. ומקורו מכאן.

פ"ד ה"א שבת שחלה להיות בתנוכה. בפ"י רבינו חננאל הנ"ל וכן שבת שחלה להיות בתנוכה מוכיר של חנוכה במוסף. וכן הוא בפסיקהא (ויקח אליהו ד' י"ג הוצאת מהר"ם א"ש ז"ל).

פ"ד ה"א ר"ח שחל להיות בתענית אעפ"י שאין נעילה וכו'. כברכות פ"ד ה"א ר"ח שחל להיות בתענית צבור אעפ"י וכו'. ובפי' רבינו חננאל הנ"ל וכן ר"ח שחל להיות בתענית מוכיר של ר"ח בנעילה. ובחי' הרשב"א כברכות ל"א ע"א והכי משמע בירושלמי בפרק תפלת השחר דגרסינן התם ר"ח שחל להיות בתענית כלומר כגון צבור שגזרו תענית וכו' האיך הוא מוכיר של ר"ח וכו' ונראה בוודאי שיש בגירסא זו ירושלמית בטעות ידי סופר שאמר האיך הוא מוכיר של ר"ח וכו' ומיהו עדיין צ"ע בירושלמי שכך מצאתיו גם בתענית בפרק כג' פרקים עכ"ל. ובמנהגי (צד 48) ובירושלמי פרק ת"ה ר"ח שחל להיות בתענית אעפ"י שאין נעילה בר"ח מוכיר של ר"ח בנעילה. וזה כגירסתינו בתענית כאן. ובספר הסבריע (בתענית ד' כ"ז) ובפרק ת"ה גרסינן בירושלמי ר"ח שחל להיות בתענית אעפ"י שאין נעילה בר"ח מוכיר של ר"ח בנעילה וכו'.

יכן שנה דבריו בפסקי הרי"א לתענית י"ט. ובמאירי לכרכות ל"א ע"ב (ווארשא תער"ב) ובהלמוד המערב שבפרק שחר אמרו ר"ח שחל להיות בהענית פי' כגון שקבלו עליהם תעניות ופגע בהם ר"ח שאין טפסיקים וכו' היכן הוא מזכיר של תענית פי' במוסף שאין בו י"ח וכו'. ומכל מקום בתלמוד המערב שלנו אין גורסין בו היכן מזכיר של תענית אלא היכן הוא מזכיר של ר"ח אלא שקצת נאונים כתבו ש"ט"ס הוא של הזכרת ר"ח וכו' עכ"ל המאירי. ובריטב"א תענית (י"ג ע"א) והבי גרסינן לקמן בפרק בג' פרקים וכן בכרכות בפ' ת"ה ר"ח שחל להיות בהענית פי' כגון וכו' האיך הוא מזכיר של תענית ואיכא נוסחא דגרסי האיך הוא מזכיר של ר"ח וכו'.

פ"ד ה"א ר' זעורה אמר בהוריה. בריטב"א הנ"ל ר' זעורה אומר בהוריה ר"א בר סמל בעבודה ר' אבינא (אבונה) אומר בברכה (ברכה) רביעית א"ר אבא (בא) מפני (ליתא) מה מצינו (מצאנו) בכל מקום אומרה ברכה רביעית פי' כדק"ל בש"צ אומרה בין גואל לרופא ורביעית לאו דוקא וכו'. ובמאירי הנ"ל ר' זעורה וכו' ברכה רביעית ר"ל קודם ראשי חדשים. ועי' בתוס' ר"י ספאריז בכרכות ל"א ע"ב.

פ"ד ה"א ונפק עובדא כהדא דר' בא. בכרכות פ"ד ה"א וכן נפק עובדא כהדא דר' אבא. ובפי' רבינו חננאל (בסוף יוסא) וכן נפק עובדא כהדא דרבה. ובריטב"א הנ"ל וכן נפק עובדא כהדא דר' אבא ע"כ (בירושלמי) וכו'. ובמאירי הנ"ל נפק עובדא כר' בא. ובשו"ת הרשב"ש סי' תר"ה וכן נפק עובדא כהדא דר' אבא וכו' ע"ש. ובתוס' ר"י מפאריז ברכות ל"א ע"ב ובירושלמי שפוסק כר' אבא אין לעמוד עליו אם פוסק כר' אבא בר סמל דאמר בעבודה או כר' אבא דמסייע ליה לר' אבינא דאמר בברכה חמישית עכ"ל.

פ"ד ה"א ט"ד חובה אין נעילה פוטרת. בתוס' ר"י מפאריז בכרכות כ"ז ע"א וכן משמע נמי בירושלמי דפרקין דאין לבטל תפלה ערבית בחנם דאמרין בירושלמי דלמ"ד תפלה ערבית חובה אין תפלת נעילה פוטרת אותה ולמ"ד רשות פוטרת אותה אלמא דאין לבטל אותה אם לא שתפטרנה תפלה אחרת, אע"פ שהירושלמי פליג אתלמודא דידן וכו'. ובספר ארם וחיה נתיב ג' הנ"ל וכן בירושלמי שאין לבטל אותה בחנם עכ"ל ועי' באצו"ר ברכות צד 103. **פ"ד ה"א** מעשה בתלמיד אחד וכו'. בילקוט המכרי (נחום צד 21) מובא כל זה בשנויים קלים.

פ"ד ה"א ונמלא כל ראשו שיבוה. בפרדס לרש"י סי' קל"ד הרי אני כבן שבעים שנה דאהרריה ניהליה תליטר חיורתא. ובאבודרהם (ד' ס"ג ע"ב) כדאמרין בירושלמי דברכות שלא היה כ"א בן י"ג שנה וכו' וכאו לו י"ג שורות של שער לבן כמנין שניו עכ"ל וכן הוא בשו"ת רלב"ח (ר' שכ"ד) בשם הירושלמי ועי' באצו"ר ברכות צד 104.

פ"ד ה"א דהוה עביד מחטין. בתשב"ץ ח"א סי' קט"ב אלא שבירושלמי ראיתי מפורש שפחטי היה דאמרי' ההם אישכחיה יתיב ועביד סחטין וכו'. ועי' באצו"ר ברכות צד 105.

פ"ד ה"ב כמשנה וישראל שכאותו המשמר וכו'. בשו"ת טהרי' אבן מינאש סי' מ"ח הא דגרסינן וכו' וישראל שכאותו משמר (המשמר) מהכנסין לעריהן (בעריהן) וכו'.

פ"ד ה"ב לא צורכא דילא. במלאכת שלמה כאן: ירושלמי לא צורכא דא

אלא אלו וכו'. ובפתיחה למהר"ש סיריליו ז"ל בריש ברכות (כד' מננצא) וגרסינן עלה בנמרא בירושלמי לא צורכא דא אילא (דלא) אלו הן המעמדות וכו' ובא (בא) להתחיל וכו' ע"כ (בירושלמי) ובנמרא דילן וכו' ונראה די דפי' הירושלמי כן וכו' ע"ש.

פ"ד ה"ב המעמדות מתכנסין וכו' כל ישראל יושבין ובטלן וכו'. באשכול ה"ב (צד 9) ואנשי מעמד אסורים במלאכה אותה השבת כדאיתא בירושלמי עכ"ל וע"ש בנחל אשכול.

פ"ד ה"ב אילין תמידין וכו'. בפ' רבינו חננאל בתענית כ"ז ע"א ירושלמי אר"י אילין תמידין וכו'. ובס' יחסי הנאים אות ב' ערך בר נתן וכשעיינתי בתוס' ריב"א הלוי וכו' והביא ראיה מן הירושלמי דה"נ בריש מקום שנהנו וכו' וגם במס' תענית פ"ק אחרון בירושלמי עכ"ל. ובארוחת חיים (ערבי פסחים סי' א') וכ"כ הר' משה בעל התוס' משאנן כשם ריצב"א דבירושלמי מפרש האי מעמא וכו' ע"ש.

פ"ד ה"ב אלא שהתקינו הנביאים. בתוספתא תענית פ"ד אלו משמרות כהונה ולויה עמדו נביאים וכו'. ובפ' רבינו חננאל בתענית כ"ז מע"ב תנא בתוספתא אלו משמרות כהנים ליום וכו'. ומשם יש לתקן הלשון בתוספתא הוצאת צ"מ.

פ"ד ה"ב הני עשרים וארבעה אלף עמוד וכו'. וכן הוא בפסחים פ"ד ה"א בדר"ו. אבל בדפוס קושטנמינא כאן ליתא מלת אלף וכן הנכון. ובבבלי תענית כ"ז ע"א ה"ד עשרים וארבע משמרות בא"י ושתיים עשרה ביריחו וכו' נפישן להו טובא אלא שהים עשרה, מהן ביריחו (ובנוסח אחר ליריחו, וכן בגמ' כת"י, עי' ד"ס שם) וכו'. ואני חושב שהברייתא בכבלי הנ"ל וירושלמי כאן היא ברייתא אחת. והגי' הנכונה כמ"ש בירושלמי בד' קושטנמינא. ועי' מ"ש בזה דרדו הרב הגדול ר' לוי פראפעסאר גינצבורג נ"י באצו"ר פסחים צד 55.

פ"ד ה"ב אף יריחו היתה יכולה וכו'. בלקח טוב בהעלותך (צד 196). דושנה של יריחו שהיא ה"ק שהיא לשם המשמרות וכו'. ושם בפ' ראה (צד 36) והושיבו המשמרות ביריחו וכו'.

פ"ד ה"ב תני ר' שמעון הכהנים וכו'. בפ' רבינו חננאל בתענית כ"ז ע"א ירושלמי הני ר' שמעון בן אלעזר (ב' מלות ליתא, ועי' פסחים פ"ד ה"א) ישראל והכהנים וכו'. ובילקוט עה"ת ר' תש"כ מובא ג"כ הירושלמי הנא ר"ש בן אלעזר וכו'.

פ"ד ה"ב משמר שהיו בו חמשה וכו'. מובא כל המאמר בפ' רבינו חננאל בתענית כ"ז ע"ב. וע"ש מה שהעיר בגליון הש"ס. ולא העיר המניה על מ"ש רבינו חננאל בתענית י"ז ע"א וכן הוא מפורש בתוספתא משמר שיש בו ד' (ליתא בתוספתא ובירושלמי) וכו' ע"ש.

פ"ד ה"ב ויש מהן שהיו מקריבין וכו'. בפ' רבינו חננאל הנ"ל ויש שמגדילין (מקריבין) על כל משמר ויש שהוא מגדילין (מגדילין) בכל שבוע ושבוע. ובריטב"א תענית מ"ז ע"ב ובתוספתא נראה כי היו הכהנים הריבה שלא נחלקו למשמרות אלא שהיו נמפלין עם כל משמר ומשמר להוסיף ולהגדיל על אנשי המשמר וכו' ויש שמגדילים על בית אב וכו'. ובהשגות הרמב"ן לספר המצות (מצוה ל"ו) ומבואר בתוספתא יש מהן שקבעו וכו' יש מהם שמגדילין פעם אחת בחדש וכו' וענין ההגדלה הוא שלא קבעו לעצמם משמר וכו' ע"ש.

פ"ד ה"ב מדרמך פקיד וכו'. בפ"י רבינו חננאל בתענית כ"ו ע"ב ירושלמי ר' הוה וכו' מדרמך תרגום וישן ויחלוס ודרמך וחלס.

פ"ד ה"ב ומני לר' חמא בר הנינה. וכן הוא בפ"י רבינו חננאל הנ"ל. ובספר כבוד חכמים ומני לר' חמא ברישיה. ובקהלת רבה פ"ו (קישט' רע"ב) ומני לך ר' חנניה קדמאי. וכבבלי בתוכה ק"ג ע"ב חנינא בר חמא וכו'. ועי' בפ"י ר' נסים גאון בכרכות י"ח ע"ב. ובמדרש הגדול צד 758. ובס' דורות הראשונים ח"ב צד 262 מעתיק הירושלמי ומני לר' חנינא בר חמא.

פ"ד ה"ב ובגין צוחה עכרין וכו'. בקהלת רבה הנ"ל והוא למה לא מנייה ר' יוסי בר זביר (ר' דרומא) אמר על דצווחין ציפריא עליה וכו'. ובמתנות כהונה בקהל"ר שם פסוק והעושק: אציגה לפניך גי' הירושלמי וכו' והכי גרסינן התם ובגין וכו' מעם כרבים ומה מעם השיבו (ג' מלות ליתא) וכו' ע"ש.

פ"ד ה"ב כולם הומיות. בר' זיפאמיר כירושל' כמעות: הומות.

פ"ד ה"ב א"ל הומות. וכן הוא לפנינו ביחוקאל ז' מ"ו.

פ"ד ה"ב וידע דלא מהמני בוטיי. כעין זה כירושלמי מו"ק פ"ב ה"א וידע (כר קפרא) דלית הוא מהמנייא כיומרי.

פ"ד ה"ב קדם רב המנונא דבבל. במדרש קהלת הנ"ל קדם רבי המנונא ספרא (ליהא) דבבל. וכירושלמי כבא בהרא פרק ז' ה"ג רב המנונא ספרא שאל לר' חנינא וכו'. ואולי הוא רב המנונא אחר.

פ"ד ה"ב עד זמן דהמני ר' פס דרומה. נראה שגם בחיי רבי היה לר' אפס איזה משרה אצל רבי. ראה בכראשית רבה פ' ע"ה רבינו אמר לר' אפס כתוב חד אנרא מן שמי לטרן מלכא וכו'. ועי' בפ"י ר"ג גאון בכרכות י"ח: ובפ"י רש"י שבת נ"ט ע"ב ד"ה נח וכתום' עירובין ס"ה ע"ב ד"ה ר"ל. ונראה שהשם העברי של ר' אפס היה ר' נתן ובשם זה נזכר כירושלמי עירובין פ"ו ה"ד ר' חנינא (צ"ל ר' חנינא) ור' יונהן סלקין לחמתה דגור אמרין נמתין עד שיבואו זקני הדרום לכאן אתא ר' נתן דרומא ושאלון ליה ושרא וכו'. וכבבלי עירובין ס"ה ע"ב א"ל ריש לקיש (בשו"ת ריב"ש סי' תכ"ז א"ל ר' שמעון, ואינו ריש לקיש) נשכיר ולכשנגיע אצל רבותינו שבדרום נשאל להן אתו שיילו לר' אפס אמר להן יפה עשיתן שיכרתן וכו'. מזה נראה שר' נתן ור' אפס אחד הוא. ובשו"ת הרישב"א סי' תרכ"ז (בולוניא רצ"ט) מביא הירושלמי וגורם אתא ר' אפס דרומא. ובשו"ת הגיטות להרשב"א ר"ח אתא ר' פס מדרומא. ובאגדת האמוראים ח"א צד 2 הערה 4 מביא הרב רב"ז כאכער נ"י שיונתן החשמונאי קראו אפס. וראה קדמוניות ליוסף. 12. 6. 1.

פ"ד ה"ב והוה חסן חד סב. כבבלי בתוכה ק"ג ע"ב נזכר שלוי היה שם. ויש זכר לזה כירושלמי שלוי בר סיסי נתמנה שם לאיזה משרה. עי' בהגהת מימוני סנהדרין פרק כ"ה ה"ג בשם פי' רבינו חננאל כירושלמי (סנהדרין ספ"ב) ר' חמא בר חנינא חזי בר סיסי דפצע קיסי א"ל לית דין כבודך וכו' א"ל אי לית לך מאן משמשינך לא היתה מקבל מהמני. ולפנינו כירושלמי שם ובפ"י רבינו חננאל בסנהדרין כ"ב ע"ב הנ"ל הגי' משונה. עוד מצינו אמוראים בשם בר סיסי אבל היו מאוחרים.

פ"ד ה"ב וקביל עלוי ר' חנינה מיתמנייא תליתאי. כירושלמי פסחים פרק ז' ה"א דוקני בתורה דשרון גרמון מן נשיותא ומנוניה נשיא רבנן דקסרין אמרין אף ר' חנינה דציפורין לר' מנא. ובאן כירושלמי לא נזכר כלל מר' מנא? ובס' דורות

דורות הראשונים ח"ב ר' קפ"ט אומר כי זה עולה על ר' מנא דציפורין ור' חנינא האמוראים חידועים בירושלמי. שר' חנינא דציפורין הניח את מקומו לר' מנא. וכל דבריו שם אין להם יסוד א' ר' חנינה סתם לא נקרא ר' חנינה דציפורין (ב' לא זכר כי ר' חנינא ור' מנא היו אחים. עי' ירושלמי מ"ק פ"ג ה"ה ר' מנא הוון בנוי דר' חנינה אחוי מיהין אהון ושאלון לר"י וכו' ומדוע לא נזכר בירושלמי פסחים הנ"ל שעוב את מקומו לר' חנינא אחיו?)

פ"ד ה"ב מיעול מישראל בשלמיה דר"ש בן חלפותא בעין תינה. בקהלת רבה הנ"ל דר"ש ב"ח בארין סתניין ופי' המתנות כהונה שם באיזה משניהם אינו יודע. וכן העתיקו בשם המ"ב בגליון ירושלמי ד' זוטאמיר. אולם נראה שצ"ל בירושלמי בעין תאנה. כי בעין תאנה שהייתה סמוכה למכריא ולצפורי גר ר"ש בן חלפותא. ובמדרש קהלה פסוק עת ללדת מעשה באחד מגדולי צפורי וכו' ועלו אנשי עין תאנה לכברו ועלה עמהם דר"ש בן חלפתא וכו'. וראיתי במעריך ערך עין שכ' בירושלמי דתעניות עין תינא שם מקום וכו'. ועתה ראיתי כי כוונתי לדעת הרב הגדול רב"ז פראפעסאר באכער נ"י בספרו אגרת התנאים ח"ב צד 530.

פ"ד ה"ב שמואל ואילין רבות שילא וכו'. רבית ר' שילא נזכר גם בירושלמי סוכה פרק ה' ה"ה. ובעירובין פ"ה ה"א ר"ה בשם אילין רבית שילה. ורבית ר' שילא הכוונה לר' שילא ובנו ר' חנינא שנזכר בבבלי פסחים קי"ט ע"א ובירושלמי סנהדרין פרק בן סורר ה"ח ועי' מ"ש באצ"ר בסוכה צד 137. ובפי' רבינו חננאל בתענית כ"ז ע"ב טובא כל המאמר מירושלמי דילן באיזה שנים קטנים.

פ"ד ה"ב בשלמיה דנשיי. הוא ריש גולה. וכן בכ"ט בירושלמי דנשייא הוא ר"ג. והכא מוכח שהיה המעשה בבבל. וכן מוכח טמש כאן: עאל רב לחמן וכו'. פ"ד ה"ב מצאו בעורה. מס' סופרים פ"ו ה"ד בשם ר"ש בן לקיש וע"ש. ובירושלמי סנהדרין פ"ב ה"ו מספר עורה וכו'. ובמשנה ר' מ"ק פ"ג בירושלמי אפילו בספר העורה. ובמשנה בבבלי מ"ק י"ח ע"ב בספר עורא. וברש"י מ"ק שם ס"ח של עורא ואני שמעתי עורה בה"א פ"י ספר מונה היה בעורה וכו'. ובתוספתא כלים פמ"ו ספר עורא וכו'. וברש"י על דה"א ח' כ"ט מביא מירושלמי ג' ספרים מצא עורא (מצאו בעורה).

פ"ד ה"ב ספר מעוני וכו'. עי' סופרים הנ"ל. ובאשכול ח"ב (צד 61) בדאיתא בירושלמי ג' ספרים מצאו בעורה ספר מעוני וספר זעמטי וספר היא וכו'. וכן טובא בשו"ת ריב"ש סי' רפ"ד ובשו"ת המיוחסות להרמב"ן סי' רל"ב. ועוד בספרים קדמונים. ובאר"ן הנ"ל מוסף: א"ר יוסי זה הוא ספר שנמצא בבית מעון. פ"ד ה"ב ובשנים כתוב י"א היא. פי' בשני ספרים מצאו י"א פעמים כתוב תיבת הוא ביו"ד והשאר ביו"ו. וכן הוא במסורה גדולה (בראשית ל"ח כ"ה) י"א כתיב דא ביו"ד בתורה וכו'. ועי' ספרי ברכה סי' שני' ובאבות דר"ג נוחא ב' פמ"ו. פ"ד ה"ב הלל מן דרוד וכו'. המאמר נשנה בבראשית רבה פ' צ"ח בהרכה שונים. ובפי' רב נסים גאון בברכות כ"ח ע"א ובגמרא בפרק אחרון דתענית דבני סערבא אמרו אמר ר"ל מגילת יוחסין מצאו בירושלים וכתוב בה הלל מן דרוד וכו'. ובתשובות הגאונים (זכרון לראשונים סי' שמ"ט) דע כי דברים אלו וכו' ישנה בתלמוד אי' במס' דכתובות פרק הנושא (ע"ש בהלכה ג') ובמקום אחד מתלמודין בסוף פרק שבתעניות יש כך אמר ר' לוי מגילת יוחסין מצאו בירושלים כתוב

בה הלל מן דרוד וכו'. ובפרדס לרש"י סי' נ"ח ובתענית בירושלמי בפרק אחרון גרסינן אמר ר"ל וכו' הלל מן דרוד וכו'. ובספר זכרון תורת משה. (ר' ו' ע"ב) טובא המאמר בשנויים קלים, ובסוף שו"ת פאר הדור להרמב"ם סי' רכ"ה טר"כ אבן דנאן והלל הוקן היה אחי יחזקיה בן נעדיה בן שמעיה מאם עכ"ל. ואיני יודע מקורו?

פ"ד ה"ב בן יצף וכו'. עיי' ב"ר הנ"ל. ובתשובות הגאונים הנ"ל בן יצא. ואולי הוא, בן ציון הנזכר במשנה עריות. שנראה משם שהיה אדם גדול כאומה?

פ"ד ה"ב בן קוביסין מן דאחאב. בב"ר הנ"ל דבית כובשין מן דאחאב. ובתשובות הג' הנ"ל בן קוביסין מן דאחאב. ובס' חסידים (סי' אלף נ"ה ד' ברלין) ולא נגזר על בית אחאב על הנקבות בלייה אלא על הזכרים ולכך בתענית ירושלמי מרבית אחאב עכ"ל ואולי גרס בירושלמי מן בנות אחאב.

פ"ד ה"ב מן יהוד מן צפורין. בב"ר הנ"ל דבית יהוא מן צפורין. ובשכות הג' הנ"ל בן יהוד וכו'. ובר' קראטאשין בירושלמי כאן בן יהוד' וכו'.

פ"ד ה"ב ר' חיה רבה מבני שפמיה בן אבוטל. וכן הוא בב"ר הנ"ל ובפרדס לרש"י הנ"ל ובתשובות הגאונים הנ"ל. ר' חיה רבה מבני יהונדב בן רכב. ואולי מ"ם שם וצ"ל ר' יוסי מבני יונדב ב"ר. ובבבלי כתובות ס"ב ע"ב רבי אתי משפמיה בן אבוטל ור' חייא אתי משמע אחי דוד.

פ"ד ה"ב ר' יוסי ב"ח מבני יונדב בן רכב. בבבלי שבת קי"ח ע"ב א"ר יוסי וכו' אלא לאשתי ביתי ולשורי שדי. וזה סוהר להירושלמי. ועיי' באצו"ר במעשרות צד 115.

פ"ד ה"ב ר' נחמיה מן נחמיה התרשתא. במגן אבות להרשב"ץ (פ"ד משנה י"ד) ובירושלמי דשקלים (צ"ל דתעניות) בפרק בשלשה פרקים אמרו שהיה (ר' נחמיה) מבני (ליהא) נחמיה התרשתא עכ"ל.

פ"ד ה"ב תני סדר הסב וכו'. בתוספתא ברכות פ"ה ובבבלי ברכות ד' מ"ו ע"ב בשנויים. ומובא בספר זכרון תורת משה ד' ח' ע"ב בשנויים קלים.

פ"ד ה"ב חסן תנינן וכו'. בילקוט המכירי ההלים ל"ו י"ג תענית ירושלמי חסן תנינן שמעון הצדיק וכו' ע"ש.

פ"ד ה"ב ושלשתן כפסוק אחד. בילקוט שמעוני ישעיה ר' הע"ה בשם ירושלמי דתענית ר' יהושע דסבנין בשם ר' לוי (ו' מלות חסרות לפנינו) שלשתם כפסוק אחד ואשים דברי נפיק אלו דברי (ב' מלות חסרות) תורה וכו'. **פ"ד** ה"ג במשנה יהי מאורות ברביעי יהי מאורות. כפיהמ"ש להרמב"ם (הוצאת שיק) ויהי מארה ברביעי יהי מארת וכו'.

פ"ד ה"ג רב חונה אבר שלשה קרויה. עיי' באצו"ר במגילה צד 86. ובסופרים פרק כ"א הלכה ט' (הוצאת הרב ריי מיללער ז"ל) הרבה שנויים.

פ"ד ה"ד במשנה וקטנה ביחיד. כפיהמ"ש הנ"ל וקטנה כאחד (ביחיד).

פ"ד ה"ד במשנה נכנסין וקורין על פיהן. במתניהא דבני מערבא הנכנסים קורין על פיהם כקורין אה שמע וכו'. ועיי' בבבלי תענית כ"ח ע"א אלא כולן וכו'. ובשו"ה מהר"י אבן מינאש סי' מ"ח בשחרית במוסף (ובמוסף) במנחה (ובמנחה) מתכנסין (נכנסין) וכו'.

פ"ד ה"ד תני אנשי משטר. בבבלי תענית כ"ז ע"ב ובסופרים פרק י"ז הלכה ה' בשנויים. וע"ש בהגר"א ובהגהות ר"ב טרינשבורג.

פ"ד ה"ד מארת כתיב. מובא בפ"י רבינו חננאל וברש"י תענית כ"ז ע"ב

ובאשכול

ובאשכול ח"ב (צד 8) ובערוך ערך מארת. ועי' אנדרהם (נ"ו ע"ג ד. פראג ובשו"ת הרשב"א ח"ג סי' ר"צ).

פ"ד ה"ד שלא יפילו. בירושלמי בדפוס קראקא וויזאמיר במ"ס: שלא יפלו. ובקרבן עדה הניה: יפילו. ולא ראה דו"ו.

פ"ד ה"ד ולא במוצאי שבת. בשרירי ירושלמי ולא כא' בשבת.

פ"ד ה"ד סנהדרין גדולה וכו'. בשרירי ירושלמי הנ"ל סנהדרין גדולה היתה מהענה עמהם בכל יום (כ' מלות ליתא). ובפי' רבינו חננאל בתענית כ"ח ע"א וסנהדרין לבתי אבות (כן הוא בירושלמי בסמוך) מתענין עמהם. ובתשב"ץ ח"ב סי' י"א סנהדרין גדולה היו מתענין עמהם והקשו וסנהדרין יכולים להתענות בכל יום ותרצו מחלקים היו עצמם על בתי אבות עכ"ל. ושם סי' קכ"ח בירושלמי וכו' וכי סנהדרין יכולה להתענות בכל יום ותרצו וכו'. וכן טובא בירושלמי באשכול ח"ב צד 8.

פ"ד ה"ד ונקומה ונבקשה. בעורא ח' כ"ג ונצומה ונבקשה.

פ"ד ה"ד לא מן הדא אלא מן הדא ורחמין וכו'. בכבלי תענית ח' ע"ב במערכא אמרי משמיה דר' חגי (או דר' חגא, כגירסת הגמ' כת"י. עי' ד"ס שם) מהכא ורחמין וגו'.

פ"ד ה"ד ר' חגי בשם ר' זעורה שאם היו שני דברים וכו'. לעיל בפרק א' הלכה ו' אמר ר' חייא בר בא שאם היו שני דברים וכו'. ועי' לעיל מבבלי תענית משמיה דר' חגי. ובב"י (טור או"ח תקע"ו) גרסינן בירושלמי בפ"ב (צ"ל בפ"ד) דהענית וכו' וגובאים (וגוביי) וכו' אחנא (אחונן) אע"ג דאיה בלבוך (בליבינן) עקין סגי אין (ליתא) אלא להן דאחינו.

פ"ד ה"ה במשנה אין בו מעמד שחרית. וכן במתניתא דבני מערכא. ובמשנה בבבלי (תענית כ"ו ע"ב) אין מעמד בשחרית. ובפי' רבינו חננאל שם כל יום שיש בו הלל ואין בו מוסף כגון חנוכה וכיוצא בו לא היו בו בשחרית כלומר לא היה בו מעמד בשחרית לא היו אנשי מעמד נכנסין וכו'.

פ"ד ה"ה במשנה קרבן מוסף אין בו נעילה. וכן במשנה בבבלי הנ"ל. אבל במתניתא דבני מערכא קרבן מוסף אין בו מנחה. ובפי' רבינו חננאל הנ"ל וכל יום שיש בו קרבן מוסף כגון ר"ח וחש"מ אין בו לאנשי מעמד קריאה במנחה (כגו' המתניתא דכ"ט) ובמנהיג (צד 48) קרבן מוסף אין מעמד במנחה. וכן הוא ברמב"ם ה' כלי המקדש הנ"ל. ובשו"ת מהר"י אבן מינאש סי' ס"ח הא דתנן וכו' קרבן מוסף אין במנחה וכו' ואמאי קתני במתני' קרבן מוסף אין במנחה וכו' ע"ש.

פ"ד ה"ה במשנה וקרבן עצים אין בו מנחה דברי ר' עקיבה. וכן במשנה בבבלי הנ"ל. אבל במתניתא דכ"ט: קרבן עצים אין בו נעילה דברי ר"ע. ובפי' רבינו חננאל הנ"ל כל יום שיש בו קרבן עצים כגון אלו ט' ימים וכו' אין לאנשי המעמד תפלה בנעילה. (כגו' המהניתא דמ"ט). ובמנהיג הנ"ל ומדהנן וכו' קרבן עצים אין מעמד בנעילה וכו' דומן עצי כהנים אין מעמד בנעילה מפני שהוא יו"ט לדברי ר"ע. וכן הוא ברמב"ם ה' כלי המקדש פ"ו ה"ח. אבל בפיהמ"ש להרמב"ם בתענית כאן כגו' הדפוס.

פ"ד ה"ה במשנה א"ל בן עזאי כך היה ר"י שונה קרבן מוסף אין בו מנחה וקרבן עצים אין בו נעילה. אבל במתניתא דכ"ט כך היה ר"י שונה קרבן מוסף אין בו נעילה (אין בו מנחה) קרבן עצים אין בו מנחה (אין בו נעילה). ובפי'

ד"ה הנ"ל אמר כ"ע משום ר' יהושע כל יום שיש בו קרבן מוסף אין מעמד
בנעילה קרבן עצים אין כמנחה (כני' המהניתא דב"ט). ועי' במנהיג הנ"ל.
פ"ד ה"ה מתניתא דר"מ דרמ"א מתפללין וכו'. בתוספתא תענית פ"ד
(הוצאת צוקערמאנדעל) בשחרית ובמוסף דברי ר' מאיר והכמים אותרים כל
שיש בו מוסף קורין בו מוסף כל שאין בו וכו'.

פ"ד ה"ה סיכרא דקיסא מרד. צ"ל סוברא דקיסא מרד. עי' לעווי.
פ"ד ה"ה כל התריר סחבירו קודם וכו'. כעין זה כירושלמי ברכות פ"ח ה"ח
סיכה פ"ה ה"ו שקלים פ"ח ה"ר וכן עוד בכמה מקימות. ובפי' ר"ג גאון בכרכות
נ"א ע"ב תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם עיקרו במשנה זבחים פרק י' ובמשנת
הוריות וכו'. ועי' ירושלמי נזיר פ"ז וזימא פ' בא לו מחלוקת בענין תדיר ומקורש.
פ"ד ה"ו במשנה זמן וכו' בתשעה. בפיהמ"ש להרמב"ם זמן וכו' תשעה.
ובתוספתא סוף בכורים (הוצאת צ"מ) זמן עצי הכהנים בתשעה. ופי' שמ'
זמנים היו למביאי העצים.

פ"ד ה"ו במשנה כשבעה בו בני יונדב בן רכב. בפי' ר"ג גאון בעירובין
ט"א ע"א עיקרו במס' תענית וכו' כשבעה בו בני רכב בן בנימין וכו'. ועי'
בתוס' שם ד"ה מבני.

פ"ד ה"ו במשנה בני סנאה. בתוס' עירובין הנ"ל סנאה גרסינן וכו'. ובשלמי
הגבורים ריש פ"ד דפסחים כדאי' בפ"ב דתענית בי' כאב בני סנאב בן בנימין
וכו'. ובתשב"ץ ח"ג סי' ה' מבני סנאה מבני בנימין וכו'.

פ"ד ה"ו במשנה בני זתואל בן יהודה. וכן הוא במגלת תענית פרק ה'.
אבל בכת"י אחר שם: נתנאל. ובכת"י אחר: ותיא, (עי' בס' סדר החכמים
ח"ב). וכן הוא במשנה בבבלי תענית כ"ו ע"א.

פ"ד ה"ו במשנה וכל מי שמעה שבטו. במגלת תענית פ"ה ועמהם כהנים
ולוים וישראלים גרים ועבדים (בכת"י אחד מוסף: משוחררים) ונתנים וממורים
(ו' מלות ליתא) וכו'.

פ"ד ה"ו במשנה בני נונבי וכו'. במתניתא דב"ט ובני נונבי. וכן בפסקי ריר"א.
פ"ד ה"ו במשנה שהיה בו הלל. בפסקי ריר"א מפני שיש בו הלל וקרנן
(קרנן) מוסף וקרנן (קרנן) עצים.

פ"ד ה"ו מה ראה זמן וכו'. במגלת תענית פרק ה' ובתוספתא תענית פ"ד
ובירושלמי שקלים פ"ד ה"א ובמגלה פרק א' ה"ו ובבלי תענית כ"ח ע"א בשנויים.
פ"ד ה"ו ומסרום לציבור. במשנה למלך כלי המקדש פ"ז ה"ט אף שבתלמודא
דין וכו' לא הוזכר שם שהיו טוסרים אותו לציבור אלא אמרו סתמא וכו'
ובירושלמי וכו' הביאו ברייתא זו ואמרו בפירוש וכו' ומסרו לציבור וכו'.

פ"ד ה"ו אף הרוצה וכו'. בד' קושטנמינא אף אם (ליתא) רוצה אדם (ליתא)
מתנדב שומר חנם. ועי' במנחות כ' ע"א וד' ק"ו ע"א.

פ"ד ה"ו אותן הימים נוהגין. בד' קושטנמינא נוהגין בהן יו"ט (ליתא) וכו'
אינן נוהגין בהן יו"ט (ליתא) אלא בשעת קרבן וכצ"ל. וחנה הברייתא הנ"ל
נוכרת בתוספתא תענית פ"ד ובירושלמי בשקלים ובמגילה בפ"א ובבלי רה"ש
י"ט ע"ב. ובשום מקום לא נזכרה הני' הישרה מר' קושט' הנ"ל.

פ"ד ה"ו דתני אמר ר' לעור בי ר' יוסי. בד' קושטנמינא א"ר אלעזר וכו'.
והני' הנכונה ר' לעור בר' צדוק. עי' אצו"ר מגילה צד 18 ובתשב"ץ ח"ג סי'
ה' ובמגלת תענית שנו אמר ר"א ברבי צדוק אני הייתי מבני סנאה וכו'.

פ"ד ה"ו והו מתענין ולא משלימין. בד' קושטמניא מוסף: מפני שי"פ שלנו היה וכצ"ל. עי' באהבת ציון וירושלים במגילה שם.

פ"ד ה"ו במשנה והובקעה העיר. כסמ"ג ה' ת"ב מעתיק המשנה והובקעה העיר כחרבן שני. וזה הוסיף הסמ"ג עפ"י הבבלי תענית כ"ח ע"ב.

פ"ד ה"ו במשנה והעמיד צלם. בפסקי ריד"א מעתיק המשנה והעמיד מנשה צלם בהיכל וזה הוסיף הריד"א בהמשנה עפ"י הגמרא ירושלמי תענית פ"ב ה"ח שמפרש כן.

פ"ד ה"ו במשנה ונלכרה ביתר. במתניתא דב"מ בית תר. וכן לקטן בפרק זה בהלכה ח' (כמה פעמים) ביתר. ובמדרש שה"ש פ"ב פסוק עד שיפוח ומה עשו בכית תר וכו'. ועי' במתנות כהונה שם. ובפיהמ"ש להרמב"ם בית תור. שוב ראיתי במאור עינים פ"ב בהערה: כך כתיב בירושלמי וכו' הרבה פעמים ביחתי בשני תווין וכו'.

פ"ד ה"ו מהו בני גנבי עלי וכו'. כל הברייתא בהרבה שנויים במגלת תענית פ"ה ובתוספתא תענית פ"ד ובבבלי תענית כ"ח ע"א.

פ"ד ה"ו אלא בשעה שהושיב ירבעם וכו'. הני' הגכונה כמו שהוא במג"ת ובתוספתא ובבבלי הנ"ל פעם אחת גזרה המלכות יון גזירה על ישראל וכו' כדרך שהושיב ירבעם וכו'. והגזירה וזתה בבית שני.

פ"ד ה"ו בני סלמי דנתיצתי. במגלת תענית הנ"ל ובני סלמי הנמופתי ובתוספתא הנ"ל סלמאי הנתיצתי. ובכת"י אחר שם הנמופתי. וכן הוא בבבלי תענית הנ"ל. ובתרגום ונחשון דוליד את שלמה דהוא סלמה הנמופתי.

פ"ד ה"ה שביעי שהוא לאחר הדיבורה. זה לקוח מסדר עולם רבה פרק ו'. וע"ש בהערותי הערה ב'. ובספר זכרון תורת משה (ד' י"ב ע"א) שכת' (שביעי) שהוא לאחר י' הדברות וכו'.

פ"ד ה"ח אדם שהוא עתיד וכו'. מדרש הגדול ויחי (צר 699).

פ"ד ה"ח שאין בו אונקי אחת וכו'. בלקח מוב (שמות ל"ב ל"ד) אין לך כל דור שאין בו אחד מששים ברמל מגעשה העגל. וע"ש בהערות.

פ"ד ה"ח רשכ"נ בשם ר"י. ביוחסין (ד' לונדון 121) ובסוף פ' תשא ברכה: ר' ברכיה הכהן ברבי (ד' מלות ליתא) בשם רשכ"נ וכו'.

פ"ד ה"ח הלוחות היו אורכן ו' מפחים ורחבן ג'. וכן הוא בירושלמי סוטה פ"ח ה"ג. אבל לפנינו בד' וויניציא בשקלים פרק ו' ה"א הלוחות היו כל א' וא' ארכן ששה מפחים ורחבן ששה. ובחוס' מנחות צ"מ ע"א ד"ה סלמד ובירושלמי דשקלים משמע דאורכן ששה ורחבן שלשה ומונהות לארכו של ארון וכו' והכי נמי איתא בפרק בתרא דתענית ירושלמי והש"ם שלנו דקאמר בבבא בתרא (י"ד). ארכן ששה ורחבן ששה וכו'. ובשטה מקובצת בבבא בתרא שם ירושלמי פליג אתלמודא דירן דקאמר התם הלוחות ארכן ו' ורחבן ג' וכו' וכפי הירושלמי ניחא וכו'. תוס' הרא"ש ז"ל.

פ"ד ה"ח והיה משה תפוש בטפחיים וכו'. בספר תמידים סי' הרצ"ה (ד' ברלין) וכמו ימין ה' תופסות טפחיים בלוחות וימין משה טפחיים וכו' ע"ש.

פ"ד ה"ח ייא שלמא וכו'. במתנות כהונה בשמות רבה פ' כ"ח ותשלום מאמר זה בירושלמי סוף פ"ב דתענית וז"ל וכיון שעשו וכו' יהא (י"א) שלמא על ידא דנכרת על ימינא¹⁷ (עליה מינא) עכ"ל. וכנוסחה המ"כ כן הוא בשירידי ירושלמי צד 183. וכן העתיק הירושלמי בעין יעקב בשקלים (סי' ס"ג וויניציא

שכ"ו). הרב ר' יעקב ן' חביב בעל הע"י לא ראה ירושלמי ד' וויניציא כי טת בשאלוניקא קודם שיצא לאור הירושלמי.

פ"ד ה"ח ר' יוחנן בשם ר' יוסה בר אבוי. ה' מלות אחרונות ליתא בעין יעקב הנ"ל, ואם אמנם שבעל עין יעקב דרכו בכך לקצר שמות האמוראים (בדרך בעל שדה יהושע המפרש על הירושלמי ד' קושמנמינא, עי' אצו"ר במנילה צד 88) בכל זה כאן נראה שלא היה לפני בעל הע"י ה' מלות הנ"ל. וגם השם ר' יוסה בר אבוי לא נזכר במקום אחר. יש ר' יעקב בר אבוי אמורא מאוחר מר' יוחנן.

פ"ד ה"ח הלוחות היו משאוי וכו'. כמנן אכות להרשב"ץ (פ"ה טשנה ח') וכן בירושלמי דתענית אמרו שהלוחות היו משוי ארבעים סאה בשיעור מקוה (ב' מלות אחרונות מהרשב"ץ בעצמו) וכו'.

פ"ד ה"ח בימי מלכות יון וכו'. בירושלמי ברכות פ"ד ה"א בימי וכו' והיו מעלין להן שני מליים (שני כבשים) וכו' שני מליים מבוקרים (ליהא) בלשכת המלאים. ובהוס' ר' יהודה בר"י מפא"ריו בברכות כ"ז ע"ב (בס' ברכה משולשת) בירושלמי מפרש שהיה בימי מלכות יון וכו' פעם אחת היו משלשלין להם שתי קופות של זהב והיו מעליים להם שני חזירים (י"ד מלות אחרונות חסר בברכות הנ"ל, וכתענית כאן הנוסח משובש: פעם אחת שלשלו להם שתי קופות של זהב והעלו להן שני גדיים ועי' מ"ש באצו"ר בברכות צד 93). ובספר פתח עינים להרחיד"א בברכות כ"ז ע"א כתבו תוס' שינים כ"י ו"ל בירושלמי מפרש שהיה בימי מלכות יון וכו'. ובספר גבורת ארי תענית כ"ו ע"א וד' כ"ט ע"א) ובירושלמי וכו' בימי מלכות אנטיוכוס היו וכו'. ולפנינו לא נזכר שם המלכות.

פ"ד ה"ח ר' יהודה בן אבא. וכן בברכות הנ"ל. (אבל בדפוסים האחרונים שם ר' יהודה בן בבא). וכן הוא במהניתא דבני מערבא בעדיות פ"ו טשנה א'. וכתוס' הרא"ש בברכות כ"ז ע"א ר' יהודה בן בתירה.

פ"ד ה"ח על תמיד של שחר שקרב בארבע שעות. עי' בתוס' מנחות פ"ח ע"א וברש"י אבות פרק ב' משנה ה' מה שהביאו בשם הירושלמי. וכמנן אבות להרשב"ץ (פ"ב טשנה ד') כמו שאמרו בתלמוד ירושלמי ובמדרש משלי עדות תמיד של שחר שקרב בארבע שעות וכו'. וברמב"ם ה' תמידין פ"א ה"ב שהיה זה בבית שני וע"ש בסניד טשנה ובכ"מ מה שהביאו בשם הירושלמי.

פ"ד ה"ח אף בימי מלכות הרשעה וכו'. בברכות פ"ד ה"א אף בימי מלכות רשעה הזאת וכו' והיו מעלין להן שני כבשים (שני גדיים) וכו'. ובפי' רבינו חננאל תענית כ"ח ע"ב כר' לוי דאמר אף בימי מלכות הרשעה וכו' שני כבשים וכו'. ובהוס' ר"י בר"י הנ"ל אף בימי מלכות רומי וכו'.

פ"ד ה"ח הני רשב"י עקיבה רבי וכו'. בד' וויניציא יש כאן שבע שורות יתירות שהכפיל המעתיק המאמר הני רשב"י עד יום שסמך מלך כהל על ירושלים. והעיקר המאמר בשלימות לקמן באותו עמוד למטה.

פ"ד ה"ח קלקול חשבונות וכו'. בגמרא בבלי לא נזכר מזה. ועי' מ"ש בהערותי לסדר עולם רבה פרק ל' הערה ק"ב ובמבוא להם"ע (צד 80). ובאשכול ח"ב (צד 18) ובירושלמי אמרו בס' בחדש ואת אמרת הכין? קלקול חשבונות יש כאן וכו'. וכן מובא הירושלמי בתוס' רה"ש י"ח ע"ב ד"ה זה ובריטב"א שם ובילקום שמעוני מליים ר' רמ"ט מובא כל המאמר מהירושלמי בשנויים. ועי' בב"י במור א"ח ס' תקמ"ט.

פ"ד ה"ח מהו האח. בילקוט הנ"ל ובמאור עינים פ"מ ליתא.
פ"ד ה"ח באחד באב וכו'. במדבר רבה פ"א כיון שחרכה ירושלים במ"ב
 חרבה וכשטראה ליחזקאל הוא סראה לו בעשרים כחדש למה שלא לפרסם באי
 זה יום חרבה וכו'.

פ"ד ה"ח רשב"ל אמר למלך וכו'. בילקוט הנ"ל ליתא. וכן לא היה כ"ו
 בהירושלמי לפני הרב ברכת שמואל פ' מסעי' ר' ל"ו ע"ב. ובאצו"ר לפסחים
 (צד 9) הראיתי שהרב בעל ברכת שמואל השתמש בכת"י מירושלמי.

פ"ד ה"ח מה ביניהון וכו'. בעין יעקב בתענית כאן (וויניציא שכ"ו) הביא
 הירושלמי בנוסח אחר וז"ל ר' סנא אמר בין כמ"ד כמ' לחודש הובקעה העיר
 (ב' מלוח ליתא) בין כמ"ד כ"ו בתמוז (ליתא) מיום שהובקעה העיר ועד יום
 שחרב הבית כ"א יום אמר ר' אליעזר (ר' אבונא) היא (ליתא) סימנא וכו'.
 ובמור או"ח סי' תקנ"א וגרסין בירושלמי מה יש ביניהם בין י"ו בתמוז למ"ב
 כ"א יום משהובקעה העיר עד שחרב הבית. ועי' בב"י שם. ובשו"ת מהרש"ל סי' צ"ב.
פ"ד ה"ח ט"ד כמ' לחדש בא' באב וכו'. בעין יעקב הנ"ל גירסא מתוקנת
 וז"ל מאן דמר באחד באב חרב הבית כמ' לחדש הובקעה העיר ומאן דמר כמ'
 באב חרב הבית כ"ו בתמוז הובקעה העיר.

פ"ד ה"ח חני רשב"י עקיבא רבי היה דורש וכו'. תוספתא' סוטה פ"ו וספרי
 ואתחנן ובבלי רה"ש י"ט ע"ב בשנויים. ובפי' רבינו חננאל ברה"ש שם ואלו ד'
 דברים מפורשין בספרי דבי רב ובהוספתא במס' סוטה. וע"ש בפירוש"י. ובילקוט
 המכירי זכריה (צד 72) ירושלמי דתענית וכו'.

פ"ד ה"ח צום הרביעי זה י"ו בתמוז. וכן בתוספתא וספרי הנ"ל. וכן הני'
 בבבלי רה"ש הנ"ל בערוך ערך ארבע ובלקח טוב. ואתחנן. וכן גרסו שם עוד
 הרבה מהקדמונים. אבל לפנינו שם הני' צום הרביעי זה תשעה בתמוז.

פ"ד ה"ח הרא הוא דכתיב ויהי בעשתי עשרה שנה כחמישי לחודש בגלותינו
 בא אלי הפליט מישראל לאמר הובקעה העיר. לפנינו ביחזקאל ל"ג כ"א ויהי
 בשתי עשרה שנה בעשירי בחמשה לחדש לגלותינו בא אלי הפליט מירושלים
 לאמר הכתה העיר. ועי' בסדר עולם פרק כ"ו הערה ט"א ובמדרש הגדול צד 308.
פ"ד ה"ח איכן שרפה. בפי' רבינו חננאל בתענית כ"ח סע"ב ירושלמי היכן
 שרפה. ושם בפי' ר"ח חסר. ובילקוט המכירי הנ"ל היכן שרפה במעברתא
 דלוד שרפה ורבנן אמרו במעברתא דמלורסא (דמירלוסה). אצל יוסף הכהן
 כמלחמות היהודים. 1. 116. 4 ומשם עבר בארץ השמרונים על פני העיר
 נעאפוליס (שכם) אשר תקרא בפי יושביה בשם מעברתא.

פ"ד ה"ח אית (כד' וימאמיר ואית) תני תני הועמד. במ' שרידי ירושלמי
 (צד 183) אית תנאי תני הועמד (ד' מלוח ליתא). מאן דא' וכו'. וכן הוא
 בילקוט המכירי הנ"ל. ולפינו בהמשנה תני' העמיד. ורש"י בתענית כ"ו ע"ב גרס
 הועמד. ובאשכול ח"ב (צד 18) אית תני הועמד צלם בחיכל וכו'. ובב"י
 במור או"ח סי' הקט"ט ובירושלמי וכו' אית תני תני הועמד וכו'.

פ"ד ה"ח לא קבעו אינו תענית. בשרידי ירושלמי הנ"ל מפני מה לא קבעו
 אותו תענית וכו'. וכן הוא בילקוט המכירי זכריה הנ"ל.

פ"ד ה"ח ר' זכריה חתניה דר' לוי לאילין מלייא. בשרידי ירושלמי (צד
 184) זכריה חתניה דר"ל מפקד (ליתא) לאילין מלייא מתפני טן בית ספרה
 ונפקין לחו. (דמיתפניי טן סיפרא ונפקין לון בכפריי) ונראה שפי' שר' זכריה

צוה שבאלו הימים קודם מ"ב שהלדים מבית הספר לא ילמדו שם. ואולי עי"ז יגלה אור לטאמר אחר סתום של ר' זכריה חתניה דר"ל. בירושלמי מגילה פרק ג' ה"ד אמר ר' זכריה חתניה דר"ל ספרא הוא אימתן וכו' לא מפני מלייה. שהמעשה היה קודם מ"ב והספרא היה אימתן ולא הרשה להילדים שיפנו את בית הספר. ובמדרש איכה פ"א ר"ש בר ר"י היה מפקיד לספרייא ולמחננייא באילין יומייא דיהון מפטרין מלייא וכו'.

פ"ד ה"ה בו ביום נהאוו תאוה וכו'. סדר עולם פ"ה וע"ש.
פ"ד ה"ח ר' לוי בשם ר"ח בר חנינא. ברפוס קראקא זיטאמיר וקראטאשין במ"ס: ר' לוי בשם ר' לוי בשם ר"ח ב"ח. ועי' במדבר רבה פט"ו. ע"ד ר' לוי בשם ר' חמא ב"ח עי' אצויר סוכה צד 74.

פ"ד ה"ח לקול הטולה גדולה לקול המולה הגדולה. בשרידי ירושלמי (צד 184) לקול הטלה גדולה המלה הגדולה שאמרתם כי חוק הוא ממנו (ד' מלות ליחא) הצית אש וכו'. ועי' ערכין ט"ו ע"ב וסוטה ל"ה ע"א.

פ"ד ה"ח תני ר' יוסי אומר יום שחרב הבית וכו'. במ"ש תני ר' יוסי אומר כווננו לה סקור בסדר עולם רבה פרק ל' וע"ש בהערותי בארוכה על זה.

פ"ד ה"ח ואומרים וישב וכו'. וכן הוא לעיל. ובהמקור בסדר עולם פ"ל ואומרים שירה. ובערכין י"א ע"ב האי שירה מאי עבדתיה וכו'. אבל בתוספתא הענית פרק ד' ליהא ג"כ המלה: שירה. ועי' מ"ש בהערותי לס"ע פרק ל' הערה צ"ח.

פ"ד ה"ח רשב"ל בעא קומי ר' יוחנן כהו לומר שיר בלא נסכים וכו'. ועי' בערכין י"א ע"א בשם רשב"ל. ובמס' סופרים פרק י"ח ולמה אמרו שיהיו אומרים מזמור בכל חדר וחדש (ח' מלות ליחא) כדרשב"ל בעא קומי ר' יוחנן מהו לומר שיר בלא נסכים א"ל וכו'. ובש"ה מהר"ע ספאנו סי' כ"ה בר"ח למוסף ולמנחה סדרנו ברכי נפשי וני' ואע"פ שבמס' סופרים זכרו בו וישב עליהם את אונסוכו.

פ"ד ה"ח שאלו נסכים היו, ומנו. בד' קושטמניא שאלו נסכים היו ומנו ומנו (ליחא) של שיר היה. ועי' במ' חק נהן בערכין י"א שהביא הירושלמי והגיהו.

פ"ד ה"ח מירון קרתה. בפ"י הראב"ן לקנה אכה ישבה ואמרינן בירושלמי יהיריב יה הריב עם בניו על שמדרו (שמרו) ומרבו בו הה"ד כי ריב לה' עם עמו (ז' מלות ליחא) ולכך נקרא מסרבי טרון (מירון קרהא) שמרבו ומרדו בו עכ"ל.

פ"ד ה"ח ידעיה וכו' והגלם לציפורין. בקהלת רבה פ' ז' פסוק טובה חכמה רבי הוה דמיך בציפורין וכו' אמר אחינו בני ידעיה שמעוני וכו'. ועי' במתנות כהונה שם. ובפ"י הראב"ן לקנה איכה ישבה בדאי' בירושלמי ידעיה ידע יה עצה (עיצה) עמוקה שבלבם והגלם כצפרים (לציפורין) כד"כ כצפור נודדת מן קנה נו' (ז' מלות ליחא) וזהו שיסד (הקליד) וגלה כצפרים כהני צפורי בו עכ"ל.

פ"ד ה"ח רבי היה דורש וכו'. בילקוט המכירי (תהלים ס' כ"ה) איכה רבתי בלע ה' וגו' כגון ר' ישמעאל וכו' ורבי הוה דריש וכו' וכן בתעניות ירושלמי עכ"ל. וע"ש הרבה שנויים.

פ"ד ה"ח אמר ר"י בי ר' אלעאי כרוך רבי היה דורש. המלה כרוך ליחא בתנחומא תולדות ובמדרש איכה פסוק בלע ה'. וכן ליחא בב"ד פס"ה. וכן ליחא בספר זכרון תורה משה (ד' ע"ב). אבל לעיל שם ד' ל"ט כגליון איתא. וזה כי המחבר הספר הנ"ל רק בחלק השני בהביאו. מאמרי הירושלמי היה לפניו כת"י מהירושלמי אבל בח"א היה לפניו רק דו"ו. ואולי היה כהוב כגליון כרוך למראה מקום להפסוק הקול קול יעקב שהוא בכראשית כ"ז.

פ"ד ה"ח קולו של יעקב צווח.. ב"ד פ' ס"ה וע"ש.
 פ"ד ה"ח מטיפי אצבע. במדרש איכה (בלע ה') מקומעי אצבע. וכעין
 זה בכן סירא הקטן (כ' ע"ב) הלכו אחריו אלף רוכבי סוסים מקומעי אצבע.
 ועוקרי אילנות. ובמדרש עשרה מלכים (צד 49) מטיפי דם מאצבע.
 פ"ד ה"ח שלש שנים ומחצה וכו'. בילקוט המכירי זכריה (צד 108) איכה
 רבתי שלש שנים ומחצה הקיף אדרינום קיסר לבית תתור (ביתתר) וכו' רחוקה
 היא מן הים ארבעה מילין וכן בירושלמי דתעניות עכ"ל וע"ש הרבה שניים.
 פ"ד ה"ח א"ל חד כותיאי אנא קטלתי. באיכה רבתי פ"ב פסוק בלע ה'
 א"ל חד גונתאי וכו'. ובילקוט עה"ת ר' תתקט"ו א"ל חד גינתי וכו'. ובמערך
 ערך גותאי בעובדא רבן כוויבא אמר חד גותאי אנא קטלתי פי' כתיי וכן הוא
 בהדיא בירושלמי דתענית וכו'. (ובספר יהושע להכותים מפורש שכתיי אחד הרג
 אה ב"כ. עי' בס' כרמי שומרון). ובירושלמי ביצה פ"א ח"ו והוה מסתמך
 על תרין גותיין. ובסנהדרין פ"ב ה"א שלח גנתון למיחבוש לר"ל. אבל בהוריות
 פ"ג ה"א נשנה המאמר ושלח גותיין.

פ"ד ה"ח חמי לי פטומיה. בסוסף הערוך מוכא זה ועי' בערוך השלם.
 ובמערך ערך פטם בירושלמי דתעניות חמי ליה פטומיה פי' גופו. וכל המאמר
 בכריתא דישועה סי' י' בשניים.

פ"ד ה"ח חמש מאות וכו'. בכלבו סי' כ"ה ובארחות חיים (ברכת המזון
 סי' נ"ה) כדאמרינן התם באיכה רבתי חמש מאות בתי מדרשות היו בביתר
 ובכל ביה מדרש וכו' ע"ש שניים. ועי' במדרש עשרת מלכים הנ"ל.

פ"ד ה"ח במכתובים הללו. באגוד לד"ש גמע ערך חט היו דוקרין בחתיהן
 פי' בקולמסיהם וכו' ע"ש בהערה.

פ"ד ה"ח ומכולם לא נשתייר אלא אני. עי' בבבלי ניטין נ"ח ע"ב סוטה.
 מ"ט ע"א ובבא קמא ד' פ"ג ע"ב. ובספר דברי יוסף ח"ג ד' ק"ם ע"א.

פ"ד ה"ח י"ח מיל על י"ח מיל כמין מיכריא לציפורי. בעיטור (גט) בהשכות
 רבינו משולם בר קלונימוס מדרסי' בירושלמי (סנהדרין פ"ג ה"ב) זה אומר
 בטבריא וזה אומר בצפורי וכו' כגון דהוון יחבין בחדא משכנא דמכאן ולהכא
 ט' מילין ומכאן ולהכא ט' מילין נראין הדברים שי"ח מילין מטבריא לציפורי
 עכ"ל ומ"ש בהערות.

פ"ד ה"ח הרוגי ביהתר וכו'. באו"ז ח"א סי' קנ"ה ומעם לדבר דאמרי'
 בירושלמי דתענית כרם היה וכו' ע"ש. ובאבודרהם (ק"ב ע"ג) ובירושלמי נתן
 מעם אחר לשנוי היין לפי שובלו האויבים שדוהיהם וכרטיהם בדמי ההרוגים
 וגדרו בהם כרטיהם לפיכך תקנה על שנוי היין ועל כוס של ברכת המזון
 דכשנוי יין דמי וזהו הטוב והמטיב הטוב שלא הסריחו וכו'. ולפנינו אינו מכואר
 כל זה. ועי' ברמב"ן בבבא בתרא קכ"א ע"ב בשם מדרש ובשלחן ארבע להכחי
 אמרו חז"ל ז' שנים זבלו האויבים את כרטיהם מרם הרוגי ביתר וכו'. ומ"ש
 שם להלן באבודרהם בזה"ל ואמרינן בירושלמי כשנחרב ביתר נגדעה קרן ישראל
 ואינה עתידה לחזור עד שיבא בן דוד ולכן סמכה אצל בונה ירושלים עכ"ל
 וכן הוא בשם בירושלמי בכלבו סי' כ"ה ובארחות חיים ה' ברכת המזון סי' נ"ד
 ובס' אדם וחוה נתיב ט"ז חלק י' ובהוס' ר"י מפאריז בברכות מ"ח ע"ב ובתוס'
 הרא"ש שם וברא"ש שם פ"ז סי' כ"ב ולפנינו בירושלמי כאן ליתא זה ואיתא
 קצה בירושלמי מוכה פרק ה' סה"א וע"ש. ובפי' רב נסים גאון בברכות מ"ח ע"ב

אֵיחָא לַמַּעֲשֵׂה דְבִיתָר וְכַמָּה נַהֲרֵנוּ בְּהַ וְכוּ' בְּמַס' גִּיטִין בְּפֶרֶק הַנּוֹקִין וּבְנִמְרָא
בְּסוֹף תַּעֲנִית דְּבִנֵי מַעֲרַבָא ע"ל.

פ"ד ה"ח הני ר' יוסי אומר נ"ב שנה עשת ביתתר וכו'. בהערותי לסדר
עולם רבה פרק ל' הערה ע"ח הראיתי שמקור הדברים בהסדר עולם שם וע"ש.
פ"ד ה"ח והוון משלחין אוניתא. באיכה רבתי פסוק צרו ומשלח עונותיה וכו'.
ובמהנות כהונה שם שטר מזירה כמו אוניתא וה"ג בירושלמי סוף מס' תענית עכ"ל.
פ"ד ה"ח דגרבין דמרקוע. במאמר ע"ד החכמות ד' ס"ח בירושלמי שקלים
וכו' עתידו דבי מרקועי"א וכו' ופי' הרא"ש שזאת המשפחה של מרקועין וכו'
ע"ש ועי' ערוך השלם ערך גרב ב' ובמוסף הערוך ערך קמ.

פ"ד ה"ח שהיו משחקין בכדור. ברקח סי' נ"ה בפ' בתרא דתענית בירושלמי
טור שמעון למה חרב מפני שהיו משחקים בכדור ובמלין מן התורה (ג' מלות
ליתא). וכן הוא בספר מטה משה סי' תע"ו. אבל בשבלין הלקט סי' קכ"א
וכן כדור של עץ אסור לטלטלה ולשחק בה (בשבת) ומצינו במדרש איכה טור
שמעון הו' מפי' הלל מאה גרבין (דגרבין) דמרקוע בכל ערוכת שבא לאילין
(ליתא) קיימא ולמה חרב אין תימר משום זנות והלא ריבה אחת היתה שם
והוציאוה משם (ו' מלות אחרונות ליתא) ולמה חרב אמר רב הונא (ויש אומרים)
על ידי שהיו משחקים בכדור בשבת (ליתא). ובמאור עינים פ"ב וכן בירושלמי
הנזכר אמרו וכו' שהיו משחקים בכדור בשבת.

פ"ד ה"ח וכפר שיחלייא וכו'. במעריך ערך תחלם במדרש איכה ובירושלמי
דתענית כפר שחלים דהוון מרבין בניהון וכו'. הערוך הביא ולא פירשו וכו' ע"ש.
פ"ד ה"ח כהרא גופנא. בכבלי ברכות מ"ד ע"ב וגופנין שמה (עי' דקדוקי
סופרים שם) וכו'. ובמדרש איכה פסוק בלע ה' בחדא גפנא. והכוונה לעיד
גופנה הנזכרת במלחמת היהודים ליוסף 3. 8. 5.

פ"ד ה"ח אורני פלגם. בערוך ערך פלינן במגלת איכה יעיב פ' חנויות של
מוכרי פלינן היו במגדלא. ועל זה במוסף הערוך יש גירסא אחרת בנוסחאות
עכ"ל. ובירושלמי חגיגה פ"א ה"ו מהו להתיר בפלנים וכו'. ובנדרים ספ"י
מתירין כפלגס ריבול התיר כפלגס וכו'.

פ"ד ה"ח שמונים אלף וכו'. בעין יעקב בהענית כאן: אמר ר"י אלף (שמונים
אלף) פרחי כהונה ברחו ונתחבבו (ליתא) לתוך קלהותים של ביהמ"ק וכו'.
ובילקוט המכירי (זכריה צד 38) ירושלמי דתענית אמר"י וכו' ברחו להם לתוך
קלותותים (קלהותים) של וכו'.

פ"ד ה"ח ומכולם לא נשתיר וכו'. בבה"ג (ד' ברלין 193) אמרו רבנן
פש מיניהו יהושע בן יהוצדק הכהן הגדול שנאמר זה אור מצל מאש. ומקורו
מכאן. והרב רש"א פאזנאנסקי בהקדם ש"ב (צד 30) כתב שנראה שהבה"ג
לקח מאיוה מדרש.

פ"ד ה"ח תני ר' יוסי אומר נ"ב שנה וכו'. הכוונה ב"ש תני ר' יוסי אומר
להסדר עולם רבה פרק כ"ז. ועי' פ"ש שם באריכה בהערותי.

פ"ד ה"ח שהיא מרגלת הלשון לתורה. בתוס' ר"י ספאריז בברכות ל"א
ע"א דאמרין במדרש איכה רבתי שארבעים שנה קודם שנלו ישראל לכבל נמטעו
שם דקלים לפי שהמתיקה מרגלת הלשון לתורה וכו'. ובמאור עינים ס"פ נ"ד
בירושלמי דתענית וכו' מתיקה מרגלת הלשון לתורה.

פ"ד ה"ח אשרי מי שהוא רואה וכו'. באיכה רבתי פ"ב פסוק בלע ה'

בשניים. ובמנתה כהונה שם זכר הירושלמי. ובשרידי ירושלמי (צד 181) בשניים.
פ"ד ה"ח חרש רופוס שחיק עצמות את ההיכל. באיכה רבתי פ"א וירנה
 רדה כההיא דחני חרש רופוס את ההיכל. ובמלאכת שלמה בתענית כגון: ובירושלמי
 טורנוסרופוס שחיק עצמות ממלכי ארום (ב' מלוה ליתא) חרש את ההיכל.
פ"ד ה"ט במשנה ערב מ"ב וכו'. במדרש איכה פ"ג כההיא דחנינן ערב
 ת"כ לא יאכל אדם בשר וכו' ולא יבשל (לא יאכל) אדם שני תבשילין.
פ"ד ה"ט בבנין של שמחה וכו'. בתוס' יבמות ט"ג ע"א ד"ה מלישא בפרק
 בתרא דתענית בירושלמי מוקי בבנין ונטיעה של שמחה כגון אבורנקי של
 מלכים (ד' מלוה אחרונות ליתא, ואיתא בכבלי תענית י"ד ע"ב). ועי' לעיל
 פ"א ה"ח ובס' לקם יושר (צד 107) ובריפכ"א יבמות ט"ג.

פ"ד ה"ט כן אנן אמרין הדין קצרא אסור ליה מיעבד עיבדיתה. הלשון כן
 אנן אמרין הוא בירושלמי תמיד בתמיה. עי' באצו"ר ביצה פ"א ה"ג בשם
 העיטור. ושם בתרומות (צד 97) בשם הרמב"ן וכתשב"ץ ח"ג סי' פ'. ונפלא
 מ"ש הב"י בטור או"ח סי' הקנ"א כתב בתרומה הדשן מתוך הסכרא נראה
 להחיר לנשים העבריות לכנס בגדים לגוים בשנת זו וכו' ואני אומר דהכי משמע
 בירושלמי לאסור דגרסינן התם בפ"ב דתעניות הדין קצרא אסור ליה למיעבד
 עיבדיתה משמע דכל גווי קאמר ל"ש ישראל ל"ש גוים עכ"ל. ובשו"ע שם ס"ה
 אסור לעבריות לכנס בגדי גוים בשבוע זה. ובבאורי הגר"א שם אסור כו'
 ירושלמי הדין קצרא וכו' עכ"ל. ולא העירו שבירושלמי כלשון אתמהא קאמר
 זה. ואין ראיה כלל מהירושלמי.

פ"ד ה"ט לתספורת הושבה. עי' בק"ע ובפ"ט. גירסאות שונות בזה א' באור
 ירוע ח"ב סי' תי"ד ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת פי' מותרין לכנס וללבוש
 בשבת אבל לספר בחמישי אסור כדאמר בירושלמי ובחמישי מותרין מפני כבוד
 השבת ר' הונא (ר' יונה) בשם רב המנונא אמר (ליהא) לתספירת חייש בה
 (הושבה) פי' שאסור לספר עכ"ל. ובהגהת אשרי דתענית פ"ד סי' ל"ב ולספר
 אסור אפילו בחמישי וכו' מא"ז עכ"ל. וכיון להאוי"ו הנ"ל. ובשו"ת מהר"י מברונא
 סי' ט' וכתב א"ז והג"א דבירושלמי אסור סיפור וכו'. (ב) בס' שרידי ירושלמי
 (צד 181) לתוספת הושבה. ועי' בשו"ת נודע ביהודה חלק י"ד סי' רי"ג
 וראיתי בירושלמי משני באמת על קושיא זו לתספורת הושבה וכו'.

פ"ד ה"ט ת"כ שחל להיות בשבת. גירסאות שונות בזה. א' בר"ן תענית
 סי' התל"ז (ד' רס"ט) ירושלמי ר' בא בר כהן אמר קומי ר' יוסי (יוסה) ט"ב
 שחל להיות בע"ש (בשבת) ב' שבתות מותרין. (ב) אבל בתורת האדם להרמב"ן
 (ענין אבלות) ירושלמי ר' בא בר כהן וכו'. כנוסחת הדפוס. וברא"ש פ"ד
 דתענית סי' ל"ב ירושלמי ר' בא בר כהן אמר קמי דר' יוסי (ר"א) בשם ר'
 אבהו ה"ב שחל להיות בשבת שני שבתות מותרין כוון שנדחה התענית עד
 יום ראשון לא היו שבת ישחל מ"ב להיות בתוכה. ובשבלי הלקט סי' רס"ד
 ירושלמי וכו' שהי שבתות מותרות פי' שבת ראשונה מותר לספר ולכנס שהרי
 אין מתענין בה שנדחה וכו'. ושם סי' רס"ז ועוד אמרינן בירושלמי אמר (ליתא)
 רב אחא בשם ר"א וכו' ב' שבתות מותרות למדנו שאין בו דין מ"ב כלל.
 ועי' בריסכ"א תענית כ"ז ע"ב. ובטור או"ח תקנ"א.

פ"ד ה"ט ואין בן אחוי של ר"ח הגדול חלוק עלין. בירושלמי לא נזכר מדעת
 רב בזה. אבל בכבלי תענית כ"ט ע"ב אמר רב ל"ש אלא לפניו אבל לאחריו מותר.

פ"ד ה"ט דכעי יספרא יספר. בד' קושטמניא ומאן דכעי יספר. ובשרירי ירושלמי (צד 182) יפההון ספרייה ומאן דכעי יספרנה. וני' דפוס קושטמנינו יותר נוח שהכריז להספרים שמכיון שעבר מ"ב מותר לספר. וכמו שאמר. בתוספתא ספ"ד עבר ת"ב מותר בכלן. ועי' בכאורי הגר"א בש"ע או"ח תקנ"ח ס"א **פ"ד** ה"ט דרובאי נהנין וכו'. בה' מ"ב לרי"ץ אכן גיאת (ד' כ') בירושלמי כתיב והשבתי כל משושה חגה חדשה ושבתה ברומי (דרומאי, והני' ברומי היא הנכונה כי ידועה שהיה בגליל עיר בשם רומי ונוכרת במלחמת היהודים ליוסף הכהן 3. 7. 21. ובוודאי היה קרוכה לכבריא ולצפורי ומסנהגי אלו הג' עירות נזכר כאן ולא מסנהג אנשי עיר רומי רבתא או סאנשי דרום. ובעירובין פ"ד ה"ח סעשה במשפחת וכו' מרוסה וכו' והיו עניי שיחין וכו'. ובוודאי רומי זו היא רומי בגליל שעיר שיחון היתה קרובה לצפורי) (ירושלמי שבת פרק מ"ו ה"ו) נוהנין (נהנין) הו (חנה) פירש שהיו נוהנין אבלות מר"ח ועד התענית דהיינו ח' ימים היינו חנה, ציפוראי נהנין חדשה כל החדש מכריה נוהנין שבתה וכו' עכ"ל. ובהורת האדם להרמב"ן ענין אבלות ירושלמי וכו' כנוסחת הדפוס. ובכפתור ופרח פרק י' (צד קס"ג הוצאת לונץ) ירושלמי דרומאי וכו' מסתברא שוהו יהודה וגליל עליון וגליל התחתון עכ"ל.

פ"ד ה"ט מיבראי וכו'. מנהגי חכמי מיבריא נזכרים במשנה שבת ובירושלמי כ"מ. ומה שהכאתי באצו"ר בשם הראשונים הנ' בפסחים פ"ד ה"א (בד' חייניציא 17. 4. 30) חרמי מיבריה: חכמי מיבריה, ראיתי אח"כ גם בשו"ת הרשב"א חלק ב' (ליוורנו סי' רס"ח) שהביא הירושלמי וגורם ג"כ חכמי מבריה נרוסי צפרי ישישי (דשושי) עכו שלא לעשות מלאכה וכו'. **פ"ד** ה"ט כשביעי וכו'. בסמ"ג ה' ת"ב גרסינן בירושלמי דתענית כשבעה באב וכו'. ועי' בס"ע פרק כ"ז בהערותי שם הערה י"ב.

פ"ד ה"ט ריב"ל ציים וכו'. בתורה האדם להרמב"ן (ענין אבלות) ירושלמי ריב"ל וכו' ר' לוי ציים תשיעי ועשירי (ולילי עשירי) פי' מנהג חסידות היה להם עכ"ל. ובשבלי הלקט סי' רע"ד יש מן היחידים שנהנין שלא לאכול בשב"ל ליל מוצאי ט' באב וכו' ויש שאין אוכלין כלל בליל מוצאי ט"ב עד הבקר וכו' ומביאין ראיה מן הירושלמי ריב"ל ציים וכו' ר' לוי ציים תשיעי ועשירי (כני' הרמב"ן) וכו'. ובתניא סי' ס' ובמור או"ח סי' תקנ"ח בירושלמי וכו' וע"ש בב"י ובשו"ת מהרש"ל סי' צ"ב.

פ"ד ה"ט וגוי לי וכו'. עי' באצו"ר במגילה צד 14. וכנדרים פ"ג ה"ד הילך גוי חובך. ופי' משלם חוב. וכאן כאורי שר' בא בר זבדא שלם לר' לעזר והראה דוגמתו שר' לעזר טעה ור' בא זכרו, ובאגור מר"ש גמע ערך. גזא כך פי' שאלתך היא וכו'.

פ"ד ה"י במשנה לא היו יו"ט לישראל כמ"ו באב. לקמן בגמרא בירושלמי ובבבלי מחלוקת אמוראים סיבת היו"ט במ"ו באב. ולדעת הפוסקים גם בזמן הזה אף כי במלה מגלת תענית לא במלה היו"ט סמ"ו באב ואין נופלין על פניהם כמ"ו באב. ובפסקי תוס' בתענית סי' כ"א במלה מג"ה הימים שנקבעו לומר על הניסים אבל יו"ט כגון תשעה באב לא כמלו עכ"ל. ונראה דצ"ל כגון מ"ו באב לא כמלו.

פ"ד ה"י במשנה שבהן בני ירושלים. בפתחא ל"ג באיכה תמן תנינן וכו' שבהן יוצאות בנות ישראל (בני ירושלים) בכלי לבן וכו' ובהן (ליתא) בנות ישראל ובנות

(ובנות ירושלים) יוצאות וכו'. וכני' המדרש כן בדרשות ר"י אבן שועיב ד' ע"ח ע"ב.
פ"ד ה"י מהו ישנה יחלף וכו'. ע"י כבלי תענית ל' ע"א. ובתורת האדם להרמב"ן (ענין אבלות) גירסא ירושלמית מהו ישנה יחלף (יחלף) היה רגיל (היה יליף) דאביל (אכיל) ליטרא דקופד (דקופד) יאכל פלגיה אין הוה רגיל (יליף) שהי קטמא (קטמ) דחמרא (דחמר) ישתיה פלגא וכו' וגירסא ירושלמית באמוראי הני לה וכו' עכ"ל הרמב"ן. ובריטב"א תענית ל' ע"א ויש נסחאות דגרסינן א"ר יהודה וכו' אבל בירושלמי גרסינן כנסחי דירן (כתענית ל' ע"א) עכ"ל. ולפנינו בירושלמי לא נזכר כלל מר' יהודה.

פ"ד ה"י הני מ"ב שחל להיות ע"ש וכו'. בתוספתא סוף תענית ת"ב שחל להיות בשבת וכו'. וכן בכבלי תענית כ"ט ע"א. ובתורת האדם להרמב"ן (ענין אבלות) תוספתא (פ"ד) ת"ב שחל להיות בשבת אוכל אדם כל צרכו וכו' ואינו טונע מעצמו כלום (ד' מלות ליתא) פירוש שאינו מונע מעצמו רחיצה וסיכה והשמיש ולא אמרינן דברים שבצינעה נוהג עכ"ל.

פ"ד ה"י וכן ערב ת"ב שחל להיות בשבת. בתוספתא הנ"ל ליתא זה אבל בכבלי בתענית שם איתא.

פ"ד ה"י רב סן דהוה אכל וכו'. מדרש איכה פ"ג רב כשהיה אוכל סעורת ת"ב היה נוטל פרוסה וטובלת באפר וכו'. ובתורת האדם להרמב"ן (ענין אבלות) ירושלמי רב וכו'. ובמנהגי (צד 50) ובגמרא דהעניות ירושלמי בסוף טאן דהוא (כוונתו לרב) אוכל כל צרכיה הוה צבע פיתתיה גו קוטמא וכו'. מגלה סתרים וכו'. וברוקח סי' ש"ט באיכה רבתי רבי (רב) כיון שהיה אוכל סעורת מ' באב היה נוטל פרוסה וטובלה באפר וכו'. וכן רב בירושלמי. וכ"ה בס' מטה משה תשמ"ז. ובאו"ז ח"ב סי' תמ"ז ירושלמי רב וכו' הוה צניע (צבע) פיתיה (פיסתיה) אקיטמא (בקיסמא) אמר זו היא (עיקר) סעורת ת"ב וכו' ובשבלי הלקט הקצר סי' פ"ז ירושלמי רב וכו' על כן נהגו פרושים למבול פתן באפר וכו'. ובהגהת מימוני (תעניות פ"ה ה"ט) גרסינן בירושלמי רב מן דהוה וכו' וכן באיכה רבתי ר' בון (ליתא) כשהיה וכו'. ובב"י בטור או"ח סי' תקנ"ב הביא הג"ט הנ"ל בנוסח אחר וז"ל גרסינן בירושלמי וכו' הוה צבע פיסתיה אקיטמא כלומר היה מטבל פה באפר וכו' וגם הגהות מימוני כחכוהו אלא שכתבו ר"י ברבי אלעאי במקום רב עכ"ל. וזכר רב להגי' ר"י בר' אילעאי מבבלי תענית ל' סע"א מנהגו של ר"י בר' אילעאי וכו' ע"ש. ובהנה ביוחסין (ד' לונדון צד 180) אמר ש"ש שוה החסידות וכו' ואני בעניי מצאתי בפסוק ויגרם וכו' שרב אחר שאכל כל מטעמים שבעולם היה אוכל אפר וכו' עכ"ל. והבין שרב נהג כן בכל השנה אבל כל הראשונים כוונו על ערב מ"ב כמו שמוכח מהירושלמי ומהמדרש הנ"ל.

פ"ד ה"י יאות אמר ר"י. באשכול (ח"ב צד 15) ירושלמי יאות אמר ר"י ומ"ם (מ"ם) דרבנן עשו כמו שמתו מוטל לפניו שאינו (אינו לא) כופה מטתו ולא ישב (ישן) ע"ג מטה כפויה והלכתא כתנא דירן דלא הודו לו כלל וכו'.

ועי' בכאורי הגר"א בש"ע הקנ"ט ס"ג.

פ"ד ה"י אינו לא כופה. הטלה אינו ליתא בד' קושטמניא.

פ"ד ה"י במשנה ביום חתונתו זו סתן תורה וכו'. במתניתא דב"מ ביום חתונתו זביום שמחת לבו זה בניין המקדש. ועי' בהערותי לסדר עולם. פרק פ"ז הערה י"ב.

פ"ד ה"יא שבו והתיר הושע בן אלה וכו'. המקור מסדר עולם רבה פרק ב"ב וע"ש בהערותי הערה כ"ט.

פ"ד הי"א כהנא שאל לרב וכו'. בכבלי גימין פ"ה ע"א א"ל רב כהנא ורב אסי לרב כתיב ביה בהושע בן אלה וכו'. ובאיכה רבתי בפתיחתא אות ל"ג רב כהנא שאל מן קדם רב א"ל אפשר וכו'. וע"ש במתנות כהונה ובהערותי לסדר עולם פרק כ"ב הערה ל"א.

פ"ד הי"א מקרא קראו וקרבוהו. במתנות כהונה בפתיחתא איכה רבתי הג"ל ובירושלמי דמס' תענית אר"י מקרא קראו ורחקוהו מקרא קראו וקרבוהו מקרא קראו ורחקוהו (וקרבוהו) אפרים וגו' מקרא קראו וקרבוהו (ורחקוהו) נד וגו' עכ"ל. וכן הוא בילקום שופטים ר' ע"ז.

פ"ד הי"א שבו במל החפר וכו'. מדרש שמואל פ"ב ומדרש איכה רבתי בפתיחתא, ובפי' רבינו חננאל בתענית ל' ע"ב יום שכלו בו מתי מדבר ומצינו בפירוש בירושלמי ר' אבון אמר שבמל בו החפירה דא"ר (וא"ר) לוי וכו' ע"ש. וכן מובא הירושלמי בפי' המיוחס לרש"י וכתום' שם בתענית. ובכלבו סי' ס"ב ובארחות חיים ה' ט"ב סי' כ"ג וע"ש.

פ"ד הי"א ר' נאי בי ר' ישמעאל אומר וכו'. בכבלי תענית ל"א ע"א אמר ר' אלעזר אפילו מקופלין ומונחין בקופסא. ובפסקי ריד"א בתענית שם הני' א"ר זריקא א"ר אלעזר וכו'. ובאשכול ח"ב (צד 18) ובירושלמי מעמא אחרינא כל הכלים טעונים טבילה באותו יום אפילו מונחים בתיבה מתוך שאת אומר כן הוא משאילן כלומר דע"כ צריך להוציאן להטבילן. ובכלבו סי' ס"ב והראב"ד ז"ל (כוונתו להאשכול הנ"ל) כתב טעם אחר על פירוש הירושלמי מפני מה טעונין טבילה לפי שמתוך שמטבילין לא חיישינן עלייהו מלהשאילן עכ"ל. וברישב"א בסוף תענית אבל בירושלמי אפילו מונחים בקופסא (לשון הכבלי אבל בירושלמי: בתיבה) הצריכום חכמים טבילה שמתוך כך יוציאו אותן וישאלו אותן וכו'. ובדרשות ר"י אבן שועיב ד' ע"ח ע"ד אבל בירושלמי אמר דאפילו מונחות בקופסא וכו'. אבל בר"ן סוף תענית (ד' רס"ט) הביא גי' חדשה וז"ל אבל מן הירושלמי למדנו דהכי קאמר שעל כל הכלים הטעינו חכמינו טבילה וכו' שכך אמרו שם וכל הכלים טעונים טבילה וכו' ופריך נהונים בתיבה ותיטא (ואת אמר הכן) טעונין טבילה מתוך שהיא עושה כן מטבילין (ה' מלות אחרונות ליתא בכל ההוצאת) ומתוך שהיא עושה כן משאילין וכו' עכ"ל. ובסוף המס' הנני מעיר לאיזה מקומות שהביאו הראשונים מירושלמי תענית ולא נמצא אצלנו. ועל איזה מהם כבר העירותי למעלה ועתה אוסיף: בפי' המיוחס לרש"י ברה"א ח' כ"מ וזהו שמפרש בסוף מגילת ירושלמי ג' ספרים מצא עזרא ספר טעונים ספר זמטוי וספר האחים (היא) ובמלו דברי האחד וקיימו דברי השניים וכן מצאו הרה ספרי יוחסין כשמצאו ג' או ב' במלו הטועט וקיימו המרובים וכשמצאו זונות וכו'. ולעיל שם ז' י"ג בפי' המיוחס לרש"י הנ"ל במפורש בשלהי סגלת ירושלמי ג' ספרים מצא עזרא וכל א' וא' מן היחס ומה שמצא כתב ומה שלא מצא לא כתב וכן בני נפתלי לא מצא יותר וזהו הטעם וכו'. ומכל זה אין זכר במגלה ירושלמי ונראה שצ"ל ברש"י הנ"ל בתענית ירושלמי, כי בתענית פרק ד' ה"ב נמצא באמת המאמר ג' ספרים מצאו בעזרה וכו'. אולם כל מה שמפורש ברש"י הנ"ל בשם הירושלמי ליתא שם לפנינו. וכן ליתא בכל הירושלמי. בתום' ברכות ל"א ע"ב ד"ה כל וכשושב בתענית חלום בשכה פי' בה"ג (עי' בה"ג הנדפס ממכר סוף ה' תענית, ובבה"ג הנדפס כברלין ליתא זה) שאומר עננו באלו נצור וכו'. ועי' ברא"ש ברכות פ"ה סי' י'. ובש"ת מהר"ם בר"ב

(הוצאת הרב רנ"ד ז"ל סי' שמו) כחוב בה"ג היכא דיתבי בתעניתא בשבתא: ליכא עננו בשומע תפלה ואומר עננו בסוף אלהי נצור לשוני וגו' ונראה לי דשונה הוא דברכה חמישה אומר עננו ושוב רצה ומורים וברכת כהנים והכי איתא בהדיא פ' תפלת השחר בירושלמי וכו'. ובארחות חיים ה' תענית סי' כ"ג. והמתענה בשבת כתב הבה"ג שאומר עננו באלהי נצור לשוני והכין משמע בירושלמי וכו'. וכן הוא במגיד משנה תענית פ"א הי"ב. ובפסקי ריקאנטי סי' קע"ט ובס' אדם וחוה נתיב י"ח ח"א. ולפנינו בירושלמי ליתא גב לא מה שזכר הארחות חיים בשם הירושלמי. ונראה שטקום המאמר היה בברכות פרק ה' ה"א ובתענית פ"ד ה"א בהמאמר המשובש: אופפון עלה ראש חדש שחל להיות בתענית וכו' ר"ח ותענית (כן הגי' בתענית הנ"ל) וכו' אמרה ברכה רביעית וכו'. וכן היה שם הגי' לפני הרוקח סי' רי"ב וז"ל ירושלמי בפרק תפלת השחר שכת שחל בו תענית אומר של תענית בברכה חמישה ואומר עבודה והוריה וברכת כהנים עכ"ל. והוה כגי' מהר"ם בר"ב הנ"ל. ועי' בשלמי הגבורים בשבת סביב המרדכי רכ"ט וכירושלמי מפי' ליה וכו'. בתום תענית כ"ט ע"א ד"ה וישב ואומר ר"י אע"ג וכו' וכירושלמי מפרש איליאי נקט פירוש איליאי הוה כמו אלי כבהולה דהוה לשון קניה וכו'. ולפנינו בירושלמי תענית פרק ד' ה"ח ששם מובא כל המאמר הנ"ל ליתא זה שזכרו התום בשם הירושלמי. ויתא בערכין י"א מע"ב. בתום תענית ל' ע"ב ד"ה כל כדמשמע בירושלמי דר' יומי איקלע לבצרה אכל סעודה ספסקא אתא לגביה דריש כנישתא והוה סעיר וכו'. ובש"ת מהר"ם בר"ב (הוצאת טק"ג צד 129) פסק ר"ח דסעודת המפסקת וכו' ומביא ראי' בירושלמי דר' פלוני על לבי פלוני א"ל מי פסקת איל אין קדימי ליה ואכל מכל עיגול ועיגול ובסדרש נמי משמע שמוהר לאכול דאמר התם וכו'. ובתשב"ץ קמן (מנהגי מהר"ם) סי' קכ"ח ירושלמי ר' יהודה בן בתירה איקלע לנציבין בערב יומא רבא אול רי"ג וכו'. ובאשכול ח"ב (צד 8) ירושלמי ישן וכו' כי הא דריב"ב וכו'. ונראה שהיה זה לפני בירושלמי. וכרישב"א עירובין מ' ע"ב וכן ההוא בפ' בירושלמי ובמדרש איכה רבתי (פ"ג פסוק ויגרם) דאמר התם ר"י בן בתירה אול לנציבין בערב צומא רבא וכו'. ובפ' הרא"ה על הרי"ף תענית (ד' מ' ע"א) והכי מוכח בירושלמי דאמרין התם ר"י ב"ב וכו'. והרבה מהראשונים הביאו זה רק בשם מדרש איכה ולא מהירושלמי. אולם כנ"ל היה זה בירושלמי. ולפנינו בירושלמי תענית ליתא זה. ומקום המאמר היה בירושלמי תענית פרק א' הלכה ד': בכבלי תענית י' ע"א תניא חנניה אומר ובגולה עד ששים בהקופה וכו' איבעיא להו יום ששים כלפני ששים או כלאחר ששים וכו' הלכתא יום ששים כלאחר ששים. וברא"ש תענית פרק א' סי' ד' כתב רבינו אבי העזרי ז"ל דבירושלמי איתא דהנך ששים יום סנינן להו סעה לעת אחר נפילת התקופה פעמים מתחילין כיום פעמים מתחילין בלילה ולא נהנו כן עכ"ל. ומובא זה בשם הירושלמי בהגהת מימוני ה' תפלה פ"ב אות י' ובמור או"ח סי' קי"ד ובתשב"ץ קמן סי' רמ"ו ובתשב"ץ גדול ח"ג סי' קכ"ג ובכלבו סי' נ"ד ובארחות חיים ה' תפלה סי' ק"י וכתב הר"מ נ"ע שיש בירושלמי שאלה ששים יום וכו' ובאגודה תענית סי' ג'. ועוד מהרבה קדמונים ולפנינו בירושלמי ליתא ובבאור הגר"א לשו"ע או"ח סי' קי"ז ס"ב דלא כהירושלמי דאמר טונין מעל"ע וכו' ולא העיר הגר"א שלפנינו ליתא וכן לא היה זה בהירושלמי לפני הראב"ן ד' פ"ב ע"ג ע"ש. ועוד הרבה קדמונים בראבי"ה סי' קצ"ו דגרמין בירושלמי

פרק בתרא דהענייה בו ביום העמידו הלכה כרבן גמליאל שאמר תפלת ערבית
 חובה שסומך גאולה של ערבית לתפלה של ערבית עכ"ל ובראב"ן סי' קס"ט
 ומפרש בירושלמי התקינו לסמוך גאולה לתפילת ערבית משום כבודו דרבן גמליאל
 שהוא נשיא עשו לתפילה ערבית כאילו היא חובה וכו'. ועי' בבלי ברכות ד'
 ע"ב דא"ר יוחנן איהו בן עוה"ב זה הסומך גאולה לתפלה של ערבית וכו'.
 ברוקח סי' רי"א אמרינן במס' סופרים וכו' בשבע אחרונות של עצירת נשמים
 קורא ברכות וקללות אבל בתעניות אחרות ויחל משה ומפמירין דרשו ה' וכן
 יש בירושלמי ישן בפרק כ' בהענייה עכ"ל. וכבר העירוהו באצו"ר לשבת (צד
 156) שלפני הרוקח היו שני כת"י מהירושלמי וע"ש. והרב הח' הוהב במ"ע
 להכמת היהדות ה' נ"ה צד 426 לא זכר זה. ועי' מ"ש לעיל פ"ב המ"ו.
 במס"ג עשין כ"ו ובאר זרוע ח"ק א' סי' ק"ם וככלבו דיני שארי ברכות שבסעודה
 ובס' על הכל (הגורן ז' צד 90) בירושלמי פ"ק דתענייה משמע מעמא לפי
 שאין עונין אמן באמצע הסעודה וכו' וקאמר התם א"ר מנא דא אמרה הדין
 דעמיש בני' מיכליה אסר ליה למימר אסי בנין סכנתא דנפשיה עכ"ל ולפנינו
 בירושלמי תענייה אין זכר מזה. ועי' ירושלמי ברכות פ"ו ה"ו. בתשב"ץ קמן
 (מנהגי מהר"ם כ"ב) סי' קי"ב אסור לומר לאחרים אני מתענה וראיה מירושלמי
 היא איתהא דהות מתה כבר הוה נפיק לה אור של גיהנם מאורנא לאורנא
 חד אמר משום דהוה משתעי בשעת תענייה עשיתי ב' תעניות או נ' וחד אמר
 משום דהות משתעי לאחרים התענייה עכ"ל. ובשו"ע או"ח תקס"ה סי' המתענה
 ומפרסם עצמו לאחרים להשתבח וכו'. וקצת מזה נמצא בירושלמי חגיגה פ"ב
 ה"ב. אבל אין זכר לזה בירושלמי תענית. בהגהת מימוני (מנהגי ת"ב) ובירושלמי
 גרסינן ואיבעי ליה לשנויי אם היה רגיל לסעוד בין בני אדם סוער יחידו וכן
 איתא בתלמוד שלנו עכ"ל. וכן הוא בבבלי תענית ל' ע"א. אבל בירושלמי
 תענית פרק ד' ה"י ליתא. באבורהם (ד' ע"ו ע"ד) והכי איתא בירושלמי ד'
 יהודה נשיאה גזר תענייה א"ל ריש לקיש לר' יוחנן והא לא קבלינן מאורתא
 אמר אנן אדבי ריש גלותא סמכינן עכ"ל וברא"ש תענית פ"א סי' י"ג ולכ"ע הסכמת
 צבור להתענות א"צ קבלה לא במנחה וכו' אלא ש"צ מכריזו והתענית מקובל וכו' ואיתא
 להא טילתא בירושלמי דר"י נשיאה גזר תענייה א"ל ריש לקיש לר"י והא ל"א קבילנא
 א"ל אדבי ריש גלותא סמכינן ע"כ דבדי הראב"ד ז"ל עכ"ל הרא"ש. ובס' אדם
 וחיה נתיב י"ח ח"ה וכן בירושלמי דתענית צבור אין צריך קבלה וכו'. וכעין
 סאמר זה בבבלי תענית כ"ד ע"א אבל בירושלמי לא נזכר זה. ועי' בשאלות
 סי' ס"ו ובהעמק שאלה שם. בספר מטה משה (קראקא שני"א) שמתכרו היה תלמידו
 של המרש"ל כסי' קמ"ח ז"ל ירושלמי אמר ר' הנחום מפני מה תקנו שומע
 ברכת חמש עשרה כנגד ה' למכול ישב שהיא אזכרה מ"ו שבהבו לה' בני
 אלים שהתפלה מעכבת את הפורעניות לבא לעולם וכו'. ולפנינו בתענית פ"ב
 ה"ב ליתא. במסוף הערוך ובכתר כהונה ערך זרזיר תענית ירושלמי פ"ק בנוהג
 שבעולם זה סבקש לנצח זרזירו וכו'. ולפנינו ליתא. ואיתא ברה"ש פ"ק.
 בספר זכרון תורת משה ד' ו' ע"ג תעניות (ירושלמי) האומרים ערו עד היסוד בה
 ללמדך שכל דוד שאינו נבנה בימיו בית המקדש מעלה עליו כאלו החריבו וכו'
 גם כן יומא עכ"ל וכן הוא בירושלמי יומא פ"א סה"א אבל בתענית ירושלמי
 אינו. ובפרקא דרבינו הקדוש בבא ג' סי' פ' שלשה מעין עוה"ב וכו' וצ"י ע"ו
 המו"ל ירושלמי תענית. וכן שם סי' צ' שלשה דברים מדחיבין לבו וכו'. וצ"י
 שם ג"כ ירושלמי תענית פ"א ולפנינו ליתא.

תקונים:

- לצד 2 שורה 41 ובאשכול ח"ב צד 94 ובירושלמי פ"ק דביצה א"ר
 חייה בר בא (ב' מלות ליהא) בשם ר"י בראשונה וכו' ע"ש.
- לצד 3 שורה 39 ובש"ה תרומת הדשן סי' פ"א והא דמייתי במדרכי
 מן הירושלמי דחכמי הדור רטוה להכנה צ"ל דלאו לגמרי דתהוי דאורייתא
 אלא דמעין הכנה היא וכו'.
- לצד 4 שורה 1 במנהיג 68 וצ"ע דלא דמו לביצה למכין אע"ג דירושלמי
 אפיך לה לביצה עכ"ל.
- לצד 4 שורה 34 ובספר הפרנס שכ"ד ואם עבר ושחט לא יכסה דמם
 עד הערב ולפי הירושלמי פ"א דביצה ה"ב יש לו הקנה וכו'. ונראה שכיון
 למ"ש לקמן בה"ג אבל אם שחט מוטב שיטול וכו'. ובמשניות ד' נאפול'י
 רנ"ב שעפר (שאפר) הכירה מוכן.
- לצד 5 שורה 18 בחסדי דוד להוספתא ביצה פ"א ור' אבא הנוכר בסיפא
 וכו' דהיינו ר' אבא הראשון בסוף התנאים וכו'.
- לצד 8 שורה 30 ובחסדי דוד הנ"ל כלומר בן ר"א הקפר ונראה דהיינו
 בר קפרא וכו'.
- לצד 6 שורה 34 ובשטה מקיבצת בככא מציעא נ"ט ע"ב ר' אליעזר
 שמותי הוא מלשון שמתא וכו' אלא שהפי' הנכח שהוא סתמידי שמאי וכן
 מפורש בירושלמי במס' ביצה. הרמב"ן ז"ל.
- לצד 7 שורה 21 ועי' באצו"ר סוכה צד 73 שורה 33.
- לצד 7 שורה 41 ובכ"י סי' תקי"ט גרסינן בירושלמי אהא דתנן וב"ה
 סהירין אף להחזיר אר"א מחזיר ובלבד וכו' ונראה דהכי פירושו, דר' אחא
 אמר אע"פ שהתירו להחזיר כיון שלא התירו אלא בקושי אינו מחזיר לגמרי
 אלא מחזיר כדי שיהא משתמר לבד ודיו ור' יוסי בר בון אמר וכו' ע"ש.
- לצד 9 שורה 8 ברימכ"א שבת קכ"ד ע"ב טובא הרמב"ן הנ"ל. ובתום'
 ריד"א בנדה ד' ס' ע"א ואין אדם מיוחד אבן לישיבה מפני שהיא מוקת את
 היושבין עליה כדאמר מר (בירושלמי דילן) אבנים [שישכנו עליהן כנערוחתינו
 נלחמים עמנו בוקנותינו].
- לצד 12 שורה 13 ובמדרכי שבת סי' תל"ג ובירושלמי פ"ק דביצה א"ר
 אמי א"ר יהונתן (ר' יוחנן) השום וכו' מכאן הביא הר"י וכו'.
- לצד 14 שורה 24 ובש"ה בשמים ראש סי' מ"ז ומה שכתבתי שנחלקו
 חכמי עירך אם קצירה ותלישה ביו"ט דאורייתא? שיש סבורים כן ומביאין
 ראיה מן הירושלמי דכל המלאכות שבשדה אסור וכו'.
- לצד 14 שורה 28 ובמכילתא דרשב"י צד 17 מה ת"ל לכו מלמד
 שאין בוררין ואין מוחזין ואין מרקרין. וע"ש בהערות הרה"ג רד"צ האפפמאן נ"ג.
- לצד 15 שורה 4 וכ"ה הגי' בהמשנה בשו"ה גאוני מורח ומעריב סי' ע"ו.
- לצד 15 שורה 22 ובספר פתח עינים להרחי"א בביצה י"ד ע"ב מפלפל
 בירושלמי דילן, ושם בסופו כתב: אלא דמ"ש בירושלמי עסיסות נדיות נראה
 ש"ס וצ"ל מין עופות או בהמות וכו' ע"ש.
- לצד 16 שורה 19 ובס' נאר שבע בשו"ה סי' פ"ה ומה שכ' עוד
 דהירושלמי וסייעתו האוסרים להעמיד חלב ביו"ט וכו' וטעמי ונמקי הוא כיון
 שהרי"ף

שהר"ף והרמב"ם והרא"ש והתוס' וס' התרומה וכו' גם הם ראו וידעו זה הירושלמי ולא כתבו דבריו כלל מכלל דס"ל דלית הלכתא כדברי הירושלמי זה וכו' ראו דמונין דגמרא דידן להתירא בנידון שלפנינו עד שמפני כך לא הוכירו הירושלמי וכו' ע"ש.

לצד 17 שורה 17 ובס' המכריע סי' ב' ובירושלמי גרסין כתיב וכו' מ"ט דר' יהושע את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו וכו'.

לצד 17 שורה 21 ועי' מילתא דרשב"י צד 78.

לצד 21 שורה 31 פ"ב ה"ג במשנה וכה"א כלים מלפני השבת. כמנהיג ד' ס"ג דאע"ג דהנן בה"א מטבילים הכל מלפני השבת (כלים מלפני השבת) ואדם בשבת ובי"ט (ליתא) וכו'.

לצד 25 שורה 35 וכאשכול ח"ג צד 18 ויש מביאין ראייה מירושלמי דביצה של בית ר"ג שוחקין פלפלין וכו' אלא שלא להתיר מלאכה ע"י ר"ג ולא ראייה וכו' ע"ש.

לצד 26 שורה 9 פ"ג ה"ב במשנה שהביא דגים לר"ג. במעשה הגאונים צד 28 ומעשה בניו שהביא דגים לרבן שמעון בן (ב' מלות ליתא) גמליאל וכו' ע"ש.

לצד 26 שורה 85 ובשו"ת הריב"ש החדשות סי' ט"ז מחכם אחד בן דורו של הריב"ש ואמרינן עוד' התם בירושלמי חר מן תלמידא (כצ"ל) דר' סימאי אייתי ליה ואכל ע"כ (בירושלמי) עכ"ל.

לצד 27 בסוף העמוד ובס' פתח עינים להרחיד"א כביצה כ"ה ע"ב מצאתי בשיטת ביצה כתי' לבנו של הרמב"ן ז"ל שכתב וז"ל וכו' דמדרבנן נמי אסור דצריך בדיקה וכו' וכן דעת הירושלמי שאמר ראיית טריפה מדבריהם וכו'.

לצד 28 שורה 27 פ"ג ה"ה במשנה ונכנס לבית המדרש ושאל. ד' מלות אלו ליתא בתום' שבת ד' כ"ד ע"א ד"ה גזירה.

לצד 30 שורה 3 ובים של שלמה בסוף בבא קמא בין החלופים שבין בני א"י ובבל חושב שם בס' ט"ז: בני א"י אוסרין לשקול בשר במועד אפילו לתולה בכף מאונים מן העכברים בני בבל שוקלים בשר במועד עכ"ל. ודעת הבני א"י כר' אבון רב יהודה בשם שמואל שאמר בירושלמי כאן אפילו לתלותו בכף מאונים מפני העכברים אסור, ולא כר' יוסי בר' בון שמתיר. אולם מ"ש שבני בבל שוקלים בשר במועד זה כרשב"ג בירושלמי כאן ולא כבבלי ביצה כ"ה ע"א. החלופים הנ"ל נדפסו נ"כ בתשובות הג' זכרון לראשונים צד 395 סי' ט"ז. ובמנהיג ד' צ' סי' צ"ח אנשי מורח שוקלין בי"ט בשר אנשי מערב אוסרין אף לתלות וכו' ע"ש.

לצד 31 שורה 3 וכן במשנה בבליית ביצה כ"ט ע"ב וע"ש.

לצד 31 שורה 7 ובמעשה הגאונים צד 29 והנן הולך אדם אצל חנוני הרניל אצלו ואומר לו הן לי עשרים אגוזים או עשרים ביצים וכו'.

לצד 31 שורה 29 ועי' בס' והזהיר ח"א צד 218 שמוכא בשונים.

לצד 35 שורה 23 ובס' הישר לר"ת סי' שית' תניא בתוספתא רשב"ג אומר אין פותחין אילפסין סתומות בי"ט וכו' ע"ש ובתיספתא ביצה פ"ב.

לצד 39 שורה 34 ובילקוט שמעוני תהלים ר' תשס"ח מעשה ברוכל וכו' ושמעה בת ר' ינאי אמרה לאביה וכו'. ובויק"ף פמ"ו אות ב' ליתא זה.

לצד 39 שורה 35 פ"ה ה"א ביצה שנולדה וכו'. עי' בב"י תקי"ג ס"א

שהביא לירושלמי. ולפי פי' האו"ו הנ"ל שאחותי אמרה לי משמו קאי על הא: דפורסין מחצלת וכו'. אבל הפני משה בירושלמי שבת פרק ד' ה"ב מפרש על הא דביצה שנולדה וכו'. וכרעה הפ"ט מפרש מירושלמי שבת פרק י"ג ה"ו אני לא שמעתי מאבא אחותי אמרה לי משמו ביצה שנולדה ב"ט סומכין וכו'. ושם לא נזכר כלל מההלכה שפורסין מחצלות.

לצד 40 שורה 1 פ"ה ה"א חשבון עליהן מתנגי וכו'. כמ"א או"ח סי' ש"ח ס"ח ואיתא בירושלמי פרק ה' דביצה כשמחשב עליהן לתשמיש מותר למלטלו אפילו עיקר כונתו מחמה לצל עכ"ל. וכיון לירושלמי דילן.

צד 43 שורה 16 ובש"ת מהר"י ווי"ל (ד' צ"א ע"ב) אותם דעבדי חייגי ב"ט והגים מזמרים להם בכלי שיר לא ידענא מניין להם היתר ברבר וכו' דוקא בנשואים התיר ראבי"ה וכו' אע"ג דמפ' בירושלמי קיפוין עוקר שתי רגליו כאחת וכו'.

לצד 45 שורה 22 ובמכילתא דרשב"י צד 90 שרנין אותן בכל יום מן התורה ואפילו בע"ש ומרבני סופרים שאין דנין בע"ש. וע"ש בהערות.

צד 46 שורה 22 ובש"ת מהר"י ווי"ל (ד' פ"ג וויניציא ש"ט) כשם שאמור לכבות שלא לצורך כך אמור להבעיר שלא לצורך ומשום הכי אמור להדליק נר של אבמלה כדאיתא בירושלמי עכ"ל.

לצד 49 שורה 37 אולם במנהיג ד' פ"ט ע"ב דתניא בתוספתא וכולן שעשאן ישראל בין אנוסים וכו'. ולא זכר מהירושלמי.

לצד 51 שורה 31 בחי' רמב"ן ע"ו ל"ו ע"ב וכבר נתברר לנו מן הירושלמי ומן התוספתא שאין ערובי הבשילין צריכין פה אלא תבשיל עכ"ל וזה כנגד הירושלמי הנ"ל שצריכין פה. ובסמ"ג ה' ה"ב ובמרדכי תענית סי' תרל"ד ובהג"ס תענית פ"ה מביאים בשם ירושלמי נדרים שיוצאין בתפוחין מבושלין משום עירובי תבשילין. ולפינו בנדרים פ"ו ה"א ששם מדובר בזה לא נמצא זה. ונ"כ זה סותר לירושלמי שהביא הראבי"ה הנ"ל. ועי' בספר המחכים: צד 147.

צד 58 שורה 16 ועתה ראיתי בספר ראבי"ה שהו"ל הח' מק"נ סי' קצ"ט. וי"ל וברכה נר של שבת מפורש בפרק הרואה בירושלמי שצריך לברך כרוך אתה ה' אט"ה אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של שבת ועל של יו"ט מברך להדליק נר של יו"ט. ובהערות שם הערה 10 לקמן סי' תשי"ב ירושלמי פרק המביא כדי יין המדליק נר לילי יו"ט וכו' ובירושלמי פרק הרואה גרסינן להדליק נר לכבוד יו"ט ודכוותה בשבת להדליק נר לכבוד שבת. והרה"ח המו"ל מביא שם הרבה ראשונים שהביאו מקור ברכת נר שבת ויו"ט ולא זכרו ע"ז שם הירושלמי ורב שרירא ורב האי מעידים שברכת נר שבת אינה כתובה בתלמוד וע"כ אין ספק שרבינו הראבי"ה והאו"ו העתיקו את המאמר מן ספר ירושלמי מאוחר שהוסיף הדין בירושלמי עפ"י הגאונים עכת"ד. ואני איני מודה לדבריו בזה מכמה טעמים. א) הראבי"ה והאו"ו והמרדכי והג"ס והאגודה מביאים את המאמר הנ"ל מירושלמי ומציינים המקומות בירושלמי בפרק הרואה בברכות ובפרק המביא כדי יין בביצה, וכוודאי היה זה לפנייהם (או לכל הפחות להראבי"ה בעצמו) שם ושם, שאל"כ איך אפשר לעשות את רבותינו הנ"ל למשקרים? ב) וכי בשביל שהגאונים ואיזה מהראשונים לא זכרו את הירושלמי הוזה אפשר להחליט שלא היה זה כלל בהירושלמי? צא וראה

בתשובות חכמי צרפה ולותיר והשובות גאוני מזרח ומערב שהו"ל ר"י מיללער ז"ל ובתשובות הגאונים חסדה ננוה שיצאה לאור בירושלים וכן ברוב התשובות הגאונים קדמונים האם נזכר שם הירושלמי לרוב? רק זעיר שם נזכר. ואם באנו לבחש בקדמות הירושלמי שלנו מחמת שלא הזכירו הגאונים את דבריו בתשובותיהם אוי נצטרך לבטל ולמחוק לכל הפחות החצי מהירושלמי שלנו. אין ברצוני להאריך בזה בהבאת ראיות כי זה נודע לכל. ג) באצו"ר בכרכות שהוצאתי לאור בשנת תרס"א הראיתי שם (בצד 210) בבירור לכמה חסרונות בהתוספתא ברכות פרק ז' הטובאה בירושלמי ברכות פ"ג ה"ג בעניני ברכות למצוות שונות ובין החסרונות הרבות הראיתי גם לחסרון זה מנוסח הברכה של הדלקת נר לשבת וי"ט. והראיתי ברור אפוא היה כתוב זה בירושלמי בכרכות הנ"ל ובביצה פרק ד' סה"ד ע"ש. ומכיון שמוכח שם שהברייתא הנ"ל באה קמיעה לפנינו. א"כ מדוע לא נזכר לאמר שהיה כתוב בהירושלמי גם הנוסח מהברכה להדליק נר לשבת וי"ט? מצוה הדלקת נר לשבת וי"ט היא אחת מהמצוות החשובות שחכמינו הקדישו לה פרק שלם במס' שבת, במה מדליקין. ושבתה את המקימה. ראה בבלי שבת כ"ג ע"א. וא"כ מדוע אי אפשר שהיתה הברכה מהדלקת הנר בהונה בירושלמי? כן מה שכתבתי באצו"ר שם: „ואולי מ"ש הראב"ה בשם הירושלמי התוקע שופר צריך לברך בא"ה לשמוע בקול שופר כו' היה גם כן בירושלמי כאן". מצאתי אח"כ שכונחתי להאמת שבשנת תרס"ג הוציאה מק"נ הס' לקט יושר ושם בצד 125 כתוב: מצאתי בתום בפ"ק דפסחים וז"ל בירושלמי דהרואה משמע שיש לברך בקול שופר וכו'. ועי' אצו"ר ברה"ש צד 57. ואם היה בהירושלמי ברכה שופר, מדוע לא אפשר שהיה כתוב בהירושלמי ברכת הדלקת נר בשבת וי"ט? ד) לא אחד הוא הראב"ה שהיה לפניו כת"י יותר שלם מהירושלמי. לא פה המקום להאריך בזה, רק אעיר שזקנו הראב"ן מביא בספרו כמה מקומות מירושלמי ושלפנינו ליתא. דודו ר' שמואל בר נטרנאי המכונה שב"ט מביא כמה פעמים הירושלמי שלא נמצא לפנינו או שנמצא בני' משונה: באור זרוע ח"ב סי' ק"ו ופי' רבינו שמואל בר נטרנאי זצ"ל דה"ל כדאמר בירושלמי שהיו מתפללים על הכוס והיה אומר תשלח אמותא רחמי ורחמי מן קמי מיטרא דשמיא וכו'. ובחידושי אנשי שם על המדרכי בסוף יומא טובאה תשובה (כמדומה מהראב"ה ועי' באו"ו ח"ב סי' ק"ט) בענין מילה שחל להיות בת"צ ובירושלמי פרק ר"א דמילה מסיים אחר ברכת המילה תשלח אמותא וכו'. ולפנינו בירושלמי שבת ליתא. וגם אינו בשום מקום בירושלמי. ור' עמרם נאון בסודרו (צד 52) הזכיר התפלה הנ"ל. וכן נזכר מירושלמי בבבלי המילה לר"י הנזכר צד 60. ובאו"ו ח"ב סי' ק"ט ורבינו שמואל בר נטרנאי זצ"ל מבין הביא ראיה לדבריהם מירושלמי פרק אין צדין דתני אומר אדם וכו'. וכל מה שהביא רשב"ט ליתא בירושלמי שלפנינו. עי' מ"ש לעיל צד 51. ובמור או"ח תקנ"א כתב רבינו שב"ט דהוא הדין נמי כלים חדשים אסור לתקן בשבת שחל מ"ב להיות בתוכה דגרסי' בירושלמי וכו' דלא למשתי עמרא וכו' וירוע שהני' הנ"ל ליתא בירושלמי פסחים פ"ד ה"א. ובהג"מ (אישות פרק כ"ג ה"ד) וזו היא התשובה מתוך חידושים של רבינו שב"ט וכו' וגרסינן בירושלמי וכן האב פוסק ע"י בתו אפילו היא בוגרת ולא אמה וכו' אפילו נערה וכו' ולפנינו בכתובות פרק ה' ה"א בהרבה שנויים. ובדור אחר מקורם בעלי

בעלי התוס' על הש"ס מביאים בהרבה מקומות ירושלמי שלא נמצא לפנינו. לדוגמא שבת ל"א ע"א ד"ה אמנת חגיגה י"ד ע"א ד"ה וטרדן גיטין ו' ע"ב ד"ה ויתנו כתובות נ"ב ע"א ד"ה רצה מעילה י"ו ע"ב ד"ה אלו. וגם אחרי הראב"ה הגה למשל בעל המנהיג מביא בספרו במקומות רבים הירושלמי שלא נמצא לפנינו לדוגמא שם ד' ה' ע"ב סי' ד', שם י"ג ע"ב סי' ל"ו, שם י"ד ע"א סי' ל"ט שם מ"ז ע"א סי' נ' שם כ"ה ע"א סי' י"ג, שם כ"ו ע"ב סי' כ"ה, שם ל' ע"ב סי' מ"ג, שם ל"א ע"א סי' מ"ו, שם ל"ד ע"ב סי' ס"ח, שם ל"ז ע"א סי' ע"ו, שם ל"ז ע"ב סי' ב' וסי' ג', שם ל"ט ע"א סי' י"א, שם מ"ו ע"א סי' מ"ד, שם ס"ט ע"ב וד' צ"א ע"ב ועוד בהרבה מקומות. והמעין בס' ארחות חיים יראה שם כדוגמא שבס' המנהיג. מזה אנו רואים שבאשכנז ובצרפת הי' כתבי יד מירושלמי יותר שלמים משלפנינו. ועי' מ"ש על אורות ר' יצחק בן אברהם באצו"ר מוכה 68. ועד' ר' י"ט מיואני בפסחים שם 51. ועד' הריטב"א ברה"ש 39. סגנון המאמרים מהירושלמי בראב"ה חותם הקדמות מונה עליהם כמו לדוגמא בראב"ה סי' קכ"ד וגרים בירושלמי בפרק אין עומדין וכו' רב אמר כגון אילין תלתא עונה אמן אחר עצמו בהכחור וכו'. וכן הביא זה הראב"ן קפ"ד בשם פיר"ח בשם רב. וכן הביאו הירושלמי כמה מהראשונים בשם ירושלמי פרק אין עומדין. והחכם בעל ההנהגות להראב"ה אומר שזה נובע מספר ירושלמי מאוחר ששאב זה מרב נחשון גאון ותיבת נחשון נשמטה אחרי כן כי כן מובא זה בשם ר' נחשון גאון בספרי הראשונים. ורואה אנכי החוכה לברר זה; בראשונה אעיר שבחידוש זה הקדימו הרה"ח המו"ל ספר האשכול מחדש צד 61. ושנית צריך להעיר שבהג"מ ברכות פרק א' המ"ז ודלא כאשר כתב רב נחשו שעונה אמן אחר ברכת עצמו בשחרית בהכחור וכו' ובערבית באוהב עמי י ראל עכ"ל וזה שלא כמו שהביאו הראשונים משם רנ"ג שבג' מקומות עונה אמן אחר ברכת עצמו. ועי' ברמב"ם שם. ושלישית אודה ולא אבוש כי לא הבנתי מדוע אי אפשר שזה באמת מאמר רב ושחולק הוא על התוספתא מגילה פרק ד' (בהוצאת צ"מ) הפורס על שמע והמברך על הפירות ועל המצוות לא יענה אחר עצמו אמן ואם ענה הרי זה דרך הברות (בכת"י אחר: דרך כבוד). ובבבלי ברכות מ"ה ע"ב תני חדא העונה אמן אחר ברכתיו הרי זה משובח ותניא אידך הרי זה מגונה לא קשיא הא בכונה ירושלים הא בשאר ברכות. וכירושלמי ברכות פ"ה ה"ד תני הפורס את שמע וכו' לא יענה אחר עצמו אמן ואם ענה הרי זה בור ואית תני תני הרי זה בור ואית תני תני הרי זה חכם אמר רב חסדא וכו' ומאן דאמר הרי זה בור בעונה על כל ברכה וברכה. ולגירסתה הרא"ש בברכות פרק ז' סי' י' הגי' בירושלמי תני בר קפרא. ולגי' איזה ראשון (בבית נמות ההלכות ח"ב. צד 54) שנה התוספתא הנ"ל רב חסדא. ועי' באצו"ר ברכות צד 132. ונראה שאחרי המלות בעונה על כל ברכה וברכה היה בירושלמי המאמר רב אמר כגון אילין תלתא עונה אמן אחר עצמו בהכחור וכו'. וחולק רב על התוספתא הנ"ל וסובר דרק באלו הג' עונה אמן אחר עצמו. ובעשרה מילין דהסידותא מרב יש שרב היה מכויין לכו בהפלה. ורב היה גם מטיסדי מטבע דתפילה (עי' אצו"ר ברה"ש צד 11). ולכן יאזה גם המאמר הנ"ל מרב בתפילה. והשכל הישר מחייב שרב נחשון גאון לקח ההלכה מהירושלמי הנ"ל שאם לא כן איך חולק רנ"ג על הירושלמי

הירושלמי והבבלי ברכות הנ"ל? וכבר השינו בעל האשכול (ח"א צד 9) וז"ל נאמרו משמי' דרב נחשון ר"ם דסורא כג' במקומות וכו' ואנן מעמא לא קחינא דבהדיא אמרו העונה אמן אחר ברכותיו הרי זה סגונה וכו'. אבל רנ"ג סמך בזה על מאמר רב בירושלמי הנ"ל. ומבואר זה בארחות חיים ה' תפלה קדושה מיושב סי' ד' אמר רב נחשון ריש סתיכתא בנ' מקומות יחיד עונה וכו' שכן מנהג גאונים קדמונים וחסידים הראשונים וכן הלכה ע"כ (דברי ר' נחשון גאון) עכ"ל. ומה נראה שרנ"ג לא חדש זה מדעתו רק לקח ממנהג גאונים קדמונים. שהם בוודאי ראו זה בהירושלמי הנ"ל. ובעין זה בחידושי הרמב"ן בשבת ק' ע"א כתב רבינו האי גאון בשם מר רב יהודאי גאון ששמע מן הוקנים שאותו מקום וכו' ונמצא סיוע בתלמוד א"י וכו'. ובארחות חיים ה' קריאת ס"ת סי' ט' ואמר רב האי דאתמר משום זקנים הראשונים וכו' ואין לו זכר אלא בתלמוד א"י וכו'. ומסקמות אחרים נדע שרב נחשון גאון השתמש בהירושלמי. ראה לעיל (צד 85) שכמה מהראשונים הכיאו שנשאל רבינו נחשון גאון מהו לזהענות ברה"ש והשיב שאמור. וראיותיו מן הברייתא מנין דתני בירושלמי (הענין פרק ג' ה"ד) עיר וכו' ומן התלמוד מניין (מזה נראה שהירושלמי היה אצלו במדרגה גדולה שקוראו „התלמוד“) דהכי תני בירושלמי (רה"ש פרק א' ה"ו) ר' חמא כו' (מרדכי רה"ש סי' תש"ח). וכאשכול (ח"ב צד 166) תשובה למר רב נחשון הא דאמור רבנן אין סברין אלא על ממות זקופות וכו' ולתלמודא דמערכא נמי המשנה בחול קאי ע"כ (תשובה ר' נחשון גאון) וכו' עכ"ל. יע"ש בנחל אשכול ובהקדם שנה א' צד 142 מ"ש בזה הרב רש"א פאונאנסקי. נ"י. וגם בהלכות בתשובות ר' נחשון גאון נראה בבירור שהירושלמי היה לו לעין. ואכ"מ להאריך. ורנ"ג היה מטלא מקוטו של ר' עמרם. והוא בסדרו הלא השתמש ג"כ בהירושלמי כידוע. ואחרי כל אלה יאמרו נא החכמים הנ"ל בלב תמים באיזה אופן נקרב יותר אל האמת, אם לאמר שר' נחשון גאון לקח זה מהירושלמי שהוכירו כמה ראשונים וזכרו גם את שם הפרק איפוא היה כתוב. והירושלמי הזה חסר לפנינו. וגם לאיזה מהראשונים היה כבר חסר. או לאמר שהראב"ן והראב"יה והרוקח העתיקו מאמר זה מפר"ח (ומה בכך אם מפר"ח?) או מן „ספר ירושלמי“ שנוכר כמה פעמים בהגהותיו ובעל „ספר ירושלמי לקח את דינו מרב „נחשון“ (לשון בעל הגהות הראב"יה צד 109)? אנכי בתומתי אאמין שאופן הראשון יותר קרוב לאמת. פי' רבינו חננאל לברכות ששם היה המאמר, נאכר מאתנו. ולא נודע אם היה כתוב שם: ירושלמי. והלומד את פי' רבינו חננאל יודע שהר"ח הביא ככ"ס הלכות ולא הזכיר שם הירושלמי עליהן. עי' אצו"ר יומא 34 שורה 25. ובפי' ר"ח מ"ק ט' ע"א ובגליון שם. וכן בראב"יה סי' קמ"א ר' יוסי בר' חנינא אומר אין סברכים לא על הנר ולא על הכשמים של מצוה מאי מצוה א"ר יהודה וכו' וססיים בירושלמי וכו'. ועי' מעיר החכם בעל ההנהגות שזה ליתא בירושלמי ואפשר שהיה בירושלמי האמיתי או שהועתק מן ספר ירושלמי שהוסיפו בירושלמי ממקור קדמון לא נודע לנו עכ"ל. ואיני יודע סנת הדבר שגרים לו להטיל ספק באמיתות הירושלמי הוזה הלא בסת' ראה באצו"ר לברכות ו186 שהבאתי כמה ראשונים שהביאו זה בשם ירושלמי דברכות פרק אלו דברים וזכרו שמות האמוראים ישונים בזה. ומאין לקח הח' הנ"ל דבריו להטיל ספק בזה? ובראב"יה סי' קכ"ג (צד 106) ירושלמי

יין מבושל מברך עליו שהכל נהיה כדברו ובתשובות פר שתי הדבר הזה עכ"ל. והעי
 שם בעל ההגהות על מ"ש הראב"ה ירושלמי, ספר ירושלמי, שרמותי עליו לעיל
 זכו' וכוונתו שהראב"ה כיון לספר ירושלמי מאוחר ולא להירושלמי האמיתי. ולא
 אוכל להכין האם טפני זה שרבים מהראשונים הוכיחו טמשמעות הירושלמי שעל
 יין מבושל מברכין בפ"ה האם בשביל זה או אפשר שלהראב"ה היה בירושלמי
 שמברכין שנ"ב? דוגמאות רבות מצינו כאלו, שרבים מהראשונים הביאו להלכה
 מירושלמי כך, ודוקא אחר מהראשונים הביא מירושלמי להיפך. אין להאריך בזה
 שכבר נודע זה ללומדי הירושלמי, ובפרט בהלכה זו מצינו להראב"ה חבירים, כמו
 בהג"מ ה' ברכות פ"ה אות ד' ודלא כשערי (כידוע חלקו הראשונים ספריהם לשערים
 כמו רנ"ג ספרו מג"ס רוב האיו ואחרים, וגם ר"ש יכול להיות שחלק ספרו סדר עולם
 לשערים, עי' מ"ש כמבוא לס"ע צד 145) רבינו שסחה שכתב לברך עליו שנ"ב
 ובירושלמי איהא כדבריו. ובאהבת ציון וירושלים בפסחים שהו"ל בשנת תרס"ט
 (צד 127) העירוהי כבר למ"ש הרב ר' מנוח בספרו ה' חמץ וז"ל (ד' קוסמאנשינא
 ד' כ"ד) וכיין מבושל ובקונדיטון הסכמת הראשונים שאין מברכין עליהם אלא שהכל
 וא"כ אינן יוצאין בהם בפסח וכן דעת הרב (הרמב"ם) טמה שכתב בפרק מ' (צ"ל
 בפרק כ"ט) מה' שבת וכן הסכים הראב"ד בהשובת שאלה. והרב בעל התוס' (כבא
 בתרא צ"ו). חולק ואין משיחין לדבריו. והראה שהביא מירושלמי דפסחים דאמרינן
 דיוצאין בהן ליהא, דמעמא אחרינא אשכחן בירושלמי דאמרינן התם בירושלמי
 דשבת פרק המוציא יין (פ"ח ה"א) המוציא יין (ב' מלות אחרונות חסרות בירושלמי
 ככל ההוצאות) מבושל כדי לתבל כלומר אינו חייב בהוצאת יין מבושל אלא כדי
 שיעור לתבל בו את הקדירה, ומדאפקיה משיעור הוצאה יין (כוונתו שבמשנה א'
 פ"ח דשבת ספורש: המוציא יין כדי מוינת הכוס) משמע דאינו בכלל יין לא לענין
 קידוש ולא לענין בפ"ה ואפשר שנעלם ממנו (מבעל התוס' כ"ב ב' הנ"ל) זה הירושלמי
 זכו' עכ"ל ר' מנוח. והמאמר הנ"ל שהביא ר"ם הוא בירושלמי בדו"ו בג' מקומות:
 בשבת פ"ה ה"א ובפסחים פ"ה ה"א הני מבושל כדי תבל. ובשקלים פ"ג ה"ב תאני
 מבושל כמטובל (בר' וילנא החדשים כבבלי: כמתובל) ולפי גירסתינו המאמר סחום
 ואין לו כל פתרון, וגירסת הר' מנוח מאידה את העינים. ואולי גם להירושלמי הוה
 כיוונו הראב"ה ור' שסחה הנ"ל? וגם ממקום אחר בירושלמי יש להוכיח שעל יין
 מבושל צריך לברך שנ"ב. בתרומות פ"ח ה"ה ובע"ז פ"ב ה"ג החד והמר והמתוק
 אין בהן לא משום גלוי ולא משום יין נסך ר' סימון מפרש זכו' והמתוק חטרא
 מבלשא (בע"ז: מבלשא, ועי' בבלי עירובין כ"ט ע"א). והירושלמי מובא מרבינו
 חננאל בע"ז ל' סע"ב ובפרדס רש"י סי' רנ"ט ובהורח הבית להרשב"א (בית חמישי
 שער ב' ובמשמרת הכית שם) ובא"ז (ח"ד סי' קנ"ה) ובר"ן פ"ב דע"ז ועוד בכמה
 ראשונים. ואם חסר מבושל אין בו משום יין נסך בהכרח שלא יחשב ליין ומברכין
 עליו שנ"ב. ואולי לזה הירושלמי כווננו הראב"ה ור"ש? וההלכה זו כבר מצינו
 בהוספתא תרומות פ"ד (הוצאת צ"מ) וכן היה ר"ש בן גמליאל אומר יין מבושל אין
 בו משום גלוי ואין בו משום יין נסך. ועי' בבבלי ע"ז ל' ע"ב. ובמשנה מנחות פ"ו
 ע"ב אין מביאין לא טתוק ולא מעושן ולא מבושל ואם הביא פסול. ומי יודע אולי
 בירושלמי מנחות שנאברה היה ההלכה למשנה הנ"ל שיין מבושל מברכין שנ"ב? ומעתה
 יאמר נא החכם הנ"ל האם הצדק אתו באמרו שהראב"ד כיון לספר ירושלמי מאוחר
 ולא להירושלמי שלפנינו? קורא אני עליו ראה זה מצאתי אשר עשה ה' את האדם ישר
 וגו'. ועי' באצ"ר ברבות צד 153 שדה ראשונה. אין כאן המקום לדון על כל
 המקומות

המקומות ש'דעת בעל התנהות לראבי"ה לקוחים המה מספר ירושלמי מאוחר כי עדיין לא בא הסבוא שלו לס' ראבי"ה ואו נראה ראיותיו ונדון בזה אי"ה. רק זה נוכל עתה להחליט כי בולמס אחזה לבעל הנהות ס' ראבי"ה להמיל ספק בקדמות דברי חז"ל והעיקר רבינו חננאל סימל לפניו בחשך כמו שנראה לעיל וגם מס"ש בצד 95 בס' הראבי"ה תניא בתוספתא כל שהוא מוציא עליו מעיקרו וכו'. מעיר הח' הנ"ל תוספתא זו מוכאה וכו' ואינה בתוספתא שבידינו ואני הוכחתי בס"א שתוספתא זו לא היתה מעולם בתוספתא ושם קור הסאמר הוא לשון רב יהודאי וכו' שנעתק ע"י ר"ח לעברית וכו'. ואני אומר שדברי הח' הזה תמוהים מכמה טעמים א) כוודאי ראה הח' הנ"ל שהעירותי באצו"ר לכלאים צד 43 שה"ל בשנת הרס"ו על הראשונים שהביאו התוספתא הנ"ל. ואין אחר מהם המכחש באמיתות התוספתא. ומה שלא נמצאה התוספתא לפנינו, או שלא היתה לפני האו"ו ובעל השלכה נ"כ אינה ראייה שלא. היתה התוספתא הנ"ל בעולם. כי האם כל התוספתות באו לידינו? אולי היתה התוספתא הנ"ל בתוספתא דבר קפרא או דר"ה או רלוי ורשומאל שלא באו לידינו. וא"כ לא ראינו אינה ראייה. וכבר העירתי באצו"ר ליוסא 85 ובסוכה 78 כי שלא בצדק החליטו רבותינו שהתוספתות שלא הובאו בבבלי משובשות הן. כי הרבה תוספתות לא הובאו טחמה שלא היו ידועות להספדר הבבלי. ב) הח' הנ"ל יודע ממאמרי בהצופה בארץ הגר שנה ב' צד 98 תוספתא עתיקתא. ששם הראיתי שהתוספתא הנ"ל נמצאה לפנינו בכלאים שם יע"ש. ומה לו לשנות דבריו נגד רבותינו? ואעיר עוד שהכתי"ס מס' הראבי"ה שהשתמש בהב' המ"ל נראה שאינם בשלימות כי כפי שנראה מהתו"ט היה לו כתי"ס מס' הראבי"ה בשלימות יותר. וז"ל במדות פרק א' מ"ב והנה זכיתי מהש"י לקנות ספר הראבי"ה וכו'. ושם פרק ב' משנה ו' מביא מהראבי"ה בפרק תפלת השחר בירושלמי כפרש עורה שמשם עורה באה לעולם שנאמר ישלח עורך מקדש וגו'. ושם פרק ד' משנה א' מביא מהראבי"ה בפרק תפלת השחר בירושלמי היכל שמשם כלכלה יוצא לעולם בחפלה של כ"ג ביוה"כ. עוד שם הכיר על שם ודבר ה' מירושלים וא"ד למען אחי ורעי אהכרה נא שלום וכו' עכ"ד ובירושלמי שלפני גירסא אחרת עכ"ל התו"ט. ולפנינו בראבי"ה פי' פ"ז לא נזכר כל מה שהביא התו"ט בשם ס' הראבי"ה מירושלמי. ועי' תשובות גאוני בתראי סי' י"ח.

לצד 56 שורה 37 ועי' בהג"מ ה' תפלה פ"א הי"ג.
לצד 57 שורה 38 וכן הוא בס' על הכל צד 84 ובירוש' גרסי' במלתיה דר"ח והכי הלכתא היה עומד בגשם והזכיר טל וכו' פי בימות הגשמים וכו' כתב הר"מ והתניא בטל וברוחות וכו' ע"ש ובכ"ס ה' תפלה פ"א ה"ח.
לצד 58 שורה 26 ועי' בספר המחכים צד 117. ובספר על הכל צד 85 ובירושלמי דיכול לאומרו בשומע תפלה דקאמר התם בשם ר"ז אם לא נאמר (הלשון משובש שם קצת) וכו' משמע דבירוש' חולק על תלמודינו מהוכרה דתחית המהים.

לצד 59 שורה 39 ועי' בס' על הכל צד 87.
לצד 62 שורה 2 פ"א ה"ב מקום שמוכרין שואלין. לדעת המשנה ב' בפ"א דתענית אין שואלין את הנשמים אלא סמוך לגשמים. ואנחנו שואלים בשמ"ע. וכן בפסיקתא ביום השמיני עצרת (הוצאה רש"ב ז"ל) שבשמ"ע מתפללים

מתפללים לירידה גשמים ע"ש אלו לא נשת"ד לישראל אלא שתי המצוות בלבד כרי הוא זכותן שירדו להם גשמים וכו'. ונס הפיוטים שם הם לשמ"ע. וזה כהירושלמי במקום שמזכירין שואלין.

לצד 66 שורה 4 ובלקומי הפרדס (אמשטרדם תע"ה) ד' י"ז וד' י"ח ע"ב וכך נמצא בתלמוד ירושלמי אמר מר הני נשי דלא שתי חמרא מי"ז בתמוז עד ט' באב רוב הנאונים שבלותיר נוהגין שלא לאכול בשר וכו'. ועי' בפרדס סי' ק"ס.

לצד 69 שורה 14 ובמדרש יונה כביהמ"ד ח"א 101 המשנה בשנים. לצד 76 שורה 16 ובמאירי לברכות י"א ע"ב וברכת הערב וכו' ויש מפרשים בא"י למדני חקך ואין זה כלום שהרי בתלמוד המערב בשני של תענית אמרו אין עושים ברכה פסוק ועוד שאין עושים חתימה תפלה וכו'. ועי' אצו"ר ברכות צד 34.

לצד 76 שורה 22 ובמאירי ברכות י"ב ע"א וכן אמרו בתלמוד המערב בשני של תענית כל הברכות אחר חותמיהן שאם היה עומד בשחרית והזכיר של ערכיה וחתם בשחרית יצא. והמעם שהכל הולך אחר החתום וכו'. לצד 76 שורה 25 פ"ב ה"ד במשנה בא"י גואל ישראל. במשניות ד' נאפולי רנ"ב הני' ברוך וזכר הנשכחות ובמשנה ה' הני' שם ברוך השם גאל ישראל. וני' מיושרה היא.

לצד 77 שורה 9 בספר צרור המור מ"א סבע (ד' ע"ג ע"ב) וכירושלמי אמר מהם התפללו וצעקו וכו' ומהם אומרים נצחון (נצוח) כנגדם וכו' וכנגד האומרים נצחון כנגדם בקולי קולות וכו' ע"ש.

לצד 77 שורה 11 ובספר צרור המור (האינו קנין, ע"ג) וכמו שאמרו בירושלמי משל למלך שיש לו פותחות (מפתח של פלמנטרי', ובמשנה ב' פ"ד דביצה כל שנכנסין לו בפותחת) קמנה שבה סוגרה כל אוצרותיו (ד' מלות אחרונות מהמחבר בעצמו) אמר המלך, פותחת זו קמנה מאד כמעט רגע יאבד (ז' מלות ליתא) מה עשה לה שלשלת גדולה (ליתא) וכו' ע"ש. ולעיל שם (ויצא ד' ט"ב ע"ב) וז"ש בירושלמי משל למלך שהיה לו פותחת קמנה וכו'.

לצד 80 שורה 3. ולפלא שכתוספתא הנ"ל טפורש שבעה דברים שבין ת"צ לתענית יחיד. וכירושלמי כמעט לא נזכר מכל זה.

לצד 83 שורה 13 ולפי"ז היחיד מותר בר"ח בתענית. ובס' והזהיר ח"א (ד' קכ"ד) מ"ט בשבת ובי"ט חזור בברכה המזון ובר"ח אינו חוזר לפי שבשבת ובי"ט אי אפשר לו מלאכול לפיכך אמרו חכמים אם טעה ולא הזכיר של שבת ושל י"ט בברכה המזון מחזירין אותו אבל בר"ח כיון שאיפשר לו שלא לאכול בו אם רצה להתענות בו מהענה וכו'. וע"ש בהערות. ובס' העימור ה' מגילה בר"ח אי בעי אכיל ואי בעי לא אכיל (בבלי ברכות מ"ט ע"א) כלומר מהענה וכו'. ומ"ש בוזהיר בשם "אמרו חכמים" מוכא בראבי"ה בשם הירושלמי ראה באצו"ר ברכות צד 175. ובשו"ת תרומת הדשן סי' ל"ח מביא הראבי"ה בשניים וע"ש. ובראבי"ה הנדפס מחדש צד 121 בהערות לא זכר הנ"ל וכן לא זכר בשמי כל מה שהבאתי באצו"ר הנ"ל. והחכם הנ"ל גזר שם שהראבי"ה העתיק זה מן ספר ירושלמי מאוחר ולא ראה שכבר היה זה בדורושלמי לפני בעל ספר והזהיר, שבלא ספק להירושלמי כיוון באמרו: ואמרו

ואמרו חכמים. ומכמה מקומות בהזוהר נראה שהעתיק הירושלמי במלות המתחילות: ואמרו חכמים. אולם הראבי"ה סובר שבר"ח אסור בהענית. לצד 84 שורה 15 ובילקוט שמעוני עה"ת ד' תשע"א מובא המאמר בשם ילמדנו בהרבה שנים.

לצד 84 שורה 16 וכמכילתא דרשב"י צד 110 שהנשטים נעצרים בעון ע"ז וכו' שמא יש בכס פוסק צדקה ברכים ואינו משלם שהנשטים נעצרים וכו'. והמקור מכאן.

לצד 84 שורה 24 ובספר צרור המור מר"א סנע ד' י' ע"ב ובירושלמי אמרו כי אין הנשטים נעצרים אלא בשביר הנאווה ולכן כשלכות בני האדם נשברים למטה כי זהו ואיר יעלה וגו'.

לצד 88 שורה 39 פ"ג ה"ב שאילו נגזרה גזירה. כפי' רבינו חננאל בט"ק י"ז ע"ב בהענית שלח לו שמעון ב"ש צריך אתה נידוי שאילו לא נגזרה גזירה בשני אליהו כו'.

לצד 93 שורה 17 ומ"ש גולהי. וכן לעיל פ"ג ה"ד עצור גולתך, פי' מעיל. בנדר העליון. ועל מ"ש בכלאים פ"ט ה"ה פרימין גו גולתה. בפרס לרש"י סי' רפ"ו מהו לתן פרימין בטלית וכו'. ועכשיו ראיתי כס' ארחות חיים להרב מ'אדרין ז"ל שכ' (בצד 127) למקור עמ"ש בעשרת טילין דחסידותא מרב דלא הוה מסגי ארבע אמות בגלוי ראש מירושלמי תענית דילן הוה צייר גולתיה דרב וכו' שהוא היה שמש קבוע לרב לצייר הגולתא לעשות ממנה מצנפת וכו'. ודבריו לא נראים בעיני כי הגולתא איננה מצנפת.

לצד 101 שורה 38 כס' אות אמת לרבה שמות פכ"ח ז"ל פה חסר ובירושלמי תעניות ובפסקתא ובמדרש ר"ת וכו' וה"ג התם ושני טפחים היו מפרישין מיד ליד (י' מלות ליחא בירושלמי) כיון שעשו ישראל אותה מעשה וכו' הוא שהכתוב משכחו לבסוף (בסוף) וכו' דנכרה עלי מינאי ע"כ וכו'.

לצד 106 שורה 18 ובהוספתא שבת פ"ג כגון אילו המשחקין בכדור וכו'. לצד 106 שורה 20 פ"ד ה"ח דלא הוון מקבלין לעבורא. בילקוט שמעוני בחזית ר' התקפ"ה בשמנוים גדולים.

לצד 107 שורה 20 ובקרבן ערה הכי גרסינן ר"ש אמר כן אנן אמרין וכו'. וה"פ רב ששת פליג ארבי יונה וסובר דאפילו לכבס ולתקן אסור וכו'. וכד' קראמאשין בגליון ה"ג: רב ששת אמר כן אנן וכו'. וזה מהק"ע הנ"ל. אבל הגהת הק"ע ללא צורך כי רב ששת חולק בזה עם ר' נחמן בבבלי תענית כ"ט ע"ב. ומביא ראיה לדעתו דבטלי קצרי דבי רב, אבל בירושלמי אין כאן מחלוקת ורק נזכר דעת ר' יונה שמותר לתקן. ומתמה ר' יונה הלא א"א לאסור על הכובסים בכלל שיבטלו ממלאכתם. וספק אם רב ששת ראה את ר' יונה. וכנסחתינו בירושלמי כן הוא בשרירי ירושלמי. והק"ע רצה להגיה הירושלמי עפ"י הבבלי כדרכו המיר. וזה לא נכון.

לצד 109 שורה 137 וברי"ף תענית סי' תתל"ח אמר ר"י אטר שמואל לא הוורו לו חכמים עשאוהו כמי שמתו מיטל לפניו דיאנו נוהג אבלות ואינו חייב בכפיית המטה. ובחי' אנשי שם מחק כל זה. וזהו הגהה ברי"ף מהירושלמי כאן. ובקדוקי סופרים בהקדמה לרה"ש צד 5 העיר שבר"ף ד' קישמנטינא ליחא כל זה.

לצד 110 שורה 13 פ"ד הי"א בפסקא דמתניתין ובנות ישראל. בהמשנה לעיל ובנות ירושלים.

